

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคตตรนิกาย ทสก เอกาทสกนิบาต

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๑. อานิสังสวารค ๑. กิมัตถียสูตร

พระสุตตันตปิฎก

อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต

ขออนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. ปฐมปิ่นณาสก

๑. อานิสังสวารค

หมวดว่าด้วยอานิสงส์

๑. กิมัตถียสูตร

ว่าด้วยคำถามเกี่ยวกับผลแห่งศีล

[๑] ข้าพเจ้า^๑ได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร^๒ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ศีลที่เป็นกุศล^๓ มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์”

เชิงอรรถ :

^๑ ข้าพเจ้า ในตอนเริ่มต้นของพระสูตรนี้และพระสูตรอื่น ๆ ในเล่มนี้หมายถึง พระอานนท์

^๒ ที่สมควร (เอกมนต์) ในที่นี้หมายถึงที่เหมาะสม เว้นโทษ ๖ ประการคือ (๑) ไกลเกินไป (๒) ใกล้เกินไป
(๓) อยู่เหนือลม (๔) สูงเกินไป (๕) อยู่ตรงหน้าเกินไป (๖) อยู่ข้างหลังเกินไป (อง.ทสก.อ. ๒/๑๖/๑๕)

^๓ ศีลที่เป็นกุศล หมายถึงศีลที่ไม่มีโทษ เป็นไปเพื่อความไม่เก้อเขิน ไม่ร้อนใจ (อง.ทสก.อ. ๓/๑/๓๑๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก์]

๑. อานิสังสวารค ๑. กิมัดถียสูตร

“พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนทฺ์ ศีลที่เป็นกุศล มีอวิปปฏิสาร(ความไม่ร้อนใจ)เป็นผล มีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์”

“อวิปปฏิสารมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนทฺ์ อวิปปฏิสารมีปราโมทย์(ความบันเทิงใจ)เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์”

“ปราโมทย์มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนทฺ์ ปราโมทย์มีปีติ(ความอิ่มใจ)เป็นผล มีปีติเป็นอานิสงส์”

“ปีติมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนทฺ์ ปีติมีปีสัสทธิ (ความสงบกายสงบใจ) เป็นผล มีปีสัสทธิเป็นอานิสงส์”

“ปีสัสทธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนทฺ์ ปีสัสทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์”

“สุขมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนทฺ์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์”

“สมาธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนทฺ์ สมาธิมียถาภูตญาณทัสสนะ^๑ (ความรู้ ความเห็นตามความเป็นจริง) เป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์”

“ยถาภูตญาณทัสสนะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนทฺ์ ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทา^๒ (ความเบื่อหน่าย) และวิราคะ^๓ (ความคลายกำหนัด) เป็นผล มีนิพพิทาและวิราคะเป็นอานิสงส์”

“นิพพิทาและวิราคะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

เชิงอรรถ :

^๑ ยถาภูตญาณทัสสนะ หมายถึงตรณวิปัสสนาคือวิปัสสนาที่ยังอ่อนกำลัง เป็นความรู้ชัดต่อที่ตัดแยกระหว่างความเป็นปุถุชนกับความเป็นอริยบุคคล ยังไม่ใช่ความรู้ขั้นสุดท้าย (อง.ทสก.อ. ๓/๑/๓๑๘)

^๒ นิพพิทา ในที่นี้หมายถึงพลววิปัสสนาคือ วิปัสสนาที่มีพลัง (อง.ทสก.อ. ๓/๑/๓๑๘)

^๓ วิราคะ หมายถึงมรรคที่สืบเนื่องจากนิพพิทา ก่อนวิมุตติจะเกิดขึ้น (อง.ทสก.อ. ๓/๑/๓๑๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๑. อานิสังสวรค ๒. เจตนากรณียสูตร

“อานนท นีพพิทาและวิราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะ^๑ (ความรู้ความเห็นในวิมุตติ) เป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์

อานนท ศีลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นผล มีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ อวิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ปราโมทย์มีปีติเป็นผล มีปีติเป็นอานิสงส์ ปีติมีปีสัสทธิเป็นผล มีปีสัสทธิเป็นอานิสงส์ ปีสัสทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ สมาธิมียถาภูตญาณทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสสนะมี นีพพิทาและวิราคะเป็นผล มีนีพพิทาและวิราคะเป็นอานิสงส์ นีพพิทาและวิราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ อย่างนี้ อานนท ศีลที่เป็นกุศล ย่อมทำอรหัตตผลให้บริบูรณ์โดยลำดับ อย่างนี้แล”

กัมมัตถยสูตรที่ ๑ จบ

๒. เจตนากรณียสูตร

ว่าด้วยกรรมที่ไม่ต้องทำด้วยความตั้งใจ

[๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ไม่ต้องตั้งใจว่า ‘ขออวิปปฏิสารจงเกิดขึ้นแก่เรา’ การที่อวิปปฏิสารเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลนี้ เป็นธรรมดา^๒

บุคคลผู้มีอวิปปฏิสารไม่ต้องตั้งใจว่า ‘ขอปราโมทย์จงเกิดขึ้นแก่เรา’ การที่ปราโมทย์เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีอวิปปฏิสารนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีปราโมทย์ไม่ต้องตั้งใจว่า ‘ขอปีติจงเกิดขึ้นแก่เรา’ การที่ปีติเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีปราโมทย์นี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีใจประกอบด้วยปีติไม่ต้องตั้งใจว่า ‘ขอกายของเราจงสงบ’ การที่บุคคลผู้มีใจประกอบด้วยปีติมีกายสงบนี้ เป็นธรรมดา

เชิงอรรถ :

^๑ วิมุตติญาณทัสสนะ เป็นความรู้ขั้นสุดท้าย แยกอธิบายได้ว่า วิมุตติ หมายถึงอรหัตตผล ญาณทัสสนะ หมายถึงปัจจุเวกขณะญาณ คือญาณที่เกิดขึ้นถัดจากการบรรลุผลด้วยมัคคญาณและผลญาณเพื่อพิจารณาบรรลุผล พิจารณากิเลสที่ละได้และเหลืออยู่รวมทั้งพิจารณานิพพาน (อง.ทสก.อ. ๓/๑/๓๑๘)

^๒ ธรรมดา ในที่นี้หมายถึงสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นเอง คำนี้นำแสดงกฎแห่งเหตุผล (อง.ทสก.อ. ๓/๒/๓๑๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๑. อานิสังสวรรค ๒. เจตนากรณียสูตร

บุคคลผู้มีกายสงบไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจงเสวยสุข' การที่บุคคลผู้มีกายสงบเสวยสุขนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีสุขไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอจิตของเราจงเป็นสมาธิ' การที่บุคคลผู้มีสุขมีจิตเป็นสมาธินี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจรรู้เห็นตามความเป็นจริง' การที่บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิรู้เห็นตามความเป็นจริงนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้รู้เห็นตามความเป็นจริงไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจงเบื่อหน่ายคลายกำหนด' การที่บุคคลผู้รู้เห็นตามความเป็นจริงเบื่อหน่ายคลายกำหนดนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้เบื่อหน่ายคลายกำหนดไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจงทำให้แจ้งวิมุตติญาณทัสสนะ' การที่บุคคลผู้เบื่อหน่ายคลายกำหนดทำให้แจ้งวิมุตติญาณทัสสนะนี้ เป็นธรรมดา

นิพพิทาและวิราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ยถากุตญาณทัสสนะมีนิพพิทาและวิราคะเป็นผล มีนิพพิทาและวิราคะเป็นอานิสงส์ สมาธิมียถากุตญาณทัสสนะเป็นผล มียถากุตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ ปิติมีปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ปราโมทย์มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอานิสงส์ อวิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ศीलที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นผล มีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายย่อมหลั่งไหลไปสู่ธรรมทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายย่อมให้ธรรมทั้งหลายบริบูรณ์ เพื่อออกจากฝั่งนี้สู่ฝั่งโน้น^๑ อย่างนี้แล

เจตนากรณียสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ฝั่งนี้ ในที่นี้หมายถึงวัฏณะ ๓ คือ กิเลสวัฏ (วงจรกิจเลส) ประกอบด้วยอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน
 กัมมวัฏ (วงจรรกรรม) ประกอบด้วยสังขารและกรรมภพ วิปากวัฏ (วงจรวิปาก) ประกอบด้วยวิญญานนามรูป
 สฬายตนะ ผัสสะ เวทนาซึ่งแสดงออกในรูปปรากฏคืออุปัติภพคือชาติ ชรา มรณะ เป็นต้น
 ฝั่งโน้น หมายถึงนิพพาน (อง.ทสก.อ. ๓/๒/๓๑๘, อง.ทสก.ฐีกา ๓/๒-๕/๓๗๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๔ }

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. อาณิสสังสวรค ๓. ปฐมอุปนีสสูตร

๓. ปฐมอุปนีสสูตร

ว่าด้วยธรรมมีเหตุให้ถูกขจัด สูตรที่ ๑

[๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มี อวิปปฏิสารวิบัติซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปีติของบุคคลผู้มี ปราโมทย์วิบัติซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปีติไม่มี ปัสสัทธิของบุคคลผู้มีปีติวิบัติ ซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปัสสัทธิไม่มี สุขของบุคคลผู้มีปัสสัทธิวิบัติซึ่งว่ามีเหตุ ถูกขจัดแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีสุขวิบัติซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติซึ่งว่ามีเหตุ ถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้มี ยถาภูตญาณทัสสนะวิบัติซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสาร ไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ เมื่อ นิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ซึ่งว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระจ่ที่ แม้แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิ- สารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ ปราโมทย์มี ปีติของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์ซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ ปีติมี ปัสสัทธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปีติซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปัสสัทธิมี สุข ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสุขมี สัมมาสมาธิของ บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุขซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะ ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและ วิราคะซึ่งว่ามีเหตุสมบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๑. อานิสังสวรรค ๔. ทุติยอุปนีสสูตร

ภิกษุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระทบ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

ปฐมอุปนีสสูตรที่ ๓ จบ

๔. ทุติยอุปนีสสูตร

ว่าด้วยธรรมมีเหตุให้ถูกขจัด สูตรที่ ๒

[๔] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปีติของบุคคลผู้มีปราโมทย์วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปีติไม่มี ปัสสัทธิของบุคคลผู้มีปีติวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปัสสัทธิไม่มี สุขของบุคคลผู้มีปัสสัทธิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีสุขวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระทบ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก์]

๑. อานิสังสวรค ๕. ตติยอุปนีสสูตร

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อปราโมทย์มี ปีติของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อปีติมี ปัสสัทธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปีติชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อปัสสัทธิมี สุขของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อสุขมี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุขชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์

ผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระจ่ แม้แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

ทติยอุปนีสสูตรที่ ๔ จบ

๕. ตติยอุปนีสสูตร

ว่าด้วยธรรมมีเหตุให้ถูกขจัด สูตรที่ ๓

[๕] ณ ที่นั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปีติของบุคคลผู้มีปราโมทย์วิบัติชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปีติไม่มี ปัสสัทธิของบุคคลผู้มีปีติวิบัติชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปัสสัทธิไม่มี สุขของบุคคลผู้มีปัสสัทธิวิบัติชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีสุข

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อานิสังสวรรค ๕. ตติยอุปนีสสูตร

วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มี
สัมมาสมาธิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและ
วิราคะของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทา
และวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติชื่อว่ามีเหตุ
ถูกขจัดแล้ว

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล มีศีลวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสาร
ไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ เมื่อ
นิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติชื่อ
ว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก
กระพี้ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ
อวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์
เมื่อปราโมทย์มี ปีติของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปีติมี
ปีสัสทธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปีติชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปีสัสทธิมี สุขของ
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปีสัสทธิชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสุขมี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้
สมบูรณ์ด้วยสุขชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของ
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี
นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์
เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและ
วิราคะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์

ผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลชื่อว่ามีเหตุ
สมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารชื่อว่า
มีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้
สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่ง
และใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระพี้ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์
ฉะนั้น

ตติยอุปนีสสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๑. อานิสังสวรรค ๖. สมาธิสูตร

๖. สมาธิสูตร

ว่าด้วยการได้สมาธิของภิกษุ

[๖] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมี
สัญญา(ความจำได้หมายรู้)ในธาตุดินว่าเป็นธาตุดิน^๑ ในธาตุน้ำว่าเป็นธาตุน้ำ ใน
ธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม ในอากาศสำนัญจายตนฌาน^๒ว่า
เป็นอากาศสำนัญจายตนฌาน ในวิญญาณัญจายตนฌาน^๓ว่าเป็นวิญญาณัญจายตน-
ฌาน ในอากิญจัญญายตนฌาน^๔ว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสัญญานา-
สัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลก
หน้าว่าเป็นโลกหน้า แต่ต้องมีสัญญา”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ มีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญา
ในธาตุดินว่าเป็นธาตุดิน ในธาตุน้ำว่าเป็นธาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลม
ว่าเป็นธาตุลม ในอากาศสำนัญจายตนฌานว่าเป็นอากาศสำนัญจายตนฌาน ใน
วิญญาณัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่า
เป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสัญญานา
สัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า แต่ต้องมีสัญญา”

เชิงอรรถ :

^๑ มีสัญญาในธาตุดินว่าเป็นธาตุดิน หมายถึงการบริกรรมดินเป็นอารมณ์กัมมัฏฐานโดยกำหนดว่า “ดิน ดิน”

(อง.ทสก.อ. ๓/๖/๓๑๙)

^๒ อากาศสำนัญจายตนฌาน หมายถึงฌานที่กำหนดอากาศคือช่องว่างอันหาที่สุดมิได้เป็นอารมณ์ เป็นฌาน
ชั้นที่ ๑ ของอรุปรฌาน ๔ (ที.สี.อ. ๔๑๔/๓๐๘)

^๓ วิญญาณัญจายตนฌาน หมายถึงฌานที่กำหนดวิญญาณอันหาที่สุดมิได้เป็นอารมณ์ เป็นฌานชั้นที่ ๒ ของ
อรุปรฌาน ๔ (ที.สี.อ. ๔๑๔/๓๐๘)

^๔ อากิญจัญญายตนฌาน หมายถึงฌานที่กำหนดภาวะไม่มีอะไรเป็นอารมณ์ ฌานนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า
สัญญาัคคะ (ที่สุดแห่งสัญญา) เพราะเป็นภาวะสุดท้ายของการมีสัญญา กล่าวคือผู้บรรลุอากิญจัญญายตน-
ฌานแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานบ้าง เข้าถึงสัญญานิโรธบ้าง (ที.สี.อ. ๔๑๔/๓๐๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๑. อานิสังสวรรค ๖. สมาธิสูตร

ท่านพระอานนท์ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในชาติไฟว่าเป็นชาติไฟ ในชาติลมว่าเป็นชาติลม ในอากาศาณัญจายตนฌานว่าเป็นอากาศาณัญจายตนฌาน ในวิญญาณัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า แต่ต้องมีสัญญา”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีสัญญาอย่างนี้ว่า ภาวะที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสลະคิน ุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับ นิพพาน^๑ อานนท์ มีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในชาติไฟว่าเป็นชาติไฟ ในชาติลมว่าเป็นชาติลม ในอากาศาณัญจายตนฌานว่าเป็นอากาศาณัญจายตนฌาน ในวิญญาณัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า แต่ต้องมีสัญญา”

สมาธิสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ คำว่า “ภาวะที่สงบประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสลະคิน ุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับ และนิพพาน” ทั้งหมดนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสมุ่งแสดงถึงสมาธิในผลสมาบัติ (อง.ทสก.อ. ๓/๖/๓๑๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๑๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณฑาสก]

๑. อานิสังสวรรค ๗. สาริปุตตสูตร

๗. สาริปุตตสูตร

ว่าด้วยพระสารีบุตรตอบปัญหาพระอานนท์

[๗] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติดินว่าเป็นชาติดิน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม ในอากาศาณัญญายตนฌานว่าเป็นอากาศาณัญญายตนฌาน ในวิญญาณัญญายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญญายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า แต่ต้องมีสัญญา”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ท่านอานนท์ มีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติดินว่าเป็นชาติดิน ฯลฯ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า แต่ต้องมีสัญญา”

ท่านพระอานนท์ถามว่า “ท่านสารีบุตร มีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติดินว่าเป็นชาติดิน ฯลฯ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า แต่ต้องมีสัญญา”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ท่านอานนท์ สมัยหนึ่ง ผมอยู่ที่ป่าอันธวัณ เขตกรุงสรวัดถีนีแล ณ ที่นั้น ผมได้เข้าสมาธิโดยไม่มีสัญญาในชาติดินว่าเป็นชาติดิน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม ในอากาศาณัญญายตนฌานว่าเป็นอากาศาณัญญายตนฌาน ในวิญญาณัญญายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญญายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า แต่ผมเป็นผู้มีสัญญา”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๑. อานิสังสวรรค ๘. ฌานสูตร

ท่านพระอานนท์ถามว่า “ในสมัยนั้น ท่านสารีบุตรเป็นผู้มีสัญญาอย่างไร”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ผู้มีอายุ สัญญาอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแก่ผมว่า ‘ความดับภพเป็นนิพพาน ความดับภพเป็นนิพพาน’ สัญญาอย่างหนึ่งดับไป ผู้มีอายุ สัญญาอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแก่ผมว่า ‘ความดับภพเป็นนิพพาน ความดับภพเป็นนิพพาน’ สัญญาอย่างหนึ่งดับไป เปรียบเหมือนเมื่อไฟมีเชื้อกำลังไหม้อยู่ เปลวไฟอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เปลวไฟอย่างหนึ่งดับไปจะนั้น ผู้มีอายุ ในสมัยนั้น ผมได้มีสัญญาว่า ‘ความดับภพเป็นนิพพาน’

สารีปุตตสูตรที่ ๗ จบ

๘. ฌานสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้มีฌาน

[๘] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล อย่างนี้ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วย คิดว่า “ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล” เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต ฯลฯ เป็นพหูสูตแต่ไม่เป็นธรรมกถึก^๑ เป็นธรรมกถึกแต่ไม่เข้าไปสูบริษัท เข้าไปสูบริษัทแต่ไม่แกลวกกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท แกลวกกล้าแสดงธรรมแก่บริษัทแต่ไม่ทรงวินัย ทรงวินัยแต่ไม่อยู่ป่าเป็นวัตร และไม่อยู่ในเสนาสนะอันสงัด อยู่ป่าเป็นวัตร และอยู่ใน

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ธรรมกถึก** หมายถึงผู้กล่าวสอนธรรม ผู้แสดงธรรม หรือนักเทศน์ซึ่งจะต้องมีองค์ธรรม ๕ ประการ คือ (๑) แสดงธรรมไปโดยลำดับ (๒) แสดงอ้างเหตุผล (๓) แสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู (๔) ไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม (๕) แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น (อง.ปญจก. ๒๒/๑๕๙/๑๗๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๑๒ }

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๑. อานิสังสวรรค ๘. ฌานสูตร

เสนาสนะอันสงบแต่ไม่ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง^๑ ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยยาก ได้โดยลำบาก ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก แต่ไม่ได้ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ^๒ ปัญญาวิมุตติ^๓อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน อย่างนี้ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า “ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าไปสู่อริราชย์ แกล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย อยู่ป่าเป็นวัตร และอยู่ในเสนาสนะอันสงบ ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก และทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”

เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา ๑ มีศีล ๑ เป็นพหูสูต ๑ เป็นธรรมกถึก ๑ เข้าไปสู่อริราชย์ ๑ แกล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท ๑ ทรงวินัย ๑ อยู่ป่าเป็นวัตร และอยู่ในเสนาสนะอันสงบ ๑ ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ๑ ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ๑ เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงชื่อว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสได้รอบด้าน^๔ และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง

ฌานสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ มีในจิตยิ่ง (อภิเจตสิก) ในที่นี้หมายถึงอุปจารสมาธิ (ม.ม.อ. ๑/๖๖/๑๗๓)

^๒ เจโตวิมุตติ หมายถึงความหลุดพ้นจากกิเลสด้วยอำนาจการฝึกจิต ซึ่งเป็นผลแห่งสมาธิ (อง.ทุก.อ. ๒/๘๘/๖๒)

^๓ ปัญญาวิมุตติ หมายถึงความหลุดพ้นจากกิเลสด้วยการกำจัดอวิชชาได้ ซึ่งเป็นผลแห่งปัญญา (อง.ทุก.อ. ๒/๘๘/๖๒)

^๔ ก่อให้เกิดความเลื่อมใสได้รอบด้าน หมายถึงมีกายกรรม วาจากรรมที่น่าเลื่อมใส (อง.ทสก.อ. ๓/๘/๓๑๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๑. อานิสังสวรรค ๙. สันตวิโมกขสูตร

๙. สันตวิโมกขสูตร

ว่าด้วยสันตวิโมกข์^๑

[๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาแต่ไม่มีศีล เป็นผู้มีศีลแต่ไม่เป็นพหูสูต เป็นพหูสูตแต่ไม่เป็นธรรมกถึก เป็นธรรมกถึกแต่ไม่เข้าไปสู่อริราชย์ เข้าไปสู่อริราชย์แต่ไม่เป็นผู้แก้แค้นแล้วแสดงธรรมแก่บริษัท แก้แค้นแล้วแสดงธรรมแก่บริษัทแต่ไม่ทรงวินัย ทรงวินัยแต่ไม่อยู่ป่าเป็นวัตร และไม่อยู่ในเสนาสนะอันสงัด อยู่ป่าเป็นวัตร และอยู่ในเสนาสนะอันสงัด แต่ไม่ได้สัมผัสสันตวิโมกข์ ซึ่งไม่มีรูปเพราะล่วงรูปฉานเสียได้ด้วยกาย^๒ อยู่ ได้สัมผัสสันตวิโมกข์ซึ่งไม่มีรูปเพราะล่วงรูปฉานเสียได้ด้วยกายอยู่ แต่ไม่ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน อย่างนี้ เธอจึงชื่อว่า เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า “ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าไปสู่อริราชย์แก้แค้นแล้วแสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย อยู่ป่าเป็นวัตร และอยู่ในเสนาสนะอันสงัด ได้สัมผัสสันตวิโมกข์ซึ่งไม่มีรูป เพราะล่วงรูปฉานเสียได้ด้วยกายอยู่ และทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”

เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา ๑ มีศีล ๑ เป็นพหูสูต ๑ เป็นธรรมกถึก ๑ เข้าไปสู่อริราชย์ ๑ แก้แค้นแล้วแสดงธรรมแก่บริษัท ๑ ทรงวินัย ๑ อยู่ป่าเป็นวัตร และอยู่ในเสนาสนะอันสงัด ๑ ได้สัมผัสสันตวิโมกข์ซึ่งไม่มีรูปเพราะล่วงรูปฉานเสียได้ด้วยกายอยู่ ๑ ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ๑ เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้

เชิงอรรถ :

^๑ สันตวิโมกข์ หมายถึงอุปภวนที่พ้นได้อย่างสิ้นเชิง เพราะพ้นจากธรรมที่เป็นข้าศึกกล่าวคืออินวรรณ ๕ และเพราะไม่เกี่ยวข้องในอารมณ์เป็นต้น (อง.ทสก.อ. ๓/๙/๓๒๐)

^๒ กาย ในที่นี้หมายถึงนามกาย คือกองแห่งนามธรรม ได้แก่ เจตสิกทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๑. อานิสังสวรรค ๑๐. วิชาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงชื่อว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสได้รอบด้าน และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง

สันตวิโมกขสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. วิชาสูตร

ว่าด้วยวิชา

[๑๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล อย่างนี้ เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ ด้วยคิดว่า “ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล” เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต เป็นพหูสูต แต่ไม่เป็นธรรมกถึก เป็นธรรมกถึก แต่ไม่เข้าไปสูบริษัท เข้าไปสูบริษัท แต่ไม่แก้ลกळा แสดงธรรมแก่บริษัท แก้ลกळाแสดงธรรมแก่บริษัท แต่ไม่ทรงวินัย ทรงวินัย แต่ระลึกชาติก่อนไม่ได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติพร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ แต่ไม่เห็นหมู่มสัตว์ ฯลฯ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์ เห็นอมนุษย์ ไม่รู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม เห็นหมู่มสัตว์ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เห็นอมนุษย์ ฯลฯ รู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม แต่ไม่ทำให้แจ้ง ฯลฯ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันอย่างนี้ เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าไปสูบริษัท แก้ลกळा แสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติพร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ เห็นหมู่มสัตว์ ฯลฯ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เห็นอมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ทำให้แจ้ง ฯลฯ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๑. อานิสังสวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา ๑ มีศีล ๑ เป็นพหูสูต ๑ เป็นธรรมกถึก ๑ เข้าไป
สู่บริษัท ๑ แกล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท ๑ ทรงวินัย ๑ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ
คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติพร้อมทั้งลักษณะทั่วไป
และชีวประวัติอย่างนี้ ๑ เห็นหมู่มสัตว์ ฯลฯ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัด
ถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ๑ ทำให้แจ่มแจ้งไตรมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ
เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ๑ เมื่อนั้น ภิกษุจึงชื่อ
ว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงชื่อว่าเป็นผู้
ก่อให้เกิดความเลื่อมใสได้รอบด้าน และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง

วิชาสูตรที่ ๑๐ จบ

อานิสังสวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กิมีตถียสูตร	๒. เจตนากรณียสูตร
๓. ปฐมอุปนีสสูตร	๔. ทุตติอุปนีสสูตร
๕. ตติยอุปนีสสูตร	๖. สมาธิสูตร
๗. สาริปุตตสูตร	๘. ฌานสูตร
๙. สันตวิโมกขสูตร	๑๐. วิชาสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาคกรณวรรค ๑. เสนาสนสูตร

๒. นาคกรณวรรค

หมวดว่าด้วยนาคกรณธรรม^๑

๑. เสนาสนสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของเสนาสนะ

[๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อาศัยใช้สอยเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่นานนักก็จะทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศรัทธา เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธรเจ้า^๒ เป็นพระผู้มีพระภาค^๓”

๒. เป็นผู้มึอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหาร สม่่าเสมอ ไม่เย็นจัด ไม่ร้อนจัด เป็นปานกลาง ควรแก่การบำเพ็ญเพียร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูปฐมนาถสูตร หน้า ๓๑ และทุดิยนาถสูตร หน้า ๓๔ ในเล่มนี้

^๒ ชื่อว่า พระพุทธรเจ้า เพราะทรงรู้อสิ่งทีควรรู้ทั้งหมดด้วยพระองค์เอง และทรงสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม

^๓ ชื่อว่า พระผู้มีพระภาค เพราะ (๑) ทรงมีโชค (๒) ทรงทำลายข้าศึกคือกิเลส (๓) ทรงประกอบด้วยภคธรรม ๖ ประการ (คือ ความเป็นใหญ่เหนือจิตของตน โลกุตตรธรรม ยศ สิริ ความสำเร็จประโยชน์ตามต้องการ และความเพียร) (๔) ทรงจำแนกแจกแจงธรรม (๕) ทรงเสพอริยธรรม (๖) ทรงคลายตัณหาในภพทั้ง ๓ (๗) ทรงเป็นที่เคารพของชาวโลก (๘) ทรงอบรมพระองค์ดีแล้ว (๙) ทรงมีส่วนแห่งปัจฉัย ๔ เป็นต้น (ตามนัย วิ. อ. ๑/๑/๑๐๓-๑๑๘)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคุดตินิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๑. เสนาสนสูตร

๓. เป็นผู้ไม่โง่เขลา ไม่มีมารยา ทำตนให้เปิดเผยตามความเป็นจริงในศาสนาหรือในเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย
 ๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร^๑ เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง^๒ มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่
 ๕. เป็นผู้ที่มีปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
- ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นอย่างไรแล

เสนาสนะประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นอย่างไร

คือ เสนาสนะในธรรมวินัยนี้

๑. อยู่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก^๓ มีทางไปมาสะดวก กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนมีเสียงน้อย ไม่อีกทีก มีเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานกระทบน้อย
๒. เมื่อภิกษุอยู่ในเสนาสนะนั้น มีจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน-ปัจจัยเภสัชบริขารที่เกิดขึ้นโดยไม่ฝืดเคืองเลย
๓. ภิกษุผู้เถระทั้งหลาย เป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์^๔ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกาอยู่ในเสนาสนะนั้น
๔. ภิกษุนั้นเข้าไปหาภิกษุผู้เถระเหล่านั้น ในเวลาที่สมควรแล้ว จึงสอบถามไต่ถามว่า "พุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร"

เชิงอรรถ :

^๑ **ปรารถนาความเพียร** ในที่นี้หมายถึงปรารถนาความเพียรทางกายและใจไว้ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒/๑)

^๒ **มีความเข้มแข็ง** ในที่นี้หมายถึงมีกำลังความเพียร (อง.ปญจก.อ. ๓/๒/๑)

^๓ **เสนาสนะที่อยู่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก** มีอธิบายประกอบว่า เสนาสนะที่อยู่ไกลนัก เมื่อภิกษุอยู่อาศัย ย่อมลำบากกายที่จะเที่ยวบิณฑบาต จิตใจกระสับกระส่าย ไม่สามารถเจริญสมาธิให้เกิดได้ เสนาสนะที่อยู่ใกล้นัก ก็พลุกพล่านไปด้วยผู้คน (อง.ทสก.อ. ๓/๑๑/๓๒๐)

^๔ **เรียนจบคัมภีร์(อาคตาคม)** ในที่นี้หมายถึงเรียนจบพระพุทธพจน์ คือพระไตรปิฎก ๕ นิกาย ได้แก่ ทฬทนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุดตินิกาย และขุททกนิกาย (อง.ติก.อ. ๒/๒๐/๙๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๒. ปัญจคสูตร

๕. ภิกษุผู้เถระเหล่านั้น ย่อมเปิดเผยข้อที่ยังไม่เปิดเผย ทำข้อที่เข้าใจยาก ให้เข้าใจง่าย และบรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่างแก่ ภิกษุนั้น

เสนาสนะประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อาศัยใช้สอยเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่นานนัก ก็จะทำให้แจ้ง ฯลฯ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

เสนาสนสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปัญจคสูตร

ว่าด้วยองค์ ๕

[๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ละองค์ ๕ ประกอบด้วยองค์ ๕ บัณฑิตเรียกว่า ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งมวล ผู้อยู่จบพรหมจรรย์^๑ เป็นอุตมบุรุษในธรรมวินัยนี้

ภิกษุผู้ละองค์ ๕ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ละกามฉันทะ(ความพอใจในกาม)
๒. เป็นผู้ละพยาบาท(ความคิดร้าย)
๓. เป็นผู้ละถีนมิทธะ(ความหดหู่และเชื่องซึม)
๔. เป็นผู้ละอุทธัจจกุกกุจจะ(ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ)
๕. เป็นผู้ละวิจิกิจฉา(ความลังเลสงสัย)

ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ อยู่จบพรหมจรรย์ หมายถึงกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อทำลายอาสวกิเลสจนสิ้นสมบูรณ์แล้ว ไม่มีกิจที่จะต้องทำเพื่อตนเอง แต่ยังมีหน้าที่เพื่อผู้อื่นอยู่ ผู้บรรลุถึงขั้นนี้ได้ ชื่อว่าอเสขบุคคล (ที.สี.อ. ๒๔๘/๒๐๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๒. ปัญจังคสูตร

ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้น(กองศีล)ที่เป็นอเสขะ^๑
๒. เป็นผู้ประกอบด้วยสมาธิชั้น(กองสมาธิ)ที่เป็นอเสขะ
๓. เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาชั้น(กองปัญญา)ที่เป็นอเสขะ
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติชั้น(กองวิมุตติ)ที่เป็นอเสขะ
๕. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนชั้น^๒(กองวิมุตติญาณทัสสนะ)ที่เป็นอเสขะ

ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ละองค์ ๕ ประกอบด้วยองค์ ๕ บัณฑิตเรียกว่า ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งหมด ผู้อยู่จบพรหมจรรย์ เป็นอุตมบุรุษในธรรมวินัยนี้

กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทระ อุทัจจกุกกุจจะ

และ วิจิกิจฉา ย่อมไม่มีแก่ภิกษุโดยประการทั้งปวง

ภิกษุผู้เช่นนั้นสมบุรณด้วยศีลชั้นที่เป็นอเสขะ

สมาธิชั้นที่เป็นอเสขะ ปัญญาชั้นที่เป็นอเสขะ

วิมุตติชั้นที่เป็นอเสขะ

และวิมุตติญาณทัสสนชั้นที่เป็นอเสขะ

ภิกษุนั้นแลผู้ละองค์ ๕ ได้ สมบุรณด้วยองค์ ๕

ภิกษุนั้นแล บัณฑิตเรียกว่า 'ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งหมด'

ในธรรมวินัยนี้

ปัญจังคสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อเสขะ หมายถึงธรรมระดับโลกุตระของพระอเสขะ คือ พระอรหันตชินาสพ (อง.ทสก.อ. ๓/๑๒/๓๒๐)

^๒ วิมุตติญาณทัสสนชั้น ในที่นี้หมายถึงปัจจุเวกขณญาณเป็นขั้นระดับโลกิยะ ส่วนขั้นที่เหลือข้างต้นเป็นขั้นระดับโลกุตระ (อง.ติก.อ. ๒/๕๘/๑๖๐, อง.ทสก.อ. ๓/๑๒/๓๒๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๒. นาถกรณวรรค ๓. สังโยชนสูตร

๓. สังโยชนสูตร

ว่าด้วยสังโยชน์

[๑๓] ภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์(ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับทุกข์) ๑๐ ประการนี้
สังโยชน์ ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

โอรัมภาคิยสังโยชน์(สังโยชน์เบื้องต่ำ) ๕ ประการ อุทัมภาคิยสังโยชน์
(สังโยชน์เบื้องสูง) ๕ ประการ

โอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สักกายทิฏฐิ (ความเห็นว่าเป็นตัวของตน)
๒. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)
๓. สิ้นชีพตปราสาท (ความถือมั่นศีลพรต)
๔. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม)
๕. พยาบาท (ความคิดร้าย)

โอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการนี้

อุทัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. รูปราคะ (ความติดใจในอารมณ์แห่งรูปฌาน)
๒. อรูปราคะ (ความติดใจในอารมณ์แห่งอรูปฌาน)
๓. มานะ (ความถือตัว)
๔. อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน)
๕. อวิชชา (ความไม่รู้แจ้ง)

อุทัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการนี้

ภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์ ๑๐ ประการนี้แล

สังโยชนสูตรที่ ๓ จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๔. เจโตขีลสูตร

๔. เจโตขีลสูตร^๑

ว่าด้วยกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู

[๑๔] ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้ กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม่ขาด เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้^๒ แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย

กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นยังละไม่ได้ ะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในศาสนา^๓ จิตของภิกษุผู้เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในศาสนานั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปูประการที่ ๑ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้
๒. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในธรรม ฯลฯ นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปูประการที่ ๒ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้
๓. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสงฆ์ ฯลฯ นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ประการที่ ๓ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ม.ม. ๑๒/๑๘๕-๑๘๙/๑๕๖-๑๖๑, อภ.ปญจก. ๒๒/๑๐๕-๒๐๖/๒๓๔-๒๓๕, อภ.นวก. ๒๓/๗๑-๗๒/๓๘๐-๓๘๑

^๒ พึงหวังได้ ในที่นี้หมายถึงจำต้องปรารถนา จำต้องได้ จำต้องมีแน่นอน (อภ.ติก.อ. ๒/๗๐/๒๑๔, อภ.จก.อ. ๓/๗๕/๑๕๓)

^๓ ไม่เลื่อมใสในศาสนา ในที่นี้หมายถึงไม่เชื่อว่าพระสรีระของพระพุทธเจ้าประดับด้วยมหาปรีสลักษณะ ๓๒ ประการ ไม่เชื่อพระสัพพัญญุตญาณของพระพุทธเจ้าที่สามารถรู้อดีต อนาคต และปัจจุบัน (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๐๕/๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก์]

๒. นาถกรณวรรค ๔. เจโตขีลสูตร

๔. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสิกขา(ข้อที่จะต้องศึกษา) ฯลฯ นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปูประการที่ ๔ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้

๕. เป็นผู้โกรธ ไม่พอใจ มีจิตอุกโทสะ(ความคิดประทุษร้าย)กระทบ มีจิตแข็งกระด้างในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้โกรธ ไม่พอใจ มีจิตอุกโทสะกระทบ มีจิตแข็งกระด้างในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปูประการที่ ๕ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้

นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นยังละไม่ได้

กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นยังตัดไม่ขาด อะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยากในกามทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อนไม่ปราศจากความอยากในกามทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการที่ ๑ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาด

๒. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัดในกาย ฯลฯ นี่เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการที่ ๒ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาด

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๔. เจโตขีลสูตร

๓. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัดในรูป ฯลฯ นี้เป็นกิเลสเครื่องผูกใจ
 ประการที่ ๓ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ
 เพื่อกระทำต่อเนือง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาด

๔. ฉันทอาหารตามความต้องการจนอึดเกินไป ประกอบความสุขในการนอน
 ความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ ฯลฯ นี้เป็นกิเลสเครื่อง
 ผูกใจประการที่ ๔ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบ
 เนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนือง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาด

๕. ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า
 'ด้วยศีล วัตร ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ เราจักเป็นเทพเจ้าหรือเทพตนใด
 ตนหนึ่ง' จิตของภิกษุผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพ
 นิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า 'ด้วยศีล วัตร ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ เราจักเป็น
 เทพเจ้าหรือเทพตนใดตนหนึ่ง' ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อ
 ประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนือง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี้เป็นกิเลส
 เครื่องผูกใจประการที่ ๕ ที่ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อ
 ประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนือง เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาด

นี้เป็นกิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นยังตัดไม่ขาด

กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือ
 ภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้ กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็น
 ภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม่ขาด เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขา
 พึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย

เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในกาฬปีภษ(ข้างแรม)ผ่านไป ดวงจันทร์
 นั้นย่อมเสื่อมจากความงาม ย่อมเสื่อมจากรศมี ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อม
 จากด้านยาวและด้านกว้าง ฉันท

กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือ
 ภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้ กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๔. เจโตขีลสูตร

ภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม้ขาด เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขา
พึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย ฉะนั้น

กิเลสเครื่องตรึงจิตตจตะปุ ๕ ประการ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือ
ภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็น
ภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดขาดแล้ว เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขา
พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย

**กิเลสเครื่องตรึงจิตตจตะปุ ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นละได้แล้ว อะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้**

๑. ไม่เคลือบแคลงสงสัย น้อมใจเชื่อ เลื่อมใสในศาสนา จิตของภิกษุ
ผู้ไม่เคลือบแคลงสงสัย น้อมใจเชื่อ เลื่อมใสในศาสนานั้น ย่อมน้อมไป
เพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร
นี้เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตตจตะปุประการที่ ๑ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อ
ความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร
ละได้แล้ว
๒. ไม่เคลือบแคลงสงสัย น้อมใจเชื่อ เลื่อมใสในพระธรรม ฯลฯ นี้เป็นกิเลส
เครื่องตรึงจิตตจตะปุประการที่ ๒ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร
เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ละได้แล้ว
๓. ไม่เคลือบแคลงสงสัย น้อมใจเชื่อ เลื่อมใสในพระสงฆ์ ฯลฯ นี้เป็นกิเลส
เครื่องตรึงจิตตจตะปุประการที่ ๓ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร
เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ละได้แล้ว
๔. ไม่เคลือบแคลงสงสัย น้อมใจเชื่อ เลื่อมใสในสิกขา ฯลฯ นี้เป็นกิเลส
เครื่องตรึงจิตตจตะปุประการที่ ๔ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร
เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ละได้แล้ว
๕. เป็นผู้ไม่โกรธ พอใจ มีจิตไม่ถูกโทสะกระทบ มีจิตไม่แข็งกระด้างใน
เพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ไม่โกรธ พอใจ มีจิตไม่ถูกโทสะ
กระทบ มีจิตไม่แข็งกระด้างในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายนั้น ย่อมน้อมไป

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๔. เจโตขีลสูตร

เพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญ
เพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปูประการที่ ๕ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อม
ไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญ
เพียร ละได้แล้ว

นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นละได้แล้ว

กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นตัดขาดแล้ว ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความพอใจ ปราศจากความรัก
ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร่าร้อน ปราศจากความอยาก
ในกามทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความ
พอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความ
เร่าร้อน ปราศจากความอยากในกามทั้งหลายนั้น ย่อมน้อมไปเพื่อความ
เพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี้
เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการที่ ๑ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร
เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดขาดแล้ว
๒. เป็นผู้ปราศจากความกำหนัดในกาย ฯลฯ นี่เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการ
ที่ ๒ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อ
กระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดขาดแล้ว
๓. เป็นผู้ปราศจากความกำหนัดในรูป ฯลฯ นี่เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการ
ที่ ๓ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำ
ต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดขาดแล้ว
๔. ฉันทอาหารตามต้องการจนอิ่มแล้ว ไม่ประกอบความสุขในการนอน
ความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ ฯลฯ นี่เป็นกิเลสเครื่อง
ผูกใจประการที่ ๔ ที่ภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบ
เนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดขาดแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๔. เจโตศีลสูตร

๕. ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่ง ว่า 'ด้วยศีล วัตร ดบะหรือพรหมจรรย์นี้ เราจักเป็นเทพเจ้าหรือเทพตนใดตนหนึ่ง' จิตของภิกษุผู้ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า 'ด้วยศีล วัตร ดบะ หรือพรหมจรรย์นี้ เราจักเป็นเทพเจ้าหรือเทพตนใดตนหนึ่ง' ย่อมยอมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี้เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการที่ ๕ ที่ภิกษุผู้มีจิตยอมไปเพื่อ ความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดขาดแล้ว

นี้เป็นกิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นตัดขาดแล้ว

กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดขาดแล้ว เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในขุณหปีภิกษุ(ข้างขึ้น) ผ่านไป ดวงจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยความงาม ย่อมเจริญด้วยรัศมี ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยด้านยาวและด้านกว้าง ฉะนั้น

กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดขาดแล้ว เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย ฉะนั้น

เจโตศีลสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๒. นาคกรณวรรค ๕. อัปปมาทสูตร

๕. อัปปมาทสูตร

ว่าด้วยความไม่ประมาทเลิศกว่ากุศลธรรม

[๑๕] ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายที่ไม่มีเท้า มีสองเท้า มีสี่เท้า หรือมีเท้า มากก็ตาม มีรูป หรือไม่มีรูปก็ตาม มีสัญญา ไม่มีสัญญา หรือมีสัญญาก็ไม่ใช่ไม่มี สัญญาก็ไม่ใช่ก็ตาม มีประมาณเท่าใด ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า บัณฑิตกล่าวว่า เลิศกว่าสัตว์มีประมาณเท่านั้น ฉนฺได กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนฺนนั้นเหมือนกันแล มีความไม่ประมาทเป็นมูล รวมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาท บัณฑิตกล่าวว่า เลิศกว่ากุศลธรรมเหล่านั้น

รอยเท้าของสัตว์ที่เหย้าไปบนแผ่นดินทั้งหมด รวมลงในรอยเท้าช้าง รอยเท้าช้าง ชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่ารอยเท้าเหล่านั้น เพราะเป็นรอยเท้าใหญ่ ฉนฺได กุศลธรรม ทั้งหมดก็ฉนฺนนั้นเหมือนกันแล มีความไม่ประมาทเป็นมูล รวมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาท บัณฑิตกล่าวว่า เลิศกว่ากุศลธรรมเหล่านั้น

กลอนของเรือนยอดทั้งหมด ทอดไปถึงยอด รวมลงที่ยอด ยอดเรือน ชาวโลก กล่าวว่า เลิศกว่ากลอนเหล่านั้นทั้งหมด ฉนฺได กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนฺนนั้นเหมือนกัน มีความไม่ประมาทเป็นมูล รวมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาท บัณฑิต กล่าวว่า เลิศกว่ากุศลธรรมเหล่านั้น

กลิ่นหอมที่เกิดแต่รากชนิดใดชนิดหนึ่ง กฤษณา ชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่า กลิ่นหอมที่เกิดแต่รากเหล่านั้น ฉนฺได กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนฺนนั้นเหมือนกัน ฯลฯ

กลิ่นหอมที่เกิดแต่แก่นชนิดใดชนิดหนึ่ง จันทน์แดง ชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่า กลิ่นหอมที่เกิดแต่แก่นเหล่านั้น ฉนฺได กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนฺนนั้นเหมือนกัน ฯลฯ

กลิ่นหอมที่เกิดแต่ดอกชนิดใดชนิดหนึ่ง ดอกมะลิ ชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่า กลิ่นที่เกิดแต่ดอกเหล่านั้น ฉนฺได กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนฺนนั้นเหมือนกัน ฯลฯ

พระราชามีอำนาจน้อยทั้งหมด ย่อมคล้อยตามพระเจ้าจักรพรรดิ พระเจ้า จักรพรรดิ ชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่าพระราชามีอำนาจน้อยเหล่านั้น ฉนฺได กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนฺนนั้นเหมือนกัน ฯลฯ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๒. นาถกรณวรรค ๖. อาหุเนยยสูตร

แสงสว่างของดวงดาวทั้งหมด ย่อมไม่ถึงเส้นยวที่ ๑๖ แห่งแสงสว่างของดวงจันทร์ แสงสว่างของดวงจันทร์ ชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่าแสงสว่างของดวงดาวเหล่านั้น ฉนใด กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนนั้นเหมือนกัน ฯลฯ

ในสารทฤดู เมื่อฝนขาดหายปราศจากเมฆ ดวงอาทิตย์อุทัยขึ้นสู่ท้องฟ้า กำจัดความมืดที่มีอยู่ในอากาศทั้งหมด ย่อมส่องแสง แผลดแสงเจิดจ้า และแจ่มกระจ่าง ฉนใด กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนนั้นเหมือนกัน ฯลฯ

แม่น้ำใหญ่ทั้งหลาย คือ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำอจิรวดี แม่น้ำสรภู แม่น้ำมที ทั้งหมดย่อมไหลปลาลงสู่มหาสมุทร น้อมไปสู่มหาสมุทร โน้มไปสู่มหาสมุทร โอนไปสู่มหาสมุทร มหาสมุทร ชาวโลกกล่าวว่า เลิศกว่าแม่น้ำใหญ่เหล่านั้น ฉนใด กุศลธรรมทั้งหมดก็ฉนนั้นเหมือนกันแล มีความไม่ประมาทเป็นมูลรวมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาท บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่ากุศลธรรมเหล่านั้น

อัปมาทสูตรที่ ๕ จบ

๖. อาหุเนยยสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย

[๑๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๑๐ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคล ๑๐ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. พระปัจเจกสัมพุทธเจ้า
๓. ท่านผู้เป็นอุภโตภาควิมุต^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ท่านผู้เป็นอุภโตภาควิมุต (ผู้หลุดพ้นทั้งสองส่วน) หมายถึงพระอรหันต์ผู้บำเพ็ญสมถกัมมัฏฐาน ได้สัมพัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกาย ได้เจโตวิมุตติขั้นอุปสมบัติและสิ้นอาสวะเพราะเห็นด้วยปัญญา เป็นพระอรหันต์ ผู้ได้ปัญญาวิมุตติ (อง.สตตค.อ. ๓/๑๔/๑๖๐, อง.นวก.อ. ๓/๔๕/๓๑๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๒. นาถกรณวรรค ๖. อาหุเนยยสูตร

๔. ท่านผู้เป็นปัญญาวิมุต^๑

๕. ท่านผู้เป็นกายสักขี^๒

๖. ท่านผู้เป็นทัญญีปิตตะ^๓

๗. ท่านผู้เป็นสัทธาวิมุต^๔

๘. ท่านผู้เป็นธัมมานุสारी^๕

๙. ท่านผู้เป็นสัทธานุสारी^๖

๑๐. ท่านผู้เป็นโคตรภู^๗

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๑๐ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

อาหุเนยยสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ท่านผู้เป็นปัญญาวิมุต (ผู้หลุดพ้นด้วยปัญญา) หมายถึงพระอรหันต์ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาล้วน ๆ มิได้สัมผัสสรีโรภกซ์ ๘ แต่สิ้นอาสวะเพราะเห็นด้วยปัญญา (อง.สุตตค.อ. ๓/๑๔/๑๖๑)
- ^๒ ท่านผู้เป็นกายสักขี (ผู้เป็นพยานในนามกาย) หมายถึงท่านที่ได้สัมผัสสรีโรภกซ์ ๘ ด้วยนามกาย และอาสวะบางส่วนก็สิ้นไปเพราะรู้เห็นด้วยปัญญา ได้แก่ พระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไป จนถึงท่านผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุพระอรหันต์ที่มีสมาธิทรีย์แก่กล้าในการปฏิบัติ (อง.สุตตค.อ. ๓/๑๔/๑๖๑)
- ^๓ ท่านผู้เป็นทัญญีปิตตะ (ผู้บรรลุสัมมาทัญญี) หมายถึงผู้เข้าใจอริยสังขฤตองและอาสวะบางส่วนก็สิ้นไป เพราะเห็นด้วยปัญญา ได้แก่พระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไปจนถึงผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุพระอรหันต์ที่มีปัญญาทิพย์แก่กล้าในการปฏิบัติ (อง.สุตตค.อ. ๓/๑๔/๑๖๑)
- ^๔ ท่านผู้เป็นสัทธาวิมุต (ผู้หลุดพ้นด้วยศรัทธา) หมายถึงเข้าใจอริยสังขฤตอง ได้แก่ พระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไป จนถึงผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุพระอรหันต์ที่มีสัทธาทิพย์แก่กล้าในการปฏิบัติ (อง.สุตตค.อ. ๓/๑๔/๑๖๑)
- ^๕ ท่านผู้เป็นธัมมานุสारी (ผู้แล่นไปตามธรรม) หมายถึงพระอริยบุคคลผู้บำเพ็ญอริยมรรค ดำรงอยู่ในโสดาปัตติมรรค กำลังปฏิบัติเพื่อบรรลุโสดาปัตติผลมีปัญญาแก่กล้าเป็นตัวนำ (อง.สุตตค.อ. ๓/๑๔/๑๖๒)
- ^๖ ท่านผู้เป็นสัทธานุสारी (ผู้แล่นไปตามศรัทธา) คือท่านผู้ดำรงอยู่ในโสดาปัตติมรรค กำลังปฏิบัติเพื่อบรรลุโสดาปัตติผล มีศรัทธาแก่กล้าเป็นตัวนำ (อง.สุตตค.อ. ๓/๑๔/๑๖๒)
- ^๗ ท่านผู้เป็นโคตรภู หมายถึงผู้ประกอบด้วยวิปัสสนาจิตที่มีพลังถึงที่สุดโดยเป็นปัจจัยที่ต่อเนื่องกันถึงโสดาปัตติมรรค, หรือท่านผู้ประกอบด้วยโคตรภูญาณ(ญาณครอบโคตร คือญาณที่เป็นหัวต่อระหว่างภาวะบุุชชกับภาวะอริยบุคคล)อันมีนิพพานเป็นอารมณ์ หมายถึงเอาผู้ปฏิบัติกำลังจะเข้าสู่ชั้นอริยบุคคลชั้นโสดาปัตติมรรค (อง.นวก.อ. ๓/๘-๑๐/๒๙๑, อง.ทสก.อ. ๓/๑๖/๓๒๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๒. นาคกรณวรรค ๗. ปฐมนาคสูตร

๗. ปฐมนาคสูตร

ว่าด้วยนาคกรณธรรม สูตรที่ ๑

[๑๗] ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึงอยู่เกิด อย่าเป็นผู้ไม่มีที่พึงอยู่เลย บุคคลผู้ไม่มีที่พึงอยู่ย่อมอยู่เป็นทุกข์ นาคกรณธรรม(ธรรมเครื่องกระทำที่พึง) ๑๐ ประการนี้

นาคกรณธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์^๑ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์^๒ (มารยาท)และโคจร(การเที่ยวไป) มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มึศีล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี้ก็เป็นนาคกรณธรรม
๒. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ^๓ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด

เชิงอรรถ :

- ^๑ **สังวรในปาติโมกข์** มีอรรถาธิบายแต่ละคำดังนี้ **สังวร** หมายถึงการไม่ล่วงละเมิดทางกาย ทางวาจา **ปาติโมกข์** หมายถึงศีลสิกขาบทที่เป็นเหตุให้ผู้รักษาหลุดพ้นจากทุกข์ (ปาติ = รักษา + โมกขะ = ความหลุดพ้น) (วิสุทธิ. ๑/๑๔/๑๗)
- ^๒ **อาจารย์** หมายถึงการไม่ล่วงละเมิดทางกาย การไม่ล่วงละเมิดทางวาจา การไม่ล่วงละเมิดทางกายและทางวาจา หรือการสำรวมศีลทั้งหมด คือการไม่เลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่ผิด ที่พระพุทธเจ้ารังเกียจ เช่น ไม่เลี้ยงชีพด้วยการให้ไม้ไฟ ให้ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ เครื่องสาน ไม้สีฟัน ไม่เลี้ยงชีพด้วยการทำตนต่ำกว่าคฤหัสถ์ ด้วยการพูดเล่นเป็นแกงถั่ว(จริงบ้างไม่จริงบ้าง) ไม่เลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงเด็ก และการรับสงฆ์ (วิสุทธิ. ๑/๑๔/๑๘)
- โคจร** หมายถึงสถานที่เที่ยวไปของภิกษุซึ่งไม่มีหญิงแพศยา(โสเภณี) ไม่มีหญิงหม้าย ไม่มีสาวเทื่อ(สาวแก่) ไม่มีบิณฑาคารก์ ไม่มีภิกษุณี ไม่มีร้านสุรา ไม่เป็นสถานที่ต้องคลุกคลีกับพระราชามหาอำมาตย์ และพวกเดียรฉัตร ตรงกันข้าม ต้องเป็นสถานที่ของตระกูลที่มีศรัทธาเลื่อมใสเป็นดจปอน้ำ รุ่งเรืองด้วยผ้ากาสาอะ อบอวลด้วยกลิ่นธูปฯ ใคร่ความผาสุกแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นสถานที่ที่ภิกษุสำรวมอินทรีย์ ๖ งดเว้นการชวนชวยในการดูการละเล่นที่เป็นข้าศึกต่อกุศล เช่น การฟ้อน ขับร้อง ประโคมดนตรี หรือหมายถึงสติปัญญา ๔ (ขุ.ม. ๒๙/๑๙๖/๔๐๔, วิสุทธิ. ๑/๑๔/๑๗-๑๘)
- ^๓ **สุตะ** ในที่นี้หมายถึงนวงค์ศตสุตตันตปิฎก (คำสอนของพระศาสดามิ่งค์ ๙) คือ (๑)สุตตะ(พระสูตรทั้งหลายรวมทั้งพระวินัยปิฎกและนิตเทส) (๒) เคยยะ(ข้อความร้อยแก้วผสมร้อยกรอง ได้แก่ พระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด) (๓) เวยยาकरणะ(ความร้อยแก้ว) (๔) คาถา(ข้อความร้อยกรอง) (๕) อุทาน(พระคาถาพุทธอุทาน) (๖) อิติวุตตะกะ พระสูตรที่ตรัสอ้างถึง (๗) ชาตกะ (ชาตก ๕๕๐ เรื่อง) (๘) อัปภุตธรรม(เรื่องอัศจรรย์) (๙) เวทัลลกะ(พระสูตรแบบถาม-ตอบ) ดู อัง.จตุกก. ๒๑/๖/๗, อัง.ปญจก. ๒๒/๗๓/๘๐

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๓๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๗. ปฐมนาถสูตร

- ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์
ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แห่งตลอดดีด้วยทิวฐิ^๑ แม้
การที่ภิกษุเป็นพหูสูต ฯลฯ แห่งตลอดดีด้วยทิวฐิ นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม
๓. เป็นผู้มิมิตรดี^๒ มีสหายดี^๓ มีเพื่อนดี^๔ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มิมิตรดี มี
สหายดี มีเพื่อนดี นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม
๔. เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อุดหนุน
รับฟังคำปราศรัยโดยเคารพ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วย
ธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อุดหนุน รับฟังคำปราศรัยโดยเคารพ
นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม
๕. เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูงและ
งานต่ำ^๕ ของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่อง
พิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้
สามารถจัดได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะ
ต้องช่วยกันทำทั้งงานสูงและงานต่ำของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ฯลฯ
สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม
๖. เป็นผู้ใคร่ธรรม^๖ เป็นผู้ฟังและผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์
อย่างยิ่งในอิทธิธรรม^๗ ในอิทธิวินัย^๘ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟัง

เชิงอรรถ :

^๑ **แห่งตลอดดีด้วยทิวฐิ** หมายถึงรู้แจ้งธรรมโดยผลและเหตุด้วยปัญญา (อภ.จตุกก.อ. ๒/๒๒/๓๐๐)

^๒ **มิตรดี** หมายถึงมิตรที่มีคุณธรรม คือศีลเป็นต้น (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

^๓ **สหายดี** หมายถึงเพื่อนร่วมงานที่ดี (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

^๔ **เพื่อนดี** หมายถึงเพื่อนที่รักใคร่สนิทสนม รู้ใจกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

^๕ **งานสูง** หมายถึงงานย้อมจีวร หรืองานโภกทาพระเจดีย์ ตลอดถึงงานที่จะต้องช่วยกันทำที่โรงอุโบสถ เรือน
พระเจดีย์ เรือนต้นโพธิ์เป็นต้น (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

งานต่ำ หมายถึงงานเล็กน้อย มีล้างเท้า และนวดเท้าเป็นต้น (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

^๖ **ผู้ใคร่ธรรม** ในที่นี้หมายถึงรักพระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎก (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

^๗ **อิทธิธรรม** หมายถึงสัตตปปรกณธรรม คืออิทธิธรรม ๗ คัมภีร์ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ มรรค ๔ และผล ๔
(อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๓)

^๘ **อิทธิวินัย** หมายถึงชั้นชกปริวาร หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงธรรมที่เป็นเครื่องระงับกิเลส (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/
๓๒๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๗. ปฐมนาถสูตร

และผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์อย่างยิ่งในอิทธิธรรม ใน
อภิวินัย นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม

๗. เป็นผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มี
ความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย
อยู่ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้
กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระใน
กุศลธรรมทั้งหลายอยู่ นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม

๘. เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชช-
บริหารตามแต่จะได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบริหารตามแต่จะได้ นี้ก็เป็นนาถกรณ-
ธรรม

๙. เป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน^๑อย่างยิ่ง
ระลึกถึงสิ่งที่ทำและคำที่พูดแม่นยำได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ
ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำและ
คำที่พูดแม่นยำได้ นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม

๑๐. เป็นผู้มึปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้ง
ความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์
โดยชอบ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มึปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็น
เครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลส
ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้ที่พึงอยู่เถิด อย่าเป็นผู้ไม่มีที่พึงอยู่เลย
บุคคลผู้ไม่มีที่พึงยอมอยู่เป็นทุกข์

นาถกรณธรรม ๑๐ ประการนี้แล

ปฐมนาถสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน แปลจากคำบาลีว่า 'เนปภก' อรรถกถาอธิบายว่า เป็นชื่อของปัญญาที่เป็น
อุปการะแก่สติ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔/๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาคกรณวรรค ๘. ทุดียนาสสูตร

๘. ทุดียนาสสูตร

ว่าด้วยนาคกรณธรรม สูตรที่ ๒

[๑๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึง ได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึ่งอยู่เถิด อย่าเป็นผู้ไม่มีที่พึ่งอยู่เลย บุคคลผู้ไม่มีที่พึ่งยอมอยู่เป็นทุกข์ นาคกรณธรรม ๑๐ ประการนี้

นาคกรณธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล ฯลฯ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะ^๑ก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่า เป็นผู้ควรว่ากล่าวสั่งสอนได้ว่า 'ภิกษุนี้มีศีล สारรวมด้วยการสังวรใน ปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้ เล็กน้อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายหนอ' ภิกษุนั้นผู้อัน ภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้^๒ แต่

เชิงอรรถ :

^๑ พระเถระ หมายถึงพระผู้มีระดับอายุ คุณธรรม ความรู้ที่นับว่าเป็นพระผู้ใหญ่ คือมีพรรษาดังแต่ ๑๐ ขึ้นไป และทรงจำปาติโมกข์ได้ พระมัชฌิมะ หมายถึงพระระดับกลางมีพรรษาดังแต่ครบ ๕ แต่ยังไม่ถึง ๑๐ พระนวกะ หมายถึงพระใหม่มีระดับอายุ คุณธรรม ความรู้ที่นับว่ายังใหม่ มีพรรษาดำกว่า ๕ ที่ยัง ต้องถือนิสสัย (เทียบ วิ.อ. ๑/๔๔/๒๕๓)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๑๔ (เจโตขัลลสูตร) หน้า ๒๒ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาคกรณวรรค ๘. ทุตินาสุต

ความเจริญอย่างเดี่ยวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย นี้ก็เป็น
นาคกรณธรรม

๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้
เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าว
สั่งสอนได้ว่า 'ภิกษุนี้เป็นพหูสูต ทรงสตะ สั่งสมสตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่ง
ธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความ
งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์
บริบูรณ์ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ
หนอ' ภิกษุนั้นผู้อันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์
แล้ว ฟังหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดี่ยวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความ
เสื่อมเลย นี้ก็เป็นนาคกรณธรรม
๓. เป็นผู้มิตตริ มีสหายดี มีเพื่อนดี ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็น
มัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าวสั่ง
สอนได้ว่า 'ภิกษุนี้เป็นผู้มิตตริ มีสหายดี มีเพื่อนดีหนอ' ภิกษุนั้นผู้อัน
ภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังได้แต่
ความเจริญอย่างเดี่ยวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย นี้ก็เป็น
นาคกรณธรรม
๔. เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อุดทน
รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็นมัชฌิมะ
ก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าวสั่งสอนได้ว่า
'ภิกษุนี้เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
อุดทน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพหนอ' ภิกษุนั้นผู้อันภิกษุผู้เป็น
เถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังได้แต่ความเจริญ
อย่างเดี่ยวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย นี้ก็เป็นนา-
กกรณธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาทกรณวรรค ๘. ทุตินาทสูตร

๕. เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูงและงานต่ำ^๑ของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ ภิขุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าวสั่งสอนได้ว่า 'ภิขุนี้เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูงและงานต่ำของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้หนอ' ภิขุนั้นผู้อันภิขุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย นี้ก็เป็นนาทกรณธรรม
๖. เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟังและผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์อย่างยิ่งในอิทธิธรรม ในอภิวินัย ภิขุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าวสั่งสอนได้ว่า 'ภิขุนี้เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟังและผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์อย่างยิ่งในอิทธิธรรม ในอภิวินัยหนอ' ภิขุนั้นผู้อันภิขุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย นี้ก็เป็นนาทกรณธรรม
๗. เป็นผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ภิขุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดี ย่อม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๕ ข้อ ๑๗ (ปฐมนาคสูตร) หน้า ๓๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาทกรณวรรค ๘. ทุตินาทสูตร

สำคัญภิกษุหนึ่งว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าวสั่งสอนได้ว่า 'ภิกษุนี้เป็นผู้ปรารถนา
ความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มี
ความบากบั่นมั่นคง 'ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่หนอ' ภิกษุหนึ่ง
ผู้อันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว พึงหวัง
ได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย 'ไม่มีความเสื่อมเลย
นี่ก็เป็นนาถกรณธรรม

๘. เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชช-
บริหารตามแต่จะได้อีก ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็น
นวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุหนึ่งว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าวสั่งสอนได้ว่า 'ภิกษุนี้
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชช-
บริหารตามแต่จะได้อีก' ภิกษุหนึ่งผู้อันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ
ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศล
ธรรมทั้งหลาย 'ไม่มีความเสื่อมเลย นี่ก็เป็นนาถกรณธรรม

๙. เป็นผู้มั่งมี คือ ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง
ระลึกถึงสิ่งที่ทำและค่าที่พูดมานานได้ ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้
เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุหนึ่งว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าว
สั่งสอนได้ว่า 'ภิกษุนี้เป็นผู้มั่งมี คือประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่อง
รักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำและค่าที่พูดมานานได้อีก' ภิกษุหนึ่งผู้
อันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้
แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย 'ไม่มีความเสื่อมเลย นี่ก็
เป็นนาถกรณธรรม

๑๐. เป็นผู้มั่งมีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความ
เกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดีย่อม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๙. ปฐมอริยवासสูตร

สำคัญภิกษุหนึ่งว่าเป็นผู้ควรว่ากล่าวสั่งสอนได้ว่า 'ภิกษุนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกก็เลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบหนอ' ภิกษุนี้ผู้อันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะอนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย นี้ก็เป็นนาถกรณธรรม

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึ่งอยู่เถิด อย่าเป็นผู้ไม่มีที่พึ่งอยู่เลย บุคคลผู้ไม่มีที่พึ่งย่อมอยู่เป็นทุกข์
นาถกรณธรรม ๑๐ ประการนี้แล

หุติยนาถสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมอริยवासสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ สูตรที่ ๑

[๑๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ ๑๐ ประการนี้ ที่พระอริยะอยู่แล้ว กำลังอยู่ หรือจักอยู่
ธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้
๒. เป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖
๓. เป็นผู้มีธรรมเป็นเครื่องรักษาอย่างเอก
๔. เป็นผู้มือปัสเสนธรรม (ธรรมเป็นดุจพนักพิง) ๔ ประการ
๕. เป็นผู้มีปัจเจกสัจจะบรรเทาได้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๑๐. ทุตติยอริยवासสูตร

๖. เป็นผู้มีการแสวงหาอันสละได้ดี

๗. เป็นผู้มีความดำริอันไม่ขุนมัว

๘. เป็นผู้มียกย่องอันระงับได้

๙. เป็นผู้มิจิตหลุดพ้นได้ดี

๑๐. เป็นผู้มียปัญญาหลุดพ้นได้ดี

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ ๑๐ ประการนี้แล ที่พระอริยะ
อยู่แล้ว กำลังอยู่ หรือจักอยู่

ปฐมอริยवासสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุตติยอริยवासสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ สูตรที่ ๒

[๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวกฐ ชื่อกัมมาส-
ธัมมะ แคว้นกฐ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ ๑๐ ประการนี้แล ที่พระอริยะ
อยู่แล้ว กำลังอยู่ หรือจักอยู่

ธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้

๒. เป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖

๓. เป็นผู้มียุทธธรรมเป็นเครื่องรักษาอย่างเอก

๔. เป็นผู้มื่อปีสเสนาธรรม ๔ ประการ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๑๐. ทุตติยอริยवासสูตร

๕. เป็นผู้มึบัจเจกสัจจะ^๑บรรเทาได้

๖. เป็นผู้มีการแสวงหาอันสละได้ดี

๗. เป็นผู้มีความดำริอันไม่ขุนมัว

๘. เป็นผู้มึกายสังขารอันระงับได้

๙. เป็นผู้มึจิตหลุดพ้นได้ดี

๑๐. เป็นผู้มึปัญญาหลุดพ้นได้ดี

ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละกามฉันทะได้ เป็นผู้ละพยาบาทได้ เป็นผู้ละถีนมิทตะได้ เป็นผู้ละอุทัจจกุกกัจจะ^๒ได้ เป็นผู้ละวิจิกิจจาได้ ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปทางตาแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขามีสติสัมปชัญญะอยู่ ฟังเสียงทางหู ฯลฯ ดมกลิ่นทางจมูก ฯลฯ ลิ้มรสทางลิ้น ฯลฯ ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ฯลฯ รู้ธรรมารมณทางใจแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขามีสติสัมปชัญญะอยู่ ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้มีธรรมเป็นเครื่องรักษาอย่างเอก เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยใจที่รักษาด้วยสติ ภิกษุเป็นผู้มีธรรมเป็นเครื่องรักษาอย่างเอก เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้มีอุปสเสนธรรม ๔ ประการ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วเสพอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วอดกลั้นอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วเว้นอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วบรรเทาอย่างหนึ่ง^๒ ภิกษุเป็นผู้มีอุปสเสนธรรม ๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ บัจเจกสัจจะ หมายถึงความเห็นของแต่ละคนที่แตกต่างกันไปโดยยึดถือว่า "ความเห็นนี้เท่านั้นจริง ความเห็นนี้เท่านั้นจริง" (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๐/๓๒๔)

^๒ พิจารณาแล้วเสพ หมายถึงพิจารณาแล้วเสพปัจจัย ๔ มีจิวรเป็นต้น พิจารณาแล้วอดกลั้น หมายถึงพิจารณาแล้วอดกลั้นต่อความหนาวเป็นต้น พิจารณาแล้วเว้น หมายถึงพิจารณาแล้วเว้นข้างดราย หรือคนพาลเป็นต้น พิจารณาแล้วบรรเทา หมายถึงพิจารณาแล้วบรรเทาอุทกสลวิตก มีกามวิตก(ความตริกในทางกาม) เป็นต้น (ที.ปา. ๑๑/๓๐๘/๒๐๐, ที.ปา.อ. ๓๐๘/๒๐๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค ๑๐. ทุตติยอริยवासสูตร

ภิกษุเป็นผู้มีปัจเจกสังจะบรรเทาได้ เป็นอย่างไร

คือ ปัจเจกสังจะเป็นอันมาก คือเห็นว่า 'โลกเที่ยง' บ้าง 'โลกไม่เที่ยง' บ้าง 'โลกมีที่สุด' บ้าง 'โลกไม่มีที่สุด' บ้าง 'ชีวะ^๑กับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน' บ้าง 'ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน' บ้าง 'หลังจากตายแล้วตถาคต^๒เกิดอีก' บ้าง 'หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก' บ้าง 'หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี' บ้าง 'หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่' บ้าง เหล่านี้ทั้งหมดของสมณพราหมณ์จำนวนมากอันภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรเทาได้ กำจัดได้ สละได้ คลายได้ ปลอ่ยวางได้ ละได้ สละคืนได้ ภิกษุเป็นผู้มีปัจเจกสังจะบรรเทาได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้มีการแสวงหาอันสละได้ดี เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละการแสวงหากามได้ ละการแสวงหาภพได้ ระวังการแสวงหาพรหมจรรย์ได้ ภิกษุเป็นผู้มีการแสวงหาอันสละได้ดี เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้มีความดำริอันไม่ขุนมัว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละความดำริในกามได้ เป็นผู้ละความดำริในพยาบาทได้ เป็นผู้ละความดำริในวิหิงสาได้ ภิกษุเป็นผู้มีความดำริอันไม่ขุนมัว เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้มีกายสังขารอันระงับได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว ภิกษุบรรลุดตถธมฺมานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทฺธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ ภิกษุเป็นผู้มีกายสังขารอันระงับได้ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ชีวะ ในที่นี้หมายถึงวิญญาณอมตะ หรืออาดมัน (ตามนัย อภิ.ปญจ.อ. ๑/๑/๑๒๙)

^๒ ตถาคต ในที่นี้เป็นคำที่ลัทธิอื่น ๆ ใช้มาก่อนพุทธกาล หมายถึงอัสติดา (อาดมัน) ไม่ได้หมายถึงพระพุทธเจ้า อรรถกถาอธิบายว่า หมายถึงสัตว์ (เทียบ ที.ส.อ. ๖๔/๑๐๘)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๒. นาถกรณวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ภิกษุเป็นผู้มีจิตหลุดพ้นได้ดี เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีจิตหลุดพ้นจากราคะ หลุดพ้นจากโทสะ และ หลุดพ้นจากโมหะ ภิกษุเป็นผู้มีจิตหลุดพ้นได้ดี เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้มีปัญญาหลุดพ้นได้ดี เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดว่า 'ราคะเราละได้เด็ดขาด ตัตรากถอนโคนเหมือน ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้' รู้ชัดว่า 'โทสะเราละได้เด็ดขาด ฯลฯ โมหะเราละได้เด็ดขาด ตัตรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้' ภิกษุเป็นผู้มีปัญญาหลุดพ้นได้ดี เป็นอย่างนี้แล

พระอริยะเหล่าใดเหล่าหนึ่งในอดีตกาลได้อาศัยธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระ อริยะ ๑๐ ประการนี้อยู่เหมือนกัน พระอริยะเหล่าใดเหล่าหนึ่งในอนาคตกาล จัก อาศัยธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ ๑๐ ประการนี้อยู่เหมือนกัน พระอริยะเหล่า ใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบันกาลนี้ ก็อาศัยธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ ๑๐ ประการ นี้อยู่เหมือนกัน

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นเครื่องอยู่แห่งพระอริยะ ๑๐ ประการนี้แล ที่พระ อริยะอยู่แล้ว กำลังอยู่ หรือจักอยู่

หุติยอริยवासสูตรที่ ๑๐ จบ

นาถกรณวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เสนาสนสูตร	๒. ปัญจังคสูตร
๓. สังโยชนสูตร	๔. เจโตขีลสูตร
๕. อัปปมาทสูตร	๖. อาหุเนยยสูตร
๗. ปฐมนาถสูตร	๘. หุติยนาถสูตร
๙. ปฐมอริยवासสูตร	๑๐. หุติยอริยवासสูตร

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๑. สีนหาทสูตร

๓. มหาวรรค

หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. สีนหาทสูตร^๑

ว่าด้วยการบันลือสินหาท

[๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาเย็น พญาราชสีห์ออก จากที่อาศัยแล้วบิดกาย ขำเลียงดูรอบ ๆ ทั้ง ๔ ทิศ บันลือสินหาท ๓ ครั้งแล้วก็ หลีกไปหากิน ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมันคิดว่า 'เราอย่าทำให้สัตว์เล็ก ๆ ที่หากิน อยู่ในที่ไม่สม่าเสมอต้องถูกฆ่าเลย^๒'

คำว่า สีนหา ท นี้ เป็นชื่อของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า อากาโรที่ตถาคต แสดงธรรมแก่บริษัท เป็นสินหาทของตถาคตแท้

กำลังของตถาคต ๑๐ ประการนี้ที่ตถาคตประกอบแล้ว เป็นเหตุให้ปฏิญาณ-ฐานะที่องอาจ^๓ บันลือสินหาท^๔ ประกาศพรหมจักร^๕ ในบริษัท^๖

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ม.ม. ๑๒/๑๔๘/๑๐๗-๑๑๐, อจ.จก.ก. ๒๒/๖๔/๓๙๘

^๒ ข้อความนี้ อรรถกถาอธิบายว่า พญาราชสีห์บันลือสินหาท เพราะมีความเอ็นดูต่อสัตว์เล็ก ๆ มีกำลังน้อย ที่หากินอยู่ในที่ไม่ราบเรียบ ชรชระ (จึงหนีไม่สะดวก) เมื่อมีความหวาดกลัว จะได้วิ่งหนีทันก่อนที่พญาราชสีห์จะไปถึง (อจ.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๕)

^๓ **ฐานะที่องอาจ** (อสาสะ) อรรถกถาอธิบายว่า หมายถึงฐานะที่ประเสริฐที่สุด ที่สูงสุด หรือฐานะของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดในปางก่อน

อนึ่ง คำว่า อสาสะ มาจากคำว่า อสสะ เป็นชื่อโคจำฝูงของโคจำนวนมากตั้ง ๑๐๐ ตัว ๑,๐๐๐ ตัว ๑๐๐ คอก ๑,๐๐๐ คอก มีสีขาว นาดู มีกำลังสามารถนำภาระหนักยิ่งไปได้ ยืนหยัดด้วยเท้าทั้ง ๔ ไม่หวั่นไหว ต่อเสียงฟ้าร้องตั้ง ๑๐๐ ครั้ง พระตถาคตเปรียบเหมือนโคอสาสะ คือ ประทับยืนขมบริษัททั้ง ๘ ได้อย่างมั่นคงด้วยพระบาท (ฐานะ) คือ เวสสารชชญาณ ๔ ประการ ไม่มีปีศาจมิตรใดในโลกและเทวโลกที่สามารถ ทำให้พระองค์หวั่นไหวได้ (อจ.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๖)

^๔ **บันลือสินหาท** หมายถึงตรัสพระวาจาด้วยท่าที่องอาจตั้งพญาราชสีห์ ไม่ทรงหวั่นเกรงผู้ใด เพราะทรงมั่นพระทัยในศีล สมานธิ ปัญญาของพระองค์ (ที.สี.ฎีกา ๑/๔๐๓/๔๓๒)

^๕ **พรหมจักร** หมายถึงธรรมจักรอันประเสริฐ ยอดเยี่ยม บริสุทธิ์ มี ๒ ประการ คือ (๑) **ปฏิเวธญาณ** ได้แก่ ญาณที่แสดงถึงพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า (๒) **เทศนาญาณ** ได้แก่ ญาณที่แสดงถึงพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้า ญาณทั้ง ๒ นี้ชื่อว่า โอรสญาณ (ญาณส่วนพระองค์) มีเฉพาะพระพุทธเจ้าทั้งหลายเท่านั้น ไม่มีแก่คนทั่วไป (อจ.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๗)

^๖ **บริษัท** หมายถึงหมู่, คณะ, ที่ประชุม ในที่นี้หมายถึงบริษัท ๘ คือ (๑) ชัตตยบริษัท (๒) พรหมณบริษัท (๓) คหบดีบริษัท (๔) สมณบริษัท (๕) จาคุมหาราชิกาบริษัท (๖) ดาวดึงส์บริษัท (สวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่งสวรรค์ ๖ ชั้น) (๗) มารบริษัท (๘) พรหมบริษัท (ที.สี.อ. ๔๐๓/๒๙๗, อจ.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๑. สีนหาทสูตร

กำลังของตถาคต ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตถาคตรู้ชัดฐานะ^๑ โดยเป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะในโลกนี้ตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะตามความเป็นจริง นี่เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิบัติญาณฐานะที่องอาจ บันลือสีนหาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท
๒. ตถาคตรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบันโดยฐานะ โดยเหตุตามความเป็นจริง นี่เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิบัติญาณฐานะที่องอาจ บันลือสีนหาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท
๓. ตถาคตรู้ชัดปฏิบัติทาที่ให้ถึงภูมิทั้งปวง^๒ ตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดปฏิบัติทาที่ให้ถึงภูมิทั้งปวงตามความเป็นจริง นี่เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิบัติญาณฐานะที่องอาจ บันลือสีนหาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท
๔. ตถาคตรู้ชัดโลกที่มีธาตุหลายชนิด^๓ มีธาตุที่แตกต่างกัน^๔ ตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดโลกที่มีธาตุหลายชนิด มีธาตุที่แตกต่างกันตามความเป็นจริง นี่เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิบัติญาณฐานะที่องอาจ บันลือสีนหาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

เชิงอรรถ :

^๑ ฐานะ ในที่นี้หมายถึงเหตุและปัจจัย ที่เรียกว่า “ฐานะ” เพราะเป็นแดนตั้งขึ้น เกิดขึ้น และเป็นไปแห่งผล (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๘)

^๒ ภูมิทั้งปวง ในที่นี้หมายถึงคติที่ควรไป(คติ) และคติที่ไม่ควรไป(อคติ) (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๘)

^๓ ธาตุหลายชนิด ในที่นี้หมายถึงธาตุ ๑๘ มีจักขุธาตุเป็นต้น (อภ.เอกก.อ. ๑/๕๗๗/๔๗๓) และดู อภิ.วิ. ๓๕/๑๘๕/๑๐๕, วิสุทธิ. ๓/๖๕

^๔ ธาตุที่แตกต่างกัน หมายถึงธาตุที่มีลักษณะต่างกัน (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๘, อภิ.วิ.อ. ๗๖๐/๔๒๙)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๑. สีหนาทสูตร

๕. ตถาคตรู้ชัดว่าหมู่มสัตว์เป็นผู้มีอัธยาศัยต่างกันตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดว่าหมู่มสัตว์เป็นผู้มีอัธยาศัยต่างกันตามความเป็นจริง นี้เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท
๖. ตถาคตรู้ชัดว่าสัตว์เหล่าอื่น และบุคคลเหล่าอื่นมีอินทรีย์แก่กล้าและอินทรีย์อ่อน ตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดว่าสัตว์เหล่าอื่น และบุคคลเหล่าอื่นมีอินทรีย์แก่กล้าและอินทรีย์อ่อนตามความเป็นจริง นี้เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท
๗. ตถาคตรู้ชัดความเศร้าหมอง^๑ ความฟ่องแผ้ว^๒ แห่งฌาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติ และการออกจากฌาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติ^๓ ตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดความเศร้าหมอง ความฟ่องแผ้ว แห่งฌาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติ และการออกจากฌาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติตามความเป็นจริง นี้เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

เชิงอรรถ :

- ^๑ ความเศร้าหมอง หมายถึงธรรมฝ่ายเสื่อม ได้แก่ กาม วิตก วิจารณ์ และบีติ เป็นต้น ที่เป็นอุปสรรคต่อการเจริญฌานตามลำดับขั้นของผู้ที่มีฌานยังไม่คล่องแคล่ว (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙,อง.ทสก.ฎีกา ๓/๒๑/๓๙๒) และดู อง.นวก. ๒๓/๔๑/๓๖๒-๓๖๙
- ^๒ ความฟ่องแผ้ว หมายถึงธรรมฝ่ายเจริญ ได้แก่ การสังตจากกาม การระงับวิตกวิจารณ์ การจางคลายไปแห่งบีติ เป็นต้น ซึ่งเป็นคุณต่อการเจริญฌานให้ยิ่งขึ้นไปของผู้ที่มีฌานคล่องแคล่ว (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙,อง.ทสก.ฎีกา ๓/๒๑/๓๙๒) และดู อง.นวก. ๒๓/๔๑/๓๖๒-๓๖๙
- ^๓ ในคำว่า “ฌาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติ” นี้ ฌาน หมายถึงฌาน ๔ (ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน) (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙) วิโมกข์ หมายถึงวิโมกข์ ๘ (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙) และดู อง.อภุฎก. ๒๓/๑๑๙/๒๘๙ สมภาณี หมายถึงสมภาณี ๓ คือ สวิตกกังสวิจารณ์สมาธิ (สมาธิที่มีวิตกและวิจารณ์) อวิตกกังสวิจารณ์สมาธิ (สมาธิที่ไม่มีวิตกมีเพียงวิจารณ์) อวิตกกังสวิจารณ์สมาธิ (สมาธิที่ไม่มีทั้งวิตกและวิจารณ์) (ขุ.ป. ๓๑/๔๓/๕๐) สมาบัติ หมายถึงอนุปพพสมาบัติ ๙ คือ รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ และสัญญาเวทียตนิโรธ ๑ (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙) และดู อง.นวก. ๒๓/๓๒/๓๓๖, อภ.วิ. ๓๔/๘๒๘/๔๑๗-๔๑๙

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๔๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๑. สีนหาทสูตร

๘. ตถาคตระลึกถึงชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์^๑เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์^๒เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์^๑และวิวัฏฏ์^๒เป็นอันมากบ้างว่า 'ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตจากภพนั้นก็ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพโน้น เราก็มียชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตจากภพนั้นแล้วจึงมาเกิดในภพนี้' ตถาคตระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ การที่ตถาคตระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ นี้เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสินหาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท
๙. ตถาคตเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ(เคลื่อน) กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า "หมู่สัตว์ที่ประกอบกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้ทำตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แต่หมู่สัตว์ที่ประกอบกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ และชักชวนผู้อื่นให้ทำตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ตถาคตเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิด

เชิงอรรถ :

^๑ **สังวัฏฏ์** หมายถึงกับฝ่ายเสื่อม, ช่วงระยะเวลาที่โลกกำลังพินาศ

^๒ **วิวัฏฏ์** หมายถึงกับฝ่ายเจริญ, ช่วงระยะเวลาที่โลกกลับฟื้นขึ้นมาใหม่ (ตามนัย วิ.อ. ๑/๑๒/๑๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๒. อธิมุตติปทสูตร

ดีและเกิดไม่ดี ด้วยดาทิพยอันบริสุทธิ์เห็นอมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้แล การที่ตถาคตเห็นหมู่สัตว์ ฯลฯ ด้วยดาทิพยอันบริสุทธิ์เห็นอมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม นี่เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญาณฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

๑๐. ตถาคตทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน การที่ตถาคตทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน นี่เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญาณฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

ภิกษุทั้งหลาย กำลังของตถาคต ๑๐ ประการนี้แล ที่ตถาคตประกอบแล้ว เป็นเหตุให้ปฏิญาณฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

สีหนาทสูตรที่ ๑ จบ

๒. อธิมุตติปทสูตร

ว่าด้วยอธิมุตติบท^๑

[๒๒] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า

อานนท์ เรากล้าปฏิญาณในธรรมทั้งหลาย^๒ที่เป็นไปเพื่อทำให้แจ้งอธิมุตติบทนั้น ๆ ด้วยปัญญาอันยิ่ง เพื่อแสดงธรรมโดยวิธีที่บุคคลผู้ปฏิบัติตามแล้วจักรู้ธรรมที่

เชิงอรรถ :

^๑ อธิมุตติบท หมายถึงขันธ อายตนะ และธาตุ อีกนัยหนึ่ง หมายถึงทิวฐิ (อง.ทสก.อ. ๓/๒๒/๓๓๑)

^๒ ธรรมทั้งหลาย ในที่นี้หมายถึงทศพลญาณ คือพระญาณเป็นกำลังของพระพุทธเจ้า ๑๐ ประการ (ดูข้อ ๒๑ สีหนาทสูตร) และสัมพัทยุตตญาณ คือพระปริชาญาณหยั่งรู้สิ่งทั้งปวง ทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต (อง.ทสก.อ. ๓/๒๒/๓๓๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๒. อธิมุตติปทสูตร

มีอยู่ว่า 'มีอยู่' บ้าง ที่ไม่มีอยู่ว่า 'ไม่มีอยู่' บ้าง ที่หยาบว่า 'หยาบ' บ้าง ที่ประณีตว่า 'ประณีต' บ้าง ที่ไม่ยอดเยี่ยมว่า 'ไม่ยอดเยี่ยม' บ้าง ที่ยอดเยี่ยมว่า 'ยอดเยี่ยม' บ้าง หรือเป็นไปได้ที่ผู้ปฏิบัติตามจกัรู้สิ่งที่พึงรู้ จกัเห็นสิ่งที่พึงเห็น หรือจกัทำให้แจ้งสิ่งที่พึงทำให้แจ้ง

อาณนที ญาณที่ยอดเยียมกว่าญาณทั้งหลาย คือ ยถาภูตญาณ^๑ ในธรรม เหล่านั้น ๆ

กำลังของตถาคต ๑๐ ประการนี้ ที่ตถาคตมีแล้ว เป็นเหตุให้ปฏิญญาฐานะ ที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

กำลังของตถาคต ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตถาคตรู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะในโลกนี้ตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะตามความเป็นจริง นี้เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้ว ปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท
๒. ตถาคตรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรม ฯลฯ นี้เป็นกำลังของตถาคต ฯลฯ^๒
๓. ตถาคตรู้ชัดปฏิบัติทาที่ให้ถึงภูมิทั้งปวงตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดปฏิบัติทาที่ให้ถึงภูมิทั้งปวงตามความเป็นจริง ฯลฯ นี้เป็นกำลังของตถาคต ฯลฯ
๔. ตถาคตรู้ชัดโลกที่มีธาตุหลายชนิด มีธาตุที่แตกต่างกันตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดโลกที่มีธาตุหลายชนิด มีธาตุที่แตกต่างกันตามความเป็นจริง ฯลฯ นี้เป็นกำลังของตถาคต ฯลฯ
๕. ตถาคตรู้ชัดว่าหมู่มสัตว์เป็นผู้มีอัธยาศัยต่างกันตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดว่าหมู่มสัตว์เป็นผู้มีอัธยาศัยต่างกันตามความเป็นจริง ฯลฯ นี้เป็นกำลังของตถาคต ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ ยถาภูตญาณ ในที่นี้หมายถึงพระสัมพันธญาณ คือพระปริชาหยั่งรู้สิ่งทั้งปวง ทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต (อง.ทสก.อ. ๓/๒๒/๓๓๑)

^๒ " ฯลฯ " ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มในสีหนาทสูตรในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๒. อธิมุตติปทสูตร

๖. ตถาคตรู้ชัดว่าสัตว์เหล่าอื่นและบุคคลเหล่าอื่นมีอินทรีย์แก่กล้าและอินทรีย์อ่อนตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดว่าสัตว์เหล่าอื่นและบุคคลเหล่าอื่นมีอินทรีย์แก่กล้าและอินทรีย์อ่อนตามความเป็นจริง ฯลฯ นี้เป็นกำลังของตถาคต ฯลฯ
๗. ตถาคตรู้ชัดความเศร้าหมอง ความฟ่องแผ้ว แห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติ และการออกจากฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดความเศร้าหมอง ความฟ่องแผ้ว แห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติ และการออก ฯลฯ ตามความเป็นจริง นี้เป็นกำลังของตถาคต ฯลฯ
๘. ตถาคตระลึกถึงชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติพร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ ฯลฯ นี้เป็นกำลังของตถาคต ฯลฯ
๙. ตถาคตเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ฯลฯ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์ เห็นอมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้แล การที่ตถาคตเห็นหมู่สัตว์ ฯลฯ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เห็นอมนุษย์ ฯลฯ นี้เป็นกำลังของตถาคต ฯลฯ
๑๐. ตถาคตทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน การที่ตถาคตทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน นี้เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้ว ปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท
- ภิกษุทั้งหลาย กำลังของตถาคต ๑๐ ประการนี้แล ที่ตถาคตมีแล้ว เป็นเหตุให้ ปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

อธิมุตติปทสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. มหาวรรค ๓. กายสูตร

๓. กายสูตร

ว่าด้วยธรรมที่พึงละทางกาย

[๒๓] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่บุคคลพึงละทางกาย แต่มิใช่ทางวาจาก็มี ธรรมที่บุคคลพึงละทางวาจา แต่มิใช่ทางกายก็มี ธรรมที่บุคคลพึงละทางกายก็ไม่ได้ ทางวาจาก็ไม่ได้ แต่พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้ก็มี

ธรรมที่บุคคลพึงละทางกาย แต่มิใช่ทางวาจา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ต้องอาบัติบางส่วนที่เป็นอกุศลทางกาย เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญแล้วว่ากล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า "ท่านนั้นแลเป็นผู้ต้องอาบัติบางส่วนที่เป็นอกุศลทางกาย จะเป็นการดีหนอ ที่ท่านจะละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต" ภิกษุนั้นถูกเพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญแล้วว่ากล่าวอยู่ จึงละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต

นี้เรียกว่า ธรรมที่บุคคลพึงละทางกาย แต่มิใช่ทางวาจา

ธรรมที่บุคคลพึงละทางวาจา แต่มิใช่ทางกาย เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ต้องอาบัติบางส่วนที่เป็นอกุศลทางวาจา เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญแล้วว่ากล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า "ท่านนั้นแลเป็นผู้ต้องอาบัติบางส่วนที่เป็นอกุศลทางวาจา จะเป็นการดีหนอ ที่ท่านจะละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต" ภิกษุนั้นถูกเพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญแล้วว่ากล่าวอยู่ จึงละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต

นี้เรียกว่า ธรรมที่บุคคลพึงละทางวาจา แต่มิใช่ทางกาย

ธรรมที่บุคคลพึงละทางกายก็ไม่ได้ ทางวาจาก็ไม่ได้ แต่พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้ เป็นอย่างไร

คือ โลภะ(ความโลภ)ที่บุคคลพึงละทางกายก็ไม่ได้ ทางวาจาก็ไม่ได้ แต่พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้ โทสะ(ความประทุษร้าย) ... โมหะ(ความหลง) ... โภคะ(ความโกรธ) ... อุปนาหะ(ความผูกโกรธ)... มัถฺขะ(ความลบล้าง) ... ปฬาสะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๓. มหาวรรค ๓. กายสูตร

(ความดีตัวเสมอ) ... มัจฉริยะ(ความตระหนี่)ที่บุคคลพึงละทางกายก็ได้ ทางวาจาก็ไม่ได้ แต่พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้

ความริษยาอันชั่วที่บุคคลพึงละทางกายก็ได้ ทางวาจาก็ไม่ได้ แต่พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้

ความริษยาอันชั่ว เป็นอย่างไร

คือ เมื่อคบดีหรือบุตรของคหบดีในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทอง ทาส หรือผู้เข้าไปอาศัยของคหบดีหรือบุตรของคหบดีคนใดคนหนึ่ง มีความคิดอย่างนี้ว่า “โฉนหนอ คหบดีหรือบุตรของคหบดีนี้ จะไม่พึงสมบูรณ์ด้วยทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทอง”

อนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบริขาร มีความคิดอย่างนี้ว่า “โฉนหนอ ท่านผู้นี้จะไม่พึงได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบริขาร”

นี้เรียกว่า ความริษยาอันชั่ว

ความริษยาอันชั่วที่บุคคลพึงละทางกายก็ได้ ทางวาจาก็ไม่ได้ แต่พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้

(ความปรารถนาอันชั่วที่บุคคลพึงละทางกายก็ได้ ทางวาจาก็ไม่ได้ แต่พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้)

ความปรารถนาอันชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ปรารถนาว่า “คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้มีศรัทธา’ เป็นผู้ทศิล ปรารถนาว่า “คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้มีศีล’ เป็นผู้มีสุตะน้อย ปรารถนาว่า “คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นพหูสูต’ เป็นผู้ยินดีการคลุกคลีด้วยหมู่ ปรารถนาว่า “คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้ชอบสงัด” เป็นผู้เกียจคร้าน ปรารถนาว่า “คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้ปรารถนาความเพียร” เป็นผู้หลงลืมสติ ปรารถนาว่า “คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้มีสติตั้งมั่น” เป็นผู้มึปัญญาทรม ปรารถนาว่า “คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้มีปัญญา” ไม่เป็นพระชินาสพ ปรารถนาว่า “คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นพระชินาสพ”

นี้เรียกว่า ความปรารถนาอันชั่ว

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๔. มหาจุนทสูตร

(ความปรารถนาอันชั่ว ที่บุคคลพึงละทางกายก็ได้ ทางวาจาก็ไม่ได้ แต่พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้)

หากโลภะเข้าครอบงำภิกษุ นั้นได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มักขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วเข้าครอบงำภิกษุ นั้นได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้ยอมไม่รู้ชัดอย่างที่โลภะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น โลภะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้ ท่านผู้นี้ยอมไม่รู้ชัดอย่างที่โทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มักขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้

หากโลภะเข้าครอบงำภิกษุ นั้นไม่ได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มักขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วเข้าครอบงำภิกษุ นั้นไม่ได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า "ท่านผู้นี้ยอมรู้ชัดอย่างที่โลภะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น โลภะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้ ท่านผู้นี้ยอมรู้ชัดอย่างที่โทสะ โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มักขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้" อย่างนี้แล

กายสูตรที่ ๓ จบ

๔. มหาจุนทสูตร

ว่าด้วยพระมหาจุนทะ

[๒๔] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจุนทะอยู่ที่สหชาติวัน แคว้นเจตี ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหาจุนทะได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระมหาจุนทะจึงได้กล่าวเรื่องนีวว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอวดความรู้ ย่อมกล่าวว่า "เรารู้ธรรมนี้" หากโลภะเข้าครอบงำภิกษุ นั้นได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มักขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ความปรารถนาอัน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๓. มหาวรรค ๔. มหาจุนทสูตร

ชั่วเข้าครอบงำภิกษุนั้นได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า “ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชดอย่างที
โลกะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชด เพราะฉะนั้น โลกะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้ ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้
ชดอย่างทีโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ...
ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชด เพราะฉะนั้น ความ
ปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้”

ภิกษุเมื่อกล่าววอดการเจริญ ย่อมกล่าวว่า “เราเป็นผู้มีกายอันเจริญแล้ว
มีศีลอันเจริญแล้ว มีจิตอันเจริญแล้ว มีปัญญาอันเจริญแล้ว” หากโลกะเข้าครอบงำ
ภิกษุนั้นได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ
... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วเข้าครอบงำภิกษุนั้นได้ คนก็จะพึงรู้
ภิกษุนั้น อย่างนี้ว่า “ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชดอย่างทีโลกะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชด เพราะฉะนั้น
โลกะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้ ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชดอย่างทีโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ...
อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนา
อันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้”

ภิกษุเมื่อกล่าววอดความรู้และการเจริญ ย่อมกล่าวว่า “เรารู้ธรรมนี้ เราเห็น
ธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันเจริญแล้ว มีศีลอันเจริญแล้ว มีจิตอันเจริญแล้ว มีปัญญา
อันเจริญแล้ว” หากโลกะเข้าครอบงำภิกษุนั้นได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ...
อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนา
อันชั่วเข้าครอบงำภิกษุนั้นได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า “ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชด
อย่างทีโลกะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชด เพราะฉะนั้น โลกะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้ ท่านผู้นี้
ย่อมไม่รู้ชดอย่างทีโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ
... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชด เพราะฉะนั้น
ความปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้”

เปรียบเหมือนนรุษเป็นคนยากจนแต่กล่าววอดว่ามีเงิน เป็นคนไม่มีทรัพย์แต่
กล่าววอดว่ามีทรัพย์ เป็นคนไม่มีโรคแต่กล่าววอดว่ามีโรค เขาเมื่อมีกิจจำเป็น
ต้องใช้ทรัพย์สักอย่างเกิดขึ้นก็ไม่อาจนำทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทองออกใช้จ่าย
ได้ คนทั้งหลายก็จะพึงรู้จักเขาอย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้นี้เป็นคนยากจนแต่กล่าววอดว่ามีเงิน
เป็นคนไม่มีทรัพย์แต่กล่าววอดว่ามีทรัพย์ เป็นคนไม่มีโรคแต่กล่าววอดว่ามีโรค’

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. มหาวรรค ๔. มหาจันตสูตร

ข้อนั้นเพราะเหตุใด เพราะท่านผู้นี้เมื่อมีกิจจำเป็นต้องใช้ทรัพย์สักอย่างเกิดขึ้นก็ไม่อาจนำทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทองออกใช้จ่ายได้ ฉันท

ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เมื่อกล่าวอวดความรู้และการเจริญ ย่อมกล่าวว่า "เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันเจริญแล้ว มีศีลอันเจริญแล้ว มีจิตอันเจริญแล้ว มีปัญญาอันเจริญแล้ว" หากโลภะเข้าครอบงำภิกษุนั้นได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วเข้าครอบงำภิกษุนั้นได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า "ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชัดอย่างที่โลภะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น โลภะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้ ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชัดอย่างที่โทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ได้"

ภิกษุเมื่อกล่าวอวดความรู้ ย่อมกล่าวว่า "เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้" หากโลภะเข้าครอบงำภิกษุนั้นไม่ได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วเข้าครอบงำภิกษุนั้นไม่ได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า "ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชัดอย่างที่โลภะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น โลภะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้ ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชัดอย่างที่โทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้"

ภิกษุเมื่อกล่าวอวดการเจริญ ย่อมกล่าวว่า "เราเป็นผู้มีกายอันเจริญแล้ว มีศีลอันเจริญแล้ว มีจิตอันเจริญแล้ว มีปัญญาอันเจริญแล้ว" หากโลภะเข้าครอบงำภิกษุนั้นไม่ได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วเข้าครอบงำภิกษุนั้นไม่ได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า "ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชัดอย่างที่โลภะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น โลภะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้ ท่านผู้นี้ย่อมไม่รู้ชัดอย่างที่โทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้"

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๔. มหาจุนทสูตร

ภิกษุเมื่อกล่าวอวดความรู้และการเจริญ ย่อมกล่าวว่า “เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันเจริญแล้ว มีศีลอันเจริญแล้ว มีจิตอันเจริญแล้ว มีปัญญาอันเจริญแล้ว” หากโลภะเข้าครอบงำภิกษุนั้นไม่ได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกฺขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วเข้าครอบงำภิกษุนั้นไม่ได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า “ท่านผู้นี้ย่อมรู้ชัดอย่างที่โลภะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น โลภะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้ ท่านผู้นี้ย่อมรู้ชัดอย่างที่โทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกฺขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาอันชั่วจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้”

เปรียบเหมือนบุรุษเป็นคนมั่งมีจริง กล่าวอวดว่ามั่งมี เป็นคนมีทรัพย์จริง กล่าวอวดว่ามีทรัพย์ เป็นคนมีโภคะจริง กล่าวอวดว่ามีโภคะ เขาเมื่อมีกิจจำเป็นต้องใช้ทรัพย์สักอย่างเกิดขึ้นก็อาจนำทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทองออกใช้จ่ายได้ คนทั้งหลายพึงรู้จักเขาอย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้นี้เป็นคนมั่งมีจริง จึงกล่าวอวดว่ามั่งมี เป็นคนมีทรัพย์จริง จึงกล่าวอวดว่ามีทรัพย์ เป็นคนมีโภคะจริง จึงกล่าวอวดว่ามีโภคะ’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะท่านผู้นี้เมื่อมีกิจจำเป็นต้องใช้ทรัพย์สักอย่างเกิดขึ้นก็สามารถนำทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทองออกใช้จ่ายได้” ฉันท

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เมื่อกล่าวอวดความรู้และการเจริญ ย่อมกล่าวว่า “เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันเจริญแล้ว มีศีลอันเจริญแล้ว มีจิตอันเจริญแล้ว มีปัญญาอันเจริญแล้ว” หากโลภะเข้าครอบงำภิกษุนั้นไม่ได้ ... หากโทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกฺขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วเข้าครอบงำภิกษุนั้นไม่ได้ คนก็จะพึงรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า “ท่านผู้นี้ย่อมรู้ชัดอย่างที่โลภะจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น โลภะจึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้ ท่านผู้นี้ย่อมรู้ชัดอย่างที่โทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกฺขะ ... ปฬาสะ ... มัจฉริยะ ... ความริษยาอันชั่ว ... ความปรารถนาอันชั่วจะไม่เกิดแก่ผู้รู้ชัด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาอันชั่ว จึงเข้าครอบงำท่านผู้นี้ไม่ได้” อย่างนี้แล

มหาจุนทสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๕. กสิณสูตร

๕. กสิณสูตร

ว่าด้วยบ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์^๑

[๒๕] ภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ ๑๐ ประการนี้

บ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดปฐวีกสิณ(กสิณคือดิน)เบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง
ไม่มีสอง ไม่มีประมาณ
๒. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดอาโปกสิณ(กสิณคือน้ำ) ...
๓. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดเตโชกสิณ(กสิณคือไฟ) ...
๔. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดวาโยกสิณ(กสิณคือลม) ...
๕. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดนิลกสิณ(กสิณคือสีเขียว) ...
๖. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดปีตกสิณ(กสิณคือสีเหลือง) ...
๗. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดโลหิตกสิณ(กสิณคือสีแดง) ...
๘. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดโอทาทกสิณ(กสิณคือสีขาว) ...
๙. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดอากาศกสิณ(กสิณคือที่ว่างเปล่า) ...
๑๐. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดวิญญานกสิณ(กสิณคือวิญญาน)เบื้องบน เบื้องต่ำ
เบื้องขวาง ไม่มีสอง ไม่มีประมาณ

ภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ ๑๐ ประการ นี้แล

กสิณสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ บ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ หมายถึงที่เกิดหรือที่เป็นไปแห่งธรรมทั้งหลายโดยบริกรรมกสิณเป็นอารมณ์ คำว่า กสิณ หมายถึงวัตถุสำหรับเพ่งเพื่อจูงใจให้เป็นสมาธิทั้งหมดหรือสิ้นเชิง กล่าวคือ วัตถุสำหรับแผ่ไปไม่เหลือ ไม่ปักใจอยู่ในอารมณ์กัมมัฏฐานเพียงอารมณ์เดียว (อง.ทสก.อ. ๓/๒๕/๓๓๓, อง.ทสก.ฎีกา ๓/๒๕/๓๕๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๕๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๖. กาลีสสูตร

๖. กาลีสสูตร

ว่าด้วยอุบาสิกาชื่อกาลิ

[๒๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัจจានะอยู่ ณ ปวัตตบรรพต เขตกรุงกุรุชระ แคว้นอวันตีชนบท ครั้งนั้นแล อุบาสิกาชื่อกาลิชาวกรุงกุรุชระ เข้าไปหาท่านพระมหากัจจานะถึงที่อยู่ ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระมหากัจจานะดังนี้ว่า ท่านเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระดำรัสไว้ในกุมาริปัญหา^๑ว่า

การบรรลุประโยชน์^๒ เป็นความสงบแห่งหทัย

เราชนะเสนา^๓ ที่มีรูปเป็นที่รักเป็นที่ชื่นใจแล้ว

เป็นผู้เดียวพึงอยู่ ได้ตรัสรู้ความสุขโดยลำดับ

เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ต้องอ้างบุคคลเป็นพยาน

การอ้างอิงใคร ๆ เป็นพยานจึงไม่มีสำหรับเรา

ท่านเจ้าข้า เนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้ จะพึงเห็นได้โดยพิสดาร อย่างไรหนอ

ท่านพระมหากัจจานะตอบว่า น้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่งทำประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติ^๔ที่มีปลุวิกสิณเป็นอารมณ์ให้เกิดแล้ว แต่พระผู้มีพระภาคได้ทรงรู้ประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติที่มีปลุวิกสิณเป็นอารมณ์นั้นแล้วได้ทรงเห็นเบื้องต้น^๕... โทษ^๖... ธรรมเป็นเครื่องสลัดออก^๗... มัคคามัคคญาณทัสสนะ^๘ เพราะเหตุที่ทรงเห็นเบื้องต้น โทษ ธรรมเป็นเครื่องสลัดออก และมัคคามัคคญาณทัสสนะ การบรรลุประโยชน์จึงเป็นอันพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่าเป็นความสงบแห่งหทัย

เชิงอรรถ :

^๑ กุมาริปัญหา หมายถึงคำถามของธิดามาร ปรากฏในมารธิตสูตร (ส.ส. ๑๕/๑๖๑/๑๕๒)

^๒ ประโยชน์ ในที่นี้หมายถึงพระอรหัตตผล (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๖/๓๓๔)

^๓ เสนา ในที่นี้หมายถึงกิเลสมีรากเป็นต้น (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๖/๓๓๔)

^๔ ดูเชิงอรรถที่ ๓ ข้อ ๒๑ (สีหนาทสูตร) หน้า ๔๕ ในเล่มนี้

^๕ เบื้องต้น หมายถึงสมุทัยสัง (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๖/๓๓๔)

^๖ โทษ หมายถึงทุกขสัง (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๖/๓๓๔)

^๗ ธรรมเป็นเครื่องสลัดออก หมายถึงนิโรธสัง (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๖/๓๓๔)

^๘ มัคคามัคคญาณทัสสนะ หมายถึงมัคคสัง ได้แก่อริยมรรคมีองค์ ๘ (อภ.ทสก.อ. ๓/๒๖/๓๓๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณฑาสก]

๓. มหาวรรค ๖. กาลีสสูตร

สมณพราหมณ์พวกหนึ่งทำประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติที่มีอาโปกสิณเป็น
 อารมณ์ ... ทำประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติที่มีเตโชกสิณเป็นอารมณ์ ... ทำประโยชน์
 ชั้นยอด คือสมาบัติที่มีวาโยกสิณเป็นอารมณ์ ... ทำประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติที่มี
 นีลกสิณเป็นอารมณ์ ... ทำประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติที่มีปีตกสิณเป็นอารมณ์ ...
 ทำประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติที่มีโลหิตกสิณเป็นอารมณ์ ... ทำประโยชน์ชั้นยอด คือ
 สมาบัติที่มีโอทาทกสิณเป็นอารมณ์ ... ทำประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติที่มีอากาศ-
 กสิณเป็นอารมณ์ ... สมณพราหมณ์พวกหนึ่งทำประโยชน์ชั้นยอด คือสมาบัติที่มี
 วิญญาณกสิณเป็นอารมณ์ให้เกิดแล้ว แต่พระผู้มีพระภาคได้ทรงรู้ประโยชน์ชั้นยอด
 คือสมาบัติที่มีวิญญาณกสิณเป็นอารมณ์นั้นแล้วได้ทรงเห็นเบื้องต้น ... โทษ ... ธรรม
 เป็นเครื่องสลัดออก ... มัคคามัคคญาณทัสสนะ เพราะเหตุที่ทรงเห็นเบื้องต้น โทษ
 ธรรมเป็นเครื่องสลัดออก และมัคคามัคคญาณทัสสนะ การบรรลุประโยชน์เป็นอัน
 พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่าเป็นความสงบแห่งหทัย

เหตุดังนี้แล พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสพระดำรัสไว้ในกุมาริปัญหาว่า

การบรรลุประโยชน์เป็นความสงบแห่งหทัย

เราชนะเสนาที่มีรูปเป็นที่รักเป็นที่ชื่นใจแล้ว

เป็นผู้เดียวเพ่งอยู่ ได้ตรัสรู้ความสุขโดยลำดับ

เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ต้องอ้าแงบุคคลเป็นพยาน

การอ้าแงใคร ๆ เป็นพยานจึงไม่มีสำหรับเรา

น้องหญิง เนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้ ฟังเห็นได้
 โดยพิสดารอย่างนี้แล

กาลีสสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๗. ปฐมมหาปัญหาสูตร

๗. ปฐมมหาปัญหาสูตร

ว่าด้วยปัญหาใหญ่ สูตรที่ ๑

[๒๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นในเวลาเช้า ภิกษุหลายรูปครองอันตราวาสก ถือ
บาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า “การเที่ยวไป
บิณฑบาตในกรุงสาวัตถียังเข้านัก ทางที่ดี เราทั้งหลายควรจะเข้าไปยังอารามของ
พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก”

ครั้งนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นจึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้
สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พวก
อัญญเดียรถีย์ได้กล่าวกับภิกษุเหล่านั้นดังนี้ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย พระสมณโคดมแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า
'ภิกษุทั้งหลาย มาเถิด เธอทั้งหลายจงรู้แจ้งธรรมทั้งปวงเถิด ครั้นรู้แจ้งธรรมทั้งปวง
แล้วจงอยู่เถิด' ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้แต่เราทั้งหลายก็แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย
อย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย มาเถิด ท่านทั้งหลายจงรู้แจ้งธรรมทั้งปวงเถิด ครั้นรู้
แจ้งธรรมทั้งปวงแล้วจงอยู่เถิด' ผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรมเทศนาหรืออนุสาสนีนี้ คือ
ธรรมเทศนาของพระสมณโคดมกับธรรมเทศนาของพวกเรา หรืออนุสาสนีของพระ
สมณโคดมกับอนุสาสนีของพวกเราจะผิดแผกแตกต่างกันอย่างไร”

ภิกษุเหล่านั้นไม่ยินดี ไม่คัดค้านภษิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น
ลุกจากอาสนะหลีกไปด้วยคิดว่า “เราทั้งหลายจักรู้ชัดเนื้อความแห่งภษิตนี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาค”

ภิกษุเหล่านั้น ครั้นเที่ยวไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต
ภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
แล้ว นั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๗. ปฐมมหาปัญญาสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเข้านี้ ข้าพระองค์ทั้งหลายครองอันตราวาสก ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘การเที่ยวไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถียังเข้านัก ทางที่ดี เราทั้งหลายควรจะเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก’ ครั้นแล้วข้าพระองค์ทั้งหลายได้เข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกัน แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกได้กล่าวกับข้าพระองค์ทั้งหลายดังนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย พระสมณโคดมแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย มาเกิด เธอทั้งหลายจงรู้แจ้งธรรมทั้งปวงเกิด ครั้นรู้แจ้งธรรมทั้งปวงแล้วจงอยู่เกิด’ ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้แต่เราทั้งหลายก็แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย มาเกิด เธอทั้งหลายจงรู้แจ้งธรรมทั้งปวงเกิด ครั้นรู้แจ้งธรรมทั้งปวงแล้วจงอยู่เกิด’ ผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรมเทศนาหรืออนุสาสนีนี้ คือ ธรรมเทศนาของพระสมณโคดมกับธรรมเทศนาของพวกเรา หรืออนุสาสนีของพระสมณโคดมกับอนุสาสนีของพวกเราจะผิดแผกแตกต่างกันอย่างไร” ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้งนั้น ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่ยินดี ไม่คัดค้านภษิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ลุกจากอาสนะหลีกไปด้วยคิดว่า ‘เราทั้งหลายจักรู้ชัดเนื้อความแห่งภษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค’”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกมีวาตะอย่างนี้ เธอทั้งหลายควรถามอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ปัญหา ๑ อุทเทส ๑ ไวยากรณ์ ๑ ปัญหา ๒ อุทเทส ๒ ไวยากรณ์ ๒ ปัญหา ๓ อุทเทส ๓ ไวยากรณ์ ๓ ปัญหา ๔ อุทเทส ๔ ไวยากรณ์ ๔ ปัญหา ๕ อุทเทส ๕ ไวยากรณ์ ๕ ปัญหา ๖ อุทเทส ๖ ไวยากรณ์ ๖ ปัญหา ๗ อุทเทส ๗ ไวยากรณ์ ๗ ปัญหา ๘ อุทเทส ๘ ไวยากรณ์ ๘ ปัญหา ๙ อุทเทส ๙ ไวยากรณ์ ๙ ปัญหา ๑๐ อุทเทส ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ เป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถูกถามอย่างนี้แล้ว จักไม่สามารถตอบให้บริบูรณ์ได้ จักถึงความลำบากอย่างยิ่ง ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถูกถามปัญหาอันมิใช่วิสัย

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๗. ปฐมมหาปัญหาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ในโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เรายังไม่เห็นบุคคลที่จะยังจิตให้ยินดีได้ด้วย การตอบปัญหาเหล่านี้ เว้นจากตถาคตหรือสาวกของตถาคต หรือผู้ที่ฟังจากสาวกของตถาคตนี้

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๑ อุทเทส ๑ ไวยากรณ์ ๑' เพราะอาศัยอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๑ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๑ ประการคืออะไร คือ สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๑ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'ปัญหา ๑ อุทเทส ๑ ไวยากรณ์ ๑' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๒ อุทเทส ๒ ไวยากรณ์ ๒' เพราะอาศัยอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๒ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๒ ประการคืออะไร คือ นามและรูป ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๒ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'ปัญหา ๒ อุทเทส ๒ ไวยากรณ์ ๒' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๓ อุทเทส ๓ ไวยากรณ์ ๓' เพราะอาศัยอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๓ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๓ ประการคืออะไร คือ เวทนา ๓^๑ ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๐๕/๑๙๔, ส.ส.พ. ๑๘/๒๗๐/๒๑๒

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๗. ปฐมมหาปัญหาสูตร

โดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๓ ประการนี้แล้ว
จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'ปัญหา ๓
อุทเทส ๓ ไวยากรณ์ ๓' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๔ อุทเทส ๔ ไวยากรณ์ ๔' เพราะอาศัยอะไร
เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดย
ชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๔
ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๔ ประการคืออะไร คือ
อาหาร ๔^๑ ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ
มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๔ ประการนี้แล้ว จึงเป็น
ผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'ปัญหา ๔ อุทเทส ๔
'ไวยากรณ์ ๔' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๕ อุทเทส ๕ ไวยากรณ์ ๕' เพราะอาศัย
อะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลาย
กำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ
ในธรรม ๕ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๕ ประการ
คืออะไร คืออุปาทานขันธ ๕^๒ ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ
หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๕
ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า
'ปัญหา ๕ อุทเทส ๕ ไวยากรณ์ ๕' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๖ อุทเทส ๖ ไวยากรณ์ ๖' เพราะอาศัย
อะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด

เชิงอรรถ :

^๑ อาหาร ๔ หมายถึง (๑) กวฬิงการอาหาร(อาหารคือค้ำข้าว) (๒) ผัสสอาหาร(อาหารคือผัสสะ) (๓) มโน-
สัญเจตนาอาหาร(อาหารคือมโนสัญเจตนา) (๔) วิญญาณาหาร(อาหารคือวิญญาณ) ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๓,
ม.ม. ๑๒/๙๐/๖๕

^๒ ดู ส.ข. ๑๗/๔๘/๓๙, อภิ.วิ. ๓๕/๑/๑

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๗. ปฐมมหาปัญหาสูตร

โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบใน
ธรรม ๖ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๖ ประการคือ
อะไร คือ อายตนะภายใน ๖^๑ ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ
หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๖
ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า
'ปัญหา ๖ อุทเทส ๖ ไวยากรณ์ ๖' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๗ อุทเทส ๗ ไวยากรณ์ ๗' เพราะอาศัย
อะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด
โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบใน
ธรรม ๗ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๗ ประการคือ
อะไร คือ วิญญูญาณฐิติ ๗^๒ ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ
หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๗
ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า
'ปัญหา ๗ อุทเทส ๗ ไวยากรณ์ ๗' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คำที่เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๘ อุทเทส ๘ ไวยากรณ์ ๘' เพราะอาศัย
อะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด
โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม
๘ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๘ ประการคืออะไร คือ
โลกธรรม ๘^๓ ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ
มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๘ ประการนี้แล้ว จึงเป็น
ผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวว่า 'ปัญหา ๘ อุทเทส ๘
ไวยากรณ์ ๘' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๒๓/๒๑๕, อภิ.วิ. ๓๕/๑๕๔-๑๖๗/๗๙-๘๔

^๒ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๒/๒๒๒-๒๒๓, อัง.สคตตก. ๒๓/๔๔/๓๕

^๓ ดู อัง.อภิลูก. ๒๓/๕-๖/๑๓๑-๑๓๔

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๘. ทุติยมหาปัญหาสูตร

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๙ อุทเทส ๙ ไวยากรณ์ ๙' เพราะอาศัยอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบือนำโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๙ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๙ ประการคืออะไร คือ สัตตาวาส ๙^๑ ภิกษุเมื่อเบือนำโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๙ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'ปัญหา ๙ อุทเทส ๙ ไวยากรณ์ ๙' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๑๐ อุทเทส ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐' เพราะอาศัยอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบือนำโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๑๐ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๑๐ ประการคืออะไร คือ อกุศลกรรมบถ^๒ ๑๐ ประการ ภิกษุเมื่อเบือนำโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'ปัญหา ๑๐ อุทเทส ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ปฐมมหาปัญหาสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุติยมหาปัญหาสูตร

ว่าด้วยปัญหาใหญ่ สูตรที่ ๒

[๒๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เวฬุวัน ใกล้กชังคลนิคม ครั้งนั้น อุบาสกชาวกชังคละเป็นอันมากเข้าไปหาภิกษุณีชาวกชังคละถึงที่อยู่ ใหว่แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้เรียนถามภิกษุณีชาวเมืองกชังคละดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๔๑/๒๓๒, ๓๔๙/๒๗๒

^๒ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๔๗/๒๓๘, ๓๖๐/๒๗๘, อัง.ทสก. ๒๔/๑๗๖/๒๑๖

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๘. ทุติยมหาปัญหาสูตร

“ข้าแต่แม่เจ้า พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในมหาปัญหาสูตรทั้งหลายว่า ‘ปัญหา ๑ อุทเทส ๑ ไวยากรณ์ ๑ ปัญหา ๒ อุทเทส ๒ ไวยากรณ์ ๒ ปัญหา ๓ อุทเทส ๓ ไวยากรณ์ ๓ ปัญหา ๔ อุทเทส ๔ ไวยากรณ์ ๔ ปัญหา ๕ อุทเทส ๕ ไวยากรณ์ ๕ ปัญหา ๖ อุทเทส ๖ ไวยากรณ์ ๖ ปัญหา ๗ อุทเทส ๗ ไวยากรณ์ ๗ ปัญหา ๘ อุทเทส ๘ ไวยากรณ์ ๘ ปัญหา ๙ อุทเทส ๙ ไวยากรณ์ ๙ ปัญหา ๑๐ อุทเทส ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐’ ข้าแต่แม่เจ้า เนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้ จะพึงเห็นได้โดยพิสดารอย่างไรหนอ”

ภิกษุณีชาวกชังคะตอบว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พระดำรัสนี้ เราได้สดับรับมา เจเพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคก็หามิได้ เราได้สดับรับมาเฉพาะหน้าของ ภิกษุทั้งหลายผู้ได้อบรมใจก็หามิได้ แต่ว่าเนื้อความแห่งพระดำรัสนี้ปรากฏแก่เรา อย่างไร ท่านทั้งหลายก็จงฟังเนื้อความแห่งพระดำรัสนั้นอย่างนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” พวกอุบาสกชาวเมืองกชังคะรับคำของภิกษุณีชาวเมืองกชังคะแล้ว ภิกษุณีชาวเมืองกชังคะได้กล่าวดังนี้ว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วเช่นนี้แล้ว ‘ปัญหา ๑ อุทเทส ๑ ไวยากรณ์ ๑’ เพราะทรงอาศัยอะไรพระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่าย โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๑ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๑ ประการคืออะไร คือ สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร ภิกษุเมื่อเบื่อหน่าย โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๑ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ใน ปัจจุบัน เพราะทรงอาศัยพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า ‘ปัญหา ๑ อุทเทส ๑ ไวยากรณ์ ๑’ พระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วเช่นนี้แล้ว ‘ปัญหา ๒ อุทเทส ๒ ไวยากรณ์ ๒’ เพราะทรงอาศัยอะไรพระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่าย โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๒ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๒ ประการคืออะไร คือ นามและรูป ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด

พระสูตรต้นตอปฏิภัก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๘. ทุติยมหาปัญหาสูตร

โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบใน
ธรรม ๒ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะทรงอาศัย
พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า 'ปัญหา ๒ อุทเทส ๒ ไวยากรณ์ ๒' พระองค์
จึงตรัสไว้เช่นนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๓ อุทเทส ๓ ไวยากรณ์ ๓'
เพราะทรงอาศัยอะไรพระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเบื่อหน่าย
โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุ
ประโยชน์โดยชอบในธรรม ๓ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน
ธรรม ๓ ประการคืออะไร คือ เวทนา ๓ ภิกษุเมื่อเบื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด
โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึง
เป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน เพราะทรงอาศัยพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัส
ไว้ว่า 'ปัญหา ๓ อุทเทส ๓ ไวยากรณ์ ๓' พระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๔ อุทเทส ๔ ไวยากรณ์ ๔'
เพราะทรงอาศัยอะไรพระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอัน
อบรมดีแล้วโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๔
ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๔ ประการคืออะไร คือ
สติปฏิฐาน^๑ ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุ
ประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๔ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน
เพราะทรงอาศัยพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า 'ปัญหา ๔ อุทเทส ๔
ไวยากรณ์ ๔' พระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๕ อุทเทส ๕ ไวยากรณ์ ๕'
เพราะทรงอาศัยอะไรพระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอัน
อบรมดีแล้วโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๕
ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๕ ประการคืออะไร คือ
อินทริย^๒ ๕ ... ธรรม ๖ ประการคืออะไร คือ นิสสรณียธาตุ ๖^๓ ... ธรรม ๗ ประการ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๓๗๒-๓๗๔/๒๔๘

^๒ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๒๐/๒๑๒, อัง.ปญจก. ๒๒/๑๑-๑๓/๙, อภิ.วิ. ๓๕/๘๒๑/๔๑๖

^๓ ดู อภิ.วิ. ๓๕/๑๗๒-๑๗๔/๙๖-๙๗

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๘. ทุติยมหาปัญหาสูตร

คืออะไร คือ โภชนมค^๑ ๗ ... ธรรม ๘ ประการคืออะไร คือ อริยมรรคมีองค์^๒ ๘
ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดย
ชอบในธรรม ๘ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข^๓ได้ในปัจจุบัน เพราะทรง
อาศัยพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า 'ปัญหา ๘ อุทเทส ๘ ไวยากรณ์ ๘'
พระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๙ อุทเทส ๙ ไวยากรณ์ ๙'
เพราะทรงอาศัยอะไรพระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเปื้อนหาย
โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุ
ประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๙ ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข^๓ได้ในปัจจุบัน
ธรรม ๙ ประการคืออะไร คือ สัตตवास ๙ ภิกษุเมื่อเปื้อนหายโดยชอบ คลาย
กำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์
โดยชอบในธรรม ๙ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข^๓ได้ในปัจจุบัน เพราะ
ทรงอาศัยพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า 'ปัญหา ๙ อุทเทส ๙ ไวยากรณ์ ๙'
พระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'ปัญหา ๑๐ อุทเทส ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐'
เพราะทรงอาศัยอะไรพระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอัน
อบรมดีแล้วโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๑๐
ประการแล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข^๓ได้ในปัจจุบัน ธรรม ๑๐ ประการคืออะไร
คือ กุศลกรรมบถ^๓ ๑๐ ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดย
ชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบในธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว จึงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข^๓
ได้ในปัจจุบัน เพราะทรงอาศัยพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า 'ปัญหา ๑๐
อุทเทส ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐' พระองค์จึงตรัสไว้เช่นนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๐/๒๒๑, อภิ.วิ. ๓๕/๔๖๖-๔๗๑/๒๗๔-๒๗๖

^๒ ดู ที.ม. ๑๐/๔๐๒/๒๖๖-๒๖๗, ม.อ. ๑๔/๓๗๕/๓๑๙, อภิ.วิ. ๓๕/๔๘๖-๙/๒๘๓-๒๘๕

^๓ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๔๗/๒๓๘, ๓๖๐/๒๗๙

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๙. ปฐมโกศลสูตร

ผู้มีอายุทั้งหลาย พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในมหาปัญหาทั้งหลายว่า ‘ปัญหา ๑ อุทเทส ๑ ไวยากรณ์ ๑ ฯลฯ ปัญหา ๑๐ อุทเทส ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐’ นั้นเราย่อมรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้ ถ้าท่านทั้งหลายยังจำนงอยู่ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วกราบทูลสอบถามเนื้อความนี้ดูเถิด พระผู้มีพระภาคจะทรงตอบแก่ท่านทั้งหลายอย่างใด ท่านทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อความนี้ไว้อย่างนั้นเถิด”

พวกอุบาสกชาวกชังคะรับคำแล้ว ชื่นชม อนุโมทนาภาสิตของภิกษุณีชาวเมืองกชังคะแล้วลุกจากอาสนะ ไหว้แล้ว ทำประทักษิณ^๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่สมควร กราบทูลถ้อยคำสนทนากับภิกษุณีชาวเมืองกชังคะทั้งหมดนั้นแต่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ คหบดีทั้งหลาย ภิกษุณีชาวเมืองกชังคะเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ถ้าท่านทั้งหลายมาถามเนื้อความนั้นกับเรา แม้เราก็จะพึงตอบเนื้อความนี้เหมือนภิกษุณีชาวเมืองกชังคะได้ตอบแล้ว และเนื้อความของคำนั้นก็มีความหมายเช่นนี้แล ขอท่านทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อความนั้นไว้อย่างนี้เถิด”

หุติยมหาปัญหาสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมโกศลสูตร

ว่าด้วยพระเจ้าปเสนทิโกศล สูตรที่ ๑

[๒๙] ภิกษุทั้งหลาย ชนบทของชาวกาสิและโกศลประมาณเท่าใด แวนแคว้นของพระเจ้าปเสนทิโกศลประมาณเท่าใด พระเจ้าปเสนทิโกศลอันพสกนิกรเรียกว่าเป็นผู้เลิศในชนบทของชาวกาสิและโกศล และแวนแคว้นเหล่านั้นประมาณเท่านั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ทำประทักษิณ หมายถึงเดินเวียนขวา โดยการประนมมือเวียนไปทางขวาตามเข็มนาฬิกา ๓ รอบ มีผู้ที่ตนเคารพอยู่ทางขวา เสร็จแล้วหันหน้าไปทางผู้ที่ตนเคารพ เดินถอยหลังจนสุดสายตา คือจมนองไม่เห็นผู้ที่ตนเคารพนั้น คุกเข่าลงกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วลุกขึ้นเดินจากไป (วิ.อ. ๑/๑๕/๑๗๖-๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๙. ปฐมโกสลสูตร

ถึงกระนั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลก็ยังคงมีความแปร^๑มีความแปรผัน^๒ไปได้ อริยสาวกผู้ได้
สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสมบัตินั้น เมื่อเบื่อหน่ายในสมบัตินั้น
ก็คลายกำหนดในความเป็นพระราชาซึ่งเป็นเลิศ ไม่จำเป็นต้องพุดถึงสมบัติที่
ด้อยกว่า (๑)

ภิกษุทั้งหลาย ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ย่อมหมุนเวียนสองทิศทั้งหลายให้
สว่างอยู่ในที่ประมาณเท่าใด สหัสสชาโลกธาตุ^๓มีอยู่ในที่ประมาณเท่านั้น ใน
สหัสสชาโลกธาตุนั้น มีดวงจันทร์ ๑,๐๐๐ ดวง มีดวงอาทิตย์ ๑,๐๐๐ ดวง มีขุนเขา
สินธุ ๑,๐๐๐ ลูก มีชมพูทวีป ๑,๐๐๐ มีปรโคยานทวีป ๑,๐๐๐ มีอุตตกรทวีป
๑,๐๐๐ มีปุพพิเทททวีป ๑,๐๐๐ มีมหาสมุทร ๔,๐๐๐ มีท้าวมหาราช ๔,๐๐๐
มีเทวโลกชั้นจาดุมหาราช ๑,๐๐๐ มีเทวโลกชั้นดาวดึงส์ ๑,๐๐๐ มีเทวโลกชั้นยามา
๑,๐๐๐ มีเทวโลกชั้นดุสิต ๑,๐๐๐ มีพรหมโลก ๑,๐๐๐ สหัสสชาโลกธาตุประมาณ
เท่าใด ท้าวมหาพรหม อันชาวโลกกล่าวว่า เป็นผู้เลิศในสหัสสชาโลกธาตุประมาณ
เท่านั้น ถึงกระนั้นท้าวมหาพรหมก็ยังคงมีความแปร มีความแปรผันไปได้ อริยสาวก
ผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสหัสสชาโลกธาตุนั้น เมื่อเบื่อหน่าย
ในสหัสสชาโลกธาตุนั้น ก็คลายกำหนดในความเป็นท้าวมหาพรหมซึ่งเป็นเลิศ
ไม่จำเป็นต้องพุดถึงภาวะที่ด้อยกว่า (๒)

สมัยที่โลกนี้พินาศ เมื่อโลกพินาศอยู่ สัตว์ทั้งหลายย่อมบังเกิดในพรหมโลกชั้น
อาภัสสระโดยมาก สัตว์เหล่านั้นเป็นผู้บังเกิดด้วยอำนาจฉาน มีปีติเป็นรักษา มี
รัศมีในตัวเอง เที้ยวไปในอากาศ มีปกติดำรงอยู่ด้วยดี ย่อมดำรงอยู่ในพรหมโลกชั้น
อาภัสสระนั้นตลอดกาลช้านาน เมื่อโลกพินาศอยู่ อาภัสสรพรหมทั้งหลาย อันชาว
โลกกล่าวว่า เป็นผู้เลิศ ถึงกระนั้นอาภัสสรพรหมทั้งหลายก็ยังคงมีความแปร มีความ
แปรผันไปได้ อริยสาวกผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในพรหมโลกชั้น
อาภัสสระนั้น เมื่อเบื่อหน่ายในพรหมโลกชั้นอาภัสสระนั้น ก็คลายกำหนดในความ
เป็นอาภัสสรพรหมซึ่งเป็นเลิศ ไม่จำเป็นต้องพุดถึงภาวะที่ด้อยกว่า (๓)

เชิงอรรถ :

- ^๑ ความแปร (อัณญัตตตะ) ในที่นี้หมายถึงความเปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะหรือภาวะเดิม ได้แก่ขรา (อ.จ.ด.ก.
อ. ๒/๔๗/๑๕๔)
- ^๒ ความแปรผัน (วิปริณามะ) ในที่นี้หมายถึงความตาย (อ.จ.ทสก.อ. ๓/๒๙/๓๓๘)
- ^๓ สหัสสชาโลกธาตุ ในที่นี้หมายถึงโลกธาตุที่มี ๑,๐๐๐ จักรวาล ดูอังคุตตรนิกายแปล เล่มที่ ๒๐ ข้อ ๘๑
หน้า ๓๐๖

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก์]
๓. มหาวรรค ๙. ปฐมโกสลสูตร

บ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ ๑๐ ประการ

ภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ ๑๐ ประการนี้
บ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดปฐวีกสิณเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง ไม่มีประมาณ
๒. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดอาโปกสิณ ...
๓. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดเตโชกสิณ ...
๔. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดวาโยกสิณ ...
๕. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดนิลกสิณ ...
๖. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดปิตกสิณ ...
๗. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดโลหิตกสิณ ...
๘. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดโอทาทกสิณ ...
๙. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดอากาศกสิณ ...
๑๐. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดวิญญานกสิณเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง ไม่มีประมาณ

ภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ ๑๐ ประการนี้แล

บรรดาบ่อเกิดแห่งธรรมที่มีกสิณเป็นอารมณ์ ๑๐ ประการนี้ วิญญานกสิณ
เบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง ไม่มีประมาณที่บุคคลหนึ่งรู้ชัดนี้ เป็นเลิศ
สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีสัญญา อย่างนี้แลมีอยู่ ถึงกระนั้นสัตว์ทั้งหลายผู้มีสัญญา
อย่างนี้ก็ยังมีความแปร มีความแปรผันไปได้ ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ
เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในบ่อเกิดแห่งกสิณนั้น เมื่อเบื่อหน่ายในบ่อเกิด
แห่งกสิณนั้น ก็คลายกำหนดแม้ในวิญญานกสิณที่เลิศ ไม่จำเป็นต้องพุดถึงกสิณที่
ด้อยกว่า (๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๙. ปฐมโกสลสูตร

อภิกายตนะ ๘ ประการ^๑

ภิกษุทั้งหลาย อภิกายตนะ ๘ ประการนี้

อภิกายตนะ ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน^๒ เห็นรูปภายนอกขนาดเล็ก มีสีสันดีหรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๑
๒. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกขนาดใหญ่ มีสีสันดีหรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๒
๓. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน^๓ เห็นรูปภายนอกขนาดเล็ก มีสีสันดีหรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๓
๔. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกขนาดใหญ่ มีสีสันดีหรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๔
๕. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่เขียว มีสีเขียว เปรียบด้วยของเขียว มีสีเขียวเข้ม เปรียบเหมือนดอกผักตบที่เขียว มีสีเขียว

เชิงอรรถ :

^๑ **อภิกายตนะ** หมายถึงเหตุครอบงำ เหตุที่มีอิทธิพล ได้แก่ญาณหรือฌานที่เป็นเหตุครอบงำนิวรรต ๕ และอารมณ์ทั้งหลาย คำนี้มาจาก อภิก + อายตนะ ที่ชื่อว่า **อภิก** เพราะครอบงำอารมณ์ และชื่อว่า **อายตนะ** เพราะเป็นที่เกิดความสุขอันวิเศษแก่พระโยคีทั้งหลาย เพราะเป็นมนายตนะและธัมมายตนะ (อง.อภิลูก.อ. ๓/๖๕/๒๗๐, อง.อภิลูก.ฎีกา ๓/๖๑-๖๕/๓๐๒, ที.ม.อ. ๑๗๓/๑๖๔)

^๒ **มีรูปสัญญาภายใน** หมายถึงจำได้หมายรู้รูปภายในโดยการบริกรรมรูปภายใน ที่ยังไม่ถึงอัปปนา (อง.อภิลูก.อ. ๓/๖๕/๒๗๐)

^๓ **มีรูปสัญญาภายใน** หมายถึงปราศจากการบริกรรมในรูปภายใน เพราะไม่ให้อรูปสัญญาเกิดขึ้น (อง.อภิลูก.อ. ๓/๖๕/๒๗๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๙. ปฐมโกสลสูตร

เปรียบด้วยของเขียว มีสีเขียวเข้ม ฉันไฉ หรือเปรียบเหมือนผ้าเมือง
พาราณสีอันมีเนื้อละเอียดทั้งสองด้านที่เขียว มีสีเขียว เปรียบด้วย
ของเขียว มีสีเขียวเข้ม ฉันไฉ บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายในก็ฉันนั้น
เหมือนกัน เห็นรูปภายนอกที่เขียว มีสีเขียว เปรียบด้วยของเขียว มีสี
เขียวเข้ม ครอบงารูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี้
เป็นอภิภายตนะที่ ๕

๖. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่เหลือง มีสีเหลือง
เปรียบด้วยของเหลือง มีสีเหลืองเข้ม เปรียบเหมือนดอกกรรณิกา
ที่เหลือง มีสีเหลือง เปรียบด้วยของเหลือง มีสีเหลืองเข้ม ฉันไฉ หรือ
เปรียบเหมือนผ้าเมืองพาราณสีอันมีเนื้อละเอียดทั้งสองด้านที่เหลือง มี
สีเหลือง เปรียบด้วยของเหลือง มีสีเหลืองเข้ม ฉันไฉ บุคคลหนึ่งมีรูป
สัญญาภายในก็ฉันนั้นเหมือนกัน เห็นรูปภายนอกที่เหลือง มีสีเหลือง
เปรียบด้วยของเหลือง มีสีเหลืองเข้ม ครอบงารูปเหล่านั้นได้ มีสัญญา
อย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี้เป็นอภิภายตนะที่ ๖

๗. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่แดง มีสีแดง เปรียบ
ด้วยของแดง มีสีแดงเข้ม เปรียบเหมือนดอกชบาที่แดง มีสีแดง เปรียบ
ด้วยของแดง มีสีแดงเข้ม หรือเปรียบเหมือนผ้าเมืองพาราณสีอันมีเนื้อ
ละเอียดทั้งสองด้านที่แดง มีสีแดง เปรียบด้วยของแดง มีสีแดงเข้ม ฉันไฉ
บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายในก็ฉันนั้นเหมือนกัน เห็นรูปภายนอก
ที่แดง มีสีแดง เปรียบด้วยของแดง มีสีแดงเข้ม ครอบงารูปเหล่านั้นได้
มีสัญญาอย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี้เป็นอภิภายตนะที่ ๗

๘. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่ขาว มีสีขาว เปรียบ
ด้วยของขาว มีสีขาวเข้ม เปรียบเหมือนดาวประกายพริ้วที่ขาว
มีสีขาว เปรียบด้วยของขาว มีสีขาวเข้ม หรือเปรียบเหมือนผ้าเมือง
พาราณสีอันมีเนื้อละเอียดทั้งสองด้านที่ขาว มีสีขาว เปรียบด้วยของขาว

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๙. ปฐมโกสลสูตร

มีสีขาวยิ้ม จันใด บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายในก็จันนั้นเหมือนกัน
เห็นรูปภายนอกที่ขาว มีสีขาวย เปรียบด้วยของขาว มีสีขาวยิ้ม ครอบงำ
รูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี่เป็นอภิกายตนะที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย อภิกายตนะ ๘ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บรรดาอภิกายตนะ ๘ ประการนี้ อภิกายตนะที่ ๘ คือ บุคคล
หนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่ขาว มีสีขาวย เปรียบด้วยของขาว
มีสีขาวยิ้ม ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า 'เรารู้ เราเห็น' นี่เป็นเลิศ
สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีสัญญาอย่างนี้แลก็มีอยู่ ถึงกระนั้นสัตว์ทั้งหลายผู้มีสัญญา
อย่างนี้ก็ยังมีความแปร มีความแปรผันไปได้ อริยสาวกผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้
ย่อมเบื่อหน่ายในอภิกายตนะนั้น เมื่อเบื่อหน่ายแม้ในอภิกายตนะนั้น ก็คลายกำหนด
ในอภิกายตนะซึ่งเป็นเลิศ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงภาวะที่ต้อยกว่า (๕)

ปฏิบัติ ๔ ประการ

ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติ ๔ ประการนี้

ปฏิบัติ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทุกขา ปฏิบัติ ทันธาภิญญา (ปฏิบัติลำบากทั้งรู้ได้ช้า)
๒. ทุกขา ปฏิบัติ ขิปปาภิญญา (ปฏิบัติลำบากแต่รู้ได้เร็ว)
๓. สุขขา ปฏิบัติ ทันธาภิญญา (ปฏิบัติสะดวกแต่รู้ได้ช้า)
๔. สุขขา ปฏิบัติ ขิปปาภิญญา (ปฏิบัติสะดวกทั้งรู้ได้เร็ว)

ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติ ๔ ประการนี้แล

บรรดาปฏิบัติ ๔ ประการนี้ สุขขา ปฏิบัติ ขิปปาภิญญา นี่เป็นเลิศ สัตว์
ทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แลก็มีอยู่ ถึงกระนั้นสัตว์ทั้งหลายผู้ปฏิบัติอย่างนี้ก็ยังมีความแปร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๙. ปฐมโกสลสูตร

มีความแปรผันไปได้ อริยสาวกผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในปฏิปทานั้น เมื่อเบื่อหน่ายในปฏิปทานั้น ก็คลายกำหนดในปฏิปทาซึ่งเป็นเลิศ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงภาวะที่ต้อยกว่า (๖)

สัญญา ๔ ประการ

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๔ ประการนี้

สัญญา ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดปริตตารมณ^๑
๒. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดมหัคคตารมณ^๒
๓. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดอัปปมาณารมณ^๓
๔. บุคคลหนึ่งย่อมรู้ชัดอาภิกขุญญาตณณาน^๔ว่า “ไม่มีอะไร”

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๔ ประการนี้แล

บรรดาสัญญา ๔ ประการนี้ อาภิกขุญญาตณณานที่บุคคลหนึ่งรู้ชัดว่า “ไม่มีอะไร” นี้เป็นเลิศ สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีสัญญาอย่างนี้แลก็มีอยู่ ถึงกระนั้นสัตว์ทั้งหลายผู้มีสัญญาอย่างนี้ก็ยังมีความแปร มีความแปรผันไปได้ อริยสาวกผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสัญญานั้น เมื่อเบื่อหน่ายในสัญญานั้น ก็คลายกำหนดแม้ในสัญญาซึ่งเป็นเลิศ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงภาวะที่ต้อยกว่า (๗)

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ปริตตารมณ** หมายถึงอารมณ์สมถกัมมัฏฐานที่ยังไม่ได้ขยายให้กว้างออกไป มีขนาดเพียงเท่ากระดิ่ง หรือถ้วยขาม (อง.อภฺฐก.อ. ๓/๖๔/๒๗๑, อง.อภฺฐก.ฎีกา ๓/๖๑-๖๔/๓๐๓) หรือหมายถึงธรรมชั้นกามาวจร ดูอภิธรรมปิฎก ถัมมสังคณีแปล เล่มที่ ๓๔ ข้อ ๑๐๒๖, ๑๐๒๙, ๑๔๑๗ หน้า ๒๖๔-๒๖๕, ๓๔๙
- ^๒ **มหัคคตารมณ** หมายถึงอารมณ์ที่ถึงความเห็นใหญ่ขั้นรูปาวจรและอรุปาวจร เพราะมีผลที่สามารถขมกิลเลสได้และเพราะเป็นอารมณ์ที่สืบต่อกันมานาน และหมายถึงฉันทะ วิริยะ จิตตะ และปัญญาอันยิ่งใหญ่ (อภิ.สง.อ. ๑๒/๙๒)
- ^๓ **อัปปมาณารมณ** หมายถึงอารมณ์สมถกัมมัฏฐานที่ได้ขยายให้กว้างใหญ่ไพศาล (อง.อภฺฐก.อ. ๓/๖๔/๒๗๑, อง.อภฺฐก.ฎีกา ๓/๖๑-๖๔/๓๐๔) หรือหมายถึงธรรมชั้นโลกุตตระ คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ดูอภิธรรมปิฎก ถัมมสังคณีแปล เล่มที่ ๓๔ ข้อ ๑๐๒๘ หน้า ๒๖๕ ข้อ ๑๔๑๙ หน้า ๓๕๐
- ^๔ ดูเชิงอรรถที่ ๔ ข้อ ๖ (สมาธิสูตร) หน้า ๙ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๗๔ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๙. ปฐมโกสลสูตร

บรรดาว่าทนอกศาสนา ว่าทว่า 'ถ้าเราจักไม่ได้มีแล้ว อัถภาพนี้ก็ไม่พึงมี
แก่เรา ถ้าเราจักไม่มี ความกังวลอะไรจักไม่มีแก่เรา' นี้เป็นเลิศ บุคคลผู้มีวาท
อย่างนี้ พึงหวังข้อนี้ได้ว่า ความที่ใจไม่ชอบในภพจักไม่มีแก่เขา และความที่ใจชอบ
ในความดับภพ จักไม่มีแก่เขา สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีวาทอย่างนี้แลก็มีอยู่ ถึงกระนั้น
สัตว์ทั้งหลายผู้มีวาทอย่างนี้ก็ยังมีความแปร มีความแปรผันไปได้ อริยสาวกผู้ได้
สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในวาทะนั้น เมื่อเบื่อหน่ายในวาทะนั้น ก็
คลายกำหนดในวาทซึ่งเป็นเลิศ ไม่จำเป็นต้องพุดถึงภาวะที่ต้อยกว่า (๘)

สมณพราหมณ์พวกหนึ่งบัญญัติความหมดจดในสัตว์ชั้นสูงสุดมีอยู่ บุคคลผู้
ล่วงอาภิกญจัญญาตนณานโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวาสัญญานาสัญญาตนณาน
นี้เลิศกว่าสมณพราหมณ์ผู้บัญญัติความหมดจดในสัตว์ชั้นสูงสุด สมณพราหมณ์เหล่านั้น
รู้อย่างแล้วซึ่งนิวาสัญญานาสัญญาตนณานั้น ย่อมแสดงธรรมเพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิวา-
สัญญานาสัญญาตนณานั้น สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีวาทอย่างนี้แลก็มีอยู่ ถึงกระนั้น
สัตว์ทั้งหลายผู้มีวาทอย่างนี้ก็ยังมีความแปร มีความแปรผันไปได้ อริยสาวกผู้ได้
สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในนิวาสัญญานาสัญญาตนณานั้น เมื่อ
เบื่อหน่ายในนิวาสัญญานาสัญญาตนณานั้น ก็คลายกำหนดในนิวาสัญญานา-
สัญญาตนณานซึ่งเป็นเลิศ ไม่จำเป็นต้องพุดถึงภาวะที่ต้อยกว่า (๙)

ภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งบัญญัตินิพพานอันยอดเยี่ยมในปัจจุบัน
มีอยู่ ความหลุดพ้นแห่งจิตเพราะไม่ถือมั่น เพราะรู้ความเกิด ความดับ คุณ โทษ
และอุบายเครื่องสลัดผัสสายตนะ ๖ ประการ ตามความเป็นจริง นี้เลิศกว่าสมณ-
พราหมณ์ผู้บัญญัตินิพพานอันยอดเยี่ยมในปัจจุบัน สมณพราหมณ์พวกหนึ่งย่อม
กล่าวตู่เราผู้มีวาทอย่างนี้ ผู้กล่าวอย่างนี้ ด้วยคำไม่จริง คำเปล่า คำเท็จ คำไม่เป็น
จริงว่า 'พระสมณโคดมไม่บัญญัติการกำหนดรู้กาม รูป และเวทนาทั้งหลาย' ภิกษุ
ทั้งหลาย เราบัญญัติการกำหนดรู้กาม รูป และเวทนาทั้งหลาย เป็นผู้ปราศจาก
ตัณหาและมิฉฉาทิฏฐิแล้ว ดับแล้ว เยือกเย็นแล้ว จึงบัญญัติอนุปาทาปรินิพพานใน
ปัจจุบัน (๑๐)

ปฐมโกสลสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๑๐. ทุติยโกสลสูตร

๑๐. ทุติยโกสลสูตร

ว่าด้วยพระเจ้าปเสนทิโกศล สูตรที่ ๒

[๓๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จกลับจากการรบ ทรงชนะสงครามมาสมพระราชาประสงค์แล้ว ได้เสด็จไปยังอาราม โดยพระราชยาน เท้าที่ยานจะไปได้ เสด็จลงจากพระราชยานแล้ว เสด็จไปด้วยพระบาทเข้าไปยังอาราม

สมัยนั้น ภิกษุหลายรูปเดินจงกรมอยู่ที่กลางแจ้ง พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นแล้วตรัสถามว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ บัดนี้ พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ โยมประสงค์จะเฝ้าพระองค์”

ภิกษุเหล่านั้นถวายพระพรว่า “ขอมหาบพิตรจงเงยบเสียงเสด็จเข้าไปยังพระวิหารหลังนี้ซึ่งมีประตูปิดสนิทดีแล้ว อย่าทรงรีบด่วน เสด็จเข้าไปยังระเบียบ ทรงกระแอม แล้วทรงใช้ปลายพระขนาคะบานประตุนิดหน่อยเถิด พระผู้มีพระภาคจักทรงเปิดประตู”

พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงเงยบเสียงเสด็จเข้าไปยังพระวิหารหลังนั้นซึ่งมีประตูปิดสนิทดีแล้ว มิได้ทรงรีบด่วน เสด็จเข้าไปยังระเบียบ ทรงกระแอมแล้วใช้ปลายพระขนาคะบานประตุนิดหน่อย พระผู้มีพระภาคทรงเปิดประตูรับ พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงเสด็จเข้าไปยังพระวิหาร ชบพระเศียรลงที่พระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคแล้วจุมพิตพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยพระโอษฐ์ ทรงนวดด้วยพระหัตถ์ทั้งสอง และทรงประกาศพระนามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันคือพระเจ้าปเสนทิโกศล หม่อมฉัน คือพระเจ้าปเสนทิโกศล”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “มหาบพิตร พระองค์ทรงเห็นอำนาจประโยชน์อะไรเล่า จึงทรงทำความนอบน้อมประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่งเช่นนี้ในสรีระนี้”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณฑาสก]

๓. มหาวรรค ๑๐. ทุติยโกสลสูตร

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นความ
กตัญญูกตเวที จึงทำความนอบน้อมประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่ง เช่นนี้ในพระผู้มี
พระภาคเพราะ

๑. พระผู้มีพระภาคทรงปฏิบัติเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อเกื้อกูลแก่
คนหมู่มาก ทรงให้คนหมู่มากดำรงอยู่ในอริยฉายธรรม คือความเป็นผู้
มีกัลยาณธรรม ความเป็นผู้มีกุศลธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อม
ฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความนอบน้อมประกอบด้วยเมตตา
อย่างยิ่งเช่นนี้ในพระผู้มีพระภาค
๒. พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้มีศีล มีศีลอันเจริญ มีศีลอันประเสริฐ มีศีลอัน
เป็นกุศล ทรงเป็นผู้ประกอบด้วยกุศล ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน
เห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความนอบน้อมประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่ง
เช่นนี้ในพระผู้มีพระภาค
๓. พระผู้มีพระภาคทรงถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ทรงอยู่อาศัยเสนาสนะอัน
สงัดซึ่งตั้งอยู่ในแนวป่าตลอดกาลนาน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน
เห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความนอบน้อมประกอบด้วยเมตตาอย่าง
ยิ่งเช่นนี้ในพระผู้มีพระภาค
๔. พระผู้มีพระภาคทรงสันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน-
ปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็น
อำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความนอบน้อมประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่งเช่น
นี้ในพระผู้มีพระภาค
๕. พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่การต้อนรับ
ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความ
นอบน้อมประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่งเช่นนี้ในพระผู้มีพระภาค

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก์]

๓. มหาวรรค ๑๐. ทุติยโกสลสูตร

๖. พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ได้กถาเป็นเครื่องขัดเกลาอย่างยิ่ง เป็น
 สัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต^๑ คือ อัปปิจจกถา(เรื่องความมักน้อย)
 สันตญญิกถา(เรื่องความสันโดษ) ปวิเวกกถา(เรื่องความสงัด) อสังสัคค-
 กถา(เรื่องความไม่คลุกคลี) วิริยารัมภกถา(เรื่องการปรารถนาความเพียร)
 สีลกถา(เรื่องศีล) สมาธิกถา(เรื่องสมาธิ) ปัญญาภกถา(เรื่องปัญญา)
 วิมุตติกถา(เรื่องวิมุตติ) วิมุตติญาณทัสสนกถา(เรื่องความรู้ความเห็นใน
 วิมุตติ) ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ข้าแต่พระ
 องค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความนอบน้อม
 ประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่งเช่นนี้ในพระผู้มีพระภาค
๗. พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็น
 สุขในปัจจุบันตามความปรารถนาได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ข้าแต่
 พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความนอบน้อม
 ประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่งเช่นนี้ในพระผู้มีพระภาค
๘. พระผู้มีพระภาคทรงระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง
 ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง
 ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง
 ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง
 ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัปเป็นอันมาก
 บ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร
 เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตติจากภพนั้นก็ไปเกิดในภพโน้น
 แม้ในภพนั้น เราก็มียชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์

เชิงอรรถ :

- ^๑ เป็นสัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต หมายถึงเป็นที่สบายและเป็นอุปกะระแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมถะ
 และวิปัสสนา (อง.นวก.อ. ๓/๑/๒๘๕) ในที่นี้บาลีเป็น "เจโตวิจรณสปปายา" แต่ในฉบับภาษาอังกฤษ
 และฉบับฉฎฐสังคีติ เป็น "เจโตวิจรณสปปายา"

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๗๘ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค ๑๐. ทุติยโกสลสูตร

และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตติจากภพนั้นแล้วจึงมาเกิดในภพนี้' พระองค์ทรง
ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความ
นอบน้อมประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่งเห็นปานนี้ในพระผู้มีพระภาค

๙. พระผู้มีพระภาคทรงเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง
งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยดาตัพยอันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์
ทรงรู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า "หมู่มสัตว์ที่ประกอบกายทุจริต
วจีทุจริต และมโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิด และชักชวน
ผู้อื่นให้ทำตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก แต่หมู่มสัตว์ที่ประกอบกายสุจริต วจีสุจริต และมโน-
สุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ และชักชวนผู้อื่นให้ทำ
ตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์
พระองค์ทรงเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งาม
และไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยดาตัพยอันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ ทรงรู้
ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน
เห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความนอบน้อมประกอบด้วยเมตตา
อย่างยิ่งเช่นนี้ในพระผู้มีพระภาค

๑๐. พระผู้มีพระภาคทรงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ
เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงทำความนอบน้อม
ประกอบด้วยเมตตาอย่างยิ่งเช่นนี้ในพระผู้มีพระภาค

ถ้าอย่างนั้น บัดนี้ หม่อมฉันขอทูลลากลับเพราะมีกิจ มีหน้าที่ที่จะต้องทำ
อีกมาก พระพุทธเจ้าข้า"

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตวรรคกัณฑ์ ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๓. มหาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ขอพระองค์จงทรงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เกิด
มหาบพิตร”

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จลุกขึ้นจากพระราชอาสน์ ถวายอภิवाท
พระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับไป

หุติยโกสลสูตรที่ ๑๐ จบ

มหาวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สีหนาทสูตร	๒. อธิมุตติปทสูตร
๓. กายสูตร	๔. มหาจุนทสูตร
๕. กสิณสูตร	๖. กาลีสูตร
๗. ปฐมมหาปัญหาสูตร	๘. หุติยมหาปัญหาสูตร
๙. ปฐมโกสลสูตร	๑๐. หุติยโกสลสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๔. อุपालีวรรค ๑. อุปาลีสสูตร

๔. อุปาลีวรรค

หมวดว่าด้วยพระอุบาลี

๑. อุปาลีสสูตร

ว่าด้วยพระอุบาลีทูลถามประโยชน์แห่งการบัญญัติสิกขาบท

[๓๑] ครั้นนั้น ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบท ทรงแสดงปาติโมกข์แก่เหล่าสาวกโดยอาศัยอำนาจ
ประโยชน์เท่าไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อุบาลี ตถาคตบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์
แก่เหล่าสาวกโดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ

อำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. เพื่อชมบุคคลผู้เกื้อยาก^๑
๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนทีเลื่อมใสแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ บุคคลผู้เกื้อยาก ในที่นี้หมายถึงบุคคลผู้ศีลที่กำลังล่วงละเมิดสิกขาบท หรือล่วงละเมิดสิกขาบทแล้วก็ไม่
ละอาย ไม่ยอมรับ ทั้งยังรุกรานสงฆ์ว่า “ท่านเห็นหรือ ท่านได้ยินหรือ ข้าพเจ้าทำผิดอะไร พวกท่านยก
อาบัติอะไรขึ้นชมข้าพเจ้า” (อง.ทสก.อ. ๓/๓๑/๓๔๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๔. อุपालีวรรค ๒. ปาติโมกข์กฐณปาฐิต

๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งศีลธรรม

๑๐. เพื่อเอื้อเพื่อวินัย^๑

อุบาลี ตถาคตบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่เหล่าสาวกโดยอาศัย
อำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการนี้แล

อุपालีสสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปาติโมกข์กฐณปาฐิต

ว่าด้วยเหตุงดสวดปาติโมกข์

[๓๒] ท่านพระอุบาลีทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุงดสวดปาติโมกข์
มีเท่าไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อุบาลี เหตุงดสวดปาติโมกข์ ๑๐ ประการ
เหตุงดสวดปาติโมกข์ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกนั่งอยู่ในบริษัทนั้น
๒. กล่าวด้วยปาราชิกยังทำค้างอยู่
๓. อนุปลัมบันนั่งอยู่ในบริษัทนั้น
๔. กล่าวด้วยอนุปลัมบันยังทำค้างอยู่
๕. ผู้บอกกลาสิกขานั่งอยู่ในบริษัทนั้น
๖. กล่าวด้วยผู้บอกกลาสิกขายังทำค้างอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อ ๑, ๒ ทรงบัญญัติเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม คือสงฆ์

ข้อ ๓, ๔ ทรงบัญญัติเพื่อประโยชน์แก่บุคคล

ข้อ ๕, ๖ ทรงบัญญัติเพื่อประโยชน์แก่ความบริสุทธิ์หรือแก่ชีวิต

ข้อ ๗, ๘ ทรงบัญญัติเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

ข้อ ๙, ๑๐ ทรงบัญญัติเพื่อประโยชน์แก่พระศาสนา

ข้อ ๑๐ คำว่า “เพื่อเอื้อเพื่อวินัย” หมายถึงเพื่อเชิดชูค่าจรรยาบรรณระดับปกครองพระวินัย ๔ อย่าง คือ สังฆวินัย
ปทานวินัย สมถวินัย บัญญัติวินัย (วิ.อ. ๑/๓๙/๒๓๖-๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๘๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๔. อุปลิวรรค ๓. อุพพาหิกาสูตร

๗. บัณเฑาะก์นั่งอยู่ในบริษัทนั้น

๘. กล่าวด้วยบัณเฑาะก์ยังทำค้างอยู่

๙. ผู้ประทุษร้ายภิกษุณีนั่งอยู่ในบริษัทนั้น

๑๐. กล่าวด้วยผู้ประทุษร้ายภิกษุณียังทำค้างอยู่

อุบาลี เหตุงดสวดปาติโมกข์ ๑๐ ประการนี้แล”

ปาติโมกข์กฐนปนาสูตรที่ ๒ จบ

๓. อุพพาหิกาสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้รื้อฟื้นอธิกรณ์

[๓๓] ท่านพระอุบาลีทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอ สงฆ์พึงสมมติ^๑ให้เป็นผู้รื้อฟื้นอธิกรณ์ได้”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ สงฆ์พึงสมมติให้เป็นผู้รื้อฟื้นอธิกรณ์^๒ได้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึสติล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขา-
บทุกทั้งหลาย

๒. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมที่มีความงาม
ในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประภาศ

เชิงอรรถ :

^๑ **สมมติ** ในที่นี้หมายถึงการที่สงฆ์ประชุมกันตกลงมอบหมาย หรือแต่งตั้งภิกษุรูปใดรูปหนึ่งให้ทำกิจหรือเป็น
เจ้าหน้าที่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

^๒ **อธิกรณ์** ในที่นี้หมายถึงเรื่องที่ต้องดำเนินการมี ๔ อย่าง คือ (๑) **วิวาทาธิกรณ์** การเถียงกันเกี่ยวกับ
พระธรรมวินัย (๒) **อนวาทาธิกรณ์** การโจทหรือกล่าวหากันด้วยอาบัติ (๓) **อาปัตตาธิกรณ์** การต้อง
อาบัติ การปรับอาบัติและการแก้ไขตัวเองให้พ้นจากอาบัติ (๔) **กิจจาธิกรณ์** กิจธุระต่าง ๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ
เช่นให้อุปสมบท ให้ผ้ากฐิน เป็นต้น (อง.ทุก.อ. ๒/๑๕/๑๒, อง.ทสก.อ. ๓/๓๓/๓๔๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๔. อุปาฬิวรรค ๔. อุปสัมปทาสูตร

พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน
ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ขึ้นใจ ทางตลอดดีด้วยทิวฏลี^๑

๓. ทรงจำปาติโมกข์ทั้งสอง^๒ ได้ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร
วินิจฉัยได้ดีโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ
๔. เป็นผู้ตั้งมั่น ไม่งอนแง่นในวินัย
๕. เป็นผู้สามารถปรับคูกุศลทั้ง ๒ ฝ่ายให้ยินยอมกันได้ ให้สำนักตัว ให้
เฟื่องพินิจดู ให้เห็นผล ให้เสื่อมใส
๖. เป็นผู้ฉลาดในการระงับอภิกกรรมที่เกิดขึ้น
๗. รู้อภิกกรรม
๘. รู้เหตุเกิดอภิกกรรม
๙. รู้ความดับอภิกกรรม
๑๐. รู้วิธีปฏิบัติเพื่อระงับอภิกกรรม

อุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล สงฆ์พึงสมมติให้เป็นผู้รู้
พื้นอภิกกรรมได้”

อุพพาหิกาสูตร ที่ ๓ จบ

๔. อุปสัมปทาสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้ให้อุปสมบท

[๓๔] พระอุบาลีทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม
เท่าไรหนอ พึงให้กุลบุตรอุปสมบทได้”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
พึงให้กุลบุตรอุปสมบทได้”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๗ (ปฐมนาถสูตร) หน้า ๓๒ ในเล่มนี้

^๒ ปาติโมกข์ทั้งสอง ในที่นี้หมายถึง มหาวิภังค์ (ภิกขุวิภังค์) ว่าด้วยสิกขาบทในปาติโมกข์ฝ่ายภิกษุ ๒๒๗ ข้อ
และภิกขุณีวิภังค์ ว่าด้วยสิกขาบท ๓๑๑ ข้อฝ่ายภิกษุณี

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๔. อุปาลิวรรค ๔. อุปสัมปทาสูตร

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิติ
๓. ทรงจำปาติโมกข์ได้ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร วินิจฉัยได้ดี โดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ
๔. เป็นผู้สามารถพยาบาลตัวเอง หรือให้ผู้อื่นช่วยพยาบาลสัทธิวิหาริกผู้เจ็บไข้
๕. เป็นผู้สามารถระงับตัวเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นช่วยระงับความไม่ยินดี^๑
๖. เป็นผู้สามารถบรรเทาความรำคาญที่เกิดขึ้นได้เองโดยธรรม
๗. เป็นผู้สามารถปลดเปลื้องความเห็นผิดที่เกิดขึ้นได้โดยธรรม
๘. เป็นผู้สามารถให้สมาทานอริศีล
๙. เป็นผู้สามารถให้สมาทานอริจิต
๑๐. เป็นผู้สามารถให้สมาทานอริปัญญา

อุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงให้กุลบุตรอุปสมบทได้”

อุปสัมปทาสูตร ที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ความไม่ยินดี ในที่นี้หมายถึงความเบื่อหน่ายในการประพฤติพรหมจรรย์ ประสงค์จะลาสิกขา (อภ.ทสก.อ. ๓/๓๔/๓๔๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๔. อุปาฬิวรรค ๕. นิสสยสูตร

๕. นิสสยสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้ให้นิสสัย

[๓๕] พระอุบาลีทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม
เท่าไรหนอ พึงให้นิสสัยได้”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
พึงให้นิสสัยได้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทฎฐิ
๓. ทรงจำปาติโมกข์ได้ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร วินิจฉัยได้ดี
โดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ
๔. เป็นผู้สามารถพยาบาลเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นช่วยพยาบาลอันเตวาสิกผู้เจ็บไข้
๕. เป็นผู้สามารถระงับได้เองหรือใช้ให้ผู้อื่นช่วยระงับความไม่ยินดี
๖. เป็นผู้สามารถบรรเทาความรำคาญที่เกิดขึ้นได้เองโดยธรรม
๗. เป็นผู้สามารถปลดเปลื้องความเห็นผิดที่เกิดขึ้นได้โดยธรรม
๘. เป็นผู้สามารถให้สมาทานอริศีล
๙. ฯลฯ อริจิต
๑๐. ฯลฯ อริปัญญา

อุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงให้นิสสัยได้”

นิสสยสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๔. อุปาฬิวรรค ๖. สามเณรสูตร

๖. สามเณรสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้ให้สามเณรอุปฐาก

[๓๖] พระอุบาลีทูลถามว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม
เท่าไรหนอ พึงให้สามเณรอุปฐากได้"

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า "อุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
พึงให้สามเณรอุปฐากได้

ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มั่งคั่ง ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทิวฏฐิ
๓. ทรงจำปาติโมกข์ได้ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร วินิจฉัยได้ดี
โดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ
๔. เป็นผู้สามารถพยาบาลได้เองหรือใช้ให้ผู้อื่นพยาบาลสัทธิวิหาริกผู้เจ็บไข้
๕. เป็นผู้สามารถระงับได้เองหรือใช้ให้ผู้อื่นช่วยระงับความไม่ยินดี
๖. เป็นผู้สามารถบรรเทาความรำคาญที่เกิดขึ้นได้เองโดยธรรม
๗. เป็นผู้สามารถปลดเปลื้องความเห็นผิดที่เกิดขึ้นได้โดยธรรม
๘. เป็นผู้สามารถให้สมาทานอธิศีล
๙. เป็นผู้สามารถให้สมาทานอธิจิต
๑๐. เป็นผู้สามารถให้สมาทานอธิปัญญา

อุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงให้สามเณรอุปฐากได้"

สามเณรสูตรที่ ๖ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๔. อุบาลีวรรค ๗. สังฆเภทสูตร

๗. สังฆเภทสูตร

ว่าด้วยเหตุให้สงฆ์แตกกัน

[๓๗] พระอุบาลีทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ‘สังฆเภทสังฆเภท’ สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุเท่าไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อุบาลี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงธรรมว่า ‘เป็นธรรม’
๒. แสดงธรรมว่า ‘เป็นอธรรม’
๓. แสดงสิ่งที่มีไขว้กันว่า ‘เป็นวินัย’
๔. แสดงวินัยว่า ‘มิใช่วินัย’
๕. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตได้ภษิตไว้ ได้กล่าวไว้’
๖. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้ภษิตไว้ ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้ภษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้’
๗. แสดงกรรมที่ตถาคตไม่ได้ประพฤติมาว่า ‘ตถาคตได้ประพฤติมา’
๘. แสดงกรรมที่ตถาคตได้ประพฤติมาว่า ‘ตถาคตไม่ได้ประพฤติมา’
๙. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ‘ตถาคตได้บัญญัติไว้’
๑๐. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้’^๑

ภิกษุเหล่านั้นแตกกัน แยกกัน ทำสังฆกรรมแยกกัน สวดปาติโมกข์แยกกัน ด้วยเหตุ ๑๐ ประการนี้ อุบาลี สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุเท่านี้แล”

สังฆเภทสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อ ๓๗, ๓๙, ๔๑, ๔๒ ดู วิ.ป. ๘/๒๗๕/๒๑๐ และดูอังคุตตรนิกายแปล เล่มที่ ๒๐ ข้อ ๑๓๐-๑๓๙ หน้า ๒๐

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๔. อุपालิวรรค ๘. สังขสามัคคีสูตร

๘. สังขสามัคคีสูตร

ว่าด้วยเหตุให้สังขสามัคคีกัน

[๓๘] พระอุบาลีทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ‘สังขสามัคคี สังขสามัคคี’ สังขจะเป็นผู้สามัคคีกันด้วยเหตุเท่าไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อุบาลี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงอธรรมว่า ‘เป็นอธรรม’
๒. แสดงธรรมว่า ‘เป็นธรรม’
๓. แสดงสิ่งที่มีไฉวินัยว่า ‘มิไฉวินัย’
๔. แสดงวินัยว่า ‘เป็นวินัย’
๕. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้ภษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้’
๖. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้ภษิตไว้ ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตได้ภษิตไว้ ได้กล่าวไว้’
๗. แสดงกรรมที่ตถาคตไม่ได้ประพฤติมาว่า ‘ตถาคตไม่ได้ประพฤติมา’
๘. แสดงกรรมที่ตถาคตได้ประพฤติมาว่า ‘ตถาคตได้ประพฤติมา’
๙. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้’
๑๐. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ‘ตถาคตได้บัญญัติไว้’^๑

ภิกษุเหล่านั้นไม่แตกกัน ไม่แยกกัน ไม่ทำสังขกรรมแยกกัน ไม่สวดปาติโมกข์แยกกัน ด้วยเหตุ ๑๐ ประการนี้ อุบาลี สังขจะเป็นผู้สามัคคีกันด้วยเหตุเท่านี้แล

สังขสามัคคีสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อ ๓๘, ๔๐ ดู อังคตตรนิกายแปล เล่มที่ ๒๐ ข้อ ๑๔๑-๑๔๙ หน้า ๒๑

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๔. อุปาฬิวรรค ๙. ปฐมอาณันทสูตร

๙. ปฐมอาณันทสูตร

ว่าด้วยพระอาณันทกุลถามปัญหา สูตรที่ ๑

[๓๙] ครั้งนั้นแล ท่านพระอาณันทเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ‘สังฆเภท สังฆเภท’ สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุเท่าไรหนอ” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อาณันท ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงอธรรมว่า ‘เป็นธรรม’
๒. แสดงธรรมว่า ‘เป็นอธรรม’
๓. แสดงสิ่งที่มีไว้ในวินัยว่า ‘เป็นวินัย’
๔. แสดงวินัยว่า ‘มิใช่วินัย’
๕. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ‘ไม่ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้’
๖. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้’
๗. แสดงกรรมที่ตถาคตไม่ได้ประพจน์มาว่า ‘ตถาคตได้ประพจน์มา’
๘. แสดงกรรมที่ตถาคตได้ประพจน์มาว่า ‘ตถาคตไม่ได้ประพจน์มา’
๙. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ‘ตถาคตได้บัญญัติไว้’
๑๐. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้’

ภิกษุเหล่านั้นแตกกัน แยกกัน ทำสังฆกรรมแยกกัน สวดปาติโมกข์แยกกัน ด้วยเหตุ ๑๐ ประการนี้ อาณันท สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุเท่านี้แล”

ท่านพระอาณันททูลถามว่า “บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ซึ่งสามัคคีกัน จะประสพผลอะไร พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อาณันท บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ซึ่งสามัคคีกันนั้น จะประสพผลอันเผ็ดร้อนอยู่ตลอดกัป”

ท่านพระอาณันททูลถามว่า “ผลอันเผ็ดร้อนอยู่ตลอดกัป คืออะไร พระพุทธเจ้าข้า”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๔. อุปาสิวรรค ๑๐. ทุติยานันทสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ซึ่งสามัคคีกันนั้น จะเสวยผลกรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง”

บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ยินดีในการแตกกัน
อยู่ในอธรรม เป็นผู้เข้าถึงอบาย อยู่ในนรกตลอดกัป
พลาดจากนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ^๑
เสวยผลกรรมอยู่ในนรกตลอดกัป
เพราะทำลายสงฆ์ที่สามัคคีกันให้แตกแยกกัน

ปฐมอนันตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุติยานันทสูตร

ว่าด้วยพระอานนท์ทูลถามปัญหา สูตรที่ ๒

[๔๐] ท่านพระอานนท์ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ‘สังฆสามัคคี สังฆสามัคคี’ สงฆ์จะเป็นผู้สามัคคีกันด้วยเหตุเท่าไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อานนท์ ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงอธรรมว่า ‘เป็นอธรรม’
๒. แสดงธรรมว่า ‘เป็นธรรม’
๓. แสดงสิ่งที่มีไขวินัยว่า ‘มิใช่วินัย’
๔. แสดงวินัยว่า ‘เป็นวินัย’
๕. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาสิตไว้ ‘ไม่ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้ภาสิตไว้
ไม่ได้กล่าวไว้’
๖. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้ภาสิตไว้ ‘ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตได้ภาสิตไว้ ‘ได้
กล่าวไว้’
๗. แสดงกรรมที่ตถาคตไม่ได้ประพฤติมาว่า ‘ตถาคตไม่ได้ประพฤติมา’
๘. แสดงกรรมที่ตถาคตได้ประพฤติมาว่า ‘ตถาคตได้ประพฤติมา’

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล (อภ.ทสก.อ. ๓/๓๙-๔๐/๓๔๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๔. อุपालีวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๙. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า 'ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้'

๑๐. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า 'ตถาคตได้บัญญัติไว้'

ภิกษุเหล่านั้นไม่แตกต่างกัน ไม่แยกกัน ไม่ทำสังฆกรรมแยกกัน ไม่สวดปาติโมกข์
แยกกัน ด้วยเหตุ ๑๐ ประการนี้ อานนทฺ์ สงฆ์จะเป็นผู้สามัคคีกันด้วยเหตุเท่านั้นแล

ท่านพระอานนทฺ์ทูลถามว่า "บุคคลผู้สมานสงฆ์ซึ่งแตกต่างกันแล้วให้สามัคคีกัน
จะประสพผลอะไร พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า "อานนทฺ์ บุคคลผู้สมานสงฆ์ซึ่งแตกต่างกันแล้วให้
สามัคคีกันนั้น จะประสพบุญอันประเสริฐ"

ท่านพระอานนทฺ์ทูลถามว่า "บุญอันประเสริฐคืออะไร พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า "อานนทฺ์ บุคคลผู้สมานสงฆ์ซึ่งแตกต่างกันแล้วให้
สามัคคีกัน จะบันเทิงในสวรรค์ตลอดกัป"

ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดสุข

และบุคคลผู้อนุเคราะห์สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันแล้ว

ผู้ยินดีแล้วในความพร้อมเพรียงกัน อยู่ในธรรม

ย่อมไม่พลาดจากธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ

ย่อมบันเทิงในสวรรค์ตลอดกัป

เพราะสมานสงฆ์ให้สามัคคีกัน

หุติยานันทสูตรที่ ๑๐ จบ

อุपालีวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อุปาลีสูตร

๒. ปาติโมกข์ภูฏปนาสูตร

๓. อุพพาทิกาสูตร

๔. อุปสัมปทาสูตร

๕. นิสสยสูตร

๖. สามเณรสูตร

๗. สังฆเภทสูตร

๘. สังฆสามัคคีสูตร

๙. ปฐมอานันทสูตร

๑๐. หุติยานันทสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อัฏโถสวรรค ๑. วิวาทสูตร

๕. อัฏโถสวรรค

หมวดว่าด้วยการดำ

๑. วิวาทสูตร

ว่าด้วยเหตุให้เกิดวิวาทกันในสงฆ์

[๔๑] ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อะไรหนอ เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้เกิดความบาดหมางกัน ทะเลาะ แก่งแย่ง และ
วิวาทกันขึ้นในสงฆ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อุบาลี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงอธรรมว่า ‘เป็นธรรม’
๒. แสดงธรรมว่า ‘เป็นอธรรม’
๓. แสดงสิ่งที่มีไขว่คว้าว่า ‘เป็นวินัย’
๔. แสดงวินัยว่า ‘มิใช่วินัย’
๕. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตได้ภษิตไว้ ได้
กล่าวไว้’
๖. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้ภษิตไว้ ได้กล่าวไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้ภษิตไว้ ไม่ได้
กล่าวไว้’
๗. แสดงกรรมที่ตถาคตไม่ได้ประพจน์มาว่า ‘ตถาคตได้ประพจน์มา’
๘. แสดงกรรมที่ตถาคตได้ประพจน์มาว่า ‘ตถาคตไม่ได้ประพจน์มา’
๙. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ‘ตถาคตได้บัญญัติไว้’
๑๐. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ‘ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้’

อุบาลี นี่เป็นเหตุ นี่เป็นปัจจัยให้เกิดความบาดหมาง ทะเลาะ แก่งแย่ง และวิวาท
กันขึ้นในสงฆ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ

วิวาทสูตรที่ ๑ จบ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อักโกสวรรค ๒. ปฐมวิวาทมูลสูตร

๒. ปฐมวิวาทมูลสูตร

ว่าด้วยมูลเหตุแห่งวิวาท สูตรที่ ๑

[๔๒] พระอุบาลีทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มูลเหตุแห่งวิวาทมีเท่าไรหนอ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อุบาลี มูลเหตุแห่งวิวาท ๑๐ ประการ
มูลเหตุแห่งวิวาท ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ
ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงอธรรมว่า 'เป็นธรรม'
๒. แสดงธรรมว่า 'เป็นอธรรม'
๓. แสดงสิ่งที่มีไว้ในวินัยว่า 'เป็นวินัย'
๔. แสดงวินัยว่า 'มิใช่วินัย'
๕. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ว่า 'ตถาคตได้ภษิตไว้ ได้กล่าวไว้'
๖. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้ภษิตไว้ ได้กล่าวไว้ว่า 'ตถาคตไม่ได้ภษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้'
๗. แสดงกรรมที่ตถาคตไม่ได้ประพฤติมาว่า 'ตถาคตได้ประพฤติมา'
๘. แสดงกรรมที่ตถาคตได้ประพฤติมาว่า 'ตถาคตไม่ได้ประพฤติมา'
๙. แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า 'ตถาคตได้บัญญัติไว้'
๑๐. แสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า 'ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้'

อุบาลี มูลเหตุแห่งวิวาท ๑๐ ประการนี้แล

ปฐมวิวาทมูลสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อักโกสวรรค ๓. ทุติยวิวาทมูลสูตร

๓. ทุติยวิวาทมูลสูตร

ว่าด้วยมูลเหตุแห่งวิวาท สูตรที่ ๒

[๔๓] พระอุบาลีทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มูลเหตุแห่งวิวาทมีเท่าไรหนอ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อุบาลี มูลเหตุแห่งวิวาท ๑๐ ประการ มูลเหตุแห่งวิวาท ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิภษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงอนาบัติว่า 'เป็นอนาบัติ'
๒. แสดงอนาบัติว่า 'เป็นอนาบัติ'
๓. แสดงอนาบัติเบาว่า 'เป็นอนาบัติหนัก'
๔. แสดงอนาบัติหนักว่า 'เป็นอนาบัติเบา'
๕. แสดงอนาบัติชั่วหยาบ^๑ว่า 'ไม่เป็นอนาบัติชั่วหยาบ'
๖. แสดงอนาบัติไม่ชั่วหยาบว่า 'เป็นอนาบัติชั่วหยาบ'
๗. แสดงอนาบัติมีส่วนเหลือว่า 'เป็นอนาบัติไม่มีส่วนเหลือ^๒'
๘. แสดงอนาบัติไม่มีส่วนเหลือว่า 'เป็นอนาบัติมีส่วนเหลือ'
๙. แสดงอนาบัติที่ทำได้ว่า 'เป็นอนาบัติที่ทำได้'
๑๐. แสดงอนาบัติที่ทำได้ว่า 'เป็นอนาบัติที่ทำได้^๓'

อุบาลี มูลเหตุแห่งวิวาท ๑๐ ประการนี้แล

ทุติยวิวาทมูลสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **อนาบัติชั่วหยาบ** หมายถึงอนาบัติปาราชิก ๔ ลิกขาบท และอนาบัติสังฆาติเสส ๑๓ ลิกขาบท ดู วินัยปิฎกแปล เล่มที่ ๑ ข้อ ๓๙๙ หน้า ๕๑๑
- ^๒ **อนาบัติมีส่วนเหลือ** หมายถึงสังฆาติเสส ฤลลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฐ ทุพภาสิต **อนาบัติไม่มีส่วนเหลือ** หมายถึงปาราชิก ๔ (อง.เอกก.อ. ๑/๑๕๐/๘๕)
- ^๓ ข้อ ๔๓ ดู อังคุตตรนิกายแปล เล่มที่ ๒๐ ข้อ ๑๕๐-๑๕๙ หน้า ๒๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๙๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อักโกสวรรค ๔. กุสินารสูตร

๔. กุสินารสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่กรุงกุสินารา

[๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ไพรสณฑ์เป็นที่ประกอบพลีกรรม เขตกรุงกุสินารา ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสิ่งเรียกภิกษุทั้งหลาย มาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนีวว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาธรรม ๕ ประการในตน พึงตั้งมั่นธรรม ๕ ประการไว้ในตนแล้วจึงโจทผู้อื่น

ธรรมที่ภิกษุผู้เป็นโจทก์พึงพิจารณาไว้ในตน ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า "เราเป็นผู้มีกายสมาจารบริสุทธฺิ เราเป็นผู้ประกอบกายสมาจารบริสุทธฺิ ไม่ขาด ไม่บกพร่องหรือไม่หนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ" หากภิกษุไม่เป็นผู้มีกายสมาจารบริสุทธฺิ มิได้เป็นผู้ประกอบกายสมาจารบริสุทธฺิ ไม่ขาด ไม่บกพร่อง ก็จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ว่า "เชิญท่านสำเหนียกความประพฤติทางกายก่อนเถิด" จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ดังนี้
๒. ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า "เราเป็นผู้มีวจีสมาจารบริสุทธฺิ เราเป็นผู้ประกอบวจีสมาจารบริสุทธฺิ ไม่ขาด ไม่บกพร่องหรือไม่หนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ" หากภิกษุไม่เป็นผู้มีวจีสมาจารบริสุทธฺิ ไม่เป็นผู้ประกอบวจีสมาจารบริสุทธฺิ ไม่ขาด ไม่บกพร่อง ก็จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ว่า "เชิญท่านสำเหนียกความประพฤติทางวาจาก่อนเถิด" จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ดังนี้
๓. ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า "เราเข้าไปตั้งเมตตาคิดไม่อาฆาตในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายแล้วหรือไม่หนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ" หากภิกษุยังไม่เข้าไปตั้งเมตตาคิดไม่อาฆาตในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายแล้ว ก็จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ว่า "เชิญท่านเข้าไปตั้งเมตตาคิดในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายเสียก่อนเถิด" จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อัถโกสวรรค ๔. กุสินารสูตร

๔. ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า “เราเป็น พหูสูต ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมที่มีความงามใน เบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศ พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แหวงตลอดดีด้วยทิวฏฐิหรือไม่หนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ” หากภิกษุไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงสุตะ ไม่ สั่งสมสุตะ ไม่เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น มีความ งามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้ง อรรถ และพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ครบถ้วน ทรงจำไว้ไม่ได้ ไม่คล่อง ปาก ไม่ชื่นใจ ไม่แหวกตลอดดีด้วยทิวฏฐิ ก็จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ว่า “เชิญท่านเล่าเรียนคัมภีร์เสียก่อนเถิด” จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ดังนี้

๕. ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า “เราทรงจำ ปาติโมกข์ทั้งสองได้ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร วินิจฉัยได้ดี โดยสูตร โดยอนุพยัญชนะหรือไม่หนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ” หากภิกษุไม่ทรงจำ ปาติโมกข์ทั้งสองได้ดี ไม่จำแนกได้ดี ไม่ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร ไม่วินิจฉัยได้ดีโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ ภิกษุนั้นหากถูกถามว่า “ท่านผู้มีอายุ สิกขาบทนี้ พระผู้มีพระภาคตรัส ไว้ที่ไหน” แม้ไม่ได้ก็จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ว่า “เชิญท่านไปศึกษาวินัย เสียก่อนเถิด” จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นได้ดังนี้

ธรรมที่ภิกษุผู้เป็นโจทก์พึงพิจารณาไว้ในตน ๕ ประการนี้

ธรรมที่ภิกษุผู้เป็นโจทก์พึงตั้งมั่นไว้ในตน ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เราจักกล่าวในเวลาอันควร จักไม่กล่าวในเวลาอันไม่ควร
๒. เราจักกล่าวถ้อยคำจริง จักไม่กล่าวถ้อยคำไม่จริง
๓. เราจักกล่าวถ้อยคำอ่อนหวาน จักไม่กล่าวถ้อยคำหยาบ
๔. เราจักกล่าวถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ จักไม่กล่าวถ้อยคำอันไม่ ประกอบด้วยประโยชน์
๕. เราจักมีเมตตาจิตกล่าว เราจักไม่เพ่งโทษกล่าว

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อัคโกสวรรค ๕. ราชันเตปรูปปเวสนสูตร

ธรรมที่ภิกษุผู้เป็นโจทก์พึงตั้งมั่นไว้ในตน ๕ ประการนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในตน พึงตั้งมั่นธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในตนแล้วจึงโจทผู้อื่น

กุสินารสูตรที่ ๔ จบ

๕. ราชันเตปรูปปเวสนสูตร

ว่าด้วยโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน

[๔๕] ภิกษุทั้งหลาย โทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน ๑๐ ประการ

โทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พระราชาในโลกนี้ประทับอยู่กับพระมเหสี ภิกษุเข้าไปในที่นั้น พระมเหสี ทรงเห็นภิกษุนั้นแล้วทรงยิ้มแย้ม หรือภิกษุเห็นพระมเหสีแล้วยิ้มแย้ม พระราชาจะทรงสงสัยในอาการนั้นอย่างนี้ว่า "คนทั้ง ๒ นี้คงได้ทำ หรือ จักทำกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่" นี้เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในประการที่ ๑
๒. พระราชาทรงมีพระราชกรณียกิจมาก เสด็จไปหาหญิงคนใดคนหนึ่งแล้ว ทรงระลึกไม่ได้ หญิงนั้นตั้งครรภ์กับพระองค์ พระราชาก็จะทรงสงสัยในการตั้งครรภ์นั้นอย่างนี้ว่า "เว้นบรรพชิตเสียแล้ว ใครอื่นจะเข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ไม่ได้ กรรมนี้น่าจะเป็นการกระทำของบรรพชิต" นี้เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในประการที่ ๒
๓. รัตนะอย่างใดอย่างหนึ่งในพระราชวังชั้นในหายไป พระราชาก็จะทรงสงสัยในการที่รัตนะนั้นหายไปนั้นว่า "เว้นบรรพชิตเสียแล้ว ใครอื่นจะเข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ไม่ได้ กรรมนี้น่าจะเป็นการกระทำของบรรพชิต" นี้เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในประการที่ ๓
๔. เรื่องลับภายในพระราชวังชั้นในแพร่พรายออกมาภายนอก พระราชาก็จะทรงสงสัยในเรื่องลับที่แพร่พรายออกมาภายนอกนั้นอย่างนี้ว่า "เว้นบรรพชิตเสียแล้ว ใครอื่นจะเข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ไม่ได้ กรรมนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อักโกสวรรค ๕. ราชนิเตปรูปเวสนสูตร

น่าจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวัง
ชั้นในประการที่ ๔

๕. ในพระราชวังชั้นใน บิดาปรารถนาจะฆาตกร หรือบุตรปรารถนาจะฆาตกร
คนทั้ง ๒ นั้น ต่างก็จะสงสัยอย่างนี้ว่า “เว้นบรรพชิตเสียแล้ว ใครอื่น
จะเข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ไม่ได้ กรรมนี้น่าจะเป็นการกระทำของ
บรรพชิต” นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในประการที่ ๕
๖. พระราชาทรงตั้งบุคคลผู้ควรแก่ตำแหน่งต่ำไว้ในตำแหน่งสูง คนทั้งหลาย
ที่ไม่พอใจการแต่งตั้งนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า “พระราชาทรง
คลุกคลีกับบรรพชิต กรรมนี้น่าจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” นี่เป็น
โทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในประการที่ ๖
๗. พระราชาทรงตั้งบุคคลผู้ควรแก่ตำแหน่งสูงไว้ในตำแหน่งต่ำ คนทั้งหลาย
ที่ไม่พอใจการแต่งตั้งนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า “พระราชาทรง
คลุกคลีกับบรรพชิต กรรมนี้น่าจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” นี่เป็น
โทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในประการที่ ๗
๘. พระราชาทรงส่งกองทัพไปในกาลไม่สมควร คนทั้งหลายที่ไม่พอใจใน
การส่งกองทัพไปนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า “พระราชาทรงคลุกคลี
กับบรรพชิต กรรมนี้น่าจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” นี่เป็นโทษใน
การเข้าไปในพระราชวังชั้นในประการที่ ๘
๙. พระราชาทรงส่งกองทัพไปในกาลสมควร รับสั่งให้กลับเสียในระหว่างทาง
คนทั้งหลายที่ไม่พอใจในการให้กองทัพกลับเสียในระหว่างทางนั้น จะมี
ความสงสัยอย่างนี้ว่า “พระราชาทรงคลุกคลีกับบรรพชิต กรรมนี้น่าจะ
เป็นการกระทำของบรรพชิต” นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน
ประการที่ ๙
๑๐. พระราชวังชั้นในเป็นที่คับคั่งไปด้วยช้าง คับคั่งไปด้วยม้า คับคั่งไปด้วยรถ
มีรูป เสียง กลิ่น รส และโณภูมิตัวเป็นที่ยึดแห่งความกำหนัด ซึ่งเป็น
สิ่งที่ไม่สมควรแก่บรรพชิต นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน
ประการที่ ๑๐

ภิกษุทั้งหลาย โทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน ๑๐ ประการนี้แล

ราชนิเตปรูปเวสนสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๕. อัคโกสวรรค ๖. สักกสูตร

๖. สักกสูตร

ว่าด้วยอุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะ

[๔๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ ในแคว้นสักกะ ครั้นนั้นแล อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะเป็นจำนวนมากได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับในวันอุโบสถ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสถามอุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะดังนี้ว่า

“อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพากันรักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ บ้างหรือไม่หนอ”

อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะเหล่านั้นกราบทูลว่า “บางคราวข้าพระองค์ทั้งหลายพากันรักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ แต่บางคราวก็ไม่ได้พากันรักษาพระพุทธเจ้าข้า”

“อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะทั้งหลาย ไม่ใช่ลาภของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายได้ชั่วแล้ว ที่เมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัยเพราะความตายอย่างนี้ บางคราวท่านทั้งหลายพากันรักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ แต่บางคราวก็ไม่ได้พากันรักษา

ท่านทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้พึงหาทรัพย์ได้วันละ กึ่งกหาปณะด้วยการงานชอบ โดยไม่ต้องออกอุสภกรรมเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า ‘เป็นคนฉลาด มีความขยันหมั่นเพียร’

“สมควรกล่าวได้อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้พึงหาทรัพย์ได้วันละ ๑ กหาปณะ ... ๒ กหาปณะ ... ๓ กหาปณะ ... ๔ กหาปณะ ... ๕ กหาปณะ ... ๖ กหาปณะ ... ๗ กหาปณะ ... ๘ กหาปณะ ... ๙ กหาปณะ ... ๑๐ กหาปณะ ... ๒๐ กหาปณะ ... ๓๐ กหาปณะ ... ๔๐ กหาปณะ ... ๕๐ กหาปณะ ... ๑๐๐ กหาปณะ ด้วยการงานชอบ โดยไม่ต้องออกอุสภกรรมเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า ‘เป็นคนฉลาด มีความขยันหมั่นเพียร’

“สมควรกล่าวได้อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อัถโกสวรรค ๖. สักกสูตร

“อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร บุคคลนั้น เมื่อหาทรัพย์ได้วันละ ๑๐๐ กหาปณะ ๑,๐๐๐ กหาปณะ ก็เก็บทรัพย์ที่ตนได้ไว้ เป็นผู้มีชีวิต ๑๐๐ ปี จะพึงได้โภคสมบัติกองใหญ่บ้างหรือไม่หนอ”

“ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร บุคคลนั้นจะพึงเสวยสุขอย่างเดียวยออยู่ตลอดคืนหนึ่ง วันหนึ่ง ครึ่งคืนหรือครึ่งวันอันมี โภคสมบัตินั้นเป็นเหตุ มีโภคสมบัตินั้นเป็นปัจจัย มีโภคสมบัตินั้นเป็นที่ตั้งได้บ้างหรือไม่หนอ”

“ไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ข้อนั้นเพราะเหตุไร”

“เพราะกามทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง ว่างเปล่า หลอกหลวง^๑ มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะทั้งหลาย ส่วนสาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนอยู่ตลอด ๑๐ ปี พึงเป็นผู้เสวยความสุขอย่างแน่นอนอยู่ตลอด ๑๐๐ ปีก็มี ๑๐,๐๐๐ ปีก็มี ๑๐๐,๐๐๐ ปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันไม่ปฏิบัติผิดพลาดก็มี ไม่จำเป็นต้องพูดถึง ๑๐ ปี

สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนอยู่ตลอด ๙ ปี ... ๘ ปี ... ๗ ปี ... ๖ ปี ... ๕ ปี ... ๔ ปี ... ๓ ปี ... ๒ ปี ... ๑ ปี พึงเป็นผู้เสวยความสุขอย่างแน่นอนอยู่ตลอด ๑๐๐ ปีก็มี ๑๐,๐๐๐ ปีก็มี ๑๐๐,๐๐๐ ปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันไม่ปฏิบัติผิดพลาดก็มี ไม่จำเป็นต้องพูดถึง ๑ ปี

สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนอยู่ตลอด ๑๐ เดือน พึงเป็นผู้เสวยความสุขอย่างแน่นอน

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า ไม่เที่ยง คือมีแล้วก็กลับกลายเป็นไม่มี ว่างเปล่า คือ ปราศจากสาระ หลอกหลวง คือ แม้จะปรากฏเหมือนเป็นของเที่ยง สวยงาม และเป็นสุข แต่ก็หาเป็นเช่นนั้นไม่ (อภ.ทสก.อ. ๓/๔๖/๓๔๗)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อัคโกสวรรค ๖. สักกสูตร

อยู่ตลอด ๑๐๐ ปีก็มี ๑๐,๐๐๐ ปีก็มี ๑๐๐,๐๐๐ ปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันไม่ปฏิบัติผิดพลาดก็มี ไม่จำเป็นต้องพูดถึง ๑๐ เดือน

สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ ปฏิบัติตามที่เรารู้สอนอยู่ตลอด ๙ เดือน ... ๘ เดือน ... ๗ เดือน ... ๖ เดือน ... ๕ เดือน ... ๔ เดือน ... ๓ เดือน ... ๒ เดือน ... ๑ เดือน ... ครึ่งเดือน พึงเป็นผู้ เสวยความสุขอย่างแน่นอนอยู่ตลอด ๑๐๐ ปีก็มี ๑๐,๐๐๐ ปีก็มี ๑๐๐,๐๐๐ ปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันไม่ปฏิบัติผิดพลาดก็มี ไม่จำเป็นต้องพูดถึงครึ่งเดือน

สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ ปฏิบัติตามที่เรารู้สอนอยู่ตลอด ๑๐ คัน ๑๐ วัน พึงเป็นผู้เสวยความสุขอย่างแน่นอนอยู่ตลอด ๑๐๐ ปีก็มี ๑๐,๐๐๐ ปีก็มี ๑๐๐,๐๐๐ ปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันไม่ปฏิบัติผิดพลาดก็มี ไม่จำเป็นต้องพูดถึง ๑๐ คัน ๑๐ วัน

สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ ปฏิบัติตามที่เรารู้สอนอยู่ตลอด ๙ คัน ๙ วัน ... ๘ คัน ๘ วัน ... ๗ คัน ๗ วัน ... ๖ คัน ๖ วัน ... ๕ คัน ๕ วัน ... ๔ คัน ๔ วัน ... ๓ คัน ๓ วัน ... ๒ คัน ๒ วัน ... ๑ คัน ๑ วัน พึงเป็นผู้เสวยความสุขอย่างแน่นอนอยู่ตลอด ๑๐๐ ปีก็มี ๑๐,๐๐๐ ปีก็มี ๑๐๐,๐๐๐ ปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันไม่ปฏิบัติผิดพลาดก็มี อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะทั้งหลาย ไม่ใช่ลาภของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายได้ชั่วแล้ว ที่เมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัยเพราะความตายอย่างนี้ บางคราวท่านทั้งหลายพากันรักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ แต่บางคราวก็ไม่ได้พากันรักษา

อุบาสกอุบาสิกาชาวแคว้นสักกะทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านี้จักพากันรักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป"

สักกสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อักโกสวรรค ๗. มหาลิสสูตร

๗. มหาลิสสูตร

ว่าด้วยเจ้าลิจจวีพระนามว่ามหาล

[๔๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้นแล เจ้าลิจจวีพระนามว่ามหาลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมชั่ว และให้กรรมชั่วเป็นไป”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาล โลภะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมชั่ว และให้กรรมชั่วเป็นไป โทสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมชั่ว และให้กรรมชั่วเป็นไป โมหะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมชั่ว และให้กรรมชั่วเป็นไป อโยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยไม่แยบคาย) เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมชั่ว และให้กรรมชั่วเป็นไป มิจฉापณิหิตจิต(จิตที่ตั้งไว้ผิด)แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมชั่ว และให้กรรมชั่วเป็นไป มหาล ก็เลสมีโลภะเป็นต้นนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมชั่ว และให้กรรมชั่วเป็นไป”

เจ้าลิจจวีพระนามว่ามหาลทูลถามว่า “อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมดี และให้กรรมดีเป็นไป พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มหาล อโลภะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมดี และให้กรรมดีเป็นไป อโทสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมดี และให้กรรมดีเป็นไป อโมหะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมดี และให้กรรมดีเป็นไป โยนิโสมนสิการ(การมนสิการโดยแยบคาย) เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมดี และให้กรรมดีเป็นไป สัมมา-ปณิหิตจิต(จิตที่ตั้งไว้ถูก)แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมดี และให้กรรมดีเป็นไป

หากกรรม ๑๐ ประการนี้ ไม่เพียงมีปรากฏอยู่ในโลก ความประพฤตินี้ไม่สม่าเสมอคือความประพฤติอธรรม^๑ หรือความประพฤติสม่าเสมอคือความประพฤติธรรม^๒ ก็จะไม่เพียงมีปรากฏอยู่ในโลกนี้

เชิงอรรถ :

^๑ อธรรม ในที่นี้หมายถึงอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (อภ.ทสก.อ. ๓/๔๗/๓๔๘)

^๒ ธรรม ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (อภ.ทสก.อ. ๓/๔๗/๓๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก์]

๕. อัฏโถสวรรค ๘. ปัพพชิตอกถินหสูตร

มหาเถร เพราะธรรม ๑๐ ประการนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ฉะนั้น ความประพทิต
ไม่สม่ำเสมอคือความประพทิตอธรรม หรือความประพทิตสม่ำเสมอคือความ
ประพทิตธรรม จึงมีปรากฏอยู่ในโลกนี้

มหาเถรสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปัพพชิตอกถินหสูตร

ว่าด้วยธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ

[๔๘] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า

๑. เราถึงความมีเพศต่างจากคฤหัสถ์
๒. การเลี้ยงชีพของเราเนื่องด้วยผู้อื่น
๓. เรามีอาภัพกิจอย่างอื่นที่จะพึงทำ
๔. เราดีเตียนตนเองโดยศีลได้หรือไม่
๕. เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายพิจารณาแล้วดีเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่
๖. เราจักต้องมีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น
๗. เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรม
เป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดี
หรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น
๘. วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่
๙. เรายินดียิ่งในเรือนว่าง^๑อยู่หรือไม่

เชิงอรรถ :

- ^๑ ยินดียิ่งในเรือนว่าง ในที่นี้หมายถึงยินดีอยู่ผู้เดียวบำเพ็ญกายวิเวกให้บริบูรณ์ทุกอิริยาบถในที่สุด(อง.ทสก.อ.
๓/๔๘/๓๔๙) หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึงความยินดีในเรือนว่างด้วยปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน
และจตุตถฌาน ดูวินัยปิฎกแปล เล่มที่ ๑ ข้อ ๑๙๙ หน้า ๑๘๖ ประกอบ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๑๐๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อักโกสวารค ๙. สรีรัฏฐัมมสูตร

๑๐. ญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ^๑อันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์^๒
ที่เราบรรลุแล้วซึ่งจักเป็นเหตุให้เราไม่เก้อเขินเมื่อเพื่อนพรหมจารีถามใน
ภายหลัง มีอยู่หรือไม่

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ

ปัพพชิตอภิณหสูตรที่ ๘ จบ

๙. สรีรัฏฐัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมประจำสรีระ

[๔๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมประจำสรีระ ๑๐ ประการนี้ บรรพชิตควร
พิจารณาเนื่อง ๆ

ธรรมประจำสรีระ ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความหนาว	๒. ความร้อน
๓. ความทิว	๔. ความกระหาย
๕. ความปวดอุจจาระ	๖. ความปวดปัสสาวะ
๗. ความส้ารวมกาย	๘. ความส้ารวมวาจา
๙. ความส้ารวมอาชีพ	๑๐. ธรรมเป็นเครื่องปรุงแต่งภพ ^๓
เป็นเหตุให้เกิดในภพใหม่

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมประจำสรีระ ๑๐ ประการนี้แล บรรพชิตควรพิจารณา
เนื่อง ๆ

สรีรัฏฐัมมสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ หมายถึงมหัคคตโลกุตตรปัญญาอันประเสริฐ บริสุทธิ์ สูงสุด
สามารถกำจัดกิเลสได้ (อง.ทสก.อ. ๓/๔๘/๓๕๐)

^๒ ธรรมของมนุษย์ ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (อง.ทสก.อ. ๓/๔๘/๓๕๐)

^๓ ธรรมเป็นเครื่องปรุงแต่งภพ หมายถึงกรรมที่เป็นเครื่องปรุงแต่งภพ คือกรรมดีแต่งให้เกิดภพใหม่ที่ดี
กรรมชั่วแต่งให้เกิดภพใหม่ที่ไม่ดี (อง.ทสก.อ. ๓/๔๙-๕๐/๓๕๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อัคโกสวรรค ๑๐. ภันทนสูตร

๑๐. ภันทนสูตร

ว่าด้วยภิกษุเกิดความบาดหมางกัน

[๕๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล ภิกษุเป็นจำนวนมากกลับจากบิณฑบาตภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้ว นั่งประชุมกัน ณ หอฉัน เกิดความบาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน ใช้หอกคือปากทิ่มแทงกันอยู่

ครั้นในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น^๑ เข้าไปยังหอฉันประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ ได้ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ และเรื่องอะไรที่เธอทั้งหลายสนทนากันค้างไว้”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ข้าพระองค์ทั้งหลายกลับจากบิณฑบาตภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้ว นั่งประชุมกัน ณ หอฉัน เกิดความบาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน ใช้หอกคือปากทิ่มแทงกันอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย การที่เธอทั้งหลายเกิดความบาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน ใช้หอกคือปากทิ่มแทงกันอยู่นี้ ไม่สมควรแก่เธอทั้งหลาย ผู้เป็นกุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธาเลย

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม(ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๑๐ ประการนี้ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน^๒

สาราณียธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ที่หลีกเร้น ในที่นี้หมายถึงการอยู่ผู้เดียวด้วยผลสมาบัติ (อภ.จก.อ. ๓/๑๗/๑๐๖, อภ.สตต.อ. ๓/๖๘/๒๐๓) หรือทำนิพพานที่สงบเป็นสุขให้เป็นอารมณ์ เข้าผลสมาบัติในเวลาเช้า (ตามนัย วิ.อ. ๑/๒๒/๒๐๔)

^๒ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน หมายถึงความเป็นเอกภาพ ไม่ก่อความแตกแยก (อภ.จก.อ. ๓/๑๒/๑๐๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อัถโกสวรรค ๑๐. ภัณฑนสูตร

๑. เป็นผู้มึศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มึศีล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๒. เป็นพหูสูต ทรงสูตร สังสมสูตร เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ บริบูรณ์ ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ แม้การที่ภิกษุเป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๓. เป็นผู้มึมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มึมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๔. เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อุดหนุน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย อุดหนุน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๕. เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูง และงานต่ำ^๑ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๕ ข้อ ๑๗ (ปฐมนาถสูตร) หน้า ๓๒ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก]

๕. อักโกสวรรค ๑๐. ภัณฑนสูตร

- สามารถจัดได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูง และงานต่ำของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี่ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๖. เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟัง และผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์อย่างยิ่งในอิทธิธรรม ในอภิวินัย^๑ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม ฯลฯ นี่ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน
๗. เป็นผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย นี่ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๘. เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบริหารตามแต่จะได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบริหารตามแต่จะได้ นี่ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๙. เป็นผู้มีสติ คือประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน^๒อย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำและค่าที่พูดมานานได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำและ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๗, ๘ ข้อ ๑๗ (ปฐมนาถสูตร) หน้า ๓๒ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๗ (ปฐมนาถสูตร) หน้า ๓๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๑. ปฐมปิณณาสก์]

๕. อักโกสวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

คำที่พูดมานานได้ นี่ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๑๐. เป็นผู้มึปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มึปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี่ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๑๐ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ภักขณสูตรที่ ๑๐ จบ

อักโกสวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วิวาทสูตร	๒. ปฐมวิวาทมูลสูตร
๓. ทุตยวิวาทมูลสูตร	๔. กุสินารสูตร
๕. ราชนเดปรูปปเวสนสูตร	๖. สักกสูตร
๗. มหาลิสสูตร	๘. ปัพพชิตอภินหสูตร
๙. สรีรัฏฐัมมสูตร	๑๐. ภักขณสูตร

ปฐมปิณณาสก์ จบบริบูรณ์

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๑. สจิตตวรรค ๑. สจิตตสูตร

๒. ทุติยปิณณาสก

๑. สจิตตวรรค

หมวดว่าด้วยวาระจิตของตน

๑. สจิตตสูตร

ว่าด้วยผู้ฉลาดในวาระจิตของตน

[๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุ
ทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มี
พระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดในวาระจิตของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนั้น
เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกว่า “เราทั้งหลายจักเป็นผู้ฉลาดในวาระจิตของตน” ภิกษุ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวาระจิตของตน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุมีการพิจารณาที่เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลายว่า “เราเป็นผู้
มีอภิขณา(ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา)อยู่โดยมากหรือหนอ หรือไม่มีอภิขณา เรา
เป็นผู้มีจิตพยายามอยู่โดยมากหรือหนอ หรือมีจิตไม่พยายาม เราเป็นผู้มี
ถีนมิทธะ(ความหดหู่และเชื่องซึม)กัลมรมอยู่โดยมากหรือหนอ หรือปราศจาก
ถีนมิทธะ เราเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือไม่มีจิตฟุ้งซ่าน เราเป็นผู้มี
ความสงสัยอยู่โดยมากหรือหนอ หรือข้ามพ้นความสงสัยแล้ว เราเป็นผู้มักโกรธอยู่
โดยมากหรือหนอ หรือไม่มักโกรธ เราเป็นผู้มีจิตเศร้าหมองอยู่โดยมากหรือหนอ
หรือมีจิตไม่เศร้าหมอง เราเป็นผู้มีกายกระสับกระส่ายอยู่โดยมากหรือหนอ หรือมี
กายไม่กระสับกระส่าย เราเป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือปรารถนาความเพียร
เราเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ หรือมีจิตตั้งมั่น” เปรียบเหมือนสตรี
หรือบุรุษที่ยังหนุ่มสาว มีปกติชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกเงาอัน

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๑. สจิตตสูตร

บริสุทธิผุดผอง หรือในภาชนะน้ำที่ใส ถ้าเห็นธุลีหรือจุดดำที่หน้านั้นก็พยายามขจัด
ธุลีหรือจุดดำนั้นเสีย หากไม่เห็นธุลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ดีใจ ภูมิใจด้วยเหตุนั้น
เองว่า 'เป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ'

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ร้อยอย่างนี้ว่า 'เราเป็นผู้มีอภิขฌาอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิต
พยายามทออยู่โดยมาก เป็นผู้มีถีนมิทระกัลมฺมอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่านอยู่โดย
มาก เป็นผู้มีความสงสัยอยู่โดยมาก เป็นผู้มักโกรธอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตเศร้าหมอง
อยู่โดยมาก เป็นผู้มึนกายกระสับกระส่ายอยู่โดยมาก เป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมาก
เป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก' ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความ
อดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง
เพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น
ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น
เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้ หรือมีศิระษะที่ถูกไฟไหม้ พึงทำความพอใจ
ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและ
สัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศิระษะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ร้อยอย่างนี้ว่า 'เราเป็นผู้ไม่มีอภิขฌาอยู่โดย
มาก เป็นผู้มีจิตไม่พยายามทออยู่โดยมาก เป็นผู้ปราศจากถีนมิทระอยู่โดยมาก เป็นผู้
ไม่มีจิตฟุ้งซ่านอยู่โดยมาก เป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยแล้วอยู่โดยมาก เป็นผู้ไม่โกรธ
อยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตไม่เศร้าหมองอยู่โดยมาก เป็นผู้มึนกายไม่กระสับกระส่ายอยู่
โดยมาก เป็นผู้ปรารถนาความเพียรอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก' ภิกษุนั้น
ควรตั้งมั่นอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้วทำความเพียรเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้ง
หลายให้ยิ่งขึ้นไป

สจิตตสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๒. สาริปุตตสูตร

๒. สาริปุตตสูตร

ว่าด้วยพระสาริบุตร

[๕๒] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสาริบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับคำแล้ว ท่านพระสาริบุตรจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย หากภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดในวาระจิตของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นพึงสำเหนียกว่า 'เราจักเป็นผู้ฉลาดในวาระจิตของตน' ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวาระจิตของตน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุมีการพิจารณาที่เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลายว่า 'เราเป็นผู้มีอภิขมาอยู่โดยมากหรือหนอ หรือไม่มีอภิขมา เราเป็นผู้มีจิตพยายามทออยู่โดยมากหรือหนอ หรือมีจิตไม่พยายามทอ เราเป็นผู้มีถิ่นมิตะกัลมรุมอยู่โดยมากหรือหนอ หรือปราศจากถิ่นมิตะ เราเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือไม่มีจิตฟุ้งซ่าน เราเป็นผู้มีความสงสัยอยู่โดยมากหรือหนอ หรือข้ามพ้นความสงสัยแล้ว เราเป็นผู้มักโกรธอยู่โดยมากหรือหนอ หรือไม่มักโกรธ เราเป็นผู้มีจิตเศร้าหมองอยู่โดยมากหรือหนอ หรือมีจิตไม่เศร้าหมอง เราเป็นผู้มีกายกระสับกระส่ายอยู่โดยมากหรือหนอ หรือมีกายไม่กระสับกระส่าย เราเป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือปรารถนาคความเพียร เราเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ หรือมีจิตตั้งมั่น' เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่ยังหนุ่มสาว มีปกติชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกเงาอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง หรือในภาชนะน้ำที่ใส ถ้าเห็นตุลีสหรือจุดดำที่หน้านั้นก็พยายามขจัดตุลีสหรือจุดดำนั้นเสีย หากไม่เห็นตุลีสหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ดีใจ ภูมิใจ ด้วยเหตุนี้เองว่า 'เป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิ์แล้วหนอ'

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ร้อย่างนี้ว่า 'เราเป็นผู้มีอภิขมาอยู่โดยมาก ฯลฯ เป็นผู้ มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก' ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๑. สจิตตวรรค ๓. ลิตฺติสูตร

ภิกษุ นั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะที่ถูกไฟไหม้ ทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศีรษะนั้น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รุ้อย่างนี้ว่า 'เราเป็นผู้ไม่มีอภิขฌาอยู่ โดยมาก ฯลฯ เป็นผู้มึจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก' ภิกษุ นั้นควรตั้งมั่นอยู่ในกุศลธรรม เหล่านั้นแล้วทำความเพียรเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายให้ยิ่งขึ้นไป

สาริปุตตสูตรที่ ๒ จบ

๓. ลิตฺติสูตร

ว่าด้วยความคงอยู่กับที่ในธรรม

[๕๓] ภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญแม้แต่ความคงอยู่กับที่ในกุศลธรรมทั้งหลาย ไฉนจะสรรเสริญความเสื่อมเล่า ภิกษุทั้งหลาย แต่เราสรรเสริญความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความคงอยู่กับที่ ไม่ใช่ความเสื่อม

ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความคงอยู่กับที่ ไม่ใช่ความเจริญ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา และปฏิภาณอยู่เท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุ นั้น ไม่คงอยู่กับที่ ไม่เจริญ เรากล่าวข้อนี้ว่าเป็นความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความคงอยู่กับที่ ไม่ใช่ความเจริญ

ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความคงอยู่กับที่ ไม่ใช่ความเจริญ เป็นอย่างนี้แล

ความคงอยู่กับที่ในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความเสื่อม ไม่ใช่ความเจริญ เป็นอย่างไร

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรร ๓. ลิตติสูตร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา และปฏิภาณอยู่
เท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุนั้น ไม่เสื่อม ไม่เจริญ เรากล่าวข้อนี้ว่าเป็นความคงอยู่
กับที่ในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความเสื่อม ไม่ใช่ความเจริญ

ความคงอยู่กับที่ในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความเสื่อม ไม่ใช่ความเจริญ
เป็นอย่างไรแล

**ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความคงอยู่กับที่ ไม่ใช่ความเสื่อม
เป็นอย่างไร**

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา และปฏิภาณอยู่
เท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุนั้นไม่คงอยู่กับที่ ไม่เสื่อม เรากล่าวข้อนี้ว่าเป็นความ
เจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความคงอยู่กับที่ ไม่ใช่ความเสื่อม

ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ความคงอยู่กับที่ ไม่ใช่ความเสื่อม เป็น
อย่างไรแล

หากภิกษุเป็นผู้ไม่ฉลาดในวาระจิตของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุพึงสำเหนียก
ว่า 'เรายังเป็นผู้ฉลาดในวาระจิตของตน' ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียก
อย่างไรแล

ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวาระจิตของตน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุมีการพิจารณาที่เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลายว่า 'เราเป็นผู้
มีอภิขณาอยู่โดยมากหรือหนอ หรือไม่มีอภิขณา เราเป็นผู้มีจิตพยายามอยู่โดยมาก
หรือหนอ หรือมีจิตไม่พยายาม เราเป็นผู้มีถิ่นมิตะกัลมรุมอยู่โดยมากหรือหนอ
หรือปราศจากถิ่นมิตะ เราเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือไม่มีจิต
ฟุ้งซ่าน เราเป็นผู้มีความสงสัยอยู่โดยมากหรือหนอ หรือข้ามพ้นความสงสัยแล้ว
เราเป็นผู้มักโกรธอยู่โดยมากหรือหนอ หรือไม่มักโกรธ เราเป็นผู้มีจิตเศร้าหมอง
หรือหนอ หรือมีจิตไม่เศร้าหมอง เราเป็นผู้มีกายกระสับกระส่ายอยู่โดยมากหรือหนอ
หรือมีกายไม่กระสับกระส่าย เราเป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือปรารภ
ความเพียร เราเป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ หรือมีจิตไม่ตั้งมั่น' เปรียบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรร ๓. ลีตีสุต

เหมือนสตรีหรือบุรุษที่ยังหนุ่มสาว มีปกติชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกเงาอันบริสุทธิ ผุดผ่อง หรือในภาชนะน้ำที่ใส ถ้าเห็นธลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามขจัดธลีหรือจุดดำนั้นเสีย หากไม่เห็นธลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ดีใจ ภูมิใจ ด้วยเหตุนี้เองว่า ‘เป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ’

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า ‘เราเป็นผู้มีอภิขมาอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตพยายามทออยู่โดยมาก เป็นผู้มีถิ่นมัทธะกัสมุขอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตฟังชานอยู่โดยมาก เป็นผู้มีความสงสัยอยู่โดยมาก เป็นผู้มักโกรธอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตเศร้าหมองอยู่โดยมาก เป็นผู้มีกายกระสับกระส่ายอยู่โดยมาก เป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก’ ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้ หรือมีศิระษะที่ถูกไฟไหม้ ทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศิระษะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า ‘เราเป็นผู้ไม่มีอภิขมาอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตไม่พยายามทออยู่โดยมาก เป็นผู้ปราศจากถิ่นมัทธะอยู่โดยมาก เป็นผู้ไม่ฟังชานอยู่โดยมาก เป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยแล้วอยู่โดยมาก เป็นผู้ไม่มักโกรธอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตไม่เศร้าหมองอยู่โดยมาก เป็นผู้มีกายไม่กระสับกระส่ายอยู่โดยมาก เป็นผู้ปรารภความเพียรอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก’ ภิกษุนั้นควรตั้งมั่นอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้วทำความเพียรเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ให้ยิ่งขึ้นไป

ลีตีสุตที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๔. สมถสูตร

๔. สมถสูตร

ว่าด้วยความสงบแห่งจิต

[๕๔] ภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุไม่ฉลาดในวาระจิตของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุพึงสำเหนียกว่า 'เราจักเป็นผู้ฉลาดในวาระจิตของตน' ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

ภิกษุฉลาดในวาระจิตของตน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุมีการพิจารณาที่เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลายว่า 'เราได้ความสงบแห่งจิตภายในหรือไม่ได้หนอ เราได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งหรือไม่ได้หนอ' เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่ยังหนุ่มสาว มีปกติชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกเงาอันบริสุทธิผุดผ่อง หรือในภาชนะน้ำที่ใส ถ้าเห็นธูลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามขจัดธูลีหรือจุดดำนั้นเสีย หากไม่เห็นธูลีหรือจุดดำนั้น ก็ดีใจ ภูมิใจ ด้วยเหตุนี้เองว่า 'เป็นลาภของเรา หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ'

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ร้อยอย่างนี้ว่า 'เราได้ความสงบแห่งจิตภายใน แต่ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง' ภิกษุนั้นควรตั้งมั่นในความสงบแห่งจิตภายใน แล้วทำความเพียรเพื่อความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งเกิด สมัยต่อมา ภิกษุนั้นได้ทั้งความสงบแห่งจิตภายใน และความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ร้อยอย่างนี้ว่า 'เราได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง แต่ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายใน' ภิกษุนั้นควรตั้งมั่นอยู่ในความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งแล้วทำความเพียรเพื่อความสงบแห่งจิตภายในเกิด สมัยต่อมา ภิกษุนั้นได้ทั้งความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง และความสงบจิตภายใน

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ร้อยอย่างนี้ว่า 'เราไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายใน และไม่เห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง' ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอุตสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้กุศลธรรมเหล่านั้นเกิด

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๑. สจิตตวรรค ๔. สมถสูตร

ภิกษุ นั้นพึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อได้กุศลธรรมเหล่านั้น เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะที่ถูกไฟไหม้ ทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศีรษะนั้น สมัยต่อมา ภิกษุ นั้น ได้ทั้งความสงบแห่งจิตภายใน และความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า 'เราได้ความสงบแห่งจิตภายใน ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง' ภิกษุ นั้นควรตั้งมั่นอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้ว ทำความเพียร เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายให้ยิ่งขึ้นไป

แม้จิวรเราก็กล่าวว่ามี ๒ อย่าง คือจิวรที่ควรใช้สอยและจิวรที่ไม่ควรใช้สอย แม้ภินทบาตเราก็กล่าวว่ามี ๒ อย่าง คือภินทบาตที่ควรฉัน และภินทบาตที่ไม่ควรฉัน แม้เสนาสนะเราก็กล่าวว่ามี ๒ อย่าง คือเสนาสนะที่ควรอยู่อาศัย และเสนาสนะที่ไม่ควรอยู่อาศัย แม้บ้านและนิคมเราก็กล่าวว่ามี ๒ อย่าง คือบ้านและนิคมที่ควรอยู่อาศัย และบ้านและนิคมที่ไม่ควรอยู่อาศัย แม้ชนบทและประเทศเราก็กกล่าวว่ามี ๒ อย่าง คือชนบทและประเทศที่ควรอยู่อาศัย และชนบทและประเทศที่ไม่ควรอยู่อาศัย แม้บุคคลเราก็กกล่าวว่ามี ๒ ประเภท คือบุคคลที่ควรคบ และบุคคลที่ไม่ควรคบ

จิวรที่ควรใช้สอย และที่ไม่ควรใช้สอย

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า 'แม้จิวรเราก็กล่าวว่ามี ๒ อย่าง คือจิวรที่ควรใช้สอย และจิวรที่ไม่ควรใช้สอย' เพราะอาศัยอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

บรรดาจิวร ๒ อย่างนั้น จิวรใดภิกษุรู้ว่า 'เมื่อเราใช้สอยจิวรนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป' จิวรนี้ไม่ควรใช้สอย จิวรใดภิกษุรู้ว่า 'เมื่อเราใช้สอยจิวรนี้แล อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น' จิวรนี้ควรใช้สอย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'แม้จิวรเราก็กล่าวว่ามี ๒ อย่าง คือจิวรที่ควรใช้สอย และจิวรที่ไม่ควรใช้สอย' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๔. สมถสูตร

บิณฑบาตที่ควรฉัน และไม่ควรฉัน

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า ‘แม่บิณฑบาตเราก็ก้าวว่ามี ๒ อย่าง คือ บิณฑบาตที่ควรฉัน และบิณฑบาตที่ไม่ควรฉัน’ เพราะอาศัยอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

บรรดาบิณฑบาต ๒ อย่างนั้น บิณฑบาตใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราฉันบิณฑบาตนี้แล อกุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป’ บิณฑบาตนี้ไม่ควรฉัน บิณฑบาตใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราฉันบิณฑบาตนี้แล อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น’ บิณฑบาตนี้ควรฉัน เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า ‘แม่บิณฑบาตเราก็ก้าวว่ามี ๒ อย่าง คือบิณฑบาตที่ควรฉัน และบิณฑบาตที่ไม่ควรฉัน’ เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เสนาสนะที่ควรอยู่อาศัย และไม่ควรอยู่อาศัย

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า ‘แม่เสนาสนะเราก็ก้าวว่ามี ๒ อย่าง คือเสนาสนะที่ควรอยู่อาศัย และเสนาสนะที่ไม่ควรอยู่อาศัย’ เพราะอาศัยอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

บรรดาเสนาสนะ ๒ อย่างนั้น เสนาสนะใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัย เสนาสนะนี้แล อกุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป’ เสนาสนะนี้ไม่ควรอยู่อาศัย เสนาสนะใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัยเสนาสนะนี้แล อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น’ เสนาสนะนี้ควรอยู่อาศัย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า ‘แม่เสนาสนะเราก็ก้าวว่ามี ๒ อย่าง คือเสนาสนะที่ควรอยู่อาศัย และเสนาสนะที่ไม่ควรอยู่อาศัย’ เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

บ้านและนิคมที่ควรอยู่อาศัย และไม่ควรอยู่อาศัย

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า ‘แม่บ้านและนิคมเราก็ก้าวว่ามี ๒ อย่าง คือบ้านและนิคมที่ควรอยู่อาศัย และบ้านและนิคมที่ไม่ควรอยู่อาศัย’ เพราะอาศัยอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

บรรดาบ้านและนิคม ๒ อย่างนั้น บ้านและนิคมใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัย บ้านและนิคมนี้แล อกุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป’ บ้านและนิคมนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๔. สมถสูตร

‘ไม่ควรอยู่อาศัย บ้านและนิคมใดภิกษุรู้ว่ ‘เมื่อเราอยู่อาศัยบ้านและนิคมนี้แล
อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น’ บ้านและนิคมนี้ควรอยู่อาศัย เพราะ
อาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า ‘แม่บ้านและนิคมเราก็ก้าวว่ามี ๒ อย่าง คือบ้านและนิคม
ที่ควรอยู่อาศัย และบ้านและนิคมที่ไม่ควรอยู่อาศัย’ เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ชนบทและประเทศที่ควรอยู่อาศัย และที่ไม่ควรอยู่อาศัย

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่ ‘แม่ชนบทและประเทศเราก็ก้าวว่ามี ๒ อย่าง คือ
ชนบทและประเทศที่ควรอยู่อาศัย และชนบทและประเทศที่ไม่ควรอยู่อาศัย’ เพราะ
อาศัยอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

บรรดาชนบทและประเทศ ๒ อย่างนั้น ชนบทและประเทศใดภิกษุรู้ว่ ‘เมื่อเรา
อยู่อาศัยชนบทและประเทศนี้แล อกุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป’ ชนบท
และประเทศนี้ไม่ควรอยู่อาศัย ชนบทและประเทศใดภิกษุรู้ว่ ‘เมื่อเราอยู่อาศัย
ชนบทและประเทศนี้แล อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น’ ชนบทและ
ประเทศนี้ควรอยู่อาศัย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า ‘แม่ชนบทและประเทศเราก็ก้าว
ว่ามี ๒ อย่าง คือชนบทและประเทศที่ควรอยู่อาศัย และชนบทและประเทศที่
ไม่ควรอยู่อาศัย’ เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

บุคคลที่ควรคบ และที่ไม่ควรคบ

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่ ‘แม่บุคคลเราก็ก้าวว่ามี ๒ ประเภท คือบุคคลที่
ควรคบ และบุคคลที่ไม่ควรคบ’ เพราะอาศัยอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

บรรดาบุคคล ๒ ประเภทนั้น บุคคลใดภิกษุรู้ว่ ‘เมื่อเราคบบุคคลนี้แล อกุศล
ธรรมเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป’ บุคคลนี้ไม่ควรคบ บุคคลใด ภิกษุรู้ว่ ‘เมื่อเรา
คบบุคคลนี้แล อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น’ บุคคลนี้ควรคบ เพราะ
อาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า ‘แม่บุคคลเราก็ก้าวว่ามี ๒ ประเภท คือ บุคคลที่ควรคบ
และบุคคลที่ไม่ควรคบ’ เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

สมถสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๕. ปริหานสูตร

๕. ปริหานสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้มีธรรมที่เสื่อมไป

[๕๕] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ภิกษุผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘บุคคลผู้มีธรรมที่เสื่อมไป บุคคลผู้มีธรรมที่เสื่อมไป’ และตรัสว่า ‘บุคคลผู้มีธรรมที่ไม่เสื่อม บุคคลผู้มีธรรมที่ไม่เสื่อม’ ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมที่เสื่อมไป พระผู้มีพระภาคตรัสด้วยเหตุเท่าไรหนอ และบุคคลผู้มีธรรมที่ไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสด้วยเหตุเท่าไร”

ภิกษุเหล่านั้นเรียนว่า “ผู้มีอายุ กระผมทั้งหลายมาแต่ที่ไกลเพื่อทราบเนื้อความแห่งภาษิตนี้ในสำนักของท่านสารีบุตร ดิละ เจปะท่านสารีบุตรเท่านั้นที่จะอธิบายเนื้อความแห่งภาษิตนั้นให้แจ่มแจ้งได้ ภิกษุทั้งหลายฟังต่อจากท่านสารีบุตรแล้ว จักทรงจำไว้”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น ท่านทั้งหลายจงฟังจงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมที่เสื่อมไป พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุเท่าไร

คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ไม่ได้ฟังธรรมที่ยังไม่เคยฟัง
๒. ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยฟังแล้ว ถึงความเลอะเลือน
๓. ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยสัมผัสด้วยใจมาก่อน ไม่ปรากฏแก่เธอ
๔. ภิกษุนั้นยอมไม่รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้

บุคคลผู้มีธรรมที่เสื่อมไป พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุเท่านี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๑. สจิตตวรรค ๕. ปริหานสูตร

บุคคลผู้มีธรรมที่ไม่เสื่อม

บุคคลผู้มีธรรมที่ไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุเท่าไร

คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ได้ฟังธรรมที่ยังไม่เคยฟัง
๒. ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยฟังแล้ว ไม่ถึงความเลอะเลือน
๓. ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยสัมผัสด้วยใจมาก่อน ปรากฏแก่เธอ
๔. ภิกษุนั้นย่อมรู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้

บุคคลผู้มีธรรมที่ไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุเท่านี้แล

หากภิกษุไม่ฉลาดในวาระจิตของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นพึงสำเหนียกว่า
“เรายังเป็นผู้ฉลาดในวาระจิตของตน”

ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

ภิกษุผู้ฉลาดในวาระจิตของตน

ภิกษุฉลาดในวาระจิตของตน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุมีการพิจารณาที่เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลายว่า ‘เราไม่มี
อภิขมาอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เรามีจิตไม่
พยายาทอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เราปราศจาก
ถีนมิทระอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เรามีจิตไม่
ฟุ้งซ่านอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เราข้ามพ้นความ
สงสัยแล้วอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เราไม่มักโกรธ
อยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เรามีจิตไม่เศร้าหมองอยู่
โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เราได้ปราโมทย์ในธรรม
ภายในหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เราได้ความสงบแห่งจิตภายใน
หรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ เราได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วย
ปัญญาอันยิ่งหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่พร้อมแก่เราหรือไม่หนอ’ เปรียบเหมือนสตรี

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๕. ปริหานสูตร

หรือบุรุษที่ยังหนุ่มสาวมีปกติชอบแต่งตัว สองดูเงาหน้าของตนในกระจกเงาอันบริสุทธิ
ผุดผ่อง หรือในภาชนะน้ำที่ใส ถ้าเห็นธูลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามขจัดธูลี
หรือจุดดำนั้นเสีย หากไม่เห็นธูลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ดีใจ ภูมิใจ ด้วยเหตุนี้เอง
ว่า ‘เป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ’

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ไม่พิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านี้แม้ทั้งหมดในตน ภิกษุ
นั้นก็ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น
ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อได้กุศลธรรมเหล่านี้ทั้งหมด

ภิกษุนั้นก็ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น
ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อได้กุศลธรรมทั้งหลายเหล่านี้
เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้หรือมีศีรชะที่ถูกไฟไหม้ ควรทำความพอใจ
ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ
ให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศีรชะนั้น

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ พิจารณาเห็นกุศลธรรมบางเหล่าว่ามีในตน พิจารณาเห็น
กุศลธรรมบางเหล่าว่าไม่มีในตน ภิกษุนั้นก็ควรตั้งมั่นอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายที่
พิจารณาเห็นว่ามีในตนแล้ว ทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความ
ขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อได้กุศลธรรม
ที่พิจารณาเห็นว่ามีในตนเหล่านั้น

ภิกษุนั้นควรตั้งมั่นอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายที่พิจารณาเห็นในตนแล้ว ทำความ
พอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและ
สัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อได้กุศลธรรมทั้งหลายที่พิจารณาเห็นว่ามีในตน
เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้หรือมีศีรชะที่ถูกไฟไหม้ ทำความพอใจ
ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและ
สัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศีรชะนั้น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ พิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านี้แม้
ทั้งหมดว่ามีในตน ภิกษุนั้นก็ควรตั้งมั่นอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเลยแล้วทำ
ความเพียรเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายให้ยิ่งขึ้นไป

ปริหานสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๖. ปฐมสังญญาสูตร

๖. ปฐมสังญญาสูตร^๑

ว่าด้วยสังญญา สูตรที่ ๑

[๕๖] ภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๑๐ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ^๒ มีอมตะเป็นที่สุด

สังญญา ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสุภสังญญา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย)
๒. มรณสังญญา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา)
๓. อาหาเร ปรากฏสังญญา (กำหนดหมายความปรากฏในอาหาร)
๔. สัพพะโลก อนภิตสังญญา (กำหนดหมายความไม่เนาพิลิตเพลินในโลกทั้งปวง)
๕. อนิจจสังญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๖. อนิจเจ ทุกขสังญญา (กำหนดหมายความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๗. ทุกเข อนัตตสังญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์)
๘. ปหานสังญญา (กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปกรรมทั้งหลาย)
๙. วิราคะสังญญา (กำหนดหมายวิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)
๑๐. นิโรธสังญญา (กำหนดหมายนิโรธว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)

ภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๑๐ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด

ปฐมสังญญาสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อัง.สุตตก. ๒๓/๔๘-๔๙/๔๐-๔๑

^๒ อมตะ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อัง.สุตตก.อ. ๓/๔๘-๔๙/๑๘๔)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๑. สัจจิตตวรรค ๗. ทุติยสังญญาสูตร

๗. ทุติยสังญญาสูตร

ว่าด้วยสังญญา สูตรที่ ๒

[๕๗] ภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๑๐ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่มตะ มีอมตะเป็นที่สุด

สังญญา ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสังญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๒. อนัตตสังญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาแห่งธรรมทั้งปวง)
๓. มรณสังญญา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา)
๔. อาหาเร ปรักฎิลสังญญา (กำหนดหมายความปรักฎิลในอาหาร)
๕. สัพพโลเก อนภิตรตสังญญา (กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง)
๖. อัฏฐิกสังญญา (กำหนดหมายซากศพที่ยังเหลืออยู่แต่ร่างกระดูกหรือกระดูกท่อน)
๗. ปุพฺพิกสังญญา (กำหนดหมายซากศพที่มีหนอนคลาคล้ำเต็มไปหมด)
๘. วินิลกสังญญา (กำหนดหมายซากศพที่มีสีเขียวคล้ำคละด้วยสีต่าง ๆ)
๙. วิจจิตทกสังญญา (กำหนดหมายซากศพที่ขาดจากกันเป็น ๒ ท่อน)
๑๐. อุทฺธมาตกสังญญา (กำหนดหมายซากศพที่เน่าพองขึ้นอืด)

ภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๑๐ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่มตะ มีอมตะเป็นที่สุด

ทุติยสังญญาสูตรที่ ๗ จบ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๘. มุลกสูตร

๘. มุลกสูตร

ว่าด้วยมูลเหตุแห่งกรรมทั้งหลาย

[๕๘] ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถามอย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นมูล กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นต้นกำเนิด กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นเหตุเกิด กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นที่ขมขม กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นประมุข กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นใหญ่ กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นยอดยิ่ง กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นแก่น กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นที่หยั่งลง กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นที่สุด' ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว จะตอบพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นอย่างไร

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กรรมของข้าพระองค์ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้นที่จะทรงอธิบายเนื้อความแห่งพระภาษิตนั้นให้แจ่มแจ้งได้ ภิกษุทั้งหลายฟังต่อจากพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว" ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถามอย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย

๑. กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นมูล
๒. กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นต้นกำเนิด
๓. กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นเหตุเกิด
๔. กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นที่ขมขม
๕. กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นประมุข
๖. กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นใหญ่
๗. กรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นยอดยิ่ง

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑. สจิตตวรรค ๘. มุลกสูตร

๘. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นแก่น

๙. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นที่หยั่งลง

๑๐. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นที่สุด'

เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว ควรตอบพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น
อย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย

๑. ธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล

๒. ธรรมทั้งปวงมีมนสิการเป็นต้นกำเนิด

๓. ธรรมทั้งปวงมีผัสสะเป็นเหตุเกิด

๔. ธรรมทั้งปวงมีเวทนาเป็นที่ขุมนุมน

๕. ธรรมทั้งปวงมีสมาธิเป็นประมุข

๖. ธรรมทั้งปวงมีสติเป็นใหญ่

๗. ธรรมทั้งปวงมีปัญญาเป็นยอดยิ่ง

๘. ธรรมทั้งปวงมีวิมุตติเป็นแก่น

๙. ธรรมทั้งปวงมีอมตะเป็นที่หยั่งลง

๑๐. ธรรมทั้งปวงมีนิพพานเป็นที่สุด'

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว ควรตอบพวกอัญญเดียรถีย์
ปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้แล

มุลกสูตรที่ ๘ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๑. สจิตตวรรค ๙. ปัพพัชชาสูตร

๙. ปัพพัชชาสูตร

ว่าด้วยจิตที่ได้รับการอบรมตามสมควรแก่บรรพชา

[๕๙] ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่นั่นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'จิตของเราจักได้รับการอบรมตามสมควรแก่บรรพชา และบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว จักไม่ครอบงำจิตอยู่ (คือ) จิตของเราจักได้รับการอบรมด้วยอนิจจสัญญา ๑ จิตของเราจักได้รับการอบรมด้วยอนัตตสัญญา ๑ จิตของเราจักได้รับการอบรมด้วยอสุภสัญญา ๑ จิตของเราจักได้รับการอบรมด้วยอาทีนวสัญญา ๑ จิตของเราจักรู้ความประพฤติชอบและไม่ชอบของสัตว์โลกแล้วได้รับการอบรมด้วยสัญญา ๑ จิตของเราจักรู้ความเจริญและความเสื่อมของสัตว์โลกแล้วได้รับการอบรมด้วยสัญญา ๑ จิตของเราจักรู้ความเกิดและความดับแห่งสังขารโลกแล้วได้รับการอบรมด้วยสัญญา ๑ จิตของเราจักได้รับการอบรมด้วยปหานสัญญา ๑ จิตของเราจักได้รับการอบรมด้วยวิราคสัญญา ๑ จิตของเราจักได้รับการอบรมด้วยนิโรธสัญญา ๑' ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

เมื่อใด จิตของภิกษุได้รับการอบรมตามสมควรแก่บรรพชา และบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ครอบงำจิตอยู่ (คือ) จิตได้รับการอบรมด้วยอนิจจสัญญา ๑ จิตได้รับการอบรมด้วยอนัตตสัญญา ๑ จิตได้รับการอบรมด้วยอสุภสัญญา ๑ จิตได้รับการอบรมด้วยอาทีนวสัญญา ๑ จิตนั้นรู้ความประพฤติชอบและไม่ชอบของสัตว์โลกแล้วได้รับการอบรมด้วยสัญญา ๑ จิตรู้ความเจริญและความเสื่อมของสัตว์โลกแล้วได้รับการอบรมด้วยสัญญา ๑ จิตรู้ความเกิดและความดับแห่งสังขารโลกแล้วได้รับการอบรมด้วยสัญญา ๑ จิตได้รับการอบรมด้วยปหานสัญญา ๑ จิตได้รับการอบรมด้วยวิราคสัญญา ๑ จิตได้รับการอบรมด้วยนิโรธสัญญา ๑

เมื่อนั้น ภิกษุนั้นพึงหวังได้ผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ ก็จักเป็นอนาคามี

ปัพพัชชาสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปัจจนวาสก]

๑. สจิตตวรรค ๑๐. คิริมานันทสูตร

๑๐. คิริมานันทสูตร

ว่าด้วยการหายอาพาธของพระคิริมานนท

[๖๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล ท่านพระคิริมานนทอาพาธ ได้รับทุกข์
เป็นไข้หนัก ท่านพระอานนทจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเวท
แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระคิริมานนทอาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนัก
ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดอนุเคราะห์เสด็จไปเยี่ยมท่านพระ
คิริมานนทซึ่งที่อยู่เกิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท ถ้าเธอเข้าไปหาแล้วกล่าวสัญญา ๑๐
ประการแก่คิริมานนทภิกษุ เป็นไปได้ที่การอาพาธของคิริมานนทภิกษุจะสงบระงับ
โดยฉับพลันเพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนี้

สัญญา ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา	๒. อนัตตสัญญา
๓. อสุภสัญญา	๔. อาทีนวสัญญา
๕. ปหานสัญญา	๖. วิราคสัญญา
๗. นิโรธสัญญา	๘. สัพพโลเก อนภิตรตสัญญา
๙. สัพพสังขारेสุ อนิจจสัญญา	๑๐. อานาปานสติ

อนิจจสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไปสุ่ปากก็ดี ไปสุ่โคนไม้ก็ดี ไปสุ่เรือนว่างก็ดี พิจารณา
ว่า ‘รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยง’
เป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงในอุปาทานชั้น ๕ นี้อยู่อย่างนี้
นี้เรียกว่า อนิจจสัญญา

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๑. สจิตตวรรค ๑๐. คิริมานันทสูตร

อนัตตสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไปสุป่ากัถิ ไปสุโคณไม้กัถิ ไปสุเรื่อนว่างกัถิ พิจารณาเห็นว่า ตาเป็นอนัตตา รูปเป็นอนัตตา หูเป็นอนัตตา เสียงเป็นอนัตตา จมูกเป็นอนัตตา กลิ่นเป็นอนัตตา ลิ้นเป็นอนัตตา รสเป็นอนัตตา กายเป็นอนัตตา โผฏฐัพพะเป็นอนัตตา ใจเป็นอนัตตา ธรรมารมณ์เป็นอนัตตา เป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นอนัตตาในอายตนะทั้งหลายที่เป็นภายในและภายนอก ๖ ประการนี้อยู่อย่างนี้ นี้เรียกว่า อนัตตสัญญา

อสุกสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นกายนี้เท่านั้น ตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นไป ตั้งแต่ปลายผมลงมา มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ ว่า 'ในกายนี้มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต^๑ หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม^๒ ปอด ใสใหญ่ ใส่น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร' เป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่งามในกายนี้อยู่อย่างนี้ นี้เรียกว่า อสุกสัญญา

อาทินวสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไปสุป่ากัถิ ไปสุโคณไม้กัถิ ไปสุเรื่อนว่างกัถิ พิจารณาเห็นว่า 'กายนี้มีทุกข์มาก มีโทษมาก เพราะฉะนั้น อาพาธต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นในกายนี้ คือ โรคตา โรคหู โรคจมูก โรคลิ้น โรคกาย โรคศีรษะ โรคที่ใบหู โรคปาก โรคฟัน โรคไอ โรคหืด โรคไขหวัด โรคไขพิษ โรคไขเชื่อมซึม โรคท้อง โรคลมสลบ

เชิงอรรถ :

^๑ ไต แปลจากคำว่า "วุกก" (โบราณแปลว่า ม้าม) ได้แก่ ก่อนเนื้อ ๒ ก่อน มีขั้วเดียวกัน รูปร่างคล้ายลูกสะบ้าของเด็ก ๆ หรือคล้ายผลมะม่วง ๒ ผลที่ติดอยู่ในขั้วเดียวกัน มีเอ็นใหญ่รัดจากลำคอลงไปถึงหัวใจ แล้วแยกออกห้อยอยู่ทั้ง ๒ ข้าง (ข.ข.อ. ๓/๔๓) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ให้ความหมายของคำว่า "ไต" ว่า "อวัยวะคู่หนึ่งของคนและสัตว์อยู่ในช่องท้องใกล้กระดูกสันหลัง ทำหน้าที่ขับของเสียออกมานำไปสสวะ Buddhadatta Mahathera, A. Concise Pali-English Dictionary, 1985, (224); และ Rhys Davids, T.W. Pali-English Dictionary, 1921-1925,(591) ให้ความหมายคำว่า "วุกก" ตรงกับคำว่า "ไต" (Kidney)

^๒ ม้าม แปลจากคำว่า "ปีทก" ตาม (ข.ข.อ. ๓/๔๕) (โบราณแปลว่า ไต); พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า "อวัยวะภายในร่างกาย ริมกระเพาะอาหารข้างซ้าย มีหน้าที่ทำลายเม็ดเลือดแดงสร้างเม็ดเลือดเหลืองและสร้างภูมิคุ้มกันแก่ร่างกาย"

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๑. สจิตตวรรค ๑๐. คิริมานันทสูตร

โรคลงแดง^๑ โรคจุกเสียด โรคลงราก โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคมอคร่อ โรคลม
บ้าหมู โรคหิดเปื่อย โรคหิดดำน โรคคุดทะราด โรคหูด โรคละอองบวม โรค
อาเจียนเป็นเลือด โรคดี โรคเบาหวาน โรคเริม โรคพุพอง โรคริดสีดวง อาพาธมีดี
เป็นสมุฏฐาน อาพาธมีเสลดเป็นสมุฏฐาน อาพาธมีลมเป็นสมุฏฐาน อาพาธมีไข้
สันนิบาตเป็นสมุฏฐาน อาพาธที่เกิดแต่ฤดูแปรปรวน อาพาธที่เกิดแต่การบริหารที่
ไม่สม่ำเสมอ อาพาธที่เกิดแต่ความเพียรเกินกำลัง อาพาธที่เกิดแต่วิบากของกรรม
ความหนาว ความร้อน ความหิว ความกระหาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ’

เป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นโทษในกายนี้้อยู่อย่างนี้ นี้เรียกว่า อาทินวสัญญา

ปหานสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่รับกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้
ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ไม่รับพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด
ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ไม่รับวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้
สิ้นสุด ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ไม่รับบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
เกิดขึ้นอีก ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป นี้เรียกว่า
ปหานสัญญา

วิราคสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไปสุป่าก็ดี ไปสุโคนไม้ก็ดี ไปสุเรือนว่างก็ดี พิจารณา
เห็นว่า ‘ภาวะที่สงบ ประณีต คือความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนซึ่งอุปธิ
ทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนด นิพพาน’ นี้เรียกว่า วิราคสัญญา

นิโรธสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไปสุป่าก็ดี ไปสุโคนไม้ก็ดี ไปสุเรือนว่างก็ดี พิจารณา
เห็นว่า ‘ภาวะที่สงบ ประณีต คือความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนซึ่งอุปธิ
ทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความดับ นิพพาน’ นี้เรียกว่า นิโรธสัญญา

สัพพโลเก อนภิตรตสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้จะอุปาทานในโลกที่เป็นเหตุตั้งมั่น ยึดมั่น และเป็น
อนุสัยแห่งจิต งดเว้น ไม่ถือมั่น นี้เรียกว่า สัพพโลเก อนภิตรตสัญญา

เชิงอรรถ :

^๑ โรคลงแดง หมายถึงโรคที่ถ่ายอุจจาระท้องเดินเป็นเลือด

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๑. สจิตตวรรค ๑๐. คิริมานันทสูตร

สัพพสังขารesu อนิจจสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมยึดอัด ระอา รังเกียจในสังขารทั้งปวง นี้เรียกว่า
สัพพสังขารesu อนิจจสัญญา

อานาปานสติ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไปสู่อากัฏฐิ ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี นั่งคู้
บัลลังก์^๑ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า^๒ มีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก^๓

อานาปานสติ ๑๖ ชั้น^๔

๑. เมื่อหายใจเข้ายาวก็รู้ชัดว่าหายใจเข้ายาว
เมื่อหายใจออกยาวก็รู้ชัดว่าหายใจออกยาว
๒. เมื่อหายใจเข้าสั้นก็รู้ชัดว่าหายใจเข้าสั้น
เมื่อหายใจออกสั้นก็รู้ชัดว่าหายใจออกสั้น
๓. สำเนียงกว่า จะรู้ชัดกองลมทั้งปวง หายใจเข้า
สำเนียงกว่า จะรู้ชัดกองลมทั้งปวง หายใจออก
๔. สำเนียงกว่า จะระงับกายสังขาร หายใจเข้า
สำเนียงกว่า จะระงับกายสังขาร หายใจออก
๕. สำเนียงกว่า จะรู้ชัดปิติ หายใจเข้า
สำเนียงกว่า จะรู้ชัดปิติ หายใจออก

เชิงอรรถ :

^๑ **นั่งคู้บัลลังก์** หมายถึงนั่งพับขาเข้าหากันทั้ง ๒ ข้าง เรียกว่านั่งขัดสมาธิ (วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๕)

^๒ **ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า** หมายถึงตั้งสติกำหนดอารมณ์กัมมัฏฐาน (วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๕)

^๓ ตามอรรถกถาพระสูตรนี้ **อัสสาสะ** หมายถึง หายใจเข้า **ปัสสาสะ** หมายถึงหายใจออก (อัสสาโสติ อนโด-
ปวิสนนาสิกวาโต. ปัสสาโสติ พหินิกขมนนาสิกวาโต. ม.ม.อ.๒/๓๐๕/๑๓๖) ส่วนตามอรรถกถาวินัยกลับกัน
คือ **อัสสาสะ** หมายถึงหายใจออก **ปัสสาสะ** หมายถึงหายใจเข้า (อัสสาโสติ พหินิกขมนวาโต ปัสสาโสติ
อนโดปวิสนวาโต. วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๖)

^๔ ดู ม.ม. ๑๓/๑๔๑/๙๕-๖, ม.อ. ๑๔/๑๔๗/๑๓๐-๑๓๑, ส.ม. ๑๙/๙๗๗/๒๖๙

พระสูตรต้นตปิฎก อังกฤษคตตริกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๑. สัจจิตตวรรค ๑๐. คิริมานันทสูตร

๖. สำเนียงกว่า จะรู้ชัดสุข หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะรู้ชัดสุข หายใจออก

๗. สำเนียงกว่า จะรู้ชัดจิตตสังขาร หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะรู้ชัดจิตตสังขาร หายใจออก

๘. สำเนียงกว่า จะระงับจิตตสังขาร หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะระงับจิตตสังขาร หายใจออก

๙. สำเนียงกว่า จะรู้ชัดจิต หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะรู้ชัดจิต หายใจออก

๑๐. สำเนียงกว่า จะยังจิตให้บันเทิง หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะยังจิตให้บันเทิง หายใจออก

๑๑. สำเนียงกว่า จะตั้งจิตมั่น หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะตั้งจิตมั่น หายใจออก

๑๒. สำเนียงกว่า จะเปลื้องจิต หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะเปลื้องจิต หายใจออก

๑๓. สำเนียงกว่า จะพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง หายใจออก

๑๔. สำเนียงกว่า จะพิจารณาเห็นความคลายออกได้ หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะพิจารณาเห็นความคลายออกได้ หายใจออก

๑๕. สำเนียงกว่า จะพิจารณาเห็นความดับไป หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะพิจารณาเห็นความดับไป หายใจออก

๑๖. สำเนียงกว่า จะพิจารณาเห็นความสละคืน หายใจเข้า

สำเนียงกว่า จะพิจารณาเห็นความสละคืน หายใจออก

นี้เรียกว่า อานาปานสติ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๑. สจิตตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ถ้าเธอจะพึงเข้าไปหาแล้วกล่าวสัญญา ๑๐ ประการนี้แก่ศิริมานนท์ภิกษุ เป็นไปได้ที่อาพาธของศิริมานนท์ภิกษุนั้นจะระงับไปโดยฉับพลันเพราะได้ฟัง สัญญา ๑๐ ประการนี้

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เรียนสัญญา ๑๐ ประการนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค เข้าไปหาท่านพระศิริมานนท์ถึงที่อยู่ กล่าวสัญญา ๑๐ ประการนี้แก่ท่านพระศิริมานนท์ ขณะนั้นเอง อาพาธของท่านพระศิริมานนท์สงบระงับลงโดยฉับพลันเพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนี้ ท่านพระศิริมานนท์ได้หายขาดจากอาพาธนั้น

อาพาธนั้น เป็นโรคอันท่านพระศิริมานนท์ละได้ อย่างนี้แล

ศิริมานนท์สูตรที่ ๑๐ จบ

สจิตตวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สจิตตสูตร	๒. สาริปุตตสูตร
๓. ลีตติสูตร	๔. สมถสูตร
๕. ปรีหานสูตร	๖. ปฐมสัญญาสูตร
๗. ทุตติยสัญญาสูตร	๘. มุลกสูตร
๙. ปัพพชชาสูตร	๑๐. ศิริมานนท์สูตร

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๒. ยมกวรรค ๑. อวิชชาสูตร

๒. ยมกวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมคู่กัน

๑. อวิชชาสูตร

ว่าด้วยอวิชชา

[๖๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เจื่อนต้นแห่งอวิชชายอมไม่ปรากฏ ในกาลก่อนแต่เมื่อ อวิชชาไม่มี ภายหลังจึงมี เพราะฉะนั้น เราจึงกล่าวคำนี้ อย่างนี้ ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น อวิชชาที่มีช้อนี่เป็นปัจจัยจึงปรากฏ

แม้อวิชชา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร^๑ มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของอวิชชา ควรตอบว่า 'นิวรรณ์ ๕'

แม้นิวรรณ์ ๕ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของนิวรรณ์ ๕ ควรตอบว่า 'ทุจจริต ๓'

แม้ทุจจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของทุจจริต ๓ ควรตอบว่า 'ความไม่สำรวมอินทรีย์'

แม้ความไม่สำรวมอินทรีย์ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของความไม่สำรวมอินทรีย์ ควรตอบว่า 'ความไม่มีสติสัมปชัญญะ'

แม้ความไม่มีสติสัมปชัญญะ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของความไม่มีสติสัมปชัญญะ ควรตอบว่า 'การมนสิการโดยไม่แยบคาย'

แม้การมนสิการโดยไม่แยบคาย เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของการมนสิการโดยไม่แยบคาย ควรตอบว่า 'ความไม่มีศรัทธา'

แม้ความไม่มีศรัทธา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของความไม่มีศรัทธา ควรตอบว่า 'การไม่ฟังสัทธรรม'

เชิงอรรถ :

^๑ อาหาร ในที่นี้หมายถึงปัจจัยหรือเหตุ (อง.ทสก.อ. ๓/๖๑-๖๒/๓๕๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก์]

๒. ยมกวรรค ๑. อวิชชาสูตร

แม้การไม่ฟังสัทธรรม เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของการไม่ฟังสัทธรรม ควรตอบว่า ‘การไม่คบสัตบุรุษ’

การไม่คบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การไม่ฟังสัทธรรมบริบูรณ์

การไม่ฟังสัทธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่มีศรัทธาบริบูรณ์

ความไม่มีศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การมณสิการโดยไม่แยบคายบริบูรณ์

การมณสิการโดยไม่แยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์

ความไม่มีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่สำรวมอินทรียบริบูรณ์

ความไม่สำรวมอินทรียที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ทุจจริต ๓ บริบูรณ์

ทุจจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้นิวรณ์ ๕ บริบูรณ์

นิวรณ์ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้อวิชชาบริบูรณ์

อวิชชานี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย การไม่คบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ย่อมทำให้การไม่ฟังสัทธรรมบริบูรณ์
 ฯลฯ นิวรณ์ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้อวิชชาบริบูรณ์ อวิชชานี้มีอาหารอย่างนี้ และ
บริบูรณ์อย่างนี้ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดเขา เมื่อฝนตกลงหนัก ๆ
น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยม ชอกเขา ลำธาร
และห้วยเต็มเปี่ยมแล้วทำให้หนองเต็ม หนองเต็มแล้วทำให้บึงเต็ม บึงเต็มแล้วทำให้
แม่น้ำน้อยเต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้วทำให้แม่น้ำใหญ่เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็มแล้วทำให้
มหาสมุทรสาครเต็ม มหาสมุทรสาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้

ว่าด้วยวิชชาและวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย แม่วิชชาและวิมุตติ^๑ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มี
อาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของวิชชาและวิมุตติ ควรตอบว่า ‘โพชฌงค์ ๗’

แม้โพชฌงค์ ๗ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร อะไรเล่าเป็น
อาหารของโพชฌงค์ ๗ ควรตอบว่า ‘สติปัญญา ๔’

เชิงอรรถ :

^๑ วิชชาและวิมุตติ ในที่นี้หมายถึงผลญาณ และสัมปยุตตธรรมที่เหลือ (อง.ทสก.อ. ๓/๖๑-๖๒/๓๕๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๑๓๕ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๑. อวิชาสูตร

แม้สติปัญญา ๔ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของสติปัญญา ๔ ควรตอบว่า 'สุจริต ๓'

แม้สุจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็น
อาหารของสุจริต ๓ ควรตอบว่า 'ความสำรวมอินทรีย์'

แม้ความสำรวมอินทรีย์ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไร
เล่าเป็นอาหารของความสำรวมอินทรีย์ ควรตอบว่า 'สติสัมปชัญญะ'

แม้สติสัมปชัญญะ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ ควรตอบว่า 'การมนสิการโดยแยบคาย'

แม้การมนสิการโดยแยบคาย เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของการมนสิการโดยแยบคาย ควรตอบว่า 'ศรัทธา'

แม้ศรัทธา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหาร
ของศรัทธา ควรตอบว่า 'การฟังสังฆธรรม'

แม้การฟังสังฆธรรม เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของการฟังสังฆธรรม ควรตอบว่า 'การคบสัตบุรุษ'

การคบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การฟังสังฆธรรมบริบูรณ์

การฟังสังฆธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ศรัทธาบริบูรณ์

ศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การมนสิการโดยแยบคายบริบูรณ์

การมนสิการโดยแยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สติสัมปชัญญะบริบูรณ์

สติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความสำรวมอินทรีย์บริบูรณ์

ความสำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สุจริต ๓ บริบูรณ์

สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สติปัญญา ๔ บริบูรณ์

สติปัญญา ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้โพชฌงค์ ๗ บริบูรณ์

โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้วิชาและวิมุตติบริบูรณ์

วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๒. ดัณหาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย การคบสัตนุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การฟังสัทธรรมบริบูรณ์ ฯลฯ โภชนงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้วิชาและวิมุตติบริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดเขา เมื่อฝนตกลงหนักๆ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยม ชอกเขาลำธารและห้วยเต็มเปี่ยมแล้วทำให้หนองเต็ม หนองเต็มแล้วทำให้บึงเต็ม บึงเต็มแล้วทำให้แม่น้ำน้อยเต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้วทำให้แม่น้ำใหญ่เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็มแล้วทำให้มหาสมุทรสาครเต็ม มหาสมุทรสาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้

อวิชาสูตรที่ ๑ จบ

๒. ดัณหาสูตร

ว่าด้วยตัณหา

[๖๒] ภิกษุทั้งหลาย เจื่อนต้นแห่งภวตัณหา(ความทะยานอยากในภพ) ย่อมไม่ปรากฏ ในกาลก่อนแต่นี้ ภวตัณหาไม่มี ภายหลังจึงมี เพราะฉะนั้น เราจึงกล่าวคำนี้อย่างนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภวตัณหาที่มีข้อนี้เป็นปัจจัยจึงปรากฏ

แม้ภวตัณหา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของภวตัณหา ควรตอบว่า 'อวิชา'

แม้อวิชา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของอวิชา ควรตอบว่า 'นิวรรณ์ ๕'

แม้นิวรรณ์ ๕ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของนิวรรณ์ ๕ ควรตอบว่า 'ทุจจริต ๓'

แม้ทุจจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของทุจจริต ๓ ควรตอบว่า 'ความไม่สำรวมอินทรี'

แม้ความไม่สำรวมอินทรี เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของความไม่สำรวมอินทรี ควรตอบว่า 'ความไม่มีสติสัมปชัญญะ'

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๒. ดัณหาสูตร

แม้ความไม่มีสติสัมปชัญญะ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของความไม่มีสติสัมปชัญญะ ควรตอบว่า 'การมนสิการโดย
'ไม่แยบคาย'

แม้การมนสิการโดยไม่แยบคาย เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของการมนสิการโดยไม่แยบคาย ควรตอบว่า 'ความไม่มีศรัทธา'

แม้ความไม่มีศรัทธา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของความไม่มีศรัทธา ควรตอบว่า 'การไม่ฟังสัทธรรม'

แม้การฟังอสังกรรม เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของการฟังอสังกรรม ควรตอบว่า 'การไม่คบสัตบุรุษ'

การไม่คบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การไม่ฟังสัทธรรมบริบูรณ์

การไม่ฟังสัทธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่มีศรัทธาบริบูรณ์

ความไม่มีศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การมนสิการโดยไม่แยบคายบริบูรณ์

การมนสิการโดยไม่แยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์

ความไม่มีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่สำรวมอินทรีย์บริบูรณ์

ความไม่สำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ทุจรีต ๓ บริบูรณ์

ทุจรีต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้นิวรณ์ ๕ บริบูรณ์

นิวรณ์ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมให้อวิชชาบริบูรณ์

อวิชชาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ภวตัณหาบริบูรณ์

ภวตัณหานี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย การไม่คบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การไม่ฟังสัทธรรม
บริบูรณ์ ฯลฯ อวิชชาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ภวตัณหาบริบูรณ์ ภวตัณหานี้มีอาหาร
อย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดเขา เมื่อฝน
ตกลงหนัก ๆ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยม ชอกเขา
ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยมแล้วทำหนองให้เต็ม หนองเต็มแล้วทำให้บึงเต็ม บึงเต็ม
แล้วทำให้แม่น้ำน้อยเต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้วทำให้แม่น้ำใหญ่เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็ม
แล้วทำให้มหาสมุทรสาครเต็ม มหาสมุทรสาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยม
อย่างนี้

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๒. ดัณหาสูตร

ว่าด้วยวิชาและวิมุตติ

แม้วิชาและวิมุตติ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของวิชาและวิมุตติ ควรตอบว่า 'โพชฌงค์ ๗'

แม้โพชฌงค์ ๗ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็น
อาหารของโพชฌงค์ ๗ ควรตอบว่า 'สติปัญญา ๔'

แม้สติปัญญา ๔ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็น
อาหารของสติปัญญา ๔ ควรตอบว่า 'สุจริต ๓'

แม้สุจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็น
อาหารของสุจริต ๓ ควรตอบว่า 'ความสำรวมอินทรีย์'

แม้ความสำรวมอินทรีย์ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไร
เล่าเป็นอาหารของความสำรวมอินทรีย์ ควรตอบว่า 'สติสัมปชัญญะ'

แม้สติสัมปชัญญะ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ ควรตอบว่า 'การมนสิการโดยแยบคาย'

แม้การมนสิการโดยแยบคาย เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของการมนสิการโดยแยบคาย ควรตอบว่า 'ศรัทธา'

แม้ศรัทธา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหาร
ของศรัทธา ควรตอบว่า 'การฟังสังฆธรรม'

แม้การฟังสังฆธรรม เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร อะไรเล่า
เป็นอาหารของการฟังสังฆธรรม ควรตอบว่า 'การคบสัตบุรุษ'

การคบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การฟังสังฆธรรมบริบูรณ์

การฟังสังฆธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ศรัทธาบริบูรณ์

ศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การมนสิการโดยแยบคายบริบูรณ์

การมนสิการโดยแยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สติสัมปชัญญะบริบูรณ์

สติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความสำรวมอินทรีย์บริบูรณ์

ความสำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สุจริต ๓ บริบูรณ์

สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สติปัญญา ๔ บริบูรณ์

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปัจฉิมสูตร]

๒. ยมกวรรค ๓. นิฏฐังคตสูตร

สติปฏิฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้โพชฌงค์ ๗ บริบูรณ์

โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้วิชาและวิมุตติบริบูรณ์

วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย การคบสัตนุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การฟังสัทธรรมบริบูรณ์ ฯลฯ

โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้วิชาและวิมุตติบริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหาร
อย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดเขา เมื่อฝน
ตกลงหนักๆ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยม ชอกเขา
ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยมแล้วทำให้หนองเต็ม หนองเต็มแล้วทำให้บึงเต็ม บึงเต็ม
แล้วทำให้แม่น้ำน้อยเต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้วทำให้แม่น้ำใหญ่เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็ม
แล้วทำให้มหาสมุทรสาครเต็ม มหาสมุทรสาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยม
อย่างนี้

ต้นหาสูตรที่ ๒ จบ

๓. นิฏฐังคตสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้เชื่อมั่นในตถาคต

[๖๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเชื่อมั่นในเรา บุคคลเหล่านั้น
ทั้งหมดเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ^๑ บรรดาบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิเหล่านั้น บุคคล ๕
จำพวกมีความสำเร็จ^๒ ในโลกนี้ และบุคคล ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้ว จึงมีความ
สำเร็จ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ ในที่นี้หมายถึงพระอริยบุคคลชั้นโสดาบันขึ้นไป ซึ่งมีชื่อว่า 'ผู้ถึงพร้อมด้วยทิสสนะ'
บ้าง 'ผู้มาสู่พระสัทธรรม' บ้าง 'ผู้เห็นพระสัทธรรม' บ้าง 'ผู้ประกอบด้วยญาณของพระเสขะ' บ้าง 'ผู้
ประกอบด้วยวิชาของพระเสขะ' บ้าง 'ผู้เข้าถึงกระแสธรรม' บ้าง 'ผู้มีปัญญาแทงตลอด' บ้าง 'ผู้ยินจรถ
ประตุอมตะ' บ้าง (อง.เอกก.อ. ๑/๒๖๘/๔๐๒)

^๒ มีความสำเร็จ ในที่นี้หมายถึงปรินิพพานในปัจจุบัน ละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ หมายถึงเข้าถึง
พรหมโลกชั้นสุทธาวาส แล้วจึงปรินิพพาน (อง.ทสก.อ. ๓/๖๓-๖๔/๓๕๓)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๒. ยมกวรรค ๓. นิฏฐังคตสูตร

บุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง มีความสำเร็จในโลกนี้ คือ

๑. พระสัตตักขัตตปรมโสดาบัน^๑
๒. พระโกลังโกลโสดาบัน^๒
๓. พระเอกพีชีโสดาบัน^๓
๔. พระสกทาคามี
๕. พระอรหันต์ในปัจจุบัน

บุคคล ๕ จำพวกนี้ มีความสำเร็จในโลกนี้

บุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง ละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ คือ

๑. พระอนาคามีผู้อันตราปรินิพพายี^๔
๒. พระอนาคามีผู้อุปหัจจปรินิพพายี^๕

เชิงอรรถ :

- ^๑ สัตตักขัตตปรมโสดาบัน หมายถึงพระโสดาบันผู้ละสังโยชน์เบื้องต่ำ ๓ ประการได้แล้วเป็นผู้ไม่ตกไปในอบาย ๔ คือ นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เปตต อสุรกาย มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิคือมรรค ๓ เบื้องสูง ได้แก่ สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรค ในวันข้างหน้า เมื่อเกิดในภพใหม่เป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็เกิดได้ไม่เกิน ๗ ครั้ง (อภิ.ป. ๓๖/๓๑/๑๒๒, อภิ.ปญจ.อ. ๓๑/๕๓)
- ^๒ โกลังโกลโสดาบัน หมายถึงพระโสดาบันผู้เมื่อจะเกิดในภพใหม่เป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็เกิดได้ ๒ หรือ ๓ ภพ และถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็ไม่เกิดในตระกูลต่ำ คือเกิดในตระกูลที่มีโภคสมบัติมากเท่านั้น (อภิ.ป. ๓๖/๓๑/๑๒๒-๓, อภ.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๒, อภิ.ปญจ.อ. ๓๑/๕)
- ^๓ เอกพีชีโสดาบัน หมายถึงผู้มีพีชคืออัตภาพเดียว คือเกิดอีกครั้งเดียวก็บรรลุพระอรหัตตผล (อภ.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๒, อภ.ติก.ฐีกา ๒/๘๘/๒๓๗)
- ^๔ อันตราปรินิพพายี หมายถึงพระอนาคามีผู้ปรินิพพานในระหว่าง คือเกิดในสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่งแล้วอายุยังไม่ถึงกึ่งของอายุผู้เกิดในชั้นสุทธาวาสก็ปรินิพพานเสียในระหว่าง มี ๓ จำพวก คือ
 พวกที่ ๑ เกิดในสุทธาวาสชั้นอวิหาเป็นต้น ซึ่งมีอายุ ๑,๐๐๐ กัป ก็บรรลุพระอรหัตตผลในวันที่เกิด ถ้าไม่บรรลุในวันที่เกิดได้ก็บรรลุไม่เกินภายใน ๑๐๐ กัป
 พวกที่ ๒ เมื่อไม่สามารถบรรลุพระอรหัตตผลในวันที่เกิดได้ก็บรรลุภายใน ๒๐๐ กัป
 พวกที่ ๓ บรรลุพระอรหัตตผลไม่เกินภายใน ๔๐๐ กัป (อภ.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๓)
- ^๕ อุปหัจจปรินิพพายี หมายถึงพระอนาคามีผู้เกิดในสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่งแล้วจะจนจะถึงปรินิพพาน คืออายุพันกึ่ง (พัน ๕๐๐ กัป) แล้วจะจนจะถึงสิ้นอายุจึงปรินิพพาน (อภ.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๔. อเวจจำปสันนสูตร

๓. พระอนาคามีผู้สังฆารปรินิพพายี^๑

๔. พระอนาคามีผู้สังฆารปรินิพพายี^๒

๕. พระอนาคามีผู้อุทธังโสตอกนิฏฐคามี^๓

บุคคล ๕ จำพวกนี้จะโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเชื่อมั่นในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิติ บรรดาบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิติเหล่านั้น บุคคล ๕ จำพวกแรกนี้ มีความสำเร็จในโลกนี้ และบุคคล ๕ จำพวกหลังนี้จะโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ

นิฏฐังคตสูตรที่ ๓ จบ

๔. อเวจจำปสันนสูตร

ว่าด้วยผู้เลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหว

[๖๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นโสดาบัน^๔ บรรดาบุคคลผู้เป็นโสดาบันเหล่านั้น บุคคล ๕ จำพวก มีความสำเร็จในโลกนี้ และบุคคล ๕ จำพวกจะโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ

บุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง มีความสำเร็จในโลกนี้ คือ

๑. พระสัตตักขัตตปรมโสดาบัน

๒. พระโกลังโกลโสดาบัน

เชิงอรรถ :

^๑ **อสังฆารปรินิพพายี** หมายถึงพระอนาคามีผู้บรรลุพระอรหัตตผลปรินิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรมาก (อง.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๓)

^๒ **สังฆารปรินิพพายี** หมายถึงพระอนาคามีผู้เกิดในสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่งบรรลุพระอรหัตตผลปรินิพพาน โดยต้องใช้ความเพียรมาก (อง.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๓)

^๓ **อุทธังโสตอกนิฏฐคามี** หมายถึงพระอนาคามีผู้มีกระแสสูงขึ้นไปจนถึงชั้นอกนิฏฐภพคือเกิดในสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่งแล้วก็เกิดเลื่อนต่อไปจนถึงชั้นอกนิฏฐภพแล้วจึงปรินิพพานในชั้นอกนิฏฐภพนั้น (อง.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๒)

^๔ **โสดาบัน** หมายถึงผู้เข้าถึงกระแสคืออริยมรรค (อง.ทสก.อ. ๓/๖๓-๖๔/๓๕๓)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๒. ยมกวรรค ๕. ปฐมสุขสูตร

๓. พระเอกพีชีโสดาบัน

๔. พระสกทาคามี

๕. พระอรหันต์ในปัจจุบัน

บุคคล ๕ จำพวกนี้ มีความสำเร็จในโลกนี้

บุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง ละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ คือ

๑. พระอนาคามีผู้ฉันทราปรินิพพายี

๒. พระอนาคามีผู้อุปหัจจปรินิพพายี

๓. พระอนาคามีผู้สังขารปรินิพพายี

๔. พระอนาคามีผู้สังขารปรินิพพายี

๕. พระอนาคามีผู้อุทังโสดอกนิภูฏคามี

บุคคล ๕ จำพวกนี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเสื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นโสดาบัน บรรดาบุคคลผู้เป็นโสดาบันเหล่านั้น บุคคล ๕ จำพวกแรกนี้มีความสำเร็จในโลกนี้ และบุคคล ๕ จำพวกหลังนี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงมีความสำเร็จ

อเวจจับปล้นนสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมสุขสูตร

ว่าด้วยเหตุให้เกิดสุขและทุกข์ สูตรที่ ๑

[๖๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ นาลกคาม^๑ แคว้นมคธ ครั้งนั้นแล ปริพาชกชื่อว่าสามัณฑกานีเข้าไปหาท่านถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้เรียนถามท่านว่า “ท่านสารีบุตร อะไรหนอ เป็นเหตุให้เกิดสุข อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์”

เชิงอรรถ :

^๑ นาลกคาม เป็นชื่อหมู่บ้านซึ่งเป็นที่เกิดของท่านพระสารีบุตร ไม่ไกลจากกรุงราชคฤห์ บางทีเรียก นาลันทคาม

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๑๔๓ }

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๒. ยมกวรรค ๖. ทุตติยสุจสูตร

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ผู้มีอายุ การเกิดเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ การไม่เกิดเป็นเหตุให้เกิดสุข เมื่อมีการเกิด ทุกข์นี้เป็นอันพึงหวังได้^๑ คือความหนาว ร้อน หิว กระจาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ สัมผัสไฟ ถูกตีด้วยไม้ ถูกทำร้ายด้วยศัสตรา ทั้งญาติมิตรต่างก็พากันโกรธเคืองเขา

เมื่อมีการเกิด ทุกข์นี้เป็นอันพึงหวังได้ เมื่อไม่มีการเกิด สุขนี้เป็นอันพึงหวังได้ คือ ความไม่หนาว ไม่ร้อน ไม่หิว ไม่กระจาย ไม่ต้องปวดอุจจาระ ไม่ต้องปวดปัสสาวะ ไม่ต้องสัมผัสไฟ ไม่ถูกตีด้วยไม้ ไม่ถูกทำร้ายด้วยศัสตรา ทั้งญาติมิตร ก็ไม่พากันโกรธเคืองเขา

ผู้มีอายุ เมื่อไม่มีการเกิด สุขนี้เป็นอันพึงหวังได้”

ปฐมสุขสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุตติยสุขสูตร

ว่าด้วยเหตุให้เกิดสุขและทุกข์ สูตรที่ ๒

[๖๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ นาลกคาม แคว้นมคธ ครั้งนั้นแล ปริพาชกชื่อว่าสามัณฑกานีเข้าไปหาท่านถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้เรียนถามท่านว่า “ท่านสารีบุตร ในธรรมวินัยนี้ อะไรหนอเป็นเหตุให้เกิดสุข อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ผู้มีอายุ ในธรรมวินัยนี้ ความไม่ยินดีเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความยินดีเป็นเหตุให้เกิดสุข เมื่อไม่ยินดี ทุกข์นี้เป็นอันพึงหวังได้ คือบุคคลผู้ไม่ยินดี แม้เดินอยู่ก็ไม่ประสพความสุขสำราญ บุคคลผู้ไม่ยินดี แม้ยืนอยู่ ... แม้ นั่งอยู่ ... แม้นอนอยู่ ... แม้ไปสู่น้ำ ... แม้ไปสู่อากาศ ... แม้ไปสู่วิวาต ... แม้ไปสู่วิวาต ... แม้ไปสู่วิวาต ... แม้ไปสู่วิวาต ... แม้ไปสู่วิวาต ... แม้ไปสู่วิวาต ... แม้ไปสู่วิวาต ... แม้ไปสู่วิวาต ...

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๑๔ (เจโตขิลสูตร) หน้า ๒๒ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๒. ยมกวรรค ๗. ปฐมนพิกปานสูตร

ผู้มีอายุ เมื่อไม่ยินดี ทุกข์นี้เป็นอันพึงหวังได้ เมื่อมีความยินดี สุขนี้เป็นอันพึงหวังได้ คือ บุคคลผู้มีความยินดี แม้เดินอยู่ ก็ประสบความสุขสำราญ แม้ยืนอยู่ ... แม้นั่งอยู่ ... แม้นอนอยู่ ... แม้ไปสู่น้ำ ... แม้ไปสู่ป่า ... แม้ไปสู่โคนไม้ ... แม้ไปสู่เรือนว่าง ... แม้ไปสู่ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ... ก็ประสบความสุขสำราญ
ผู้มีอายุ เมื่อมีความยินดี สุขนี้เป็นอันพึงหวังได้”

ทุตติยสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมนพิกปานสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่นพิกปานนิคม สูตรที่ ๑

[๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ได้เสด็จถึงนิคมของชาวโกศลชื่อว่านพิกปานะ ประทับอยู่ที่ปลาสำวัน ใกล้นพิกปานนิคมนั้น สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคมีภิกษุสงฆ์แวดล้อมแล้ว ประทับนั่งในวันอุโบสถนั้น ทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก่ลวกกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นว่าเริงด้วยธรรมิกถาสั้นหลาย รাত্রีที่เดียว ทรงขำเลื่องดูภิกษุสงฆ์ผู้หนึ่งเงียบอยู่ ทรงเรียกท่านพระสารีบุตรมา ตรัสว่า

“สารีบุตร ภิกษุสงฆ์ปราศจากถิ่นมิทธะ(ความหดหู่และเชื่องซึม)แล้ว เฉพาะเธอเท่านั้นที่จะอธิบายธรรมิกถาให้แจ่มแจ้งแก่ภิกษุทั้งหลายได้^๑ เราเมื่อภายหลัง จักเอนหลัง”

ท่านพระสารีบุตรได้ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ปูลาดสังฆาฏิทบ ๔ ชั้น บรรทมสีหไสยาสน์โดยพระปรักศว์เบื้องขวา ทรงวาง

เชิงอรรถ :

^๑ แปลจากประโยคบาลีว่า “ปติภาต ต สารีปุตต ภิกขุณ ฐมมิกถา” ซึ่งโครงสร้างประโยคเช่นนี้มีปรากฏในพระไตรปิฎกหลายเล่ม และแต่ละเล่มก็มีอยู่หลายที่ มีข้อสังเกตว่าประโยคนี้ เป็นประโยคธรรมนิยมมอบหมายงานให้แสดงธรรม โดยคำนึงถึง “ความถนัดส่วนบุคคล” เป็นหลัก ในที่นี้ทรงมอบหมายให้ท่านพระสารีบุตรแสดง เพราะท่านมีความถนัดในเรื่องนี้ หาใช่เพราะทรงประสงค์จะยกย่องท่านเป็นพิเศษไม่

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๗. ปฐมนพิกปानสูตร

พระบาทเหลื่อมพระบาท ทรงมีสติสัมปชัญญะ ทรงทำอุฏฐานสัญญา(ความกำหนด หมายว่าจะลุกขึ้น) ไว้ในพระหทัย ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลาย มากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับค่าแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้ กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ... ไม่มี โอตตปปะ ... ไม่มีวิริยะ ... ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือ กลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มี ความเจริญเลย

ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ... ไม่มีโอตตปปะ ... ไม่มี วิริยะ ... ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้น ผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มี ความเจริญ เลย เปรียบเหมือนเมื่อกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในกาฬปีศาจ(ข้างแรม)ผ่านไป ดวงจันทร์นั้น ย่อมเสื่อมจากความงาม ย่อมเสื่อมจากรัศมี ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อมจากด้านยาวและด้านกว้าง

ข้อที่ว่า 'บุคคลผู้ไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ เกียจคร้าน มีปัญญา ทราม มักโกรธ ผูกโกรธ ปรารถนาชั่ว มีมิตรชั่ว เป็นมิจฉาทิฏฐิ' นี้เป็นความเสื่อม

ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ ... มีโอตตปปะ ... มีวิริยะ ... มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขา พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มี ความเสื่อมเลย

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ ... มีโอตตปปะ ... มีวิริยะ ... มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้น ผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มี ความเสื่อม เลย เปรียบเหมือนเมื่อกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในชุนหปีศาจ(ข้างขึ้น) ผ่านไป ดวงจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยความงาม ย่อมเจริญด้วยรัศมี ย่อมเจริญด้วย แสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยด้านยาวและด้านกว้าง

ข้อที่ว่า 'บุคคลผู้มีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ ปรารถนาความเพียร มีปัญญา ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ มักน้อย มีมิตรดี เป็นสัมมาทิฏฐิ' นี้ไม่เป็นความเสื่อม

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๗. ปฐมนพิกปानสูตร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นแล้วตรัสชมท่านพระสารีบุตรว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ... ไม่มีโอดตปปะ ... ไม่มีวิริยะ ... ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของผู้ นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มี ความเจริญเลย

สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ไม่มีปัญญาในกุศล ธรรมทั้งหลาย เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของผู้ นั้น ฯลฯ ไม่มี ความเจริญเลย เปรียบ เหมือนเมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในกาฬปักษ์ผ่านไป ดวงจันทร์นั้น ย่อมเสื่อมจากความงาม ย่อมเสื่อมจากรศมี ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อม จากด้านยาวและด้านกว้าง

ข้อที่ว่า 'บุคคลผู้ไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอดตปปะ เกียจคร้าน มีปัญญา ทราม มักโกรธ ผูกโกรธ ปรารถนาชั่ว มีมิตรชั่ว เป็นมิจฉาทิฏฐิ' นี้เป็นความเสื่อม

ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ ... มีโอดตปปะ ... มีวิริยะ ... มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของผู้ นั้นผ่านไป ผู้ นั้น พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มี ความเสื่อมเลย

สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ ... มีโอดตปปะ ... มีวิริยะ ... มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของผู้ นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มี ความเสื่อมเลย เปรียบเหมือนเมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในชุณหปักษ์ผ่านไป ดวงจันทร์ นั้น ย่อมเจริญด้วยความงาม ย่อมเจริญด้วยรศมี ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อม เจริญด้วยด้านยาวและด้านกว้าง

สารีบุตร ข้อที่ว่า 'บุคคลผู้มีศรัทธา มีหิริ มีโอดตปปะ ปรารถนาความเพียร มีปัญญา ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ มักน้อย มีมิตรดี เป็นสัมมาทิฏฐิ' นี้ไม่เป็น ความเสื่อม

ปฐมนพิกปานสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๘. ทุติยนพิกปานสูตร

๘. ทุติยนพิกปานสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่นพิกปานนิคม สูตรที่ ๒

[๖๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ ปลายวัน ใกล้นพิกปานนิคม สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคมีภิกษุสงฆ์แวดล้อม ประทับนั่งในวันอุโบสถนั้น ทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกลวกล้ำ ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาสันหลายราตรีทีเดียว ทรงขำเลื่องดูภิกษุสงฆ์ผู้หนึ่งเจียบอยู่ ได้ทรงเรียกท่านพระสารีบุตรมาตรัสว่า

“สารีบุตร ภิกษุสงฆ์เป็นผู้ปราศจากถีนมิทตะแล้ว เฉพาะเธอเท่านั้นที่จะอธิบายธรรมิกถาให้แจ่มแจ้งแก่ภิกษุทั้งหลายได้ เราเมื่อภายหลัง จักเอนหลัง”

ท่านพระสารีบุตรได้ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาค รับสั่งให้ปูลาดสังฆาฏิทบ ๔ ชั้น บรรทมลีลาไสยาสน์โดยพระปรีศวีเบื้องขวา ทรงวางพระบาทเหลื่อมพระบาท ทรงมีสติสัมปชัญญะ ทรงทำอุฏฐานสัญญาไว้ในพระหทัย ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ... ไม่มีโอตตปปะ ... ไม่มีวิริยะ ... ไม่มีปัญญา ... ไม่มีการเจียโสตพึงธรรม ... ไม่มีการทรงจำธรรม ... ไม่มีการพิจารณาเนื้อความแห่งธรรม ... ไม่มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ... ไม่มีความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย

ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ... ไม่มีโอตตปปะ ... ไม่มีวิริยะ ... ไม่มีปัญญา ... ไม่มีการเจียโสตพึงธรรม ... ไม่มีการทรงจำธรรม ... ไม่มี การพิจารณาเนื้อความแห่งธรรม ... ไม่มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ... ไม่มี ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก์]

๒. ยมกวรรค ๘. ทุติยนพิกปานสูตร

เขาพึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย
เปรียบเหมือนเมื่อกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในกาพย์กษผ่านไป ดวงจันทร์
นั้นย่อมเสื่อมจากความงาม ย่อมเสื่อมจากรศมี ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อม
จากด้านยาวและด้านกว้าง

ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีhiri ... มีโอดตปปะ ... มีวิริยะ ...
มีปัญญา ... มีการเจียโสตพึงธรรม ... มีการทรงจำธรรม... มีการพิจารณาเนื้อความ
แห่งธรรม ... มีการปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม ... มีความไม่ประมาทในกุศล
ธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความ
เจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีhiri ... มีโอดตปปะ
... มีวิริยะ ... มีปัญญา ... มีการเจียโสตพึงธรรม ... มีการทรงจำธรรม ... มีการ
พิจารณาเนื้อความแห่งธรรม ... มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ... มีความไม่
ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวัง
ได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย เปรียบ
เหมือนเมื่อกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในขุณห์กษผ่านไป ดวงจันทร์นั้น
ย่อมเจริญด้วยความงาม ย่อมเจริญด้วยรศมี ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญ
ด้วยด้านยาวและด้านกว้าง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นแล้วตรัสชมท่านพระสารีบุตรว่า ดีละ ดีละ
สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีhiri ... ไม่มีโอดตปปะ ...
ไม่มีวิริยะ ... ไม่มีปัญญา ... ไม่มีการเจียโสตพึงธรรม ... ไม่มีการทรงจำธรรม ... ไม่มี
การพิจารณาเนื้อความแห่งธรรม ... ไม่มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ... ไม่มี
ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป
เขาพึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย

สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ไม่มีความไม่
ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวัง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก์]

๒. ยมกวรรค ๙. ปฐมกถาวัตถุสูตร

ได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย เปรียบเหมือน
เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของดวงจันทร์ในกาฬปัฏฐาผ่านไป ดวงจันทร์นั้นย่อมเสื่อม
จากความงาม ย่อมเสื่อมจากรัศมี ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อมจากด้านยาว
และด้านกว้าง

ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีhiri ... มีโอดตปปะ ... มีวิริยะ ...
มีปัญญา ... มีการเจียไสตฟังธรรม ... มีการทรงจำธรรม ... มีการพิจารณาเนื้อความ
แห่งธรรม ... มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ... มีความไม่ประมาทในกุศลธรรม
ทั้งหลาย เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความ เจริญ
อย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย

ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯลฯ มีความไม่ประมาทในกุศลธรรม
ทั้งหลาย เมื่อกกลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นผ่านไป เขาพึงหวังได้แต่ความเจริญ
อย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย เปรียบเหมือนเมื่อกกลางคืนหรือ
กลางวันของดวงจันทร์ในชุนหปัฏฐาผ่านไป ดวงจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยความงาม
ย่อมเจริญด้วยรัศมี ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยด้านยาวและด้านกว้าง

ทุติยนพิกพานสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมกถาวัตถุสูตร

ว่าด้วยกถาวัตถุ สูตรที่ ๑

[๖๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล ภิกษุจำนวนมากกลับจากบิณฑกบาทใน
เวลาหลังภัตตาหาร นั่งประชุมกันที่หอฉัน สนทนาติรัจฉานกถา^๑ต่าง ๆ คือ (๑) ราช-
กถา เรื่องพระราชา (๒) โจรกถา เรื่องโจร (๓) มหามัตตกถา เรื่องมหาอำมาตย์
(๔) เสนากถา เรื่องกองทัพ (๕) ภัยกถา เรื่องภัย (๖) ยุทธกถา เรื่องการรบ

เชิงอรรถ :

^๑ ติรัจฉานกถา คือถ้อยคำอันขวางทางไปสู่สวรรค์หรือนิพพาน หมายถึงเรื่องราวที่ภิกษุไม่ควรนำมาเป็นข้อ
ถกเถียงสนทนากัน เพราะทำให้เกิดฟุ้งซ่าน และหลงเพลินเสียเวลา (ที.สี.อ. ๑๗/๘๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๙. ปฐมกถาวัตถุสูตร

(๗) อัมมกถา เรื่องข้าว (๘) ปานกถา เรื่องน้ำ (๙) วัตถกถา เรื่องผ้า (๑๐) สยนกถา เรื่องที่นอน (๑๑) มาลากถา เรื่องดอกไม้ (๑๒) คันธกถา เรื่องของหอม (๑๓) ญาติกถา เรื่องญาติ (๑๔) ยานกถา เรื่องยาน (๑๕) คามกถา เรื่องบ้าน (๑๖) นิคมกถา เรื่องนิคม (๑๗) นครกถา เรื่องนคร (๑๘) ชนปทกถา เรื่องชนบท (๑๙) อิตถีกถา เรื่องสตรี (๒๐) ปุริสกถา เรื่องบุรุษ (๒๑) สุรกถา เรื่องคนกล้า (๒๒) วิสิขากถา เรื่องตรอก (๒๓) กุมภักฐานกถา เรื่องทำน้ำ (๒๔) ปุพพเปตกถา เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว (๒๕) นานัตตกถา เรื่องเบ็ดเตล็ด (๒๖) โลภกขายิกะ เรื่องโลก (๒๗) สมุททักขายิกะ เรื่องทะเล (๒๘) อิติภาวภวกถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม

ครั้นในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาค เสด็จออกจากที่หลีกเร้น^๑ เข้าไปยังหอนฉัน ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ ได้ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ และเรื่องอะไรที่เธอทั้งหลายสนทนากันค้างไว้"

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ข้าพระองค์ทั้งหลายกลับจากบิณฑบาตในเวลาหลังภัตตาหาร นั่งประชุมกันที่หอนฉัน สนทนาไตร่ตรองกถาต่าง ๆ คือ (๑) ราชกถา เรื่องพระราชา (๒) โจรกถา เรื่องโจร ฯลฯ (๒๘) อิติภาวภวกถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ไม่สมควรเลยที่เธอทั้งหลายผู้เป็นกุลบุตรมีศรัทธาออกบวชเป็นบรรพชิตสนทนาไตร่ตรองกถาต่าง ๆ คือ (๑) ราชกถา เรื่องพระราชา (๒) โจรกถา เรื่องโจร (๓) มหามัตตกถา เรื่องมหาอำมาตย์ (๔) เสนากถา เรื่องกองทัพ (๕) ภัยกถา เรื่องภัย (๖) ยุทธกถา เรื่องการรบ (๗) อัมมกถา เรื่องข้าว (๘) ปานกถา เรื่องน้ำ (๙) วัตถกถา เรื่องผ้า (๑๐) สยนกถา เรื่องที่นอน (๑๑) มาลากถา เรื่องดอกไม้ (๑๒) คันธกถา เรื่องของหอม (๑๓) ญาติกถา เรื่องญาติ (๑๔) ยานกถา เรื่องยาน (๑๕) คามกถา เรื่องบ้าน (๑๖) นิคมกถา เรื่องนิคม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๕๐ (ภินทวนสูตร) หน้า ๑๐๖ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๙. ปฐมกถาวัตถุสูตร

(๑๗) นครกถา เรื่องนคร (๑๘) ชนปทกถา เรื่องชนบท (๑๙) อิตถีกถา เรื่องสตรี
(๒๐) ปุริสกถา เรื่องบุรุษ (๒๑) สุรกถา เรื่องคนกล้า (๒๒) วิลิษากถา เรื่องตรอก
(๒๓) กุมภัญฐานกถา เรื่องทำน้ำ (๒๔) ปุพพเปตกถา เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว
(๒๕) นานัตตกถา เรื่องเบ็ดเตล็ด (๒๖) โลภักขายิกะ เรื่องโลก (๒๗) สมุททักขายิกะ
เรื่องทะเล (๒๘) อิติกวากถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม

ภิกษุทั้งหลาย กถาวัตถุ ๑๐ ประการนี้

กถาวัตถุ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อัปปัจจนกถา (เรื่องความมักน้อย)
๒. สันตญญีกถา (เรื่องความสันโดษ)
๓. ปวิเวกกถา (เรื่องความสงัด)
๔. อสังสัคคกถา (เรื่องความไม่คลุกคลี)
๕. วีริยารัมภกถา (เรื่องการปรารภความเพียร)
๖. สीलกถา (เรื่องศีล)
๗. สมာธีกถา (เรื่องสมาธิ)
๘. ปัญญาภกถา (เรื่องปัญญา)
๙. วิมุตติกถา (เรื่องวิมุตติ)
๑๐. วิมุตติญาณทัสสนกถา (เรื่องความรู้ ความเห็นในวิมุตติ)

ภิกษุทั้งหลาย กถาวัตถุ ๑๐ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย หากเธอทั้งหลายจะพึงยกกถาวัตถุ ๑๐ ประการนี้ได้อย่างใดอย่าง
หนึ่งขึ้นมากล่าว เธอทั้งหลายก็จะสามารถครอบงำเดชานุภาพของดวงจันทร์และ
ดวงอาทิตย์ที่มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากอย่างนี้ด้วยเดชานุภาพของตนได้ ไม่จำเป็นต้อง
พูดถึงอัญเดียรถีย์ปริพาชกทั้งหลายเลย

ปฐมกถาวัตถุสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๒. ยมกวรรค ๑๐. ทุติยกาวัตถุสูตร

๑๐. ทุติยกาวัตถุสูตร

ว่าด้วยกาวัตถุ สูตรที่ ๒

[๗๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล ภิกษุจำนวนมากกลับจากบิณฑบาตใน
เวลาหลังภัตตาหาร นั่งประชุมกันที่หอฉัน สนทนาติรัจฉานกถาต่าง ๆ คือ
(๑) ราชกถา เรื่องพระราชา (๒) โจรกถา เรื่องโจร (๓) มหามัตตกถา เรื่องมหา-
อำมาตย์ ฯลฯ (๒๘) อิติภวาทกถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม

ครั้งในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น เข้าไปยังหอฉัน
ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่เขาปูลาดไว้ ได้ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย
บัดนี้ เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ และเรื่องอะไรที่เธอ
ทั้งหลายสนทนากันค้างไว้”

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส
ข้าพระองค์ทั้งหลายกลับจากบิณฑบาตในเวลาหลังภัตตาหาร นั่งประชุมกันที่หอฉัน
สนทนาติรัจฉานกถาต่าง ๆ คือ (๑) ราชกถา เรื่องพระราชา (๒) โจรกถา เรื่องโจร ฯลฯ
(๒๘) อิติภวาทกถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ไม่สมควรเลยที่เธอทั้งหลายผู้เป็นกุล
บุตรมีศรัทธาออกบวชเป็นบรรพชิตสนทนาติรัจฉานกถาต่าง ๆ คือ (๑) ราชกถา
เรื่องพระราชา ฯลฯ (๒๘) อิติภวาทกถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม

ภิกษุทั้งหลาย ในฐานะที่ควรสรรเสริญ ๑๐ ประการนี้

ในฐานะที่ควรสรรเสริญ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้มีกนน้อย และแสดงคุณของความเป็นผู้มีกนน้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย
ข้อที่ว่า ‘ภิกษุเป็นผู้มีกนน้อย และแสดงคุณของความเป็นผู้มีกนน้อยแก่
ภิกษุทั้งหลาย’ นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๒. ยมกวรรค ๑๐. ทุตติยภควัตถุสูตร

๒. ตนเองเป็นผู้สันโดษ และแสดงคุณของความสันโดษแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุเป็นผู้สันโดษ และแสดงคุณของความสันโดษแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ
๓. ตนเองเป็นผู้สัจ และแสดงคุณของความสัจแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุเป็นผู้สัจและแสดงคุณของความสัจแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ
๔. ตนเองเป็นผู้ไม่คลุกคลี และแสดงคุณของความเป็นผู้ไม่คลุกคลีแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุเป็นผู้ไม่คลุกคลี และแสดงคุณของความเป็นผู้ไม่คลุกคลีแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ
๕. ตนเองเป็นผู้ปรารถนาความเพียร และแสดงคุณของการปรารถนาความเพียรแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาความเพียร และแสดงคุณของการปรารถนาความเพียรแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ
๖. ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีล และแสดงคุณของความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีลแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีล และแสดงคุณของความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีลแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ
๗. ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิ และแสดงคุณของความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิ และแสดงคุณของความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ
๘. ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญา และแสดงคุณของความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญาแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญา และแสดงคุณของความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญาแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ
๙. ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติ และแสดงคุณของความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติ และแสดงคุณของความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๒. ยมกาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. ตนเองเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และแสดงคุณของความ
เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะแก่ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ว่า 'ภิกษุ
เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และแสดงคุณของความเป็นผู้
สมบุรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะแก่ภิกษุทั้งหลาย' นี้เป็นฐานะที่ควร
สรรเสริญ

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ควรสรรเสริญ ๑๐ ประการนี้แล

ทุติยกถาวตถสูตรที่ ๑๐ จบ

ยมกาวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อวิชชาสูตร	๒. ตัณหาสูตร
๓. นิฏฐังคตสูตร	๔. อเวจจำปสันนสูตร
๕. ปฐมสุขสูตร	๖. ทุติยสุขสูตร
๗. ปฐมนพิกปานสูตร	๘. ทุติยนพิกปานสูตร
๙. ปฐมกถาวตถสูตร	๑๐. ทุติยกถาวตถสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๑. อากังขสูตร

๓. อากังขวรรค

หมวดว่าด้วยความหวัง

๑. อากังขสูตร

ว่าด้วยความหวัง

[๗๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียก
ภิกษุทั้งหลาย มาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว
พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล สมบูรณ์ด้วยปาติโมกข์
สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร^๑ มีปกติเห็นภัย
ในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายเถิด

๑. หากภิกษุหวังว่า 'เราพึงเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่
ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์
หมั่นประกอบความสงบแห่งจิตภายใน ไม่ห่างจากฉาน ประกอบด้วย
วิปัสสนา เพิ่มพูนเรือนว่าง^๒เถิด
๒. หากภิกษุหวังว่า 'เราพึงเป็นผู้ได้ฉีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
คิลานปัจจัยเภสัชบริวาร' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ หมั่น
ประกอบความสงบแห่งจิตภายใน ไม่ห่างจากฉาน ประกอบด้วย
วิปัสสนา เพิ่มพูนเรือนว่างเถิด
๓. หากภิกษุหวังว่า 'เราบริโภคน้ำจืด บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน-
ปัจจัยเภสัชบริวารของชนเหล่าใด ขอสักการะของชนเหล่านั้น พึงมี

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑, ๒ ข้อ ๑๗ (ปฐมนาถสูตร) หน้า ๓๑ ในเล่มนี้

^๒ เพิ่มพูนเรือนว่าง ในที่นี้หมายถึง การเรียนกัมมัฏฐาน คือสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน แล้ว
เข้าไปยังเรือนว่าง นั่งอยู่ตลอดวันตลอดคืน เจริญอธิจิตตสิกขาด้วยสมถกัมมัฏฐาน เจริญอธิปัญญาสิกขา
ด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐาน (อง.ทสก.อ. ๓/๗๑/๓๕๗, ม.ม.อ. ๑/๖๕/๑๖๙-๑๗๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๑. อากังขสูตร

ผลมาก มีอานิสงส์มาก' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ ... เพิ่มพูน
เรือนว่างเกิด

๔. หากภิกษุหวังว่า 'ญาติสาโลหิต^๑ เหล่าใด ผู้ล่วงลับไปแล้ว มีจิต
เลื่อมใส ระลึกถึงเรา ขอการระลึกถึงเราของญาติสาโลหิตเหล่านั้น พึงมี
ผลมาก มีอานิสงส์มาก' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ ... เพิ่มพูน
เรือนว่างเกิด

๕. หากภิกษุหวังว่า 'เราพึงเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจฉัยเภสัชขบบริขารตามแต่จะ'ได้' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้
บริบูรณ์ ... เพิ่มพูนเรือนว่างเกิด

๖. หากภิกษุหวังว่า 'เราพึงเป็นผู้อดทนต่อความหนาว ร้อน หิว กระจาย
เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน ถ้อยคำหยาบคาย
ร้ายกาจ พึงเป็นผู้อดกลั้นเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้ว
เป็นทุกข์ กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่นินดี ไม่นาพอใจ พรากชีวิต' พึงเป็นผู้ทำ
ศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ ... เพิ่มพูนเรือนว่างเกิด

๗. หากภิกษุหวังว่า 'เราพึงเป็นผู้ข่มความยินดีและความยินร้าย ความยินดี
และความยินร้ายไม่พึงครอบงำเรา ขอเราพึงข่มความยินดีและความยิน
ร้ายที่เกิดขึ้นอยู่' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ ... เพิ่มพูน
เรือนว่างเกิด

๘. หากภิกษุหวังว่า 'เราพึงเป็นผู้ระงับความกลัว ความหวาดเสียวได้
ความกลัวความหวาดเสียวไม่พึงครอบงำเรา ขอเราพึงระงับความ
กลัว ความหวาดเสียวที่เกิดขึ้นอยู่' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ ...
เพิ่มพูนเรือนว่างเกิด

เชิงอรรถ :

^๑ ญาติ หมายถึง บิดามารดาของสามเณรและเครือญาติฝ่ายบิดามารดาของสามเณร หรือบิดามารดาของภรรยา
และเครือญาติฝ่ายบิดามารดาของภรรยา **สาโลหิต** หมายถึงผู้ร่วมสายเลือดเดียวกัน ได้แก่ ปู่หรือตา เป็นต้น
(อง.ทสก.อ. ๓/๗๑/๓๕๘, อง.ทสก.ฎีกา ๓/๗๑-๗๔/๔๒๕)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๓. อากังขวรรค ๒. กัณฐกสูตร

๙. หากภิกษุหวังว่า 'เราพึงเป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่ เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา 'ได้โดยไม่ง่าย 'ได้โดยไม่ลำบาก' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ ... เพิ่มพูนเรือนว่างเกิด

๑๐. หากภิกษุหวังว่า 'เราพึงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน' พึงเป็นผู้ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ หมั่นประกอบความสงบแห่งจิตภายใน ไม่ห่างจากฌาน ประกอบด้วยวิปัสสนา เพิ่มพูนเรือนว่างเกิด

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'เธอทั้งหลายจงเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีลสมบูรณ์ด้วยปาติโมกข์ สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายเกิด' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

อากังขสูตรที่ ๑ จบ

๒. กัณฐกสูตร

ว่าด้วยปฏิปักษ์ธรรม

[๗๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามทวัน เขตกรุงเวสาลี พร้อมด้วยพระสาวกผู้เป็นเถระที่มีชื่อเสียงหลายรูป คือ ท่านพระปาละ ท่านพระอุปปาละ ท่านพระกัณฐะ ท่านพระกพิมภะ ท่านพระนิกกัณฐะ ท่านพระกฐิสสหะ และพระสาวกผู้เป็นเถระที่มีชื่อเสียงเหล่าอื่น

สมัยนั้นแล เจ้าลิจฉวีผู้มีกิตติศัพท์เลื่องลือจำนวนมากได้พากันจัดขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังป่ามทวัน ครั้งนั้นแล ท่านพระเถระเหล่านั้นได้มีความคิดอย่างนี้ว่า "เจ้าลิจฉวีผู้มีกิตติศัพท์เลื่องลือจำนวนมากได้พากันจัดขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังป่ามทวัน ก็พระผู้มีพระภาคตรัสว่าฌานมีเสียงเป็นปฏิปักษ์ ทางที่ดีเราทั้งหลายควรจะเข้าไปยังโคสิงคสาละวันทายวัน เป็นผู้เจียมเสียง ไม่พลุกพล่านอยู่ผาสุก" ที่นั้น พระเถระเหล่านั้นจึงเข้าไปยังโคสิงคสาละวันทายวัน เป็นผู้เจียมเสียง ไม่พลุกพล่าน อยู่ผาสุก

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๓. อาภังขวรรค ๒. กัณฐกสูตร

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย
पालภิกษุไปไหน อุปปาลภิกษุไปไหน กักกภูภิกษุ กพิมภิกษุ นิกฆภิกษุ
ปฏิบัติสทภิกษุไปไหน สาวกผู้เป็นเถระเหล่านั้นไปไหนหนอ"

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ท่าน
พระเถระเหล่านั้นคิดว่า 'เจ้าลิจฉวีผู้มีกิตติศัพท์เลื่องลือจำนวนมากได้พากันจัด
ขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังป่ามหาวัน ก็
พระผู้มีพระภาคตรัสว่าอานมีเสียงเป็นปฏิปักษ์ ทางที่ดีเราทั้งหลายควรจะเข้าไปยัง
โคสิงคสาrawnทนายวัน เป็นผู้เจียมเสียง 'ไม่พลกพล่าน อยู่ผาสก' ที่นั้น พระเถระ
เหล่านั้น จึงเข้าไปยังโคสิงคสาrawnทนายวัน เป็นผู้เจียมเสียง 'ไม่พลกพล่าน อยู่ผาสก'"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ดีละ ดีละ มหาสาวกเหล่านั้น เมื่อ
ตอบให้ชัดเจนพึงตอบดังนี้ เพราะเรากล่าวว่าอานมีเสียงเป็นปฏิปักษ์

ปฏิบัติภชธรรม ๑๐ ประการนี้ ปฏิบัติภชธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่ เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ยินดีในความสงัด
๒. การเจริญสุภนิมิต เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้เจริญอสุภนิมิต
๓. การดูมหรสพที่เป็นข้าศึก เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้คุมครองทวารในอินทรีย์
ทั้งหลาย
๔. ความใกล้ชิดมาตุคาม เป็นปฏิปักษ์ต่อพรหมจรรย์
๕. เสียง เป็นปฏิปักษ์ต่อปฐมฌาน
๖. วิตกวิจารณ์ เป็นปฏิปักษ์ต่อทุติยฌาน
๗. ปีติ เป็นปฏิปักษ์ต่อตติยฌาน
๘. ลมอัสสาสะปีสสาสะ เป็นปฏิปักษ์ต่อจตุตถฌาน
๙. สัญญาและเวทนา เป็นปฏิปักษ์ต่อสัญญาเวทียตนิโรธสมาบัติ
๑๐. รากะ โทสะ และโมหะ เป็นปฏิบัติภชธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๓. อิกฺขุจัมมสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่มีปฏิบัติกษอยู่เกิด (เธอทั้งหลายจงเป็นผู้หมดปฏิบัติกษธรรมอยู่เกิด) เธอทั้งหลาย จงเป็นผู้ไม่มีปฏิบัติกษธรรม หมดปฏิบัติกษธรรมอยู่เกิด พระอรหันต์ทั้งหลายไม่มีปฏิบัติกษธรรม (พระอรหันต์ทั้งหลายหมดปฏิบัติกษธรรม) ภิกษุทั้งหลาย พระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นผู้ไม่มีปฏิบัติกษธรรมและหมดปฏิบัติกษธรรม

กัณฐกสูตรที่ ๒ จบ

๓. อิกฺขุจัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมที่น่าปรารถนา

[๗๓] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. โภคสมบัติ เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๒. ผิวพรรณ เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๓. ความไม่มีโรค เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๔. ศีล เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๕. พรหมจรรย์ เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๖. มิตร เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๗. ความเป็นพหูสูต เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๘. ปัญญา เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๙. ธรรม^๑ เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๑๐. สวรรค์ เป็นธรรมที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ หาได้ยากในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงโลกุตตรธรรม ๙ (อภ.ทสก.อ. ๓/๗๓-๗๔/๓๕๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๓. อาภังขวรรค ๓. อภิภูธัมมสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่
น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็นธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้
ยากในโลก มีธรรมที่เป็นอันตราย ๑๐ ประการ คือ

๑. ความเกียจคร้าน ไม่ขยันหมั่นเพียร เป็นอันตรายต่อโภคสมบัติ
๒. การไม่ประดับตกแต่ง เป็นอันตรายต่อผิวพรรณ
๓. การทำสิ่งที่ไม่เป็นสัปปายะ เป็นอันตรายต่อความไม่มีโรค
๔. ความเป็นผู้มีปามิตร(มิตรชั่ว) เป็นอันตรายต่อศีล
๕. ความไม่สำรวมอินทรีย์ เป็นอันตรายต่อพรหมจรรย์
๖. การแก้งกล่าวให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เป็นอันตรายต่อมิต
๗. การไม่ทำการสาธยาย เป็นอันตรายต่อความเป็นพหูสูต
๘. การไม่ฟังด้วยดี การไม่สอบถาม เป็นอันตรายต่อปัญญา
๙. การไม่ประกอบความเพียร การไม่พิจารณา เป็นอันตรายต่อธรรม
๑๐. การปฏิบัติผิด เป็นอันตรายต่อสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นอันตรายต่อธรรม ๑๐ ประการ
ซึ่งเป็นธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็นธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้
ยากในโลก มีธรรมที่เป็นอาหาร ๑๐ ประการ คือ

๑. ความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้าน เป็นอาหารของโภคสมบัติ
๒. การประดับตกแต่ง เป็นอาหารของผิวพรรณ
๓. การทำสิ่งที่เป็นสัปปายะ เป็นอาหารของความไม่มีโรค
๔. ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร(มิตรดี) เป็นอาหารของศีล
๕. ความสำรวมอินทรีย์ เป็นอาหารของพรหมจรรย์
๖. การไม่แก้งกล่าวให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เป็นอาหารของมิต
๗. การทำการสาธยาย เป็นอาหารของความเป็นพหูสูต

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๓. อากังขวรรค ๔. วัชฌิสสูตร

๘. การฟังด้วยดี การสอบถาม เป็นอาหารของปัญญา

๙. การประกอบความเพียร การพิจารณา เป็นอาหารของธรรม

๑๐. การปฏิบัติชอบ เป็นอาหารของสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นอาหารของธรรม ๑๐ ประการ
ซึ่งเป็นธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

อิฎฐัมมสูตรที่ ๓ จบ

๔. วัชฌิสสูตร

ว่าด้วยความเจริญ

[๗๔] ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเมื่อเจริญด้วยความเจริญ ๑๐ ประการ ชื่อว่า
เจริญด้วยความเจริญอันประเสริฐ ชื่อว่ามีปกติรับเอาสิ่งที่เป็นสาระ และมีปกติรับ
เอาสิ่งที่ประเสริฐแห่งกาย

ความเจริญ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

อริยสาวก

๑. เจริญด้วยนาและสวน
๒. เจริญด้วยทรัพย์และข้าวเปลือก
๓. เจริญด้วยบุตรและภรรยา
๔. เจริญด้วยทาส กรรมกร และคนใช้
๕. เจริญด้วยสัตว์สี่เท้า
๖. เจริญด้วยศรัทธา
๗. เจริญด้วยศีล
๘. เจริญด้วยสุตะ
๙. เจริญด้วยจาคะ
๑๐. เจริญด้วยปัญญา

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๕. มิคสาลาสูต

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเมื่อเจริญด้วยธรรมเป็นเครื่องเจริญ ๑๐ ประการนี้แล จึงชื่อว่าเจริญด้วยความเจริญอันประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้มีปกติรับเอาสิ่งที่เป็นสาระ และมีปกติรับเอาสิ่งที่ประเสริฐแห่งกาย

บุคคลใดในโลกนี้เจริญด้วยทรัพย์

ข้าวเปลือก บุตร ภรรยา และสัตว์สี่เท้า

บุคคลนั้นเป็นผู้มีโภคสมบัติ มียศ

ญาติมิตร และพระราชาก็ทรงยกย่อง

บุคคลใดในโลกนี้เจริญด้วยศรัทธา

ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา

บุคคลนั้น เป็นผู้คงที่ เป็นสัตบุรุษ

มีปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา

ชื่อว่าเจริญทั้ง ๒ ประการในปัจจุบัน

วัชตีสูตที่ ๔ จบ

๕. มิคสาลาสูต^๑

ว่าด้วยอุบาสิกาชื่อว่ามิคสาลา

[๗๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นในเวลาเช้า ท่านพระอานนท์ครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร^๒ แล้วเข้าไปยังที่อยู่ของมิคสาลาอุบาสิกา นั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ลำดับนั้นแล มิคสาลาอุบาสิกาได้เข้าไปหาท่านพระอานนท์ ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้เรียนถามท่านดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.จก. ๒๒/๔๔/๓๓๔

^๒ คำว่า “ครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร” นี้ มิใช่ว่าก่อนหน้านี้ พระอานนท์มิได้นุ่งสบง มิใช่ว่าพระอานนท์ถือบาตรและจีวรไปโดยเปลือยกายสวบนบน แต่คำว่า “ครองอันตราวาสก” หมายถึงท่านผลัดเปลี่ยนสบงหรือขยับสบงที่นุ่งอยู่ให้กระชับ คำว่า “ถือบาตรและจีวร” หมายถึงถือบาตรด้วยมือ ถือจีวรด้วยกาย คือห่มจีวรแล้วอุ้มบาตรนั่นเอง เทียบ (วิ.อ. ๑/๑๖/๑๘๐, ที.ม.อ. ๑๕๓/๑๕๓, ม.ม.อ. ๑/๖๓/๑๖๓, ข.อ.อ. ๖/๖๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๕. มิคสาลาสุต

“ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ‘คน ๒ คน คือ คนหนึ่ง ประพฤติพรหมจรรย์ อีกคนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นผู้มิตติเสมอเหมือนกัน ในสัมปรายภพ’ จะพึงรู้ได้อย่างไร ท่านผู้เจริญ บิดาของดิฉันชื่อว่าปุราณะ เป็นผู้ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล งดเว้นจากเมถุน^๑ ซึ่งเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านถึงแก่กรรมแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าเป็นสกทาคามีบุคคลเกิดใน หมู่เทพชั้นดุสิต

เพื่อนรักของบิดาดิฉัน ชื่อว่าอิสิทัตตะ ถึงไม่ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ถือ สหารสันโดษ(ยินดีด้วยภรรยาของตน) แม้เขาถึงแก่กรรมแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรง พยากรณ์ว่าเป็นสกทาคามีบุคคลเกิดในหมู่เทพชั้นดุสิต

ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ‘คน ๒ คน คือคนหนึ่ง ประพฤติพรหมจรรย์ อีกคนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นผู้มิตติเสมอเหมือนกัน ในสัมปรายภพ’ จะพึงรู้ได้อย่างไร”

ท่านพระอานนท์ตอบว่า “น้องหญิง ข้อนี้พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ไว้ แล้วอย่างนี้เหมือนกัน”

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์รับบิณฑบาต ณ ที่อยู่ของมิคสาลาอุบาสิกาแล้ว ลุกจากอาสนะหลีกไป ครั้นในเวลาหลังภัตตาหาร ท่านพระอานนท์กลับจากบิณฑบาต แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เวลาเช้า ข้าพระองค์ครอง อันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังที่อยู่ของมิคสาลาอุบาสิกา นั่งบนอาสนะที่ปูลาด ไว้ ลำดับนั้นแล นางได้เข้าไปหาข้าพระองค์ ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามข้า พระองค์ว่า

ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ‘คน ๒ คน คือคนหนึ่ง ประพฤติพรหมจรรย์ อีกคนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นผู้มิตติเสมอเหมือนกัน ในสัมปรายภพ’ จะพึงรู้ได้อย่างไร ท่านผู้เจริญ บิดาของดิฉันชื่อว่าปุราณะ เป็นผู้

เชิงอรรถ :

^๑ เมถุน หมายถึงอสังกรรมซึ่งเป็นประเพณีของชาวบ้าน มารยาทของคนชั้นต่ำ กิริยาชั่วหยาม มีน้ำเป็นที่สุด เป็นกิจที่ต้องทำในที่ลับ ต้องทำกันสองต่อสอง ดูวินัยปิฎกแปล เล่มที่ ๑ ข้อ ๕๕ หน้า ๔๒

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๑๖๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๕. มิคสาลาสุต

ประพตติพรหมจรรย์ ประพตติห่างไกล งดเว้นจากเมถุนซึ่งเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านถึงแก่กรรมแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าเป็นสกทาคามีบุคคลเกิดใน หมู่เทพชั้นดุสิต

เพื่อนรักของบิดาตดิฉัน ชื่อว่าอิสิทัตตะ ถึงไม่ประพตติพรหมจรรย์ แต่ถือ สหารสันโดษ แม้เขาถึงแก่กรรมแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์ว่าเป็น สกทาคามีบุคคลเกิดในหมู่เทพชั้นดุสิต

ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า 'คน ๒ คน คือคนหนึ่ง ประพตติพรหมจรรย์ อีกคนหนึ่งไม่ประพตติพรหมจรรย์ เป็นผู้มีความคิดเสมอเหมือนกัน ในสัมปรายภพ' จะพึงรู้ได้อย่างไร

เมื่อมิคสาลาอุบาสิกากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์จึงตอบว่า 'น้องหญิง ข้อนี้ พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ไว้อย่างนี้เหมือนกัน'

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อานนท์ ในเรื่องญาณเป็นเครื่องกำหนดรู้อินทรีย์แก่ กลาและอินทรีย์อ่อนของบุคคล ใครกันเล่าคือมิคสาลาอุบาสิกาผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่ หลักแหลม มีปัญหาที่ขบ และใครกันเล่าคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีวิสัยที่ไม่มีอะไร ขัดขวางได้^๑

อานนท์ บุคคล ๑๐ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๑๐ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทุศีล และไม่รู้จักเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติซึ่ง เป็นที่ดับความเป็นผู้ทุศีลได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นไม่ทำกิจ ด้วยการฟัง ไม่ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ^๒ และไม่ไดวิมุตติ^๓ ตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ
๒. ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทุศีล แต่รู้จักเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ซึ่งเป็นที่ดับความเป็นผู้ทุศีลได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นทำกิจ

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อความพระดำรัสสนี้ พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์จะแสดงให้เห็นว่าการที่จะเปรียบเทียบตัดสิ้นหรือวัด คุณสมบัติของบุคคลด้านการกำหนดรู้อินทรีย์แก่กล้าหรืออ่อนนั้น ไม่ใช่วิสัยของมิคสาลาอุบาสิกา หรือบุคคล ผู้ปราศจากญาณโดยทั่วไป แต่เป็นวิสัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีญาณวิสัยที่ไม่มีอะไรขัดขวางได้เท่านั้น (เทียบ อภ.จก. ๒๒/๔๔/๓๓๔, อภ.จก.อ. ๓/๔๔/๑๒๕)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๗ (ปฐมนาถสูตร) หน้า ๓๒ ในเล่มนี้

^๓ 'ไม่ได้วิมุตติ' หมายถึงไม่ได้อรหัตตผล (อง. ทสก.อ. ๓/๑/๓๑๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๕. มิคสาลาสุต

ด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ และไต่วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม

บุคคลผู้ถือประมาณ^๑ ย่อมถือประมาณข้อนั้นว่า 'ธรรมแม้ของบุคคลนี้ก็คือธรรมของอีกคนหนึ่งนั่นแล บรรดาบุคคล ๒ คนนั้น เพราะเหตุไร คนหนึ่งจึงเลว คนหนึ่งจึงดี' แท้จริง การถือประมาณของผู้ถือประมาณเหล่านั้น เป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกขตลอดกาลนาน

บรรดาบุคคล ๒ คนนั้น บุคคลใดเป็นผู้ทิวฐิ แต่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ซึ่งเป็นที่ดับความทิวฐิได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ และไต่วิมุตติตามเวลาอันควร บุคคลนี้ดีกว่าและประณีตกว่าบุคคลที่กล่าวข้างต้นโน้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลนี้หยั่งลงสู่อริยภูมิ ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนั้นได้นอกจากตถาคต เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายอย่าได้เป็นผู้ขอประมาณในบุคคล และอย่าถือประมาณในบุคคล เพราะบุคคลผู้ถือประมาณในบุคคลย่อมทำลายคุณวิเศษของตน ส่วนเราหรือผู้เหมือนเราพึงถือประมาณในบุคคลได้

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีทิวฐิ แต่ไม่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ซึ่งเป็นที่ดับทิวฐิได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นไม่ทำกิจด้วยการฟัง ไม่ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ และไม่ไต่วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ

๔. ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีทิวฐิ และรู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ซึ่งเป็นที่ดับทิวฐิได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ และไต่วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ถือประมาณ** ในที่นี้หมายถึงเปรียบเทียบตัดสินคุณสมบัติหรือคุณธรรมด้านเดียวกันระหว่างบุคคลหนึ่งกับอีกบุคคลหนึ่ง ว่า ใครมีคุณน้อย ใครมีคุณมาก หรือใครมีคุณมากกว่า ใครมีคุณมากที่สุด (เทียบ อภ.ทสก.อ. ๓/๗๕/๓๖๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๕. มิคสาลาสุต

บุคคลผู้ถือประมาณย่อมถือประมาณชื่อนั้นว่า ฯลฯ ส่วนเราหรือผู้เหมือนเรา
พึงถือประมาณในบุคคลได้

๕. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีราคะจัด และไม่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติซึ่งเป็นที่ดับราคะได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นไม่ทำกิจ
ด้วยการฟัง ไม่ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ และ
ไม่ได้วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่
ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ

๖. ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีราคะจัด แต่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญา-
วิมุตติซึ่งเป็นที่ดับราคะได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นทำกิจด้วย
การฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ และได้วิมุตติ
ตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม
ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม

บุคคลผู้ถือประมาณย่อมถือประมาณชื่อนั้นว่า ฯลฯ ส่วนเราหรือผู้เหมือนเรา
พึงถือประมาณในบุคคลได้

๗. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มักโกรธ และไม่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
ซึ่งเป็นที่ดับความโกรธได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นไม่ทำกิจ
ด้วยการฟัง ไม่ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ และ
ไม่ได้วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่
ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ

๘. ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มักโกรธ แต่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติซึ่งเป็นที่ดับความโกรธได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นทำกิจ
ด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ และได้
วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไป
ทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม

บุคคลผู้ถือประมาณย่อมถือประมาณชื่อนั้นว่า ฯลฯ ส่วนเราหรือผู้เหมือนเรา
พึงถือประมาณในบุคคลได้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๕. มิคสาลาสุต

๙. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฟังชาน และไม่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ซึ่งเป็นที่ดับความฟุ้งซ่านได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นไม่ทำกิจด้วยการฟัง ไม่ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดดีด้วยทฤษฎี และไม่ได้วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ

๑๐. ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฟังชาน แต่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ซึ่งเป็นที่ดับความฟุ้งซ่านได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แแทงตลอดดีด้วยทฤษฎี และได้วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม

อานานท์ บุคคลผู้ถือประมาณย่อมถือประมาณข้อนั้นว่า 'ธรรมแม้ของบุคคลนี้ก็เป็นคือธรรมของอีกคนหนึ่งนั่นแล บรรดาบุคคล ๒ คนนั้น เพราะเหตุไร คนหนึ่งจึงเลว คนหนึ่งจึงดี' แท้จริง การถือประมาณของผู้ถือประมาณเหล่านั้น เป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน

บรรดาบุคคล ๒ คนนั้น บุคคลใดเป็นผู้ฟังชาน แต่รู้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติซึ่งเป็นที่ดับความฟุ้งซ่านได้สิ้นเชิงตามความเป็นจริง บุคคลนั้นทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แแทงตลอดดีด้วยทฤษฎี และได้วิมุตติตามเวลาอันควร บุคคลนี้ดีกว่าและประณีตกว่าบุคคลที่กล่าวข้างต้นโน้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลนี้ยังลงสู่อริยภูมิ ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนั้นได้ นอกจากตถาคต เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายอย่าได้เป็นผู้ชอบถือประมาณในบุคคล และอย่าถือประมาณในบุคคล เพราะบุคคลผู้ถือประมาณในบุคคลย่อมทำลายคุณวิเศษของตน ส่วนเราหรือผู้เหมือนเราพึงถือประมาณในบุคคลได้

ในเรื่องญาณเป็นเครื่องกำหนดรู้อินทรีย์แก่กล้าและอินทรีย์อ่อนของบุคคล ใครกันเล่าคือมิคสาลาอุบาสิกาผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่หลักแหลม มีปัญญาทึบ และใครกันเล่าคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีวิสัยที่ไม่มีอะไรขัดขวางได้

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๖. ตโยธัมมสูตร

อานนท์ บุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก

บุรุษชื่อว่าปุราณะเป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นใด บุรุษชื่อว่าอิสิทัตตะก็เป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นนั้น บุรุษชื่อว่าปุราณะจะรู้แม้มติของบุรุษชื่อว่าอิสิทัตตะในโลกนี้ก็หามิได้ บุรุษชื่อว่าอิสิทัตตะเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นใด บุรุษชื่อว่าปุราณะก็เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นนั้น บุรุษชื่อว่าอิสิทัตตะจะรู้แม้มติของบุรุษชื่อว่าปุราณะในโลกนี้ก็หามิได้

อานนท์ บุคคลทั้ง ๒ นี้แล เป็นผู้ต่ำกว่ากันด้วยองค์คุณคนละอย่าง อย่างนี้แล

มิตสาลาสูตรที่ ๕ จบ

๖. ตโยธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรม ๓ ประการ

[๗๖] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ ไม่เพียงมีปรากฏอยู่ในโลก ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เพียงอุบัติขึ้นในโลก ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ก็ไม่เพียงรุ่งเรืองในโลก

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ชาติ (ความเกิด)
๒. ชรา (ความแก่)
๓. มรณะ (ความตาย)

ธรรม ๓ ประการนี้แล ไม่เพียงมีปรากฏอยู่ในโลก ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่เพียงอุบัติขึ้นในโลก ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ก็ไม่เพียงรุ่งเรืองในโลก

เพราะธรรม ๓ ประการนี้ยังมีปรากฏอยู่ในโลก ฉะนั้น ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงอุบัติขึ้นในโลก ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้จึงรุ่งเรืองในโลก

๑. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละชาติ ชรา และมรณะได้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อาภังขวรรค ๖. ตโยธัมมสูตร

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) รากะ (ความกำหนัด)
- (๒) โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)
- (๓) โมหะ (ความหลง)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละชาติ ชรา และมรณะได้

๒. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละรากะ โทสะและโมหะได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) สักกายทิฏฐิ (ความเห็นว่าเป็นตัวของตน)
- (๒) วิจิกิจฉา(ความลังเลสงสัย)
- (๓) สีสัพพตปรามาส(ความถือมั่นศีลพรต)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละรากะ โทสะ และโมหะได้

๓. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และ สีสัพพตปรามาสได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) การมนสิการโดยไม่แยบคาย
- (๒) การเดินทางผิด
- (๓) ความหดหู่แห่งจิต

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีสัพพตปรามาสได้

๔. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละการมนสิการโดยไม่แยบคาย การเดินทางผิด และความหดหู่แห่งจิตได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความหลงลืมสติ
- (๒) ความไม่มีสัมปชัญญะ
- (๓) ความฟุ้งซ่านแห่งจิต

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๖. ดโยธัมมสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจละการมนสิการ โดยไม่แยบคาย การเดินทางผิด และความหุดหู่แห่งจิตได้

๕. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละความหลงลืมสติ ความไม่มีสัมปชัญญะ และความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้

ธรรม ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

- (๑) ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ
- (๒) ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะฟังธรรมของพระอริยะ
- (๓) ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดี

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจละความหลงลืมสติ ความไม่มีสัมปชัญญะ และความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้

๖. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะฟังธรรมของพระอริยะ และความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้

ธรรม ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

- (๑) ความฟุ้งซ่าน
- (๒) ความไม่สำรวม
- (๓) ความเป็นผู้ทุศีล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจละความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะฟังธรรมของพระอริยะ และความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้

๗. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความเป็นผู้ทุศีลได้

ธรรม ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

- (๑) ความไม่มีศรัทธา
- (๒) ความเป็นผู้ไม่มีใจเอื้อเฟื้อ
- (๓) ความเกียจคร้าน

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจละความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความเป็นผู้ทุศีลได้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปัจจนวาสก]

๓. อาภังขวรรค ๖. ดโยธัมมสูตร

๘. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละความไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่มีใจเอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้านได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความไม่เอื้อเฟื้อ (๒) ความเป็นผู้ว่ายาก
(๓) ความเป็นผู้มีปาปมิตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจละความไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่มีใจเอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้านได้

๙. บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจละความไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก และความเป็นผู้มีปาปมิตรได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความไม่มีหิริ (๒) ความไม่มีโอตตปปะ
(๓) ความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๓ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจละความไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก และความเป็นผู้มีปาปมิตรได้

๑๐. บุคคลนี้เป็นผู้ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ เป็นผู้ประมาท บุคคลนั้น เมื่อประมาท จึงไม่อาจละความไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก และความเป็นผู้มีปาปมิตรได้ เมื่อมีปาปมิตร จึงไม่อาจละความไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่มีใจเอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้านได้ เมื่อเกียจคร้าน จึงไม่อาจละความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความเป็นผู้ทุศีลได้ เมื่อทุศีล จึงไม่อาจละความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะฟังธรรมของพระอริยะ และความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้ เมื่อมีจิตคิดแข่งดี จึงไม่อาจละความหลงลืมสติ ความไม่มีสัมปชัญญะ และความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้ เมื่อมีจิตฟุ้งซ่าน จึงไม่อาจละการมนสิการโดยไม่แยบคาย การเดินทางผิด และความหุดหู่แห่งจิตได้ เมื่อมีจิตหุดหู่ จึงไม่อาจละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสัลลพตปรามาสได้ เมื่อมีวิจิกิจฉา จึงไม่อาจละราคะ โทสะ และโมหะได้ ครั้นละราคะ โทสะ และโมหะยังไม่ได้ จึงไม่อาจละชาติ ชรา และมรณะได้

๑. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละชาติ ชรา และมรณะได้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๖. ดโยธัมมสูตร

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ราคะ (๒) โทสะ
(๓) โมหะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละชาติ ชรา และ
มรณะได้

๒. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละราคะ โทสะ และโมหะได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) สักกายทิฐิ (๒) วิจิกิจฉา
(๓) สีสัพพตปรัมมาส

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละราคะ โทสะ
และโมหะได้

๓. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละสักกายทิฐิ วิจิกิจฉา และ
สีสัพพตปรัมมาสได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) การมนสิการโดยไม่แยบคาย (๒) การเดินทางผิด
(๓) ความหดหู่แห่งจิต

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละสักกายทิฐิ
วิจิกิจฉา และสีสัพพตปรัมมาสได้

๔. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละการมนสิการโดยไม่แยบคาย
การเดินทางผิด และความหดหู่แห่งจิตได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความหลงลืมสติ (๒) ความไม่มีสัมปชัญญะ
(๓) ความฟุ้งซ่านแห่งจิต

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละการมนสิการ
โดยไม่แยบคาย การเดินทางผิด และความหดหู่แห่งจิตได้

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๓. อาภังขวรรค ๖. ดโยธัมมสูตร

๕. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละความหลงลืมสติ ความไม่มีสัมปชัญญะ และความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ
- (๒) ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะฟังธรรมของพระอริยะ
- (๓) ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดี

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจละความหลงลืมสติ ความไม่มีสัมปชัญญะ และความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้

๖. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะฟังธรรมของพระอริยะ และความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความฟุ้งซ่าน
- (๒) ความไม่สำรวม
- (๓) ความเป็นผู้ทุศีล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะฟังธรรมของพระอริยะ และความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้

๗. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความเป็นผู้ทุศีลได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความไม่มีศรัทธา
- (๒) ความเป็นผู้ไม่มีใจเอื้อเฟื้อ
- (๓) ความเกียจคร้าน

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจละความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความเป็นผู้ทุศีลได้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๖. ดโยธัมมสูตร

๘. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละความไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้มีใจไม่เอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้านได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความไม่เอื้อเฟื้อ (๒) ความเป็นผู้ว่ายาก
(๓) ความเป็นผู้มีปาปมิตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้มีใจไม่เอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้านได้

๙. บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก และความเป็นผู้มีปาปมิตรได้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

- (๑) ความเป็นผู้ไม่มีหิริ (๒) ความเป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ
(๓) ความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก และความเป็นผู้มีปาปมิตรได้ (๙)

๑๐. บุคคลนี้เป็นผู้มีหิริ เป็นผู้มีโอตตปปะ เป็นผู้ไม่ประมาท บุคคลนั้นเมื่อไม่ประมาท จึงอาจละความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก และความเป็นผู้มีปาปมิตรได้ เมื่อมีกัลยาณมิตร จึงอาจละความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่มีใจเอื้อเฟื้อ และความเกียจคร้านได้ เมื่อปรารถนาความเพียร จึงอาจละความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม และความเป็นผู้ทุศีลได้ เมื่อมีศีล จึงอาจละความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะฟังธรรมของพระอริยะ และความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้ เมื่อมีจิตไม่คิดแข่งดี จึงอาจละความหลงลืมสติ ความไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้ เมื่อมีจิตไม่ฟุ้งซ่าน จึงอาจละการมนสิการโดยไม่แยบคาย การเดินทางผิด และความหุดหู่แห่งจิตได้ เมื่อมีจิตไม่หุดหู่ จึงอาจละสักกายทิฐิ วิจิกจจา และสีลัพพตปรามาสได้ เมื่อไม่มีวิจิกจจา จึงอาจละราคะ โทสะ และโมหะได้ ครั้นละราคะ โทสะ และโมหะ ได้แล้ว จึงอาจละชาติ ชรา และมรณะได้

ดโยธัมมสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อาภังขวรรค ๘. นิคัณฐสูตร

๗. กากสูตร

ว่าด้วยอสังกรรมของกา

[๗๗] ภิกษุทั้งหลาย กาประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการ
อสังกรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มักกำจัด	๒. คะนอง
๓. ทะเยอทะยาน	๔. กินจุ
๕. หยาบช้า	๖. ไม่มีกรุณา
๗. อ่อนแอ	๘. มักร้อง
๙. หลงลืมสติ	๑๐. สัมสม

กาประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการนี้แล ฉันทิ

ภิกษุชั่วประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการ ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน
อสังกรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มักกำจัด ^๑	๒. คะนอง
๓. ทะเยอทะยาน	๔. กินจุ
๕. หยาบช้า	๖. ไม่มีกรุณา
๗. อ่อนแอ	๘. มักร้อง
๙. หลงลืมสติ	๑๐. สัมสม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชั่วประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการนี้แล

กากสูตรที่ ๗ จบ

๘. นิคัณฐสูตร

ว่าด้วยอสังกรรมของพวกนิครนถ์

[๗๘] ภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์ประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการ
อสังกรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ มักกำจัด ในที่นี้หมายถึงกำจัดคุณความดีของผู้อื่น ชอบใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น (อจ.ทสก.อ. ๓/๗๗/๓๖๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๑๗๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๓. อากังขวรรค ๙. อาฆาตวัตถุสูตร

๑. ไม่มีศรัทธา	๒. ทุศีล
๓. ไม่มีหิริ	๔. ไม่มีโอตตัมปะ
๕. ไม่รักดีต่อสัตบุรุษ	๖. ยกตนข่มท่าน
๗. สละคืนความยึดมั่นถือมั่นด้วยทวิภูฏิกขของตนได้ยาก	
๘. เป็นคนลวงโลก	๙. ปรารถนาชั่ว
๑๐. เป็นมิจฉาทิภูฏิก	

ภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์ประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการนี้แล

นิตถุสูตรที่ ๘ จบ

๙. อาฆาตวัตถุสูตร

ว่าด้วยอาฆาตวัตถุ

[๗๙] ภิกษุทั้งหลาย อาฆาตวัตถุ(เหตุผูกอาฆาต) ๑๐ ประการนี้

อาฆาตวัตถุ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลย่อมผูกอาฆาตว่า

๑. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์^๑แก่เรา
๒. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา
๓. ผู้นี้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา
๔. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอบของเรา
๕. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอบของเรา
๖. ผู้นี้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอบของเรา
๗. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ขอบพอบของเรา
๘. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ขอบพอบของเรา

เชิงอรรถ :

^๑ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ในที่นี้หมายถึงความพินาศ เสียหาย ไม่เจริญ (อง.จก.อ. ๓/๘๘-๘๙/๑๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก์]

๓. อากังขวรรค ๑๐. อาฆาตปฏิวินยสูตร

๙. ผู้นี้จักทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา

๑๐. โกรธในเหตุอันไม่ควร^๑

ภิกษุทั้งหลาย อาฆาตวัตถุ ๑๐ ประการนี้แล

อาฆาตวัตถุสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อาฆาตปฏิวินยสูตร

ว่าด้วยอุบายกำจัดอาฆาต

[๘๐] ภิกษุทั้งหลาย อุบายเป็นเครื่องกำจัดอาฆาต ๑๐ ประการนี้

อุบายเป็นเครื่องกำจัดอาฆาต ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลย่อมกำจัดอาฆาตว่า

๑. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
แก่เรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๒. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
แก่เรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๓. ผู้นี้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่
เรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๔. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ชอบพอของเรา การทำ
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ชอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้
แต่ที่ไหน
๕. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ชอบพอของเรา การ
ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ชอบพอของเรานั้น จะหาได้ใน
ผู้นี้แต่ที่ไหน

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.วิ. ๓๕/๙๖๗/๔๗๖

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๓. อากังขวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๖. ผู้นี้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ชอบพอของเรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ชอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๗. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๘. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๙. ผู้นี้จักทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๑๐. ไม่โกรธในเหตุอันไม่ควร

ภิกษุทั้งหลาย อุบายเป็นเครื่องกำจัดอาฆาต ๑๐ ประการนี้แล

อาฆาตปฏิวินยสูตรที่ ๑๐ จบ

อากังขวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อากังขสูตร	๒. กัณฐกสูตร
๓. อิกฺขุจฺฉัมมสูตร	๔. วัชฌิสสูตร
๕. มิคสาลาสูตร	๖. ตโยจฺฉัมมสูตร
๗. กากสูตร	๘. นิคัณฐสูตร
๙. อาฆาตวัตถุสูตร	๑๐. อาฆาตปฏิวินยสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๑. วาหุณสูตร

๔. เถรวรรค

หมวดว่าด้วยพระเถระ

๑. วาหุณสูตร

ว่าด้วยพระวาหุณะ

[๘๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ฝั่งสระคัคคราโวกขรณี เขตกรุง
จัมปา ครั้งนั้นแล ท่านพระวาหุณะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร จึงได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระตถาคตทรงสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรม
เท่าไรหนอ จึงมีพระหทัยปราศจากแดน^๑อยู่ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า วาหุณะ ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรม
๑๐ ประการ จึงมีใจปราศจากแดนอยู่

กรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากรูป จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๒. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากเวทนา จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๓. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากสัญญา จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๔. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากสังขาร จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๕. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากวิญญาน จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๖. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากชาติ จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๗. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากชรา จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๘. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากมรณะ จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๙. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากทุกข์ จึงมีใจปราศจากแดนอยู่
๑๐. ตถาคตสลัด ปราศจาก หลุดพ้นจากกิเลส จึงมีใจปราศจากแดนอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ แดน ในที่นี้หมายถึงกิเลส (อภ.ทสก.อ. ๓/๘๑-๘๓/๓๖๑)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๔. เถรวรรค ๒. อานันทสูตร

วาหุณะ ตถาคตสลัต ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรม ๑๐ ประการนี้ จึงมีใจปราศ
จากแดนอยู่ เปรียบเหมือนดอกอุบล ดอกปทุม ดอกปุลณทริกที่เกิดในน้ำ
เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นจากน้ำ ไม่ติดอยู่กับน้ำ ฉะนั้น

วาหุณสูตรที่ ๑ จบ

๒. อานันทสูตร

ว่าด้วยพระอานนท์

[๘๒] ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า
อานนท์

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีศรัทธา จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้
๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ทุศีล จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้
๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีสตะน้อย จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้
๔. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ว่ายาก จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้
๕. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีปาปมิตร(มิตรชั่ว) จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์
ในธรรมวินัยนี้
๖. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้เกียจคร้าน จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้
๗. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้หลงลืมสติ จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๓. ปุณณียสูตร

๘. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่สันโดษ จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ใน
ธรรมวินัยนี้

๙. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ปรารถนาชั่ว จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์
ในธรรมวินัยนี้

๑๐. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ(เห็นผิด) จักถึงความเจริญงอก
งามไพบุลย์ในธรรมวินัยนี้

อานนท เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จักถึง
ความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรมวินัยนี้

อานนท

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีศรัทธา จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรม
วินัยนี้

๒. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีศีล จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรม
วินัยนี้

๓. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้เป็นพหุสูต ทรงสุตะ จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์
ในธรรมวินัยนี้

๔. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ว่าง่าย จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรม
วินัยนี้

๕. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตร(มิตรดี) จักถึงความเจริญงอกงาม
ไพบุลย์ในธรรมวินัยนี้

๖. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ใน
ธรรมวินัยนี้

๗. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีสติตั้งมั่น จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรม
วินัยนี้

๘. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้สันโดษ จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรม
วินัยนี้

๙. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มักน้อย จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรม
วินัยนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๔. เถรวรรค ๓. ปุณณียสูตร

๑๐. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้เป็นสัมมาทิฐิ(เห็นชอบ) จักถึงความเจริญงอกงาม
ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

อานนท์ เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้ จักถึงความเจริญ
งอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

อานันตสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปุณณียสูตร

ว่าด้วยพระปุณณิยะ

[๘๓] ครั้งนั้น ท่านพระปุณณิยะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้พระธรรมเทศนาของ
พระตถาคตแจ่มแจ้งในบางคราว แต่ในบางคราว กลับไม่แจ่มแจ้ง

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ปุณณิยะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่เข้าไปหา
ธรรมเทศนาของตถาคตจึงไม่แจ่มแจ้ง แต่เมื่อใด ภิกษุมีศรัทธาและเข้าไปหา เมื่อนั้น
ธรรมเทศนาของตถาคตจึงแจ่มแจ้ง

ปุณณิยะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและเข้าไปหา แต่ไม่เข้าไปนั่งใกล้ ... เข้าไปนั่งใกล้
แต่ไม่สอบถาม ... สอบถาม แต่ไม่เจียโสตฟังธรรม เจียโสตฟังธรรม แต่ไม่ทรงจำ
ธรรมไว้ ... ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ แต่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ...
พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ แต่ไม่รู้อรรถ ไม่รู้ธรรม ไม่ปฏิบัติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม รู้อรรถ รู้ธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมแล้ว แต่ไม่มี
วาจาถาม ไม่เจรจาท้อยคำไพเราะประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวยไม่
หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ มีวาจาถาม เจริญจาท้อยคำไพเราะประกอบด้วยวาจา
ชาวเมืองที่สละสลวยไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ แต่ไม่ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารี
เห็นชัด ไม่ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ไม่ระเริงใจให้อาจหาญแก่แล้วกล้า ไม่ปลอบ
ขวัญใจให้สดชื่นร่าเริง ธรรมเทศนาของตถาคตจึงไม่แจ่มแจ้ง

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๔. พยากรณ์สูตร

ปณณิยะ แต่เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา ๑ เข้าไปหา ๑ เข้าไปนั่งใกล้ ๑ สอบถาม ๑ เจียโสดฟังธรรม ๑ ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ ๑ พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ๑ เป็นผู้รู้orroธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ๑ มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวยไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ ๑ ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก่กล้า ปลอดภัยใจให้สดชื่นร่าเริง ๑ เมื่อนั้น ธรรมเทศนาของตถาคตจึงแจ่มแจ้ง

ปณณิยะ ธรรมเทศนาของตถาคตประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงแจ่มแจ้งโดยแท้

ปณณิยะสูตรที่ ๓ จบ

๔. พยากรณ์สูตร

ว่าด้วยการพยากรณ์อรหัตตผล

[๘๔] ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ภิกษุผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมพยากรณ์อรหัตตผลว่า 'เรารู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำ^๑เสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป^๒' พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้มาน ฉลาดในสมบัติ ฉลาดในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมซักถาม สอบถาม ไล่เลียงภิกษุนั้น ภิกษุนั้นผู้ถูกพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้

เชิงอรรถ :

^๑ กิจที่ควรทำ ในที่นี้หมายถึงกิจในอริยสัจ ๔ คือ การกำหนดรู้ทุกข์ การละเหตุเกิดทุกข์ การทำให้แจ้งซึ่งความดับทุกข์และการอบรมมรรคมงคล ๘ ให้เจริญ (ที.สี.อ. ๒๔๓/๒๐๓)

^๒ ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป หมายถึงไม่มีหน้าที่ในการบำเพ็ญมรรคญาณเพื่อความสิ้นกิเลสอีกต่อไป เพราะพุทธศาสนาถือว่าการบรรลุอรหัตตผลเป็นจุดหมายสูงสุด (ที.สี.อ. ๒๔๓/๒๐๓)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปัจจนวาสก]

๔. เถรวรรค ๔. พยากรณ์สูตร

ฉาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น
ชกถาม สอบถาม ไล่เสียงอยู่ ย่อมถึงความเป็นคนเปล่า ความไม่มีคุณ ความ
ไม่เจริญ ความพินาศ ทั้งความไม่เจริญและความพินาศ

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฉาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดใน
จิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ใส่ใจถึงภิกษุ
นั้นอย่างนี้ว่า 'เพราะเหตุไรหนอ ท่านผู้นี้จึงพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรารู้ชัดว่า ชาติ
สิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้อีกต่อไป'

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฉาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิต
ของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่ง
ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า

๑. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มักโกรธ มีใจถูกความโกรธกลุ้มรุมอยู่โดยมาก' ก็การถูก
ความโกรธกลุ้มรุมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคต
ทรงประกาศแล้ว
๒. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มักผูกโกรธ มีใจถูกความผูกโกรธกลุ้มรุมอยู่โดยมาก' ก็
การถูกความผูกโกรธกลุ้มรุมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่
พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๓. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มักลบหลู่ มีใจถูกความลบหลู่กลุ้มรุมอยู่โดยมาก' ก็
การถูกความลบหลู่กลุ้มรุมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระ
ตถาคตทรงประกาศแล้ว
๔. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มักตีเสมอ มีใจถูกความตีเสมอกลุ้มรุมอยู่โดยมาก' ก็
การถูกความตีเสมอกลุ้มรุมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระ
ตถาคตทรงประกาศแล้ว
๕. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความริษยา มีใจถูกความริษยาคลุ้มรุมอยู่โดยมาก' ก็
การถูกความริษยาคลุ้มรุมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระ
ตถาคตทรงประกาศแล้ว

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เกรวรรค ๔. พยากรณสูตร

๖. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มักตระหนี่ มีใจถูกความตระหนี่กลุ่มรวมอยู่โดยมาก' ก็การถูกความตระหนี่กลุ่มรวมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๗. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มักโอ้อวด มีใจถูกความโอ้อวดกลุ่มรวมอยู่โดยมาก' ก็การถูกความโอ้อวดกลุ่มรวมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๘. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีมายา มีใจถูกมายากลุ่มรวมอยู่โดยมาก' ก็การถูกมายากลุ่มรวมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๙. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว มีใจถูกความปรารถนาชั่วกลุ่มรวมอยู่โดยมาก' ก็การถูกความปรารถนาชั่วกลุ่มรวมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๑๐. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้หลงลืมสติ ถึงความหยุดชงักเสียในระหว่างที่จะบรรลุคุณวิเศษชั้นสูง เพราะได้บรรลุคุณวิเศษชั้นต่ำ' ก็การถึงความหยุดชงักเสียในระหว่างนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว

ผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นแล ละธรรม ๑๐ ประการนี้ไม่ได้แล้ว จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในพระธรรมวินัยนี้

แต่เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นแล ละธรรม ๑๐ ประการนี้ได้แล้ว จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในพระธรรมวินัยนี้

พยากรณสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๕. กัตถีสุต

๕. กัตถีสุต

ว่าด้วยการกล่าวโอ้อวดว่าได้บรรลุคุณวิเศษ

[๘๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจุนทะอยู่ที่สหชาติวัน แคว้นเจตี ณ ที่นั่นแล ท่านพระมหาจุนทะได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ภิกษุผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระมหาจุนทะจึงได้กล่าวเรื่องนี่ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้ชอบกล่าวโอ้อวดในการได้บรรลุคุณวิเศษว่า 'เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าทุติยฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าตติยฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าจตุตถฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าอากาสาณัญญาตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าวิญญาณัญญาตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าอาภิกขุญญาตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าเวสสุญยานาสัญญาตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธก็ได้ ออกก็ได้'

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน จลادتในสมาบัติ จลادتในจิตของผู้อื่น จลادتในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมซักถาม สอบถาม ไล่เสียงภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถูกพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน จลادتในสมาบัติ จลادتในจิตของผู้อื่น จลادتในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ซักถาม สอบถาม ไล่เสียงอยู่ ย่อมถึงความเป็นคนเปล่า ความไม่มีคุณ ความไม่เจริญ ความพินาศ ทั้งความไม่เจริญ และความพินาศ

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน จลادتในสมาบัติ จลادتในจิตของผู้อื่น จลادتในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ใส่ใจถึงภิกษุนั้น อย่างนี้ว่า

'เพราะเหตุไรหนอ ท่านผู้นี้จึงเป็นผู้ชอบกล่าวโอ้อวดในการบรรลุคุณวิเศษว่า 'เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ ฯลฯ เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธก็ได้ ออกก็ได้'

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน จลادتในสมาบัติ จลادتในจิตของผู้อื่น จลادتในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่งภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า

๑. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ทำศีลให้ขาด ให้ทะลุ ให้ต่าง ให้พร้อย ไม่ชอบทำต่อเนื่อง ไม่ประพฤติต่อเนื่องในศีลทั้งหลาย ท่านผู้นี้เป็นผู้ทุศีลตลอดกาลนาน'

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๕. กัตถีสุต

- ก็ความเป็นผู้ทุศีลนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๒. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ไม่มีศรัทธา มีความประพฤติไม่สมควร' ก็ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธานี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๓. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีสตะน้อย มีความประพฤติไม่สมควร' ก็ความเป็นผู้มีสตะน้อยนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๔. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ว่ายาก มีความประพฤติไม่สมควร' ก็ความเป็นผู้ว่ายากนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๕. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปาปมิตร' ก็ความเป็นผู้มีปาปมิตรนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๖. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้เกียจคร้าน' ก็ความเป็นผู้เกียจคร้านนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๗. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้หลงลืมสติ' ก็ความเป็นผู้หลงลืมสตินี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๘. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้หลงกลวงโลก' ก็ความเป็นผู้หลงกลวงโลกนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๙. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้เลี้ยงยาก' ก็ความเป็นผู้เลี้ยงยากนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๑๐. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปัญญาทรม' ก็ความเป็นผู้มีปัญญาทรมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว

ผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนสหายพึงกล่าวกับสหายอย่างนี้ว่า 'สหายเมื่อใด ท่านมีกิจจำเป็นที่ต้องใช้ทรัพย์ ท่านควรบอกให้เราทราบ เราจะให้ทรัพย์แก่ท่าน' สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อมีกิจบางอย่างที่จำเป็นต้องใช้ทรัพย์เกิดขึ้น จึงบอกกับสหายอย่างนี้ว่า 'สหาย เราต้องการใช้ทรัพย์ ขอท่านจงให้ทรัพย์แก่เรา' สหายนั้นก็ตอบอย่างนี้ว่า 'สหาย ถ้าเช่นนั้น ท่านจงขุดลงไป ณ ที่ตรงนี้' สหายอีกฝ่ายหนึ่ง

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๔. เถรวรรค ๕. กัตถีสุต

นั่นเมื่อขุดลงไป ณ ที่ตรงนั้น ก็ไม่พบทรัพย์ เขาจึงกล่าวขึ้นอย่างนี้ว่า 'สหาย ท่านได้
 พุดเหล่าและไร้สาระกับเราว่า' 'ท่านจงขุดลงไป ณ ที่ตรงนี้' สหายนั้นจึงกล่าว
 อย่างนี้ว่า 'สหาย เราหาได้พุดเหล่าและไร้สาระกับท่านไม่ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงขุด
 ลงไป ณ ที่ตรงนี้เถิด' สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้นเมื่อขุดลงไป ณ ที่ตรงนั้น ก็ยังไม่
 พบทรัพย์ จึงกล่าวขึ้นอย่างนี้ว่า 'สหาย ท่านได้พุดเหล่าและไร้สาระกับเราว่า
 'ท่านจงขุดลงไป ณ ที่ตรงนี้' เขาจึงกล่าวขึ้นอย่างนี้ว่า 'สหาย เราหาได้พุดเหล่าและ
 ไร้สาระกับท่านไม่ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงขุดลงไป ณ ที่ตรงนี้' สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้นเมื่อ
 ขุดลงไป ณ ที่ตรงนั้น ก็ไม่พบทรัพย์อีก จึงพูดขึ้นอย่างนี้ว่า 'สหาย ท่านได้พุดเหล่า
 และไร้สาระกับเราว่า 'ท่านจงขุดลงไป ณ ที่ตรงนี้' สหายนั้นก็พุดตอบอย่างนี้ว่า
 'สหาย เราหาได้พุดเหล่าและไร้สาระกับท่านไม่ แต่เราเองนี้แล ถึงความ เป็นผู้มี
 สติพื้นเพื่อน ที่มีได้กำหนดรู้ด้วยใจ' แม้ฉันใด

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ชอบกล่าวโอ้อวดในการบรรล
 คุณวิเศษว่า 'เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าทุติยฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าตติยฌานก็ได้
 ออกก็ได้ เข้าจตุตถฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าอากาสาณัญจายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้
 เข้าวิญญาณัญจายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าอากิญจัญญายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้
 เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าสัญญาเวทียตนิโรธก็ได้ ออกก็ได้'

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน จลลาดในสมาบัติ จลลาดในจิต
 ของผู้อื่น จลลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมซักถาม สอบถาม ไล่เสียงภิกษุนั้น
 ภิกษุนั้นถูกพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน จลลาดในสมาบัติ จลลาด
 ในจิตของผู้อื่น จลลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่นซักถาม สอบถาม ไล่เสียงอยู่ ย่อม
 ถึงความเป็นคนเปล่า ความไม่มีคุณ ความไม่เจริญ ความพินาศ ทั้งความไม่เจริญ
 และความพินาศ

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน จลลาดในสมาบัติ จลลาดในจิต
 ของผู้อื่น จลลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดใจด้วยใจแล้ว ใสใจถึงภิกษุนั้น
 อย่างนี้ว่า 'เพราะเหตุไรหนอ ท่านผู้นี้จึงเป็นผู้ชอบกล่าวโอ้อวดในการบรรลคุณ
 วิเศษว่า 'เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ ฯลฯ เข้าสัญญาเวทียตนิโรธก็ได้ ออกก็ได้'

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน จลลาดในสมาบัติ จลลาดในจิต
 ของผู้อื่น จลลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่งภิกษ
 นั้นอย่างนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๕. กัตถีสุต

๑. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ทำศีลให้ขาด ให้ทะเล ให้ต่าง ให้พร้อย ไม่ชอบทำต่อเนื่อง ไม่ประพฤติดต่อกันในศีลทั้งหลาย ท่านผู้นี้เป็นผู้ทุศีลตลอดกาลนาน' ก็ความเป็นผู้ทุศีลนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๒. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ไม่มีศรัทธา' ก็ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธาแล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๓. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีสตะน้อย มีความประพฤติไม่สมควร' ก็ความเป็นผู้มีสตะน้อยนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๔. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ว่ายาก' ก็ความเป็นผู้ว่ายากนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๕. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปาปมิตร' ก็ความเป็นผู้มีปาปมิตรนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๖. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้เกียจคร้าน' ก็ความเป็นผู้เกียจคร้านนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๗. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้หลงลืมสติ' ก็ความเป็นผู้หลงลืมสตินี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๘. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้หลอกลวงโลก' ก็ความเป็นผู้หลอกลวงโลกนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๙. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้เลี้ยงยาก' ก็ความเป็นผู้เลี้ยงยากนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๑๐. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปัญญาทราวม' ก็ความเป็นผู้มีปัญญาทรามนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว

ผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนี้แล ละธรรม ๑๐ ประการนี้ไม่ได้แล้ว จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระธรรมวินัยนี้

แต่เป็นไปได้ที่ภิกษุนี้แล ละธรรม ๑๐ ประการนี้ได้แล้ว จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระธรรมวินัยนี้

กัตถีสุตที่ ๕ จบ

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๔. เถรวรรค ๖. อธิมานสูตร

๖. อธิมานสูตร

ว่าด้วยความสำคัญผิด

[๘๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัสสปะอยู่ที่พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั่นแล ท่านพระมหากัสสปะได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ภิกษุผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระมหากัสสปะจึงได้กล่าวเรื่อง นี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมพยากรณ์หรือหัตตผลว่า 'เรา รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่น เพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป' พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้มาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ชักถาม สอบถาม ไล่เสียงภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถูกพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ ได้มาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ชักถาม สอบถาม ไล่เสียงอยู่ ย่อมถึงความเป็นคนเปล่า ความไม่มีคุณ ความ ไม่เจริญ ความพินาศ ทั้งความไม่เจริญและความพินาศ

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต ผู้ได้มาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิต ของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ใส่ใจถึงภิกษุนั้น อย่างนี้ว่า 'เพราะเหตุไรหนอ ท่านผู้นี้จึงพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติ สิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็น อย่างนี้อีกต่อไป'

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต ผู้ได้มาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิต ของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่งภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้มีความสำคัญผิด สำคัญผิดโดยสัตย์จริง มีความสำคัญในสิ่ง ที่ยังไม่ได้ถึงว่าได้ถึง มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้ทำว่าทำได้ทำ มีความสำคัญในสิ่งที่ยัง ไม่ได้บรรลุว่าได้บรรลุ ย่อมพยากรณ์หรือหัตตผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็น อย่างนี้อีกต่อไป'

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๖. อธิมานสูตร

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต ผู้ได้มาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ใส่ใจถึงภิกษุนั้น อย่างนี้ว่า 'เพราะเหตุไรหนอ ท่านผู้นี้จึงมีความสำคัญผิด สำคัญผิดโดยสัตย์จริง เพราะอาศัยสิ่งที่ยังไม่ได้บรรลุ มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้ถึงว่าได้ถึง มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้ทำว่าได้ทำ มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้บรรลุว่าได้บรรลุ ย่อมพยากรณ์หรือหัดตผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรารู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป'

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต ผู้ได้มาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ใส่ใจถึงภิกษุนั้น อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน ทรงจำได้ คล่องปาก ชื่นใจ ทางตลอดดีด้วยทิวฐิติ เพราะฉะนั้น ท่านผู้นี้จึงมีความสำคัญผิด สำคัญผิดโดยสัตย์จริง มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้ถึงว่าได้ถึง มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้ทำว่าได้ทำ มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้บรรลุว่าได้บรรลุ ย่อมพยากรณ์หรือหัดตผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรารู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป'

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต ผู้ได้มาน ฉลาดในสมาบัติ ฉลาดในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่งภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า

๑. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีอภิขณา(ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา) มีใจถูกอภิขณา กลุ้มรุมอยู่โดยมาก' ก็การถูกอภิขณา กลุ้มรุมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๒. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีพยาบาท(ความคิดร้าย) มีใจถูกพยาบาท กลุ้มรุมอยู่โดยมาก' ก็การถูกพยาบาท กลุ้มรุมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปัจจนวาสก]

๔. เถรวรรค ๖. อธิมานสูตร

๓. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีถิ่นมัทธะ(ความหดหู่และเขื่องซึม) มีใจถูกถิ่นมัทธะกลุ่มรวมอยู่โดยมาก' ก็การถูกถิ่นมัทธะกลุ่มรวมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๔. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีอุทัจจะ(ความฟุ้งซ่าน) มีใจถูกอุทัจจะกลุ่มรวมอยู่โดยมาก' ก็การถูกอุทัจจะกลุ่มรวมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๕. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีวิจิกิจฉา(ความลังเลสงสัย) มีใจถูกวิจิกิจฉากลุ่มรวมอยู่โดยมาก' ก็การถูกวิจิกิจฉากลุ่มรวมนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๖. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบการงาน^๑ ยินดีในการงาน หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการงาน' ก็ความเป็นผู้ชอบการงานนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๗. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบการพุดคุย ยินดีในการพุดคุย หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการพุดคุย' ก็ความเป็นผู้ชอบการพุดคุยนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๘. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบการนอนหลับ ยินดีในการนอนหลับ หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ' ก็ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๙. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ยินดีการคลุกคลีด้วยหมู่ หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่' ก็ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่นี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
๑๐. 'ท่านผู้นี้เป็นผู้หลงลืมสติ ถึงความหยุดชงักเสียในระหว่างที่จะบรรลุคุณวิเศษชั้นสูง เพราะได้บรรลุคุณวิเศษชั้นต่ำ' ก็การถึงความหยุดชงักเสีย

เชิงอรรถ :

^๑ การงาน ในที่นี้หมายถึงงานนวกกรรม คือ การก่อสร้างต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างวิหารเป็นต้น ความเป็นผู้ยินดี แต่การก่อสร้างที่ถือว่าเป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยนี้ เพราะทำให้ละเลยต่อการบำเพ็ญคันถธุระ และ วิปัสสนาธุระ (อง.จก.อ. ๓/๑๔/๑๐๕, อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๑๕-๑๕/๑๑๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๗. นัปปิยสูตร

ในระหว่างนี้แล เป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรง
ประกาศแล้ว

ผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุทั้งหลาย ละธรรม ๑๐ ประการนี้ไม่ได้แล้ว
จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระธรรมวินัยนี้

แต่เป็นไปได้ที่ภิกษุทั้งหลาย ละธรรม ๑๐ ประการนี้ได้แล้ว จักถึงความเจริญงอก
งามไพบูลย์ในพระธรรมวินัยนี้

อธิมานสูตรที่ ๖ จบ

๗. นัปปิยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความรัก

[๘๗] ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงปรารภกาฬกสิกาฬกสิ รัสสิเรียกสิกาฬกสิ
ทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มี
พระภาคจึงได้ตรัสเรื่องที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ชอบก่อกิเลส^๑ ไม่สรรเสริญการระงับกิเลส
แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ชอบก่อกิเลส ไม่สรรเสริญการระงับกิเลส นี้
เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อ
ความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ^๒ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

เชิงอรรถ :

^๑ อธิกรณ ในที่นี้หมายถึงเรื่องที่ต้องดำเนินการ ๔ อย่าง คือ (๑) วิวาทาธิกรณ การเถียงกันเรื่องวินัย
(๒) อนุวาทาธิกรณ การโจทหรือกล่าวหาด้วยกันด้วยอาบัติ (๓) ลาปิตดาธิกรณ การต้องอาบัติ การปรับ
อาบัติและการแก้ไขตัวให้พ้นจากอาบัติ (๔) กิจจาธิกรณ กิจสงฆ์ต่าง ๆ เช่น ให้อุปสมบท หรือให้ผ้ากฐิน
เป็นต้น (อง.ทก.อ. ๒/๑๕/๑๒)

^๒ ความเป็นสมณะ ในที่นี้หมายถึงการบำเพ็ญสมณธรรม (อง.ทสก.อ. ๓/๘๗/๓๖๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปัจจนวาสก]

๔. เถรวรรค ๗. นัปปิยสูตร

๒. ภิกษุไม่เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา ไม่สรรเสริญการสมาทานการศึกษา แม้การที่ภิกษุไม่เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา ไม่สรรเสริญการสมาทานการศึกษานี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๓. ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาชั่ว ไม่สรรเสริญการกำจัดความปรารถนาชั่ว แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาชั่ว ไม่สรรเสริญการกำจัดความปรารถนาชื่อนี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๔. ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ ไม่สรรเสริญการกำจัดความโกรธ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ ไม่สรรเสริญการกำจัดความโกรธ นี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๕. ภิกษุเป็นผู้มักลบหลู่ ไม่สรรเสริญการกำจัดความลบหลู่ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มักลบหลู่ ไม่สรรเสริญการกำจัดความลบหลู่ นี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๖. ภิกษุเป็นผู้มักโอ้อวด ไม่สรรเสริญการกำจัดความโอ้อวด แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มักโอ้อวด ไม่สรรเสริญการกำจัดความโอ้อวด นี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๗. ภิกษุเป็นผู้มีมாயา ไม่สรรเสริญการกำจัดมாயา แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มีมாயา ไม่สรรเสริญการกำจัดมாயา นี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๘. ภิกษุเป็นผู้ไม่พิจารณาธรรม ไม่สรรเสริญการพิจารณาธรรม แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ไม่พิจารณาธรรม ไม่สรรเสริญการพิจารณาธรรม นี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๗. นปียสูตร

๙. ภิกษุเป็นผู้ไม่หลีกเร้น^๑ ไม่สรรเสริญการหลีกเร้น แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ไม่หลีกเร้น ไม่สรรเสริญการหลีกเร้น นี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๑๐. ภิกษุไม่เป็นผูปฏิบัติสังการเพื่อนพรหมจรรย์ ไม่สรรเสริญผูปฏิบัติสังการ แม้การที่ภิกษุไม่เป็นผูปฏิบัติสังการเพื่อนพรหมจรรย์ ไม่สรรเสริญผูปฏิบัติสังการ นี้เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ความปรารถนาพึงเกิดขึ้นแก่ภิกษุเช่นนี้ว่า 'ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายจะสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา' ก็จริง ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็ไม่สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายพิจารณาเห็นบาปอกุศลธรรมที่ภิกษุนั้นยังละไม่ได้

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนความปรารถนาพึงเกิดขึ้นแก่ม้าโง่อย่างนี้ว่า 'ทำอย่างไร มนุษย์ทั้งหลายจะตั้งเราไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย ให้กินอาหารสำหรับม้าอาชาไนย และปฏิบัติต่อเราเหมือนอย่างม้าอาชาไนย' ก็จริง ถึงอย่างนั้น มนุษย์ทั้งหลายก็ไม่ตั้งมานั้นไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย ไม่ให้กินอาหารสำหรับม้าอาชาไนย และไม่ปฏิบัติอย่างที่ปฏิบัติต่อม้าอาชาไนย ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมนุษย์ผู้รู้ทั้งหลายพิจารณาเห็นความโง่เขลา ความโง่ ความไม่ซื่อตรง ความคดที่มานั้นยังละไม่ได้ ฉะนั้น ความปรารถนาพึงเกิดขึ้นแก่ภิกษุเช่นนี้ว่า 'ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายจะสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา' ก็จริง ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็ไม่สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายพิจารณาเห็นบาปอกุศลธรรมที่ภิกษุนั้นยังละไม่ได้ ฉะนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๕๐ (ภิกษุขณสูตร) หน้า ๑๐๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๑๙๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๗. นัปปิยสูตร

ว่าด้วยการไม่ก่ออธิกรณ์

๑. ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้ชอบก่ออธิกรณ์ สรรเสริญการระงับ
อธิกรณ์ แม้การที่ภิกษุไม่เป็นผู้ชอบก่ออธิกรณ์ สรรเสริญการระงับ
อธิกรณ์ นี้เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ
เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๒. ภิกษุเป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา สรรเสริญการสมาทานการศึกษา แม้การที่
ภิกษุเป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา สรรเสริญการสมาทานการศึกษา นี้เป็น
ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง
เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๓. ภิกษุเป็นผู้มักน้อย สรรเสริญการกำจัดความปรารถนา แม้การที่ภิกษุ
เป็นผู้มักน้อย สรรเสริญการกำจัดความปรารถนา นี้เป็นธรรมที่เป็นไป ฯลฯ
เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๔. ภิกษุเป็นผู้ไม่มักโกรธ สรรเสริญการกำจัดความโกรธ แม้การที่ภิกษุเป็น
ผู้ไม่มักโกรธ สรรเสริญการกำจัดความโกรธ นี้เป็นธรรมที่เป็นไป ฯลฯ
เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๕. ภิกษุเป็นผู้ไม่ลบหลู่ สรรเสริญการกำจัดความลบหลู่ แม้การที่ภิกษุเป็น
ผู้ไม่ลบหลู่ สรรเสริญการกำจัดความลบหลู่ นี้เป็นธรรมที่เป็นไป ฯลฯ
เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๖. ภิกษุเป็นผู้ไม่โ้ฮ้อวด สรรเสริญการกำจัดความโ้ฮ้อวด แม้การที่ภิกษุเป็น
ผู้ไม่โ้ฮ้อวด สรรเสริญการกำจัดความโ้ฮ้อวด นี้เป็นธรรมที่เป็นไป ฯลฯ
เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๗. ภิกษุเป็นผู้ไม่มีมายา สรรเสริญการกำจัดมายา แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ไม่มี
มายา สรรเสริญการกำจัดมายา นี้เป็นธรรมที่เป็นไป ฯลฯ เพื่อความ
เป็นอันเดียวกัน
๘. ภิกษุเป็นผู้พิจารณาธรรม สรรเสริญการพิจารณาธรรม แม้การที่ภิกษุ
เป็นผู้พิจารณาธรรม สรรเสริญการพิจารณาธรรม นี้เป็นธรรมที่เป็นไป
ฯลฯ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๗. นัปปิยสูตร

๙. ภิกษุเป็นผู้หลักเรือน สรรเสริญการหลักเรือน แม้การที่ภิกษุเป็นผู้หลักเรือน สรรเสริญการหลักเรือน นี่เป็นธรรมที่เป็นไป ฯลฯ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๑๐. ภิกษุเป็นผู้ปฏิสันถารเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย สรรเสริญผู้ปฏิสันถาร แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ปฏิสันถาร สรรเสริญผู้ปฏิสันถารนี้ เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ความปรารถนาจะไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุเช่นนี้ อย่างนี้ว่า 'ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายจะสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา' ก็จริง ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายก็ยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายพิจารณาเห็นบาปอกุศลธรรมที่ภิกษุนั้นละได้แล้ว

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนความปรารถนาไม่เกิดขึ้นแก่ม้าอาชาไนยตัวเจริญ อย่างนี้ว่า 'ทำอย่างไร มนุษย์ทั้งหลาย จะตั้งเราไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย ให้เรากินอาหารสำหรับม้าอาชาไนย และปฏิบัติต่อเราอย่างที่ปฏิบัติต่อม้าอาชาไนย' ก็จริง ถึงอย่างนั้น มนุษย์ทั้งหลายก็ตั้งมานั้นไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย ให้กินอาหารสำหรับม้าอาชาไนย และปฏิบัติอย่างที่ปฏิบัติต่อม้าอาชาไนย ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมนุษย์ผู้รู้ทั้งหลายพิจารณาเห็นความโง่เขลา ความโง่ง ความไม่ซื่อตรง ความคดที่มานั้นละได้แล้ว ฉันทใด ความปรารถนาไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุเช่นนี้ อย่างนี้ว่า 'ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายจะสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา' ก็จริง ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายก็ยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายพิจารณาเห็นบาปอกุศลธรรมที่ภิกษุนั้นละได้แล้ว ฉันทนั้น

นัปปิยสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๔. เถรวรรค ๘. อัฏโสกสูตร

๘. อัฏโสกสูตร

ว่าด้วยโทษของการดำ

[๘๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ กล่าวโทษพระอริยะ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจะไม่ถึงความพินาศอย่าง ๑ ใน ๑๐ อย่าง

ความพินาศ ๑๐ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่บรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ

๒. เสื่อมจากธรรมที่บรรลุแล้ว

๓. สัทธรรม^๑ ย่อมไม่ผ่องแผ้ว

๔. มีความสำคัญว่าได้บรรลุสัทธรรม

๕. ไม่ยินดีประพาศิพรหมจรรย์

๖. ต้องอาบัติเศราห์มองกองใดกองหนึ่ง

๗. เป็นโรคเรื้อรัง

๘. ถึงความวิกลจริตมีจิตฟุ้งซ่าน

๙. หลงลืมสติมรณภาพ

๑๐. หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ กล่าวโทษพระอริยะ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจะไม่ถึงความพินาศอย่าง ๑ ใน ๑๐ อย่าง

อัฏโสกสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สัทธรรม ในที่นี้หมายถึงไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (อง.ทสก.อ. ๓/๘๘/๓๖๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๑๙๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๙. โภกालิกสูตร

๙. โภกालิกสูตร

ว่าด้วยภิกษุชื่อว่าโภกาลิกะ

[๘๙] ครั้งนั้นแล โภกาลิกภิกษุเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเป็นผู้มีความ
ปรารถนาชั่ว ลุอำนาจความปรารถนาชั่ว”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โภกาลิกะ เธออยากกล่าวอย่างนั้น เธออยากกล่าว
อย่างนั้น เธอจงทำจิตให้เสื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตร
และโมคคัลลานะ เป็นผู้มึนศีลเป็นที่รัก”

แม้ครั้งที่ ๒ โภกาลิกภิกษุก็กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม้พระผู้มีพระภาคทรงเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของข้าพระองค์ ทรงมีพระ-
พุทธพจน์ที่ข้าพระองค์เชื่อถือได้ก็จริง ถึงอย่างนั้น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ
ก็ยังเป็นผู้ปรารถนาชั่ว ลุอำนาจความปรารถนาชั่ว พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โภกาลิกะ เธออยากกล่าวอย่างนั้น เธออยากกล่าว
อย่างนั้น เธอจงทำจิตให้เสื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและ
โมคคัลลานะเป็นผู้มึนศีลเป็นที่รัก”

แม้ครั้งที่ ๓ โภกาลิกภิกษุก็กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
แม้พระผู้มีพระภาคทรงเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของข้าพระองค์ ทรงมีพระพุทธพจน์ที่ข้า
พระองค์เชื่อถือได้ก็จริง ถึงอย่างนั้น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะก็ยังเป็นผู้มี
ความปรารถนาชั่ว ลุอำนาจความปรารถนาชั่ว พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โภกาลิกะ เธออยากกล่าวอย่างนั้น เธออยากกล่าวอย่าง
นั้น เธอจงทำจิตให้เสื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและ
โมคคัลลานะเป็นผู้มึนศีลเป็นที่รัก”

ครั้งนั้น โภกาลิกภิกษุลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำ
ประทักษิณแล้วหลีกไป เมื่อโภกาลิกภิกษุหลีกไปไม่นาน ร่างกายก็มีตุ่มขนาดเท่า
เมล็ดพันธุ์ฝักกาดเกิดขึ้นทั่วร่าง ตุ่มเหล่านั้นโตเท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาด แล้วก็โตเท่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๙. โภกालิกสูตร

เมล็ดถั่วเขียว โตเท่าเมล็ดถั่วดำ โตเท่าเมล็ดพุทรา โตเท่าเมล็ดกระเบา โตเท่าผล
มะขามป้อม โตเท่าผลมะตูมอ่อน โตเท่าผลมะตูมแก่ แล้วก็แตกเอี่ยม หนองและเลือด
หลังไหลออกมา ได้ทราบว่โภกาลิกภิกษุนั้นนอนบนใบตอง เหมือนปลาकिनยาพิษ

ครั้งนั้นแล ดุติปัจเจกพรหม^๑เข้าไปหาโภกาลิกภิกษุถึงที่อยู่ ยืนอยู่กลาง
อากาศกล่าวกับโภกาลิกภิกษุว่า "ท่านโภกาลิกะ ท่านจงทำจิตให้เลื่อมใสในท่าน
พระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเถิด เพราะท่านพระสารีบุตรและท่านพระ
โมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก"

โภกาลิกภิกษุถามว่า "ผู้มีอายุ ท่านเป็นใคร"

ดุติปัจเจกพรหมตอบว่า "เราเป็นดุติปัจเจกพรหม"

โภกาลิกภิกษุถามว่า "ผู้มีอายุ ท่านได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคว่า
เป็นอนาคามีแล้วมิใช่หรือ เมื่อเป็นเช่นนั้น ไฉนท่านจึงมาที่นี่อีก ท่านจงเห็นว่าความ
ผิดนี้ของท่านมีอยู่เถิด"

ลำดับนั้น ดุติปัจเจกพรหม จึงได้กล่าวกับโภกาลิกภิกษุด้วยคาถาว่า

ผรุสวาจา(คำหยาบ)เป็นเหมือนผึ้ง

เครื่องตัดตนของคนพาลผู้กล่าวคำชั่ว

ย่อมเกิดที่ปากของคนพาล

ผู้ใดสรรเสริญคนที่ควรติเตียน

หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ

ผู้นั้นชื่อว่าสั่งสมความผิดไว้ด้วยปาก

ย่อมไม่ประสบความสุข เพราะความผิดนั้น

การปราศัยด้วยทรัพย์

ในการเล่นการพนันจนหมดตัวนี้

เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย

เชิงอรรถ :

^๑ ดุติปัจเจกพรหม คือ พระดุติเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์ของพระโภกาลิกะ ซึ่งบรรลุอนาคามีผลแล้วไปบังเกิดใน
พรหมโลก (อจ.ทสก.อ. ๓/๘๙/๓๖๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๐๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก์]

๔. เถรวรรค ๙. โภกालิกสูตร

แต่การที่บุคคลมีใจประทุษร้าย

ในบุคคลผู้ดำเนินไปดีแล้วนี้เท่านั้น

เป็นความผิดมากกว่า

บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจอันชั่วตึเตียนพระอริยะ

ย่อมเข้าถึงนรกสิ้น ๑๓๖,๐๐๐ นิรพพุทท์^๑

กับอีก ๕ อัพพุทท์

ครั้งนั้น โภกालิกภิกษุได้มรณภาพด้วยอาพาธนั่นเองแล้วไปเกิดในปทุมนรก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ

ครั้งปฐมยามผ่านไปแล้ว ท้าวสหัมบดีพรหมมีวรรณงามยิ่ง ทำพระเชตวัน วิหารทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืน อยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โภกालิกภิกษุมรณภาพแล้วไปเกิดในปทุมนรก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในท่านพระ สารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะ พระพุทธเจ้าข้า”

ครั้งท้าวสหัมบดีพรหมกราบทูลดังนี้แล้ว ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค ทำ ประทักษณแล้วหายไป ณ ที่นั่นเอง

ครั้งราตรีนั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุ ทั้งหลาย คินนี้เมื่อปฐมยามผ่านไปแล้ว ท้าวสหัมบดีพรหมมีวรรณงามยิ่ง ทำ พระเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใหว่แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้ กล่าวกับเราดังนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โภกालิกภิกษุมรณภาพแล้วไปเกิดใน ปทุมนรก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะ’” ภิกษุทั้งหลาย ครั้งท้าวสหัมบดีพรหมกล่าวดังนี้แล้ว ใหว่เรา ทำประทักษณแล้ว หายไป ณ ที่นั่นเอง

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ประมาณอายุในปทุมนรกนานเท่าไรหนอ”

เชิงอรรถ :

^๑ นิรพพุทท์ เป็นจำนวนทับที่ใช้สังขยา(การกำหนดนับ)จำนวนสูง (ตามนัย อ.จ.ทสก.อ. ๓/๘๙/๓๖๖)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า เท่ากับ ๑ มี ๐ ตามหลัง ๖๓ ตัว บ้างว่า ๑๐๐ ล้าน

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๐๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๔. เถรวรรค ๙. โภกालิกสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ ประมาณอายุในปทุมมรณานันท์ ประมาณอายุในปทุมมรณันท์ยากที่จะนับได้ว่า ‘ประมาณเท่านี้ปี ประมาณ ๑๐๐ ปี เท่านี้ ประมาณ ๑,๐๐๐ ปีเท่านี้ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปีเท่านี้’”

ภิกษุทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์พอจะยกอุปมาได้หรือไม่ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ได้ ภิกษุ” แล้วตรัสว่า “ภิกษุ หนึ่งในเกวียนเมล็ดงา ของชาวโกศลมีอัตรา ๒๐ ขารี^๑ ล่วงไปแล้ว ๑๐๐,๐๐๐ ปี บุรุษจึงนำเมล็ดงาออกจากเกวียนนั้นหนึ่งเมล็ด เมล็ดงาหนึ่งเกวียนของชาวโกศลซึ่งมีอัตรา ๒๐ ขารี นั้นจะพึงหมดไปโดยทำนองนี้เร็วกว่า แต่ว่า ๑ อัพพุนทรก^๒ หามหมดไปไม่ ๒๐ อัพพุนทรก เป็น ๑ นิรพพุนทรก ๒๐ นิรพพุนทรก เป็น ๑ อพพุนทรก ๒๐ อพพุนทรก เป็น ๑ อุพพุนทรก ๒๐ อุพพุนทรก เป็น ๑ อัฏฐุนทรก ๒๐ อัฏฐุนทรก เป็น ๑ กุมพุนทรก ๒๐ กุมพุนทรก เป็น ๑ โสคันธิกนทรก ๒๐ โสคันธิกนทรก เป็น ๑ อุปปลนทรก ๒๐ อุปปลนทรก เป็น ๑ ปุณทริกนทรก ๒๐ ปุณทริกนทรก เป็น ๑ ปทุมมรณก ภิกษุ โภกาลิกภิกษุไปเกิดในปทุมมรณก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในสารีบุตร และโมคคัลลานะ”

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาครั้นตรัสไวยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ๔ กุฑวะ หรือ ปสตะ (พายมื่อ)	เป็น ๑ ปีดละ (กอบ)
๔ ปีดละ	เป็น ๑ อาพหกะ
๔ อาพหกะ	เป็น ๑ โทณะ
๔ โทณะ	เป็น ๑ มาณิกา
๔ มาณิกา	เป็น ๑ ขารี
๒๐ ขารี	เป็น ๑ วาหะ
๒๐ วาหะ	เป็น ๑ ธารณะ
๑๐ ธารณะ	เป็น ๑ ปละ
๑๐๐ ปละ	เป็น ๑๒ ตลา
๒๐ ตลา	เป็น ๑ ภาวะ

(อภิธัม.ฎี. คาถา ๔๘๐-๔๘๔)

^๒ อัพพุนทรก นิรพพุนทรก อพพุนทรก อุพพุนทรก อัฏฐุนทรก กุมพุนทรก โสคันธิกนทรก อุปปลนทรก ปุณทริกนทรก ปทุมมรณก ทั้งหมดนี้ อยู่ในอเวจิมหานทรก เป็นนทรกเล็กอยู่ในนทรกใหญ่ ไม่มีภูมิเป็นของตนเอง แต่เป็นที่ซึ่ง สัตว์จะต้องรับกรรม เช่น อัพพุนทรก เป็นสถานที่ทรมานสัตว์โดยการนับขึ้นเนื้อเป็นเครื่องบอกระยะเวลา ในการทรมานสัตว์ (อง.ทสก.อ. ๓/๘๙/๓๖๖)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๔. เถรวรรค ๑๐. ชีณาสวพลสูตร

ผรุสวาจาเป็นเหมือนผึ้ง
 เครื่องตัดตนของคนพาลผู้กล่าวคำชั่ว
 ย่อมเกิดที่ปากของคนพาล
 ผู้ใดสรรเสริญคนที่ควรติเตียน
 หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
 ผู้นั้นชื่อว่าสั่งสมความผิดไว้ด้วยปาก
 ย่อมไม่ประสบความสุข เพราะความผิดนั้น
 การปราศัยด้วยทรัพย์
 ในการเล่นการพนันจนหมดตัวนี้
 เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย
 แต่การที่บุคคลมีใจประทุษร้าย
 ในบุคคลผู้ดำเนินไปดีแล้วนี้เท่านั้น
 เป็นความผิดมากกว่า
 บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจอันชั่วติเตียนพระอริยะ
 ย่อมเข้าถึงนรกสิ้น ๑๓๖,๐๐๐ นีรพพุทท์กับ
 กับอีก ๕ อัปพุทท์กับ

โกกालิกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ชีณาสวพลสูตร^๑

ว่าด้วยกำลังของพระชีณาสพ

[๙๐] ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
 อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า
 “สารีบุตร ภิกษุชีณาสพมีกำลังเท่าไร จึงปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า
 ‘อาสวะของเราสิ้นแล้ว’”

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.อภุฎก. ๒๓/๒๘/๑๘๓-๑๘๔

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๔. เถรวรรค ๑๐. ขีณาสพลสูตร

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุขีณาสพมีกำลัง ๑๐ ประการ จึงปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า 'อาสวะของเราสิ้นแล้ว'

กำลัง ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่ภิกษุขีณาสพในพระธรรมวินัยนี้เห็นว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง แม้ข้อที่สังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่ภิกษุขีณาสพเห็นว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง นี่ก็เป็นกำลังของภิกษุขีณาสพที่ภิกษุขีณาสพอาศัยปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า 'อาสวะของเราสิ้นแล้ว'
๒. กามทั้งหลายเป็นธรรมที่ภิกษุขีณาสพเห็นว่าเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิงด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง แม้ข้อที่กามทั้งหลายเป็นธรรมที่ภิกษุขีณาสพเห็นว่าเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิงด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง นี่ก็เป็นกำลังของภิกษุขีณาสพที่ภิกษุขีณาสพอาศัยปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า 'อาสวะของเราสิ้นแล้ว'
๓. จิตของภิกษุขีณาสพเป็นธรรมชาติน้อมไป โน้มไป โอนไป ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดียิ่งในเนกขัมมะ ปราศจากเงื่อนธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะโดยประการทั้งปวง แม้ข้อที่จิตของภิกษุขีณาสพเป็นธรรมชาติน้อมไป โน้มไป โอนไป ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดียิ่งในเนกขัมมะ ปราศจากเงื่อนธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะโดยประการทั้งปวง นี่ก็เป็นกำลังของภิกษุขีณาสพ ที่ภิกษุขีณาสพอาศัยปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า 'อาสวะของเราสิ้นแล้ว'
๔. สติปัญญา ๔ เป็นธรรมที่ภิกษุขีณาสพเจริญอบรมดีแล้ว แม้ข้อที่สติปัญญา ๔ เป็นธรรมที่ภิกษุขีณาสพเจริญอบรมดีแล้ว นี่ก็เป็นกำลังของภิกษุขีณาสพ ที่ภิกษุขีณาสพอาศัยปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า 'อาสวะของเราสิ้นแล้ว'

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินบาท [๒. ทุติยปิณณาสก]

๔. เถรวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๕. สัมมปปธาน ๔ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว ...
๖. อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว ...
๗. อินทรีย์ ๕ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว ...
๘. พละ ๕ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว ...
๙. โพชฌงค์ ๗ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว ...
๑๐. มรรคมืดงศ์ ๘ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว [แม้ข้อที่
มรรคมืดงศ์ ๘ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว นี้ก็เป็นกำลัง
ของภิกษุชฌนาสพ ที่ภิกษุชฌนาสพอาศัยปฏิญญาความสิ้นอาสวะทั้งหลาย
ว่า 'อาสวะของเราสิ้นแล้ว']

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุชฌนาสพมีกำลัง ๑๐ ประการนี้แล จึงปฏิญญา
ความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า 'อาสวะของเราสิ้นแล้ว'

ชฌนาสพผลสูตรที่ ๑๐ จบ

เถรวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วาหุณสูตร	๒. อานันทสูตร
๓. ปุณณียสูตร	๔. พยากรณสูตร
๕. กัตถีสสูตร	๖. อธิมานสูตร
๗. นัปปิยสูตร	๘. อักโกสกสูตร
๙. โภกกาลิกสูตร	๑๐. ชฌนาสพผลสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๑. กามโภคีสสูตร

๕. อุปาสกวรรค

หมวดว่าด้วยอุบาสก

๑. กามโภคีสสูตร

ว่าด้วยกามโภคีนุคคล^๑

[๙๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกคหบดี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดี ได้เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึง
ได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดีดังนี้ว่า

คหบดี กามโภคีนุคคล ๑๐ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

กามโภคีนุคคล ๑๐ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. กามโภคีนุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วย
การงานที่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข และไม่แจกจ่าย
ไม่ทำบุญ
๒. กามโภคีนุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วย
การงานที่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย ไม่
ทำบุญ
๓. กามโภคีนุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วย
การงานที่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย
ทำบุญ
๔. กามโภคีนุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์ทั้งโดยชอบธรรม และ
ไม่ชอบธรรม ด้วยการงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว
ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข และไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ

เชิงอรรถ :

^๑ กามโภคีนุคคล หมายถึงผู้บริโภคมกาม, ผู้ครองเรือน, คฤหัสถ์ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๕/๒๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๐๗ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๑. กามโภคีสสูตร

๕. กามโภคีสบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์ทั้งโดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ
๖. กามโภคีสบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์ทั้งโดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ
๗. กามโภคีสบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข และไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ
๘. กามโภคีสบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ
๙. กามโภคีสบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ แต่เป็นผู้มัวเมา หมกมุ่น จดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้น
๑๐. กามโภคีสบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ ทั้งเป็นผู้ไม่มัวเมา ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้น

บรรดากามโภคีสบุคคล ๑๐ จำพวกนั้น กามโภคีสบุคคลที่แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญนี้ ควรติเตียนโดย ๓ สถาน คือ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า 'แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิด' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๓ นี้ว่า 'ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ' คหบดี กามโภคีสบุคคลนี้ ควรติเตียนโดย ๓ สถานนี้ (๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๑. กามโกคีสุต

กามโกคีนุคคลที่แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิด ครั้น
แสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญนี้ ควรติเตียนโดย
๒ สถาน ควรสรรเสริญโดยสถานเดียว คือ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า
'แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิด' ควรสรรเสริญโดยสถาน
เดียวนี้ว่า 'บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'ไม่แจกจ่าย
'ไม่ทำบุญ' คหบดี กามโกคีนุคคลนี้ ควรติเตียนโดย ๒ สถานนี้ แต่ควรสรรเสริญ
โดยสถานเดียวนี้ (๒)

กามโกคีนุคคลที่แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิด ครั้น
แสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญนี้ ควรติเตียนโดย
สถานเดียว ควรสรรเสริญโดย ๒ สถาน คือ ควรติเตียนโดยสถานเดียวนี้ว่า
'แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิด' ควรสรรเสริญโดยสถาน
ที่ ๑ นี้ว่า 'บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'แจกจ่าย
ทำบุญ' คหบดี กามโกคีนุคคลนี้ ควรติเตียนโดยสถานเดียวนี้ ควรสรรเสริญโดย
๒ สถานนี้ (๓)

กามโกคีนุคคลที่แสวงหาโภคทรัพย์ทั้งโดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม ด้วย
การทำงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข และไม่
แจกจ่าย ไม่ทำบุญนี้ ควรสรรเสริญโดยสถานเดียว ควรติเตียนโดย ๓ สถาน คือ
ควรสรรเสริญโดยสถานเดียวนี้ว่า 'แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่
'ไม่ผิด' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า 'แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วย
การทำงานที่ผิด' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข' ควร
ติเตียนโดยสถานที่ ๓ นี้ว่า 'ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ' คหบดี กามโกคีนุคคลนี้ ควร
สรรเสริญโดยสถานเดียวนี้ ควรติเตียนโดย ๓ สถานนี้ (๔)

กามโกคีนุคคลที่แสวงหาโภคทรัพย์ทั้งโดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม ด้วย
การทำงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่
แจกจ่าย ไม่ทำบุญนี้ ควรสรรเสริญโดย ๒ สถาน ควรติเตียนโดย ๒ สถาน
คือ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า 'แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๑. กามโกคีสุต

งานที่ผิด' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า 'แสวงหาโรคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วยการงานที่ผิด' ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ' คหบดี กามโกคิบุคคลนี้ควรสรรเสริญโดย ๒ สถานที่ ควรติเตียนโดย ๒ สถานที่ (๕)

กามโกคิบุคคลที่แสวงหาโรคทรัพย์ทั้งโดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม ด้วยการงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญนี้ ควรสรรเสริญโดย ๓ สถานที่ ควรติเตียนโดยสถานที่เดียว คือ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า 'แสวงหาโรคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด' ควรติเตียนโดยสถานที่เดียวนี้ว่า 'แสวงหาโรคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม ด้วยการงานที่ผิด' ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๓ นี้ว่า 'แจกจ่าย ทำบุญ' คหบดี กามโกคิบุคคลผู้บริโศกคามคุณนี้ ควรสรรเสริญโดย ๓ สถานที่ ควรติเตียนโดยสถานที่เดียวนี้ (๖)

กามโกคิบุคคลที่แสวงหาโรคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว 'ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข และไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญนี้ ควรสรรเสริญโดยสถานที่เดียว ควรติเตียนโดย ๒ สถานที่ คือ ควรสรรเสริญโดยสถานที่เดียวนี้ว่า 'แสวงหาโรคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า 'ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรติเตียนโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ' คหบดี กามโกคิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดยสถานที่เดียวนี้ ควรติเตียนโดย ๒ สถานที่ (๗)

กามโกคิบุคคลที่แสวงหาโรคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญนี้ ควรสรรเสริญโดย ๒ สถานที่ ควรติเตียนโดยสถานที่เดียว คือ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า 'แสวงหาโรคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด' ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรติเตียนโดยสถานที่เดียวนี้ว่า 'ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ' คหบดี กามโกคิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๒ สถานที่ ควรติเตียนโดยสถานที่เดียวนี้ (๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๑. กามโกคีสุต

กามโกคิบุคคลที่แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด ครั้น
แสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ ทั้งเป็นผู้มัวเมา
หมกมุ่น จดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านี้นี้
ควรสรรเสริญโดย ๓ สถาน ควรติเตียนโดยสถานเดียว คือ ควรสรรเสริญโดย
สถานที่ ๑ นี้ว่า 'แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด' ควร
สรรเสริญโดยสถานที่ ๒ นี้ว่า 'บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรสรรเสริญโดยสถาน
ที่ ๓ นี้ว่า 'แจกจ่าย ทำบุญ' ควรติเตียนโดยสถานเดียวนี้ว่า 'เป็นผู้มัวเมา
หมกมุ่น จดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์
เหล่านั้น' คหบดี กามโกคิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๓ สถานนี้ ควรติเตียนโดย
สถานเดียวนี้ (๙)

กามโกคิบุคคลที่แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด ครั้น
แสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ ทั้งเป็นผู้ไม่มัวเมา
ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์
เหล่านั้นนี้ ควรสรรเสริญโดย ๔ สถาน คือ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ นี้ว่า
'แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด' ควรสรรเสริญโดย
สถานที่ ๒ นี้ว่า 'บำรุงตนให้เป็นสุข' ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๓ นี้ว่า
'แจกจ่าย ทำบุญ' ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๔ นี้ว่า 'ไม่มัวเมา ไม่หมกมุ่น
ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้น' คหบดี
กามโกคิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๔ สถานนี้ (๑๐)

คหบดี กามโกคิบุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก

บรรดากามโกคิบุคคล ๑๐ จำพวกนี้ กามโกคิบุคคลที่แสวงหาโภคทรัพย์โดย
ชอบธรรม ด้วยการงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และ
แจกจ่าย ทำบุญ ทั้งเป็นผู้ไม่มัวเมา ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็น
เครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้นนี้ เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นหัวหน้า
สูงส่ง ล้ำเลิศ เปรียบเหมือนนมสดที่เกิดจากแม่โค นมสัมเกิดจากนมสด เนยข้นเกิด
จากนมสัม เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใสเกิดจากเนยใส ชาวโลกเรียกว่า เลิศกว่า
นมสัมเป็นต้น เหล่านี้ ฉันทิ บรรดากามโกคิบุคคล ๑๐ จำพวกนี้ กามโกคิบุคคลที่

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๒. ภัยสูตร

แสวงหาโรคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุง
ตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ ทั้งเป็นผู้ไม่มัวเมา ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ
เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโรคทรัพย์เหล่านั้นนี้ เป็นผู้เลิศ
ประเสริฐ เป็นหัวหน้า สูงส่ง ล้ำเลิศ ฉะนั้นเหมือนกัน

กามโรคสูตรที่ ๑ จบ

๒. ภัยสูตร

ว่าด้วยภัยเวร

[๙๒] ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี
ดังนี้ว่า

คหบดี เมื่อใด อริยสาวกระงับภัยเวร ๕ ประการได้แล้ว ประกอบด้วยองค์
เครื่องบรรลู่โสดา^๑ ๔ ประการ และเห็นแจ้งแทงตลอดอริยญายธรรม^๒ ด้วยปัญญาแล้ว
เมื่อนั้น อริยสาวกนั้น เมื่อหวังอยู่พึงพยากรณ์ตนเองว่า 'เรามีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิด
สัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีภูมิแห่งเปรตสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ และวินิบาต^๓สิ้นแล้ว เป็น
โสดาบัน^๔ ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ^๕ ในวันข้างหน้า'

อริยสาวกระงับภัยเวร ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ เพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย จึงประสพภัยเวรที่เป็นไป
ในปัจจุบันบ้าง ในสัมปรายภพบ้าง เสวยทุกข์โทมนัสทางใจบ้าง บุคคลผู้

เชิงอรรถ :

^๑ องค์เครื่องบรรลู่โสดา ในที่นี้หมายถึงคุณสมบัติของพระโสดาบัน (ส.ม.อ. ๓/๔๗๘/๓๐๗)

^๒ อริยญายธรรม หมายถึงมรรคพร้อมทั้งวิปัสสนา (อง.ทสก.อ. ๓/๙๑-๙๒/๓๖๗)

^๓ อบาย ทุกคติ วินิบาต ทั้ง ๓ คำนี้เป็นโวพจน์ของนรก (อง.เอกก.อ. ๑/๔๓/๕๐)

^๔ โสดาบัน หมายถึงผู้ประกอบด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ เพราะคำว่า โสตะ เป็นชื่อของอริยมรรคมีองค์ ๘
(อภิ.ปญจ.อ. ๓๑/๕๓๐)

^๕ สัมโพธิ ในที่นี้หมายถึงมรรค ๓ เบื้องสูง (สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค และอรหัตตมรรค) (อง.ติก.อ.
๒/๘๗/๒๔๒, อง.ติก.ฎีกา. ๒/๘๗/๒๓๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๒. ภยสูตร

เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ย่อมไม่ประสพภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบัน ที่เป็นไปในสัมปรายภพ ทั้งไม่ต้องเสวยทุกข์โทมนัสทางใจ บุคคลผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้ว ย่อมระงับภัยเวรนั้นได้ อย่างนี้

๒. บุคคลผู้ลักทรัพย์ ...

๓. บุคคลผู้ประพาศพิศในกาม ...

๔. บุคคลผู้พูดเท็จ ...

๕. บุคคลผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย^๑ อันเป็นเหตุแห่งความประมาท เพราะการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นปัจจัย จึงประสพภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบันบ้าง ในสัมปรายภพบ้าง ต้องเสวยทุกข์โทมนัสทางใจบ้าง บุคคลผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้ว ย่อมไม่ประสพภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบัน ที่เป็นไปในสัมปรายภพ ทั้งไม่ต้องเสวยทุกข์โทมนัสทางใจ บุคคลผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้ว ย่อมระงับภัยเวรนั้นได้ อย่างนี้

อริยสาวกระงับภัยเวร ๕ ประการ เป็นอย่างนี้แล

อริยสาวกประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุนิพพาน ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค”

เชิงอรรถ :

^๑ สุราและเมรัย หมายถึง สุรา ๕ อย่าง คือ (๑) สุราแป้ง (๒) สุราขม (๓) สุราข้าวสุก (๔) สุราใส่เชื้อ (๕) สุราผสมเครื่องปรุง และเมรัย ๕ อย่าง คือ (๑) เครื่องดองดอกไม้ (๒) เครื่องดองผลไม้ (๓) เครื่องดองน้ำอ้อย (๔) เครื่องดองน้ำผึ้ง (๕) เครื่องดองผสมเครื่องปรุง (ข.ข.อ. หน้า ๑๗-๑๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๒๑๓ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๒. ภยสูตร

๒. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า “พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชน พึงรู้เฉพาะตน”

๓. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า “พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติ สมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มี พระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควร แก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก”

๔. ประกอบด้วยศีลที่พระอริยะใคร่ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทิวฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ

อริยสาวกประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุโสดา ๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล

อริยสาวกนั้นเห็นแจ้งแทงตลอดอริยญาณธรรมด้วยปัญญา เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นอย่างนี้ว่า “เพราะเหตุนี้ เมื่อสิ่งนี้มี

สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป^๑ คือ

เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย	สังขารจึงมี
เพราะสังขารเป็นปัจจัย	วิญญานจึงมี
เพราะวิญญานเป็นปัจจัย	นามรูปจึงมี
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย	สฬายตนะจึงมี
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย	ผัสสะจึงมี
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย	เวทนาจึงมี
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย	ตัณหาจึงมี
เพราะตัณหาเป็นปัจจัย	อุปาทานจึงมี

เชิงอรรถ :

^๑ ส.ม. ๑๙/๑๐๒๔/๓๓๗, ข.อ. ๒๕/๑/๙๓, ข.ม. ๒๙/๑๘๖/๓๗๐, ข.จ. ๓๐/๘๘/๑๙๐

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสากรรค ๒. ภยสูตร

เพราะอุปาทานเป็นปัจฉัย	ภพจึงมี
เพราะภพเป็นปัจฉัย	ชาติจึงมี
เพราะชาติเป็นปัจฉัย	ชรา มรณะ โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสจึงมี

กองทุกข์ทั้งมวลนี้มีความเกิดขึ้นด้วยอาการอย่างนี้

เพราะอวิชชาดับไปไม่เหลือ	สังขารจึงดับ
เพราะสังขารดับ	วิญญานจึงดับ
เพราะวิญญานดับ	นามรูปจึงดับ
เพราะนามรูปดับ	สฬายตนะจึงดับ
เพราะสฬายตนะดับ	ผัสสะจึงดับ
เพราะผัสสะดับ	เวทนาจึงดับ
เพราะเวทนาดับ	ตัณหาจึงดับ
เพราะตัณหาดับ	อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ	ภพจึงดับ
เพราะภพดับ	ชาติจึงดับ
เพราะชาติดับ	ชรา มรณะ โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสจึงดับ

กองทุกข์ทั้งมวลนี้มีความดับด้วยอาการอย่างนี้”

อริยสาวกนั้นเห็นแจ้งแทงตลอดอริยอายุธรรมด้วยปัญญา เป็นอย่างนี้แล

เมื่อใด อริยสาวกกระทบภัยเวร ๕ ประการนี้ ประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลู่โสดา

๔ ประการนี้ และเห็นแจ้งแทงตลอดอริยอายุธรรมนี้แลด้วยปัญญาแล้ว เมื่อนั้น
อริยสาวกนั้น เมื่อหวังอยู่พึงพยากรณ์ตนเองว่า ‘เรามีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์
ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีภูมิแห่งเปรตสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ และวินิบาตสิ้นแล้ว เป็น
โสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’

ภยสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๓. กิ่งทิฏฐิกสูตร

๓. กิ่งทิฏฐิกสูตร

ว่าด้วยคำถามเกี่ยวกับทิฏฐิ^๑

[๙๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านอนาถบิณฑิกคหบดี ได้ออกจาก
กรุงสาวัตถีแต่ยังวัน เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ขณะนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีได้มี
ความคิดว่า “ยังไม่ใช่เวลาที่จะเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพราะพระองค์ยังทรงหลีกเร้น^๒
อยู่ ยังไม่ใช่เวลาที่จะเยี่ยมเยียนภิกษุทั้งหลายผู้อบรมจิต เพราะภิกษุเหล่านั้น
ยังหลีกเร้นอยู่ ทางที่ดี เราควรจะไปไปยังอารามของอัญญเดียรถีย์ปริพาชก”

ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก
สมัยนั้นแล พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก กำลังร่วมประชุมกัน สงเสียงเอ็ดอึง นั่ง
สนทนากันถึงดิรัจฉานกถามีประการต่าง ๆ ได้เห็นท่านอนาถบิณฑิกคหบดีผู้กำลัง เดิน
มาจากที่ไกล จึงชวนกันให้หยุดว่า “จงเงยบเสียงเถิด ท่านทั้งหลายอย่าได้สงเสียง
เลย อนาถบิณฑิกคหบดีคนนี้เป็นสาวกของพระสมณโคดมกำลังเดินมายังอาราม
อนาถบิณฑิกคหบดีนี้เป็นสาวกคนหนึ่งบรรดาคุณุหัตถ์ผู้มุ่งห่มผ้าขาวของพระสมณ-
โคดม ซึ่งอาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี พวกเขาชอบเสียงเบา ถูกฝึกให้มีเสียงเบา กล่าว
ชมผู้พูดเสียงเบา ทำอย่างไร เขาทราบว่าเป็นบริษัท^๓ เงยบเสียง ก็จะทำให้สำคัญว่าควรเข้าหา”

ครั้นแล้ว อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นจึงพากันนั่งเงยบ ลำดับนั้น อนาถบิณฑิก-
คหบดีเข้าไปหาอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่
บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นจึง
ถามว่า “คหบดี ขอท่านจงบอกเถิด พระสมณโคดมมีทิฏฐิอย่างไร”

เชิงอรรถ :

^๑ ทิฏฐิ ในที่นี้หมายถึงลัทธิ คือ คติความเชื่อถือหรือความคิดเห็น (อภ.ติก.อ. ๒/๖๖/๒๐๒)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๕๐ (ภณชานสูตร) หน้า ๑๐๖ ในเล่มนี้

^๓ บริษัท คือ หมู่, คณะ, ที่ประชุม, ประชุมชน เช่น พุทธบริษัท ๔ แต่ในที่นี้หมายถึงหมู่คณะของพวก
อัญญเดียรถีย์ปริพาชก

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๓. กิ่งทีฏฐิกสูตร

อนาถบิณฑิกคหบดีตอบว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าไม่ทราบทีฏฐิทั้งหมดของพระผู้มีพระภาคเลย”

“เอาเถิดท่านคหบดี ตามที่ท่านว่า ท่านไม่ทราบทีฏฐิทั้งหมดของพระสมณโคดม ขอท่านจงบอกเถิด พวกภิกษุมีทีฏฐิอย่างไร”

“ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าไม่ทราบทีฏฐิทั้งหมดของภิกษุทั้งหลายเลย”

“เอาเถิดท่านคหบดี ตามที่ท่านว่า ท่านไม่ทราบทีฏฐิทั้งหมดของพระสมณโคดม ทั้งไม่ทราบทีฏฐิทั้งหมดของพวกภิกษุอย่างนี้ ท่านจงบอกเถิด ท่านมีทีฏฐิอย่างไร”

“ท่านผู้เจริญ ไม่ยากที่ข้าพเจ้าจะบอกทีฏฐิของข้าพเจ้าว่ามีทีฏฐิอย่างไรใด เชิญท่านทั้งหลายบอกทีฏฐิของตนก่อนเถิด ไม่ยากที่ข้าพเจ้าจักบอกทีฏฐิของข้าพเจ้าว่ามีทีฏฐิอย่างไรใดในภายหลัง”

เมื่ออนาถบิณฑิกคหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกคนหนึ่งได้กล่าวกับอนาถบิณฑิกคหบดีว่า “คหบดี เรามีทีฏฐิอย่างนี้ว่า ‘โลกเที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’”

ปริพาชกคนหนึ่งกล่าวกับอนาถบิณฑิกคหบดีว่า “คหบดี เรามีทีฏฐิอย่างนี้ว่า ‘โลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’”

แม้ปริพาชกอีกคนหนึ่งก็กล่าวกับอนาถบิณฑิกคหบดีว่า “โลกมีที่สดุ...” อีกคนหนึ่งกล่าวว่า “โลกไม่มีที่สดุ...” อีกคนหนึ่งกล่าวว่า “ชีวะ^๑กับสรีระเป็นอยู่อย่างเดียวกัน...” อีกคนหนึ่งกล่าวว่า “ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน...” อีกคนหนึ่งกล่าวว่า “หลังจากตายแล้วตถาคต^๒เกิดอีก...” อีกคนหนึ่งกล่าวว่า “หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก...” อีกคนหนึ่งกล่าวว่า “หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี...” อีกคนหนึ่งกล่าวว่า “คหบดี เรามีทีฏฐิอย่างนี้ว่า ‘หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’”

เชิงอรรถ :

^๑ ชีวะ ในที่นี้หมายถึงวิญญาณอมตะหรืออาดมัน (ตามนัย อภิ.ปญจ.อ. ๑/๑/๑๒๙)

^๒ ตถาคต ในที่นี้เป็นคำที่ลัทธิอื่นใช้มาก่อนพุทธกาล หมายถึงอัตตา (อาดมัน) ไม่ได้หมายถึงพระพุทธเจ้า อรรถกถาอธิบายว่า หมายถึงสัตว์ (เทียบ ที.สี.อ. ๖๕/๑๐๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๓. กิ่งทิฏฐิลิกสูตร

เมื่อปริพาชกกล่าวอย่างนี้แล้ว อนาถบิณฑิกคหบดีจึงได้กล่าวว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ท่านผู้ใดกล่าวยืนยันอย่างนี้ว่า ‘คหบดี เรามีทิฏฐิอย่างนี้ว่า โลกเที่ยงนี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ ทิฏฐิของท่านผู้นี้เกิดขึ้นเพราะการมนสิการโดยไม่แยบคายของตนเป็นเหตุ หรือเพราะคำพูดของผู้อื่นเป็นเหตุ ก็ทิฏฐินี้แล เกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเท่านั้นที่ท่านผู้นี้ติดแล้ว เข้าถึงแล้ว

แม้ท่านผู้ใดกล่าวอย่างนี้ว่า ‘คหบดี เรามีทิฏฐิอย่างนี้ว่า โลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ ทิฏฐิของท่านผู้นี้เกิดขึ้นเพราะการมนสิการโดยไม่แยบคายของตนเป็นเหตุ หรือเพราะคำพูดของผู้อื่นเป็นเหตุ ก็ทิฏฐินี้แล เกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเท่านั้นที่ท่านผู้นี้ติดแล้ว เข้าถึงแล้ว

แม้ท่านผู้ใดกล่าวอย่างนี้ว่า ‘คหบดี เรามีทิฏฐิอย่างนี้ว่า โลกมีที่สุด โลกไม่มีที่สุด ... ชีวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน ... ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ ทิฏฐิของท่านผู้นี้เกิดขึ้นเพราะการมนสิการโดยไม่แยบคายเป็นเหตุ หรือเพราะคำพูดของผู้อื่นเป็นเหตุ ก็ทิฏฐินี้แล เกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเท่านั้นที่ท่านผู้นี้ติดแล้ว เข้าถึงแล้ว”

เมื่ออนาถบิณฑิกคหบดีกล่าวอย่างนี้แล้วปริพาชกเหล่านั้นจึงได้กล่าวว่า “คหบดี เราทั้งหมดบอกทิฏฐิของตนแล้ว ขอท่านจงบอกเถิด ท่านมีทิฏฐิอย่างไร”

“ท่านผู้เจริญ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นข้าพเจ้ามีทิฏฐิอย่างนี้ว่า ‘นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา”

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๓. กิงทิกฎีกสูตร

“คหบดี สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัย เกิดขึ้น สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเท่ากัน ที่ท่านเองติดแล้ว เข้าถึงแล้ว”

“ท่านผู้เจริญ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ก่อขึ้น อิงอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นข้าพเจ้าได้เห็นดีแล้วด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า ‘นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา’ และรู้ชัดอุบายเป็นเครื่องสลัดออกซึ่งสิ่งนั้นอย่างยอดเยี่ยม ตามความเป็นจริง”

เมื่ออนาถบิณฑิกคหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกเหล่านั้นพากันนั่งนิ่ง ก่อเขิน คอดก ก้มหน้า ชบเชา โต้ตอบไม่ได้ อนาถบิณฑิกคหบดีทราบวาปริพาชกเหล่านั้นพากันนั่งนิ่ง ก่อเขิน คอดก ก้มหน้า ชบเชา โต้ตอบไม่ได้ จึงลุกจากที่นั่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลเรื่องที่สนทนาปราศรัยกับอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นแด่พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบทุกประการ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ อย่างนั้นแหละ คหบดี ท่านสามารถข่มโมฆบุรุษเหล่านั้นได้อย่างแนบเนียนตามกาลอันควร โดยชอบธรรม”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจงให้อนาถบิณฑิกคหบดีเห็นชัด ชวนใจให้หยอกรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกกล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ด้วยธรรมีกถาแล้ว อนาถบิณฑิกคหบดีก็ลุกจากที่นั่ง ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วหลีกไป

เมื่ออนาถบิณฑิกคหบดีหลีกไปไม่นาน พระผู้มีพระภาคจึงรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดบวชได้ ๑๐๐ พรรษา ในธรรมวินัยนี้ แม้ภิกษุนั้นก็พึงข่มพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกได้อย่างแนบเนียน โดยชอบธรรมอย่างนี้ เหมือนอนาถบิณฑิกคหบดีข่มได้แล้ว”

กิงทิกฎีกสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปัจฉิมสูตร]

๕. อุปาสมวรรค ๔. วัชชียมาหิตสูตร

๔. วัชชียมาหิตสูตร

ว่าด้วยวัชชียมาหิตคหบดี

[๙๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ริมฝั่งสระคัคคราโบกขรณี เขตกรุงจำปา ครั้นนั้น วัชชียมาหิตคหบดีออกจากกรุงจำปาแต่ยังวัน เพื่อเฝ้า พระผู้มีพระภาค ได้มีความคิดว่า “ยังไม่ใช่เวลาที่จะเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพราะพระองค์ยังทรงหลีกเร้นอยู่ ยังไม่ใช่เวลาที่จะเยี่ยมเยียนภิกษุทั้งหลายผู้อบรมจิต เพราะภิกษุเหล่านั้นยังหลีกเร้นอยู่ ทางที่ดี เราควรจะไปยังอารามของอัญญเดียรถีย์ปริพาชก”

ครั้งนั้นแล วัชชียมาหิตคหบดีเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก สมัยนั้นแล พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกกำลังร่วมประชุมกัน ส่งเสียงเอ็ดอึง นั่งสนทนากันถึงดิรัจฉานกถา^๑ มีประการต่าง ๆ ได้เห็นวัชชียมาหิตคหบดีผู้กำลังเดินมาจากที่ไกล จึงชวนกันให้หยุดว่า “จงเจียบเสียงเถิด ท่านทั้งหลายอย่าได้ส่งเสียงเลย วัชชียมาหิตคหบดีคนนี้เป็นสาวกของพระสมณโคดมกำลังเดินมายังอาราม วัชชียมาหิตคหบดีนี้ เป็นสาวกคนหนึ่งบรรดาคฤหัสถ์ผู้มุ่งห่มผ้าขาวของพระสมณโคดม ซึ่งอาศัยอยู่ในกรุงจำปา พวกเขาชอบเสียงเบา ถูกฝึกให้มีเสียงเบา กล่าวชมผู้พูดเสียงเบา ทำอย่างไร เขาทราบว่าเป็นวัชชียมาหิตคหบดี^๒ เจียบเสียง ก็จะสำคัญว่าควรเข้าหา”

ครั้นแล้ว อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นจึงพากันนั่งเจียบ ลำดับนั้น วัชชียมาหิตคหบดีเข้าไปหาอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นจึงถามว่า

“คหบดี นัยว่า พระสมณโคดมทรงดิเตียนตบะทั้งหมด กล่าวโทษผู้มีตบะ เลี้ยงชีพเศร้าหมอง^๓โดยส่วนเดียว จริงหรือ”

เชิงอรรถ :

^๑ ดิรัจฉานกถา ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๖๙ (ปฐมกถาวัตถุสูตร) หน้า ๑๕๐ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๓ ข้อ ๙๓ (กิงทิกุลิกสูตร) หน้า ๒๑๖ ในเล่มนี้

^๓ เลี้ยงชีพเศร้าหมอง ในที่นี้หมายถึงประกอบทุกกรกิริยา ดำรงชีวิตอย่างผิดเคือง ทรมานตนให้ลำบาก (อ.ทสก.อ. ๓/๙๔/๓๖๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๔. วัชชียามาหิตสูตร

วัชชียามาหิตคหบดีตอบว่า “ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคจะได้ทรงติเตียนตบะทั้งหมดก็หามิได้ จะได้กล่าวโทษผู้มีตบะทุกคนผู้เลี้ยงชีพเสรำหมองโดยส่วนเดียวก็หามิได้ พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนตบะที่ควรติเตียน สรรเสริญตบะที่ควรสรรเสริญ เมื่อทรงติเตียนสิ่งที่ควรติเตียน สรรเสริญสิ่งที่ควรสรรเสริญ จึงชื่อว่าวิภวชาทิ(มีปกติตรัสจำแนก) ในเรื่องนี้พระผู้มีพระภาคมิใช่เอกังสวาที(มีปกติตรัสโดยส่วนเดียว)”

เมื่อวัชชียามาหิตคหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกคนหนึ่งจึงได้กล่าวกับวัชชียามาหิตคหบดีดังนี้ว่า “ประเดี๋ยวก่อน คหบดี พระสมณโคดมผู้ที่ท่านสรรเสริญ เป็นผู้แนะนำในทางฉิบหาย^๑ เป็นผู้ไม่มีบัญญัติ^๒”

“ท่านผู้เจริญ แม้ในเรื่องนี้ ข้าพเจ้ากล่าวกับท่านทั้งหลายโดยชอบธรรม พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติว่า ‘นี้กุศล นี้อกุศล’ พระผู้มีพระภาคเมื่อทรงบัญญัติกุศลและอกุศลอย่างนี้ จึงชื่อว่าทรงมีบัญญัติ มิใช่ผู้ทรงแนะนำในทางฉิบหาย มิใช่ผู้ไม่มีบัญญัติ”

เมื่อวัชชียามาหิตคหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกทั้งหลายพากันนั่งนิ่ง เกอเขิน คอดก ก้มหน้า ขบเข่า โต้ตอบไม่ได้ วัชชียามาหิตคหบดีทราบวาปริพาชกเหล่านั้นนั่งนิ่ง เกอเขิน คอดก ก้มหน้า ขบเข่า โต้ตอบไม่ได้ จึงลุกจากที่นั่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลเรื่องที่สนทนาปราศรัยกับอัญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นแต่พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบทุกประการ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ อย่างนั้นแหละ คหบดี ท่านสามารถข่มโมฆบุรุษเหล่านั้นได้อย่างแนบเนียนตามกาลอันควร โดยชอบธรรม เราไม่กล่าวตบะทั้งหมดว่า ‘ควรบำเพ็ญ หรือไม่ควรบำเพ็ญ’ เราไม่กล่าวการสมาทานทั้งหมดว่า ‘ควรสมาทาน หรือไม่ควรสมาทาน’ เราไม่กล่าวความมุ่งมั่น^๓ทั้งหมดว่า ‘ควรมุ่งมั่น

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นผู้แนะนำในทางฉิบหาย ในที่นี้หมายถึงให้สัตว์ถึงความพินาศ (อภ.ทสก.อ. ๓/๙๔/๓๖๗)

^๒ เป็นผู้ไม่มีบัญญัติ หมายถึงไม่สามารถบัญญัติอะไร หรือบัญญัตินิพพานที่ไม่สามารถจะเห็นประจักษ์ได้ (อภ.ทสก.อ. ๓/๙๔/๓๖๗)

^๓ มุ่งมั่น หมายถึงทำความเพียรเป็นหลักใหญ่ (อภ.เอกก.อ. ๔/๓๙๔/๔๔๐) ได้แก่สัมมปปธาน ๔ (อภ.จตุกก. ๒๑/๖๙/๘๔-๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๔. วัชชียมาหิตสูตร

หรือไม่ควรมุ่งมั่น' เราไม่กล่าวการสละคืนทั้งหมดว่า 'ควรสละคืน หรือไม่ควรสละคืน' เราไม่กล่าวความหลุดพ้นทั้งหมดว่า 'ควรหลุดพ้น หรือไม่ควรหลุดพ้น' ตบะใด เมื่อบุคคลบำเพ็ญอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป ตบะเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ไม่ควรบำเพ็ญ' ส่วนตบะใด เมื่อบุคคลบำเพ็ญอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น ตบะเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ควรบำเพ็ญ'

การสมาทานใด เมื่อบุคคลสมาทานอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป การสมาทานเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ไม่ควรสมาทาน' ส่วนการสมาทานใด เมื่อบุคคลสมาทานอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น การสมาทานเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ควรสมาทาน'

ความมุ่งมั่นใด เมื่อบุคคลมุ่งมั่นอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป ความมุ่งมั่นเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ไม่ควรมุ่งมั่น' ส่วนความมุ่งมั่นใด เมื่อบุคคลมุ่งมั่นอยู่ อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น ความมุ่งมั่นเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ควรมุ่งมั่น'

การสละคืนใด เมื่อบุคคลสละคืนอยู่ อกุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป การสละคืนเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ไม่ควรสละคืน' ส่วนการสละคืนใด เมื่อบุคคลสละคืนอยู่ อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น การสละคืนเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ควรสละคืน'

ความหลุดพ้นใด เมื่อบุคคลหลุดพ้นอยู่ อกุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป ความหลุดพ้นเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ไม่ควรหลุดพ้น' ส่วนความหลุดพ้นใด เมื่อบุคคลหลุดพ้นอยู่ อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น ความหลุดพ้นเช่นนั้น เรากล่าวว่า 'ควรหลุดพ้น'

ลำดับนั้นแล วัชชียมาหิตคหบดีผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ขวนใจให้อยากลับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้งกล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่น ร่าเริงด้วยธรรมมีกถาแล้วจึงลุกจากที่นั่ง ถวายอภิवाทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ แล้วหลีกไป

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสการรรค ๕. อุตติยสูตร

เมื่อวัชชีขมาหิตคหบดีหลีกไปไม่นาน พระผู้มีพระภาคจึงรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีมุขีคือกิเลสในนัยน์ตาน้อยตลอดกาลนาน แม้ภิกษุนั้นก็พึงชมอัญญเดียรถีย์ปริพาชกทั้งหลายได้อย่างแนบเนียน โดยชอบธรรมอย่างนี้เหมือนวัชชีขมาหิตคหบดีชมได้แล้ว”

วัชชีขมาหิตสูตรที่ ๔ จบ

๕. อุตติยสูตร

ว่าด้วยอุตติยปริพาชกทูลถามพระผู้มีพระภาค

[๙๕] ครั้งนั้นแล อุตติยปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “ท่านพระโคตม โลกเที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริงหรือหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อุตติยะ ข้าว่า ‘โลกเที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ นี้เราไม่ตอบ”

“ท่านพระโคตม โลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริงหรือ”

“อุตติยะ แม้ข้าว่า ‘โลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ นี้เราก็กไม่ตอบ”

“ท่านพระโคตม โลกมีที่สดุ ... โลกไม่มีที่สดุ ... ชีวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน... ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริงหรือ^๑”

“อุตติยะ แม้ข้าว่า ‘โลกมีที่สดุ ... โลกไม่มีที่สดุ ... ชีวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน ... ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีก

เชิงอรรถ :

^๑ เทียบดูเนื้อความนี้พร้อมทั้งเชิงอรรถในข้อ ๙๓ (กิงทิจญฺญิกสูตร) หน้า ๒๑๗ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปัจจนวาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๕. อุตติยสูตร

ก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่น 'ไม่จริง' นี้เราก็ไม่ตอบ"

"ท่านถูกข้าพเจ้าถามว่า 'ท่านพระโคตม โลกเที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริงหรือหนอ' ก็กล่าวว่า 'อุตติยะ ข้าพเจ้าว่า 'โลกเที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง' นี้เราไม่ตอบ'

เมื่อถูกถามว่า 'ท่านพระโคตม โลกไม่เที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริงหรือ' ก็กล่าวว่า 'อุตติยะ แม้ข้าพเจ้าว่า 'โลกไม่เที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง' นี้เราก็ไม่ตอบ'

เมื่อถูกถามว่า 'ท่านพระโคตม โลกมีที่ที่สุด ... โลกไม่มีที่ที่สุด ... ชีวะกับสรีระ เป็นอย่างเดียวกัน ... ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริงหรือ' ก็กล่าวว่า 'อุตติยะ แม้ข้าพเจ้าว่า 'โลกมีที่ที่สุด ... โลกไม่มีที่ที่สุด ... ชีวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน ... ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง' นี้เราก็ไม่ตอบ' ท่านพระโคตมจะตอบในทางไหน"

"อุตติยะ เราแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความรู้อย่างยิ่ง เพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะ และปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง"

"ข้อที่ท่านพระโคตมได้ทรงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความรู้อย่างยิ่ง เพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้งนั้น ก็จักเป็นเหตุให้สัตว์โลกทั้งหมดหรือกึ่งหนึ่ง หรือสามส่วนออกไปจากทุกข์ได้หรือ"

เมื่ออุตติยปริพาชกทูลถามอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงนิ่งเสีย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๕. อุตติยสูตร

ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนทมีความคิดอย่างนี้ว่า “อุตติยปริพาชกอย่าได้มี
มิจฉาทิฏฐิอย่างนี้เลย ว่า ‘พระสมณโคดมถูกเราถามปัญหาเฉพาะหน้าทั้งหมด ย่อม
เสี่ยง ไม่ทรงวิสัยชนา หรือไม่สามารถวิสัยชนาแน่นอน’ เพราะมิจฉาทิฏฐินั้น จะพึง
เป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานแก่เธอ”

ลำดับนั้น ท่านพระอานนทจึงกล่าวกับอุตติยปริพาชกว่า “อุตติยะผู้มีอายุ
ถ้าเช่นนั้น เราจักอุปมาแก่ท่าน บุคคลผู้รับบางพวกในโลกนี้ ย่อมรู้บรรพแห่งภษิตได้
ด้วยอุปมา เปรียบเหมือนนครของพระราชชาติตั้งอยู่ชายแดน นครนั้นมีป้อมมั่นคง
มีกำแพงและประตูมั่นคง มีประตูเดียว นายประตูในนครนั้น เป็นบัณฑิต ฉลาด
มีปัญญา ห้ามคนที่ไม่รู้จัก ให้คนที่รู้จักเข้าไปได้ เขาเดินเลียบไปตามทางเลียบ
กำแพงโดยรอบนครนั้น ไม่เห็นที่ต่อกำแพงหรือช่องกำแพงโดยที่ สุดแม้เพียงช่องที่แมว
ออกได้ และเขาก็ไม่มีความรู้อย่างนี้ว่า ‘สัตว์มีจำนวนเท่านี้เข้ามายังนครนี้ หรือออก
ไปจากนครนี้’ โดยที่แท้ เขามีความรู้ในเรื่องนี้ อย่างนี้ว่า ‘สัตว์ใหญ่ ๆ บางเหล่า
ที่เข้ามายังนครนี้ หรือออกไปจากนครนี้ทั้งหมด เข้ามาหรือออกไปทางประตูนี้’ แม้ฉันใด

พระตถาคตก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มิได้ทรงมีความขวนขวายอย่างนี้ว่า ‘สัตว์โลก
ทั้งหมด หรือกึ่งหนึ่ง หรือสามส่วนจักออกจากทุกขได้’ โดยที่แท้ พระตถาคตทรงมี
พระญาณในเรื่องนี้ อย่างนี้ว่า ‘สัตว์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ที่ออกไปแล้ว กำลังออกไป
หรือจักออกไปจากโลก สัตว์เหล่านั้นทั้งหมดละนิวรรณ์ ๕ ประการที่เป็นเครื่องเศร้า
หมองแห่งใจ เป็นเครื่องทอนกำลังปัญญา เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นดีในสติปัญญา ๔ เจริญ
โพชฌงค์ ๗ ตามความเป็นจริงแล้ว จึงออกไป กำลังออกไป หรือจักออกไปจากโลก
อย่างนี้’ ท่านอุตติยะ ก็เพราะท่านได้ทูลถามปัญหานั้นกับพระผู้มีพระภาคด้วยเหตุ
อย่างอื่น ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงไม่ทรงตอบปัญหานั้นแก่ท่าน”

อุตติยสูตรที่ ๕ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๖. โภกนุทสูตร

๖. โภกนุทสูตร

ว่าด้วยโภกนุทปริพาชกถามพระอานนท์

[๙๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์อยู่ ณ ตโปทาราม เขตกรุงราชคฤห์ ได้ลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่ง เข้าไปยังแม่น้ำตโปทาเพื่อเอาน้ำลูบตัว เสร็จแล้วกลับขึ้นมา ครองผ้าผืนเดียว ยืนฝั่งตัวอยู่ แม้โภกนุทปริพาชกก็ลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่ง ได้ไปยัง แม่น้ำตโปทาเพื่อเอาน้ำลูบตัว เห็นท่านพระอานนท์เดินมาแต่ที่ไกลจึงถามว่า “ท่าน เป็นใคร อยู่ที่นี่”

ท่านพระอานนท์ตอบว่า “ผู้มีอายุ เราเป็นภิกษุ”

“เป็นภิกษุพวกไหน”

“พวกสมณศากยบุตร”

“หากท่านจะให้โอกาสแก้ปัญหา ข้าพเจ้าจะขอถามข้อข้องใจบางอย่างกับท่าน”

“เชิญถามเถิด เราฟังแล้วจักแก้”

“ท่านมีทิฏฐิ^๑อย่างนี้หรือว่า ‘โลกเที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’

“ผู้มีอายุ เรามีได้มีทิฏฐิอย่างนั้นเลย ว่า ‘โลกเที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’

“ท่านมีทิฏฐิอย่างนี้หรือว่า ‘โลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’

“เรามีได้มีทิฏฐิอย่างนั้นเลย ว่า ‘โลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’

“ท่านมีทิฏฐิอย่างนี้หรือว่า ‘โลกมีที่ สุด ... โลกไม่มีที่ สุด ... ชีวะกับ สรรีระ เป็น อย่างเดียวกัน ... ชีวะกับ สรรีระ เป็น คน ละ อย่าง กัน ... หลังจาก ตาย แล้ว ตถาคต เกิด อีก ... หลังจาก ตาย แล้ว ตถาคต ไม่ เกิด อีก ... หลังจาก ตาย แล้ว ตถาคต เกิด อีก ก็มี ไม่ เกิด อีก ก็มี ... หลังจาก ตาย แล้ว ตถาคต เกิด อีก ก็ ไม่ใช่ ไม่ เกิด อีก ก็ ไม่ใช่ นี้ เท่านั้น จริง อย่างอื่นไม่จริง”

“ผู้มีอายุ เรามีได้มีทิฏฐิอย่างนั้นเลย ว่า ‘โลกมีที่ สุด ... โลกไม่มีที่ สุด ... ชีวะกับ สรรีระ เป็น อย่างเดียวกัน ... ชีวะกับ สรรีระ เป็น คน ละ อย่าง กัน ... หลังจาก ตาย แล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๙๓ (กิงทิฏฐิสสูตร) หน้า ๒๑๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๒๖ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๖. โภกนุทสูตร

ตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง”

“ถ้าเช่นนั้น ท่านก็ไมรู้ ไม่เห็นละซี”

“ผู้มีอายุ เราไมรู้ ไม่เห็น ก็ห้ามมิได้ เรารู้ อยู่ เห็นอยู่”

“ท่านเมื่อถูกข้าพเจ้าถามว่า ‘ท่านมีทิฏฐิอย่างนี้หรือว่า ‘โลกเที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ ก็กล่าวว่า ‘ผู้มีอายุ เรามีได้มีทิฏฐิอย่างนั้นเลยว่า ‘โลกเที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’”

เมื่อถูกถามว่า ‘ท่านมีทิฏฐิอย่างนี้หรือว่า ‘โลกไม่เที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ ก็กล่าวว่า ‘ผู้มีอายุ เรามีได้มีทิฏฐิอย่างนั้นเลยว่า ‘โลกไม่เที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’

เมื่อถูกถามว่า ‘ท่านมีทิฏฐิอย่างนี้หรือว่า ‘โลกมีที่ สุด ... โลกไม่มีที่ สุด ... ชีวะ กับ สรีระ เป็น อย่าง เดียว กัน ... ชีวะ กับ สรีระ เป็น คน ละ อย่าง กัน ... หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ ก็กล่าวว่า ‘ผู้มีอายุ เรามีได้มีทิฏฐิอย่างนั้นเลย ‘โลกมีที่ สุด ... โลกไม่มีที่ สุด ... ชีวะ กับ สรีระ เป็น อย่าง เดียว กัน ... ชีวะ กับ สรีระ เป็น คน ละ อย่าง กัน ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’

เมื่อถูกถามว่า ‘ถ้าอย่างนั้น ท่านก็ไมรู้ ไม่เห็นละซี’ ก็กล่าวว่า ‘ผู้มีอายุ เราไมรู้ ไม่เห็น ก็ห้ามมิได้ เรารู้ อยู่ เห็นอยู่’ ผู้มีอายุ ก็เนื้อความแห่งภาษิตนี้ จะพึงเข้าใจได้ อย่างไร”

ท่านพระอานนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ข้อว่า ‘โลกเที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ นี้เป็นทิฏฐิอย่างหนึ่ง ข้อว่า ‘โลกไม่เที่ยง นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’ นี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๖. โภกนุทสูตร

เป็นทิวฏฐิอย่างหนึ่ง ชื่อว่า ‘โลกมีที่สุด ... โลกไม่มีที่สุด ... ชีวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน ... ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี ... หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่ นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง’
นี่เป็นทิวฏฐิอย่างหนึ่ง ผู้มีอายุ ทิวฏฐิ^๑ มุลเหตุแห่งทิวฏฐิ^๒ ทิวฏฐิที่ยึดมั่น^๓ ทิวฏฐิที่กัลมรุม^๔ ความเพิกถอนทิวฏฐิ^๕ มีประมาณเท่าใด เราดู เราเห็นทิวฏฐิเป็นต้นนั้นประมาณเท่านั้น เราดูทิวฏฐิเป็นต้นนั้นจึงกล่าวว่า ‘รู้อยู่’ เราเห็นทิวฏฐิเป็นต้นนั้นจึงกล่าวว่า ‘เห็นอยู่’ เราจะกล่าวว่า ‘ไม่รู้ ไม่เห็น’ ได้อย่างไร ผู้มีอายุ เราดูอยู่ เห็นอยู่”

“ท่านชื่ออะไร และเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายเรียกท่านว่าอย่างไร”

“ผู้มีอายุ เราชื่อ ‘อานนท’ และเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายก็เรียกเราว่า ‘อานนท’

“ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าสนทนากับอาจารย์ใหญ่ แต่ไม่รู้เลยว่าเป็น ‘ท่านอานนท’ ถ้าข้าพเจ้าจะพึงรู้ว่า ‘ท่านผู้นี้คือท่านอานนท’ ข้าพเจ้าก็จะไม่กล่าวตอบได้ถึงเพียงนี้ ขอท่านอานนทจงยกโทษให้ข้าพเจ้าเถิด”

โภกนุทสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ทิวฏฐิ ในที่นี้หมายถึงทิวฏฐิ ๖๒ ประการ (อง.ทสก.อ. ๓/๙๖/๓๖๙)

^๒ มุลเหตุแห่งทิวฏฐิ ในที่นี้หมายถึงมูลเหตุทิวฏฐิ ๘ ประการ คือ ชันธ อวิชา ผัสสะ สัญญา วิดก อโยนิโส มนสิการ ปาปมิตร และปรโตโฆสะ(การฟังอสังกรรมจากผู้อื่น) (อง.ทสก.อ. ๓/๙๖/๓๖๙)

^๓ ทิวฏฐิที่ยึดมั่น นี่เป็นชื่อของทิวฏฐิที่ครอบงำสัตว์ (อง.ทสก.อ. ๓/๙๖/๓๖๙)

^๔ ทิวฏฐิที่กัลมรุม ในที่นี้หมายถึงทิวฏฐิ ๑๘ ประการ คือ (๑) ทิวฏฐิ(ความเห็นที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง) (๒) การตกอยู่ในทิวฏฐิ (๓) ความรกชฎคือทิวฏฐิ (๔) ความกัณดารคือทิวฏฐิ (๕) เสียนนามคือทิวฏฐิ (๖) ความตื่นรนคือทิวฏฐิ (๗) เครื่องผูกคือทิวฏฐิ (๘) ลูกศรคือทิวฏฐิ (๙) ความคับแค้นคือทิวฏฐิ (๑๐) ความกังวลคือทิวฏฐิ (๑๑) เครื่องจองจำคือทิวฏฐิ (๑๒) เหวคือทิวฏฐิ (๑๓) อนุสัยคือทิวฏฐิ (๑๔) ความเดือดร้อนคือทิวฏฐิ (๑๕) ความเร่าร้อนคือทิวฏฐิ (๑๖) เครื่องร้อยรัดคือทิวฏฐิ (๑๗) อุบาทวนคือทิวฏฐิ, ความยึดมั่นคือทิวฏฐิ (๑๘) ความยึดมั่นถือมั่นคือทิวฏฐิ (อง.ทสก.อ. ๓/๙๖/๓๖๙, ขุ.ป.อ. ๑๒๗-๑๒๘/๕๓) และ ดู ขุ.ป. ๒๙/๑๒/๔๐

^๕ ความเพิกถอนทิวฏฐิ ในที่นี้หมายถึงโสดาปัตติมรรค ที่ชื่อว่า ทิวฏฐิสมุขมาตะ เพราะถอนทิวฏฐิได้ทั้งหมด (อง.ทสก.อ. ๓/๙๖/๓๖๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๒๒๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๗. อาหุเนยยสูตร

๗. อาหุเนยยสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย

[๙๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึสติล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขา-
บาททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิติ
๓. เป็นผู้มึมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี
๔. เป็นสัมมาทิวฐิติ ประกอบด้วยความเห็นชอบ
๕. แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ แสดงให้ปรากฏหรือให้หายไปก็ได้ ทะลุฝา กำแพง และภูเขา ไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นหรือตกลงในแผ่นดินเหมือนไปในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำโดยที่น้ำไม่แยกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ นั่งขัดสมาธิเหาะไปในอากาศเหมือนนกบินไปก็ได้ ใช้ฝ่ามือลูบคลำดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกก็ได้
๖. ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๗. อาหุเนยยสูตร

๗. กำหนดรู้จิตของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วยจิตของตน คือ จิตมีราคะก็รู้ว่า มีราคะ หรือปราศจากราคะก็รู้ว่าปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ... หรือ ปราศจากโทสะ ... จิตมีโมหะ ... หรือปราศจากโมหะ ... จิตหดหู่ ... หรือ ฟุ้งซ่าน ... จิตเป็นมหัคคตะ^๑ ... หรือไม่เป็นมหัคคตะ ... จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ... หรือไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ... จิตเป็นสมาธิ ... หรือไม่เป็นสมาธิ ... จิต หลุดพ้น ... หรือไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าไม่หลุดพ้น

๘. ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอัน มากบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า 'ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุ อย่างนั้น ๆ จุตติจากภพนั้นก็ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพโน้น เราก็มียชื่อ อย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตติจากภพนั้นแล้วจึงมาเกิดในภพนี้' ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้

๙. เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิด ดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า 'หมู่สัตว์ที่ประกอบกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิดและชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตาม ความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก แต่หมู่สัตว์ที่ประกอบกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบและชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความ เห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์' เห็นหมู่

เชิงอรรถ :

^๑ มหัคคตะ แปลว่า ถึงความเป็นใหญ่ หมายถึงรูปาวจรกุศลจิต และอรูปาวจรกุศลจิต (ข.ป.อ. ๑/๑๐๔/๓๖๖) และดุคกัทธิกรรมปิฎก แปล เล่ม ๓๔ ข้อ ๑๖๐-๒๖๘ หน้า ๕๗-๘๕

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๓๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๘. เภรสูตร

สัตว์ผู้กำลังจืด กำลังเกิดทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและ
เกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตาม
กรรมอย่างนี้แล

๑๐. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงเป็นผู้ควรแก่ของ
ที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนา
บุญอันยอดเยี่ยมของโลก

อาหุเนยยสูตรที่ ๗ จบ

๘. เภรสูตร

ว่าด้วยคุณธรรมของพระภะระ

[๙๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุภะระประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ จะอยู่ใน
ทิศใด ๆ ย่อมอยู่สำราญโดยแท้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุภะระ

๑. เป็นรัตตัญญู^๑ บวชมานาน
๒. เป็นผู้มึศีล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๓. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลายที่มี
ความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด
ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์
ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แห่งตลอดดีด้วยทิวฐิ
๔. ทรงจำปาติโมกข์ทั้งสอง^๒ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร
วินิจฉัยได้ดีโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ

เชิงอรรถ :

^๑ รัตตัญญู ในที่นี้หมายถึงรูราตรินาน คือ บวช รู้แจ้งธรรม และเป็นพระชินาสพ (อง.เอกก.อ. ๑/๑๘๘/๑๒๒)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๓๓ (อุพพทิกาสูตร) หน้า ๘๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๙. อุปาลิสุต

๕. เป็นผู้ฉลาดในการระงับอิทธิฤทธิ์ที่เกิดขึ้น
๖. เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์อย่างยิ่ง
ในอภิธรรม และอภิวินัย
๗. เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชช-
บริหารตามแต่จะได้
๘. เป็นผู้นำเลื่อมใสในการก้าวไปและถอยกลับ เป็นผู้สรวมดีในการนั่งใน
ละแวกบ้าน
๙. เป็นผู้ได้มาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตาม
ความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก
๑๐. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเถระประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จะอยู่ในทิศใด ๆ
ย่อมอยู่สำราญโดยแท้

เถรสูตรที่ ๘ จบ

๙. อุปาลิสุต

ว่าด้วยพระอุบาลีขออนุญาตอยู่ป่า

[๙๙] ครั้งนั้น ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ปรารถนาจะอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัด
คือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่^๑”

เชิงอรรถ :

^๑ ป่าโปร่ง หมายถึงป่าอยู่นอกเสาหลักเขตเมืองออกไปอย่างน้อยชั่ว ๕๐๐ ธนุ

ป่าทึบ หมายถึงที่ไม่มีคนอยู่อาศัยเลยเขตหมู่บ้านไป (อภ.ทก.อ. ๒/๓๑/๓๐, อภ.ทสก.อ. ๓/๙๙/๓๗๐)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๙. อุปาลิสุต

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุบาลี เสนาสนะอันเจียมสงัดคือป่าโปร่งและป่าทึบ อยู่ลำบาก ท้าวเวก^๑ได้ยาก ในการอยู่โดดเดี่ยวก็อภิมย^๒ได้ยาก ป่าทั้งหลายเห็นจะ ชักน่าจิตของภิกษุผู้ยังไม่ได้สมาธิ^๓ให้หวาดหวั่น อุบาลี ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เรายังไม่ได้สมาธิ จักอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัดคือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่’ ผู้นั้นพึงหวัง ข้อนี้ได้ว่า ‘จักจมลง^๔หรือจักฟุ้งซ่าน^๕’

เปรียบเหมือนมีห้วงน้ำใหญ่ ถ้ามีข้างใหญ่สูง ๗ ศอก หรือ ๗ ศอกครึ่งมาถึงเข้า ข้างนั้นพึงคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรจะลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้วล้างหูเล่นบ้าง ล้างหลัง เล่นบ้าง อาบ ตุ่ม ขึ้นมาแล้วหลีกไปตามปรารภนา’ ข้างนั้นลงสู่ห้วงน้ำนั้นแล้ว พึ่งล้างหูเล่นบ้าง ล้างหลังเล่นบ้าง อาบ ตุ่ม ขึ้นมาแล้วหลีกไปตามปรารภนา ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะข้างนั้นมีร่างกายใหญ่ จึงต้องลงน้ำลึก

ครั้นกระต่ายหรือเสือปลามาถึงห้วงน้ำนั้นเข้า กระต่ายหรือเสือปลานั้นพึงคิด อย่างนี้ว่า ‘เราเป็นอะไรและข้างใหญ่เป็นอะไร ทางที่ดี เราควรจะลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้ว ล้างหูเล่นบ้าง ล้างหลังเล่นบ้าง อาบ ตุ่ม ขึ้นมาแล้วหลีกไปตามปรารภนา’ กระต่าย หรือเสือปลานั้นลงสู่ห้วงน้ำนั้นโดยฉับพลัน ไม่ทันได้พิจารณา จำต้องหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จักจมลงหรือจักลอยขึ้น’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะกระต่ายหรือเสือปลานั้น มีร่างกายเล็ก ลงในห้วงน้ำลึกไม่ได้ ฉะนั้นใด

ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เราเมื่อยังไม่ได้สมาธิ จักอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัด คือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จักจมลงหรือจักฟุ้งซ่าน’ ฉะนั้น เหมือนกัน

เปรียบเหมือนเด็กอ่อนยังนอนหงาย เล่นมูตรและคูถของตน เธอเข้าใจเรื่องนั้น อย่างไร การเล่นนี้เป็นการเล่นของเด็กอ่อนโดยทั่วไปหรือ”

พระอุบาลีกราบทูลว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

เชิงอรรถ :

^๑ **เวก** ในที่นี้หมายถึงกายวิเวก(สังัดกาย) (อภ.ทสก.อ. ๓/๙๙/๓๗๐)

^๒ **สมย** ในที่นี้หมายถึงอุปะจารสมาธิ หรืออัปปนาสมาธิ (อภ.ทสก.อ. ๓/๙๙/๓๗๐)

^๓ **จมลง** หมายถึงจมลงเพราะกามวิตก (อภ.ทสก.อ. ๓/๙๙/๓๗๐)

^๔ **ฟุ้งซ่าน** หมายถึงฟุ้งซ่านเพราะพยามาทวิตกและวิหิงสาวิตก (อภ.ทสก.อ. ๓/๙๙/๓๗๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๙. อุปาลิสุต

“อุบาลี สมัยต่อมา เด็กคนนั้นเองเจริญเติบโตขึ้น มีอินทรีย์แก่กล้าขึ้น เล่นเครื่องเล่นสำหรับเด็ก คือเล่นไถน้อย ๆ เล่นตีไม้หึ่ง เล่นกังหันไม้ เล่นกังหันใบไม้ เล่นดวงทราย เล่นรถน้อย ๆ เล่นรถน้อย ๆ เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การเล่นนี้ยิ่งกว่า ประณีตกว่าการเล่นที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“อุบาลี สมัยต่อมา เด็กคนนั้นเองเจริญเติบโตขึ้นอีก มีอินทรีย์แก่กล้าเต็มที อิมเอิบพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนอยู่ด้วยรูปที่พึงรู้แจ้งทางตา อันนำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ ขวนให้รัก ชักให้ใคร่ ขวนใจให้กำหนด ด้วยเสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู ... ด้วยกลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ... ด้วยรสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น ... ด้วยโผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย อันนำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ ขวนให้รัก ชักให้ใคร่ ขวนใจให้กำหนด เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การเล่นนี้ยิ่งกว่า ประณีตกว่าการเล่นที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“อุบาลี ตถาคตอุบัติขึ้นมาในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยตนเองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝักผู้สมควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า^๑ เป็นพระผู้มีพระภาค^๒ ตถาคตรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ด้วยตนเองแล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น^๓ มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศ พรหมจรรย์^๔ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์^๕ ครบถ้วน”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๑๑ (เสนาสนสูตร) หน้า ๑๗ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๓ ข้อ ๑๑ (เสนาสนสูตร) หน้า ๑๗ ในเล่มนี้

^๓ มีความงามในเบื้องต้น หมายถึงศีล มีความงามในท่ามกลาง หมายถึงอริยมรรค มีความงามในที่สุด หมายถึงพระนิพพาน (ที.สี.อ. ๑๙๐/๑๕๙)

^๔ พรหมจรรย์ หมายถึงความประพฤติประเสริฐ มีนัย ๑๐ ประการ คือ ทาน (การให้) ไวยาวัจจะ (การชวนช่วยช่วยเหลือ) ปัญจศีล (ศีลห้า) อัปปมัญญา (การประพฤติพรหมวิหารอย่างไม่มีขอบเขต) เมถุน-วิริติ (การงดเว้นจากการเสพเมถุน) สหารสันโดษ (ความยินดีเฉพาะศุภครองของตน) วิริยะ (ความเพียร) อุโปสสังคะ (องค์อุโบสถ) อริยมรรค (ทางอันประเสริฐ) และศาสนา (พระพุทธศาสนา) ในที่นี้หมายถึงศาสนา (ที.สี.อ. ๑๙๐/๑๖๐-๑๖๒)

^๕ บริบูรณ์ หมายถึงไม่มีสิ่งเป็นโทษที่จะต้องนำออก บริบูรณ์ หมายถึงเต็มที่แล้ว โดยไม่ต้องนำไปเพิ่มอีก (ตามนัย วิ.อ. ๑/๑/๑๒๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๙. อุปาลิสุต

คหบดี หรือบุตรคหบดีผู้เกิดภายหลังในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ฟังธรรมนั้นแล้ว ได้ศรัทธาในตถาคต ได้ศรัทธาแล้วพิจารณาเห็นว่า 'ขรवासคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้อยู่ครองเรือน จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนดุจสังข์ที่ขัดแล้วนี้ มิใช่ทำได้ง่าย ทางที่ดี เราควรจะไปลงผม และหนวด ครองผ้ากาสาเยะ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต'

สมัยต่อมา เขาได้ละกองโกศทรัพย์น้อยใหญ่ เครื่องอาถรรพ์น้อยใหญ่แล้ว ไปลงผม และหนวด ครองผ้ากาสาเยะ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

เมื่อบวชแล้ว เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขาและสาชีพ^๑ เสมอด้วยภิกษุทั้งหลาย ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑอาวุธ และศีสตราวุธ มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ รับเอาแต่ของที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย เป็นคนสะอาดอยู่

เป็นผู้ละพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่คำสัตย์ ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก เชื่อถือได้ ไม่หลอกลวงชาวโลก

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด คือ ฟังความจากฝ่ายนี้แล้วไม่ไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความจากฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น สมานคนที่แตกกัน ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน ชื่นชมยินดีเพิลิตเพิลินต่อผู้ที่สามัคคีกัน พูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์ความสามัคคี

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ คือ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ ไพเราะ น่ารัก จับใจ เป็นคำของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดถูกเวลา พูดคำจริง พูดถึงประโยชน์ พูดถึงธรรม พูดถึงวินัย พูดคำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์เหมาะแก่เวลา

เชิงอรรถ :

^๑ สิกขา หมายถึงไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา สาชีพ หมายถึงสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ ดุวินัยปิฎกแปล เล่มที่ ๑ หน้า ๓๓

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๙. อุปาลิสุต

ภิกษุนั้นเป็นผู้เว้นขาดจากการพรากพืชคามและภุตคาม ฉันทมือเดียว ไม่ฉันทอนกลางคืน เว้นขาดจากการฉันทในเวลาวิกาล^๑ เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการละเล่นที่เป็นข้าศึกแก่กุศล เว้นขาดจากการตัดทรง ประดับ ตกแต่งร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประทีนผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัว เว้นขาดจากที่นอนสูงใหญ่ เว้นขาดจากการรับทองและเงิน เว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ^๒ เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ เว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี เว้นขาดจากการรับทาสหญิงและทาสชาย เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ เว้นขาดจากการรับไก่และสุกร เว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา เว้นขาดจากการรับเรือสวนไร่นาและที่ดิน เว้นขาดจากการรับทำหน้าที่เป็นตัวแทนและผู้สื่อสาร เว้นขาดจากการซื้อขาย เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง ด้วยของปลอม และด้วยเครื่องตวงวัด เว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบแต่ง เว้นขาดจากการตัด(อวัยวะ) การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการขูกรรโชก

ภิกษุนั้นเป็นผู้สันโดษด้วยจีวรพอกุ้มร่างกาย และบิณฑบาตพอกุ้มท้อง จะไป ณ ที่ใด ๆ ก็ไปได้ทันทีเหมือนนกบินไป ณ ที่ใด ๆ ก็มีแต่ปีกเป็นภาระ ภิกษุนั้นผู้ประกอบด้วยอริยศีลชั้นนี้ชื่อว่าเสวยสุขอันไม่มีโทษภายใน

ภิกษุนั้นเห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบถือ^๓ ไม่แยกถือ^๔ ปฏิบัติเพื่อสාරวมในจักขุนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สාරวมแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรมคืออกิขณา(ความเพ่งเล็งอยาก

เชิงอรรถ :

- ^๑ **เวลาริกกาล** หมายถึงเวลาที่ห้ามไว้เฉพาะแต่ละเรื่อง ในที่นี้หมายถึงผิดเวลาที่กำหนดไว้ คือตั้งแต่หลังเที่ยงวันจนถึงเวลาอรุณขึ้น (ที.สี.อ. ๑๐/๗๕)
- ^๒ **ธัญญาหารดิบ** หมายถึงธัญชาติที่มีเมล็ดมีเปลือกสมบูรณ์พร้อมที่จะงอกได้ (ที.สี.อ. ๑๐/๗๕) ในคัมภีร์อภิธานัปปีที่ปิกา วามี ๗ อย่าง คือ (๑) ข้าวไม่มีแกลบ (๒) ข้าวเปลือก (๓) หญ้ากับแก (๔) ข้าวละมาน (๕) ลูกเดือย (๖) ข้าวแดง (๗) ข้าวฟ่าง
- ^๓ **รวบถือ** หมายถึงมองภาพด้านเดียว คือมองภาพรวมโดยเห็นเป็นหญิงหรือชาย เห็นว่ารูปสวย เสียงไพเราะ กลิ่นหอม รสอร่อย สัมผัสที่อ่อนนุ่ม เป็นอารมณ์ที่น่าปรารถนา ด้วยอำนาจฉันทราคะ (อภิ.สง.อ. ๑๓๕๒/๔๕๖-๗)
- ^๔ **แยกถือ** หมายถึงมองภาพ ๒ ด้าน คือมองแยกแยะเป็นส่วน ๆ ไปด้วยอำนาจกิลเลส เช่น เห็นมือเท้าว่าสวยหรือไม่สวย เห็นอาการยิ้มแย้ม หัวเราะ การพูด การเหลียวซ้าย แลขวา ว่าน่ารักหรือไม่น่ารัก ถ้าเห็นว่าสวยน่ารักก็เกิดอิฏฐารมณ์(อารมณ์ที่น่าปรารถนา) ถ้าเห็นว่าไม่สวย ไม่น่ารัก ก็เกิดอนิฏฐารมณ์(อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา) (อภิ.สง.อ. ๑๓๕๒/๔๕๖-๗)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๙. อุปาลิสุต

ได้ของเขา)และโทมนัส(ความทุกข์ใจ)ครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวม
ในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะ
ทางกาย ... ฐรรณมารมณเฑาะใจแล้วไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อสำรวมใน
มโนนทรีย์ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออกิขฌาและ
โทมนัสครอบงำได้ จึงรักษามโนนทรีย์ ถึงความสำรวมในมโนนทรีย์ ภิกษุเหล่านั้นผู้ประกอบ
ด้วยอริยอินทริยสังวรอย่างนี้ จึงชื่อว่าเสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสภายใน

ภิกษุเหล่านั้นผู้ทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การ
เหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตรและจีวร การฉัน การดื่ม
การเคี้ยว การลิ้ม การถ่ายอุจจาระปัสสาวะ การเดิน การยืน การนั่ง การนอน
การตื่น การพูด การนิ่ง

ภิกษุเหล่านั้นประกอบด้วยอริยสีลขันธ อริยอินทริยสังวร และอริยสติสัมปชัญญะ
อย่างนี้แล้ว พักอยู่ ณ เสนาสนะอันเจียบสงัด คือป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ
ป่าช้า ป่าทึบ ที่แจ้ง ลอมฟาง ภิกษุเหล่านั้นไปสุป่าก็ดี ไปสุโคนไม้ก็ดี ไปสุเรือนว่างก็ดี
ก็นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า

ภิกษุเหล่านั้นละอภิชฌาในโลก^๑แล้วมีใจปราศจากอภิชฌาอยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์
จากอภิชฌา ละความมุ่งร้ายคือพยาบาท มีจิตไม่พยาบาท มุ่งประโยชน์เกื้อกูล
สรรพสัตว์อยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากความมุ่งร้ายคือพยาบาท ละถีนมิทตะ(ความ
หดหู่และเชื่องซึม) ปราศจากถีนมิทตะ กำหนดแสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่ ขำระ
จิตให้บริสุทธิ์จากถีนมิทตะ ละอุททัจจกุกกัจจะ(ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ) เป็นผู้ไม่
ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบอยู่ภายใน ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุททัจจกุกกัจจะ ละวิจิกิจฉา
(ความลั้ลเสงสัย) ขำระวิจิกิจฉาได้แล้ว ไม่มีวิจิกิจฉาในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่
ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉา

เชิงอรรถ :

^๑ โลก ในที่นี้หมายถึงสภาพที่ต้องแตกสลาย กล่าวคืออุปาทานขันธ ๕ ได้แก่ ความยึดติดว่า รูป เวทนา สัญญา
สังขาร และวิญญาณ มีตัวตนและเป็นของตนอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ (ที.สี.อ. ๒๑๗/๑๙๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๒๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๙. อุปาลีสูตร

ภิกษุหนึ่งครั้งละนิวรรณ ๕ ประการนี้ที่เป็นเครื่องเศร้าหมองใจ เป็นเครื่องทอนกำลังปัญญาแล้ว สงัดจากกาม และอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ อุบาสี เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การอยู่นี้ยิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่ทั้งหลายที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“อุบาสี สาวกทั้งหลายของเราเมื่อพิจารณาเห็นธรรมแม้ในแดน จึงอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัด คือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ แต่สาวกของเราเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนก่อน

อีกประการหนึ่ง เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ... อยู่ อุบาสี เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การอยู่นี้ยิ่งกว่า และประณีตกว่าการอยู่ทั้งหลายที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“อุบาสี สาวกทั้งหลายของเราเมื่อพิจารณาเห็นธรรมแม้ในแดน จึงอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัด คือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ แต่สาวกของเราเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนก่อน

อีกประการหนึ่ง เพราะปีติจางคลายไป ภิกษุมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌาน ... อยู่ อุบาสี เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การอยู่นี้ยิ่งกว่า และประณีตกว่าการอยู่ทั้งหลายที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“อุบาสี สาวกทั้งหลายของเราเมื่อพิจารณาเห็นธรรมแม้ในแดน จึงอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัด คือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ แต่สาวกของเราเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนก่อน

อีกประการหนึ่ง เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อน ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน ... อยู่ อุบาสี เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การอยู่นี้ยิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่ทั้งหลายที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๙. อุปาลีสูตร

“อุปาลี สาวกทั้งหลายของเราเมื่อพิจารณาเห็นธรรมแม้ในอินทณ จึงอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัด คือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ แต่สาวกของเราเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนก่อน

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุอากาศาสนัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุตมิได้’ เพราะล่องรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนันทตสัญญาโดยประการทั้งปวง อุปาลี เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การอยู่นี้ยิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่ทั้งหลายที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“อุปาลี สาวกทั้งหลายของเราเมื่อพิจารณาเห็นธรรมแม้ในอินทณ จึงอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัด คือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ แต่สาวกของเราเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนก่อน

อีกประการหนึ่ง ภิกษุล่องอากาศาสนัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวงบรรลุวิญญาณัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สุตมิได้’ อยู่ ... ภิกษุล่องวิญญาณัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวงบรรลุอากิญจัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ ... ภิกษุล่องอากิญจัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘ธรรมชาตินี้สงบ ธรรมชาตินี้ประณีต’ อยู่ อุปาลี เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การอยู่นี้ยิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่ทั้งหลายที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“อุปาลี อีกประการหนึ่ง สาวกทั้งหลายของเราเมื่อพิจารณาเห็นธรรมแม้ในอินทณ จึงอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัดคือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ แต่สาวกของเราเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนก่อน

อีกประการหนึ่ง ภิกษุล่องเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวงบรรลุสัญญาเวทียตนิโรธอยู่ และอาสวะทั้งหลายของภิกษุนั้นเป็นอันสิ้นไปแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา อุปาลี เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การอยู่นี้ยิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่ทั้งหลายที่มีมาก่อนหรือ”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๕. อุปาสกวรรค ๑๐. อภัพพสูตร

“อุบาลี สาวกทั้งหลายของเราเมื่อพิจารณาเห็นธรรมแม้ในดิน จึงอาศัย
เสนาสนะอันเจียบสงัดคือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ แต่สาวกของเราเหล่านั้นยังไม่บรรลุ
ประโยชน์ของตนก่อน อุบาลี เธอจงอยู่ในสงฆ์เถิด เมื่อเธออยู่ในสงฆ์ ความสำราญ
จักมี”^๑

อุपालิสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อภัพพสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผล

[๑๐๐] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๑๐ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้ง
อรหัตตผลได้

ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ราคะ (ความกำหนัด)	๒. โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)
๓. โมหะ (ความหลง)	๔. โกรธะ (ความโกรธ)
๕. อุปนาหะ (ความผูกโกรธ)	๖. มัถยะ (ความลบลหุศลคุณท่าน)
๗. ปฬาสะ (ความดีเสมอ)	๘. อีสสา (ความริษยา)
๙. มัจฉริยะะ (ความตระหนี่)	๑๐. มานะ (ความถือตัว)

บุคคลยังละธรรม ๑๐ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

บุคคลละธรรม ๑๐ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ อรรถกถาอธิบายว่า การที่พระผู้มีพระภาคทรงเตือนให้พระอุบาลีอยู่ในท่ามกลางสงฆ์ ไม่ทรงอนุญาตให้
ท่านอยู่ป่า เพราะทรงเห็นว่าการอยู่ป่าจะทำให้ท่านบำเพ็ญวิปัสสนาธุระคือการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน
ได้เพียงด้านเดียว ไม่สามารถบำเพ็ญคณฺธุระคือการเรียนพระคัมภีร์ให้สำเร็จได้ แต่การอยู่ในท่ามกลาง
สงฆ์ จะทำให้ท่านบำเพ็ญธุระได้ทั้ง ๒ ด้าน และบรรลุพระอรหัตตผลได้ด้วย ทั้งจักเป็นหัวหน้าในการ
สังคายนาพระวินัยปิฎก (อภ.ทสก.อ. ๓/๙๙/๓๗๑)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๕. อุปาสกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑. รากะ	๒. โทสะ
๓. โมหะ	๔. โภคะ
๕. อุปนาหะ	๖. มัคขะ
๗. ปฬัสสะ	๘. อีสสา
๙. มัจฉริยะ	๑๐. มานะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละกรรม ๑๐ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้ง
อรหัตตผลได้

อภัพพสูตรที่ ๑๐ จบ
อุปาสกวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กามโภคีสสูตร	๒. ภัยสูตร
๓. กิงทิฏฐิลิกสูตร	๔. วัชชียมาหิตสูตร
๕. อุตตยสูตร	๖. โภกนุทสูตร
๗. อาหุเนยยสูตร	๘. เถรสูตร
๙. อุปาลิสูตร	๑๐. อภัพพสูตร

ทุติยปิณณาสก จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก์]

๑. สมณสัญญาวรรค ๑. สมณสัญญาสูตร

๓. ตติยปัณณาสก์

๑. สมณสัญญาวรรค

หมวดว่าด้วยสมณสัญญา^๑

๑. สมณสัญญาสูตร

ว่าด้วยสมณสัญญา

[๑๐๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สมณสัญญา ๓ ประการนี้
ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วย่อมให้ธรรม ๗ ประการบริบูรณ์

สมณสัญญา ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

สมณสัญญาว่า

๑. เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์
๒. ชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น
๓. มารยาทอย่างอื่นที่เราควรทำมีอยู่

สมณสัญญา ๓ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้ธรรม ๗
ประการบริบูรณ์

ธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มิปกติทำต่อตนเอง ประพฤติต่อตนเองเป็นนิตยในศีลทั้งหลาย
๒. เป็นผู้ไม่มีอภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา)
๓. เป็นผู้ไม่มีพยาบาท (ความคิดร้าย)
๔. เป็นผู้ไม่มีมานะ (ความถือตัว)
๕. เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา

เชิงอรรถ :

^๑ สมณสัญญา คือความกำหนดหมายรู้ที่เกิดขึ้นแก่สมณะ (อง.ทสก.อ. ๓/๑๐๑/๓๗๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๔๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๑. สมณสัญญาวารรค ๒. โทษมังคสูตร

๖. เป็นผู้มีการพิจารณาปัจจัยทั้งหลายอันเป็นบริหารแห่งชีวิตว่า 'ปัจจัยเหล่านี้มีประโยชน์เช่นนี้' แล้วจึงบริโภค

๗. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร

ภิกษุทั้งหลาย สมณสัญญา ๓ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้ธรรม ๗ ประการนี้บริบูรณ์

สมณสัญญาสูตรที่ ๑ จบ

๒. โทษมังคสูตร^๑

ว่าด้วยโทษมังค

[๑๐๒] ภิกษุทั้งหลาย โทษมังค(ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้) ๗ ประการนี้ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้วิชา ๓ ประการบริบูรณ์

โทษมังค ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สติสัมโทษมังค (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความระลึกได้)
๒. ธัมมวิจยสัมโทษมังค (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือการเพียรธรรม)
๓. วิริยสัมโทษมังค (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความเพียร)
๔. ปีติสัมโทษมังค (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความอิ่มใจ)
๕. ปัสสัทธิสัมโทษมังค(ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความสงบกายสงบใจ)
๖. สมาธิสัมโทษมังค (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความตั้งจิตมั่น)
๗. อุเบกขาสัมโทษมังค (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความมีใจเป็นกลาง เพราะเห็นตามเป็นจริง)

ภิกษุทั้งหลาย โทษมังค ๗ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้วิชา ๓ ประการบริบูรณ์

วิชา ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๐/๒๒๑, ๓๕๗/๒๕๘, อัง.สุตตค. ๒๓/๒๖/๒๑

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. สมณสัญญาวรรค ๓. มิจฉัตตสูตร

๑. ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ฯลฯ

เขาระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้

๒. เห็นหมู่มืดว์ผู้กำลังจืด กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม

เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยดาตัพยอันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดหมู่มืดว์ผู้

เป็นไปตามกรรมว่า ฯลฯ อย่างนี้แล^๑

๓. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป

ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย โพชฌงค์ ๗ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมให้

วิชา ๓ ประการนี้บริบูรณ์

โพชฌงค์สูตรที่ ๒ จบ

๓. มิจฉัตตสูตร

ว่าด้วยมิจฉัตตธรรม

[๑๐๓] ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยมิจฉัตตธรรม(ธรรมที่ผิด) จึงมีการพลาด
จากสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล

เพราะอาศัยมิจฉัตตธรรมอย่างไร จึงมีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการ
การบรรลุสวรรค์และมรรคผล

คือ ผู้มีมิจฉาทิฏฐิ(เห็นผิด) ย่อมมีมิจฉาสังกัปปะ(ตำริผิด)

ผู้มีมิจฉาสังกัปปะ ย่อมมีมิจฉาวาจา(เจรจาผิด)

ผู้มีมิจฉาวาจา ย่อมมีมิจฉากัมมันตะ(กระทำผิด)

ผู้มีมิจฉากัมมันตะ ย่อมมีมิจฉาอาชีวะ(เลี้ยงชีพผิด)

ผู้มีมิจฉาอาชีวะ ย่อมมีมิจฉาวายามะ(พยายามผิด)

ผู้มีมิจฉาวายามะ ย่อมมีมิจฉาสติ(ระลึกผิด)

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๙๗ (อาหุเนยยสูตร) หน้า ๒๒๙ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๒๔๔ }

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตริกกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปีณณาสก์]

๑. สมณส์ญญาวรรค ๓. มิจฉัตตสูตร

ผู้มีมิจฉาสติ ย่อมมีมิจฉาสมาธิ(ตั้งจิตมั่นผิิด)

ผู้มีมิจฉาสมาธิ ย่อมมีมิจฉาญาณะ(รู้ผิิด)

ผู้มีมิจฉาญาณะ ย่อมมีมิจฉาวิมุตติ(หลุดพ้นผิิด)

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยมิจฉัตตธรรมอย่างนี้แล จึงมีการพลาดจากสวรรค์
และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยสัมมัตตธรรม(ธรรมที่ถูกต้อง) จึงมีการบรรลุสวรรค์
และมรรคผล ไม่มีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล

เพราะอาศัยสัมมัตตธรรมอย่างไร จึงมีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการ
พลาดจากสวรรค์และมรรคผล

คือ ผู้มีสัมมาทิฐิ(เห็นชอบ) ย่อมมีสัมมาสังกัปปะ(ดำริชอบ)

ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีสัมมาวาจา(เจรจาชอบ)

ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมมีสัมมากัมมันตะ(กระทำชอบ)

ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมมีสัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ)

ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมมีสัมมาวายามะ(พยายามชอบ)

ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมมีสัมมาสติ(ระลึกชอบ)

ผู้มีสัมมาสติ ย่อมมีสัมมาสมาธิ(ตั้งจิตมั่นชอบ)

ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมมีสัมมาญาณะ(รู้ชอบ)

ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมมีสัมมาวิมุตติ(หลุดพ้นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยสัมมัตตธรรมอย่างนี้แล จึงมีการบรรลุสวรรค์และ
มรรคผล ไม่มีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล

มิจฉัตตสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. สมณสังญญาวรรค ๔. พืชสูตร

๔. พืชสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนเมล็ดพืช

[๑๐๔] ภิกษุทั้งหลาย กายกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่
ทิวฐิ(ความเห็น) วชิกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ มโนกรรมที่ถือ
ปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ เจตนา ความปรารถนา ความตั้งใจ และ
สังขารทั้งหลายของบุคคลผู้มีมิจฉาทิวฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวาจา มิจฉากัมมันตะ
มิจฉาอาชีวะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสติ มิจฉาสมาธิ มิจฉาญาณะ และมิจฉาวิมุตติ
ธรรมทั้งหมดนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจ
ไม่เกื้อกูล เป็นทุกข์ ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิวฐิเลวทราม

กายกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ ... ช้อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะทิวฐิเลวทราม เปรียบเหมือนเมล็ดสะเดา เมล็ดบวบขม หรือเมล็ดน้ำเต้าขมที่
บุคคลเพาะไว้ในดินชุ่มชื้น รสดินและรสน้ำที่มันดูดซับเอาไว้ทั้งหมดย่อมเป็นไปเพื่อ
ความเป็นของขม เผ็ดร้อน ไม่นำยินดี ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเมล็ดสะเดาเป็นต้น
นั้นแล

กายกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ วชิกรรมที่ถือปฏิบัติให้
บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ มโนกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ
เจตนา ความปรารถนา ความตั้งใจ และสังขารทั้งหลายของบุคคลผู้มีสัมมาทิวฐิ
สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ และสัมมาวิมุตติ ธรรมทั้งหมดนั้นย่อมเป็นไปเพื่อผลที่
นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ เกื้อกูล เป็นสุข ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิวฐิดี

กายกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ ... ช้อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะทิวฐิดี เปรียบเหมือนพันธุ์อ้อย พันธุ์ข้าวสาลี หรือเมล็ดจันทน์ที่บุคคลเพาะไว้
ในดินชุ่มชื้น รสดินและรสน้ำที่มันดูดซับเอาไว้ทั้งหมดย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นของ
หวาน นำอร่อย นำชื่นใจ ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพันธุ์อ้อยเป็นต้นนั้นดี

พืชสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตนิทาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๑. สมณสังญญาวรรค ๕. วิชาสูตร

๕. วิชาสูตร

ว่าด้วยวิชา

[๑๐๕] ภิกษุทั้งหลาย อวิชา(ความไม่รู้แจ้ง)เป็นประธานแห่งการเข้าถึง
อกุศลธรรม อหิริ(ความไม่อายบาป) โอนัตตปเป(ความไม่กลัวบาป) ก็มีตามมาด้วย

๑. ผู้มีอวิชาไม่เห็นแจ้ง ย่อมมีมิจฉาทิฏฐิ
๒. ผู้มีมิจฉาทิฏฐิ ย่อมมีมิจฉาสังกัปปะ
๓. ผู้มีมิจฉาสังกัปปะ ย่อมมีมิจฉาวาจา
๔. ผู้มีมิจฉาวาจา ย่อมมีมิจฉากัมมันตะ
๕. ผู้มีมิจฉากัมมันตะ ย่อมมีมิจฉาอาชีวะ
๖. ผู้มีมิจฉาอาชีวะ ย่อมมีมิจฉาวายามะ
๗. ผู้มีมิจฉาวายามะ ย่อมมีมิจฉาสติ
๘. ผู้มีมิจฉาสติ ย่อมมีมิจฉาสมาธิ
๙. ผู้มีมิจฉาสมาธิ ย่อมมีมิจฉาญาณะ
๑๐. ผู้มีมิจฉาญาณะ ย่อมมีมิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย วิชา(ความรู้แจ้ง)เป็นประธานแห่งการเข้าถึงกุศลธรรมทั้งหลาย
หิริ(ความอายบาป)และโอนัตตปเป(ความกลัวบาป) ก็มีตามมาด้วย

๑. ผู้มีวิชาเห็นแจ้ง ย่อมมีสัมมาทิฏฐิ
๒. ผู้มีสัมมาทิฏฐิ ย่อมมีสัมมาสังกัปปะ
๓. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีสัมมาวาจา
๔. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมมีสัมมากัมมันตะ
๕. ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมมีสัมมาอาชีวะ
๖. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมมีสัมมาวายามะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปีณณาสก์]

๑. สมณสัญญาวรรค ๖. นิชชรสุต

๗. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมมีสัมมาสติ
๘. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมมีสัมมาสมาธิ
๙. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมมีสัมมาญาณะ
๑๐. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมมีสัมมาวิมุตติ

วิชาสูตรที่ ๕ จบ

๖. นิชชรสุต

ว่าด้วยเหตุแห่งความเสื่อม

[๑๐๖] ภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งความเสื่อม ๑๐ ประการนี้

เหตุแห่งความเสื่อม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เมื่อมีสัมมาทิฐิ มิจฉาทิฐิย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย
๒. เมื่อมีสัมมาสังกัปปะ มิจฉาสังกัปปะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาสังกัปปะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาสังกัปปะเป็นปัจจัย
๓. เมื่อมีสัมมาวาจา มิจฉาวาจาเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวาจาเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวาจาเป็นปัจจัย
๔. เมื่อมีสัมมากัมมันตะ มิจฉากัมมันตะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉากัมมันตะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมากัมมันตะเป็นปัจจัย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปีณณาสก์]

๑. สมณสังญญาวรรค ๖. นิชชรสุต

๕. เมื่อมีสัมมาอาชีวะเป็นปัจจัย มีจฉาอาชีวะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมีจฉาอาชีวะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาอาชีวะเป็นปัจจัย
๖. เมื่อมีสัมมาวายามะ มีจฉาวายามะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมีจฉาวายามะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวายามะเป็นปัจจัย
๗. เมื่อมีสัมมาสติ มีจฉาสติย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมีจฉาสติเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาสติเป็นปัจจัย
๘. เมื่อมีสัมมาสมาธิ มีจฉาสมาธิย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมีจฉาสมาธิเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาสมาธิเป็นปัจจัย
๙. เมื่อมีสัมมาญาณะ มีจฉาญาณะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมีจฉาญาณะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาญาณะเป็นปัจจัย
๑๐. เมื่อมีสัมมาวิมุตติ มีจฉาวิมุตติย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมีจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งความเสื่อม ๑๐ ประการนี้แล

นิชชรสุตที่ ๖ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. สมณสังญญาวรรค ๗. โธวนสูตร

๗. โธวนสูตร

ว่าด้วยธรรมเนียมการล้างกระดูกผู้ตาย

[๑๐๗] ภิกษุทั้งหลาย ในทักษิณชาชนบท มีธรรมเนียมการล้างกระดูกของญาติผู้ตาย ในธรรมเนียมการล้างกระดูกนั้น มีข้าวบ้าง น้ำบ้าง ของเคี้ยวบ้าง ของบริโภคบ้าง เครื่องลื้มบ้าง เครื่องตี้มบ้าง การพ้อนรำบ้าง เพลงขับบ้าง การประโคมบ้าง ธรรมเนียมการล้างนี้มีอยู่ เรามีได้กล่าวว่ามี แต่การล้างนั้นแลเป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่เป็นของพระอริยะ ไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

เราจักแสดงการล้างอันเป็นของพระอริยะที่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติ(ความเกิด)เป็นธรรมดาอาศัยแล้วยอมพ้นจากชาติ ผู้มีชรา(ความแก่)เป็นธรรมดายอมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะ(ความตาย)เป็นธรรมดายอมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ(ความโศก) ปรีทเวะ(ความรำไร) ทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส(ความทุกข์ใจ) และอุปายาส(ความคับแค้นใจ)เป็นธรรมดา ยอมพ้นจากโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

การล้างอันเป็นของพระอริยะที่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพานซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วยอมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดายอมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดายอมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ยอมพ้นจากโสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เป็นอย่างไร คือ

๑. ผู้มีสัมมาทิฏฐิ ย่อมล้างมิจฉาทิฏฐิได้ ล้างบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฏฐิเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมากยอมถึงความเจริญเต็มทีเพราะสัมมาทิฏฐิเป็นปัจจัย

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปีณณาสก]

๑. สมณสังญญาวรรค ๘. ติกิจจกสูตร

๒. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมล้างมิจฉาสังกัปปะได้ ...
๓. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมล้างมิจฉาวาจาได้ ...
๔. ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมล้างมิจฉากัมมันตะได้ ...
๕. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมล้างมิจฉาอาชีวะได้ ...
๖. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมล้างมิจฉาวายามะได้ ...
๗. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมล้างมิจฉาสติได้ ...
๘. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมล้างมิจฉาสมาธิได้ ...
๙. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมล้างมิจฉาญาณะได้ ...
๑๐. ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมล้างมิจฉาวิมุตติได้ ล้างบาปอกุศลธรรมเป็นอัน
มากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมาก
ย่อมถึงความเจริญเต็มทีเพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย การล้างอันเป็นของพระอริยะนี้แล ที่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย
อย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน
ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา
ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์
โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และ
อุปายาส

โธวนสูตรที่ ๗ จบ

๘. ติกิจจกสูตร

ว่าด้วยแพทย์ให้ยาระบาย

[๑๐๘] ภิกษุทั้งหลาย แพทย์ทั้งหลายย่อมให้ยาระบาย เพื่อบำบัดอาพาธอัน
มีดีเป็นสมุฏฐานบ้าง มีเสลดเป็นสมุฏฐานบ้าง มีลมเป็นสมุฏฐานบ้าง ยาระบายนี้มีอยู่
เรามีได้กล่าวว่ามี แต่ยาระบายนี้แล ใช้ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง

เร้าจักแสดงยาระบายอันเป็นของพระอริยะที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่ง
สัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๑. สมณส์ญญาวรรค ๘. ติกิจจกสูตร

ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ยาระบายอันเป็นของพระอริยะที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้ เป็นอย่างไร คือ

๑. ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมระบายนิจจาทิฐิได้ ระบายนบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะนิจจาทิฐิเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย
๒. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมระบายนิจจาสังกัปปะได้ ...
๓. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมระบายนิจจาวาจาได้ ...
๔. ผู้มีสัมมากรรมันตะ ย่อมระบายนิจจากรมณันตะได้ ...
๕. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมระบายนิจจอาชีวะได้ ...
๖. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมระบายนิจจาวายามะได้ ...
๗. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมระบายนิจจาสติได้ ...
๘. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมระบายนิจจาสมาธิได้ ...
๙. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมระบายนิจจญาณะได้ ...
๑๐. ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมระบายนิจจาวิมุตติได้ ระบายนบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะนิจจาวิมุตติเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. สมณสังญญาวรรค ๙. วมนสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ยาระบายอันเป็นของพระอริยะนี้แลที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้

ติ กิจจกสูตรที่ ๘ จบ

๙. วมนสูตร

ว่าด้วยแพทย์ให้ยาสารอก

[๑๐๙] ภิกษุทั้งหลาย แพทย์ทั้งหลายย่อมให้ยาสารอก เพื่อบำบัดอาหารอัน มีดีเป็นสมุฏฐานบ้าง มีเสลดเป็นสมุฏฐานบ้าง มีลมเป็นสมุฏฐานบ้าง ยาสารอกนี้มีอยู่ เรามิได้กล่าวว่ามี แต่ยาสารอกนี้แล ใช้ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง

เราจักแสดงยาสารอกอันเป็นของพระอริยะที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่ง สัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้ เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ^๑

ยาสารอกอันเป็นของพระอริยะที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้ มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ฯลฯ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้ เป็นอย่างไร คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๑๐๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๕๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปีณณาสก์]

๑. สมณสังญญาวรรค ๙. วมนสูตร

๑. ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมสํารอกมิจฉาทิฐิได้ สํารอกบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญเต็มทีเพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย
๒. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมสํารอกมิจฉาสังกัปปะได้ ...
๓. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมสํารอกมิจฉาวาจาได้ ...
๔. ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมสํารอกมิจฉากัมมันตะได้ ...
๕. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมสํารอกมิจฉาอาชีวะได้ ...
๖. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมสํารอกมิจฉาวายามะได้ ...
๗. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมสํารอกมิจฉาสติได้ ...
๘. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมสํารอกมิจฉาสมาธิได้ ...
๙. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมสํารอกมิจฉาญาณะได้ ฯลฯ
๑๐. ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมสํารอกมิจฉาวิมุตติได้ สํารอกบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มทีเพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ยาสํารอกอันเป็นของพระอริยะนี้แล ที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้

วมนสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปีณณาสก์]

๑. สมณสังญาวรรค ๑๐. นิตถมนิยสูตร

๑๐. นิตถมนิยสูตร

ว่าด้วยธรรมอันบุคคลพึงกำจัด

[๑๑๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันบุคคลพึงกำจัด ๑๐ ประการนี้

ธรรมอันบุคคลพึงกำจัด ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมกำจัดมิจฉาทิฐิได้ กำจัดบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญเต็มทีเพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย
๒. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมกำจัดมิจฉาสังกัปปะได้ ...
๓. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมกำจัดมิจฉาวาจาได้ ...
๔. ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมกำจัดมิจฉากัมมันตะได้ ...
๕. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมกำจัดมิจฉาอาชีวะได้ ...
๖. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมกำจัดมิจฉายายามะได้ ...
๗. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมกำจัดมิจฉาสติได้ ...
๘. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมกำจัดมิจฉาสมาธิได้ ...
๙. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมกำจัดมิจฉาญาณะได้ ...
๑๐. ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมกำจัดมิจฉาวิมุตติได้ กำจัดบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยเสียได้ และกุศลธรรม เป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มทีเพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันบุคคลพึงกำจัด ๑๐ ประการนี้แล

นิตถมนิยสูตรที่ ๑๐ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๑. สมณสังญญาวรรค ๑๑. ปฐมอเสขสูตร

๑๑. ปฐมอเสขสูตร

ว่าด้วยพระอเสขะ สูตรที่ ๑

[๑๑๑] ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า ‘อเสขะ อเสขะ’ นี้ ภิกษุเป็นพระอเสขะด้วย
เหตุเพียงเท่าไรหนอ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาทิฐิที่เป็นอเสขะ
๒. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาสังกัปปะที่เป็นอเสขะ
๓. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาวาจาที่เป็นอเสขะ
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมากัมมันตะที่เป็นอเสขะ
๕. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาอาชีวะที่เป็นอเสขะ
๖. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาวายามะที่เป็นอเสขะ
๗. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาสติที่เป็นอเสขะ
๘. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาสมาธิที่เป็นอเสขะ
๙. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาญาณะ^๑ที่เป็นอเสขะ
๑๐. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาวิมุตติที่เป็นอเสขะ

ภิกษุ ภิกษุเป็นพระอเสขะ อย่างนี้แล”

ปฐมอเสขสูตรที่ ๑๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สัมมาญาณะ ในสูตรนี้หมายถึงสัมมาทิฐินั่นเอง ท่านตรัสไว้เพื่อให้องค์ธรรมครบบริบูรณ์ และธรรม
ทั้งหมดนี้ เป็นธรรมชั้นอรหัตตผล (อง.ทสก.อ. ๓/๑๑๑/๓๗๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. สมณสังญญาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๒. ทุตติยอเสขสูตร

ว่าด้วยพระอเสขะ สูตรที่ ๒

[๑๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นอเสขะ^๑ ๑๐ ประการนี้

ธรรมที่เป็นอเสขะ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิที่เป็นอเสขะ	๒. สัมมาสังกัปปะที่เป็นอเสขะ
๓. สัมมาวาจาที่เป็นอเสขะ	๔. สัมมากัมมันตะที่เป็นอเสขะ
๕. สัมมาอาชีวะที่เป็นอเสขะ	๖. สัมมาวายามะที่เป็นอเสขะ
๗. สัมมาสติที่เป็นอเสขะ	๘. สัมมาสมาธิที่เป็นอเสขะ
๙. สัมมาญาณะที่เป็นอเสขะ	๑๐. สัมมาวิมุตติที่เป็นอเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นของพระอเสขะ ๑๐ ประการนี้แล

ทุตติยอเสขสูตรที่ ๑๒ จบ

สมณสังญญาวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สมณสังญญาสูตร	๒. โภชนังคสูตร
๓. มิจฉัตตสูตร	๔. พีชสูตร
๕. วิชชาสูตร	๖. นิชชรสสูตร
๗. โธวนสูตร	๘. ติกิจฉนสูตร
๙. วมนสูตร	๑๐. นัทธมนิยสูตร
๑๑. ปฐมอเสขสูตร	๑๒. ทุตติยอเสขสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ อเสขะ หมายถึงธรรมระดับโลกุตระของพระอเสขะ คือพระอรหันตชินาสพ ในสูตรนี้ พระผู้มีพระภาค
ตรัสธรรมนี้สำหรับพระชินาสพเท่านั้น (อ.ทสก.อ. ๓/๑๒/๓๒๐,๓/๑๑๒/๓๗๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๕๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๑. ปฐมอธัมมสูตร

๒. ปัจโจโรหณวรรค

หมวดว่าด้วยพิธีลอยบาป

๑. ปฐมอธัมมสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สูตรที่ ๑

[๑๑๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประโยชน์ ควรทราบทั้งสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์

สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด)	๒. มิจฉาสังกัปปะ (ตำริผิด)
๓. มิจฉาวาจา (เจรจาผิด)	๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด)
๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด)	๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด)
๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด)	๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นผิด)
๙. มิจฉาญาณะ (รู้ผิด)	๑๐. มิจฉาวิมุตติ (หลุดพ้นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประโยชน์

สิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)	๒. สัมมาสังกัปปะ (ตำริชอบ)
๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)	๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)	๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)	๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)
๙. สัมมาญาณะ (รู้ชอบ)	๑๐. สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประโยชน์ ควรทราบทั้งสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ปฐมอเสขสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๒. ทุตติยอรัมมสูตร

๒. ทุตติยอรัมมสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สูตรที่ ๒

[๑๑๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์

สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฏฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาทิฏฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๒. มิจฉาสังกัปปะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสังกัปปะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาสังกัปปะเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาสังกัปปะเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๓. มิจฉาวาจาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาวาจาเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวาจาเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวาจาเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๔. มิจฉากัมมันตะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมากัมมันตะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉากัมมันตะเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมากัมมันตะเป็นปัจจัยนี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๕. มิจฉาอาชีวะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาอาชีวะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาอาชีวะเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาอาชีวะเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๒. ทุติยอธัมมสูตร

๖. มิจฉาวายามะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาวายามะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม
 บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวายามะเป็นปัจจัย นี้
 เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญ
 เต็มที่เพราะสัมมาวายามะเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๗. มิจฉาสติเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสติเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศล-
 ธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาสติเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ไม่เป็น
 ประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมา-
 สติเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๘. มิจฉาสมาธิเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสมาธิเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาป
 อกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาสมาธิเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่
 ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะ
 สัมมาสมาธิเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๙. มิจฉาญาณะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาญาณะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาป
 อกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาญาณะเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่
 ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่
 เพราะสัมมาญาณะเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๑๐. มิจฉาวิมุตติเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาวิมุตติเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาป
 อกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่
 ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะ
 สัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็น
 ธรรมและสิ่งที่ เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ เป็นประโยชน์
 ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่ เป็นธรรมและเป็นประโยชน์' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ทุติยอธัมมสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๓. ตติยอรัมมสูตร

๓. ตติยอรัมมสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สูตรที่ ๓

[๑๑๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติ ตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ พระผู้มีพระภาคผู้สุคตครันดรสพระพุทธรพจน์นี้ แล้วจึงเสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร

ลำดับนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปไม่นาน ภิกษุเหล่านั้นจึงได้ปรึกษากันว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทส^๑นี้โดยย่อว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้วควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร ใครหนอ จะพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้”

ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นร่วมกันว่า “ท่านอานนทนี่แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ยกย่อง ท่านสามารถจะจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้ ทางที่ดี พวกเราควรจะไปหาท่านอานนทถึงที่อยู่แล้วเรียนถามเนื้อความนี้กับท่าน และจักทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่ท่านตอบแก่พวกเรา”

ครั้นแล้ว ภิกษุเหล่านั้นจึงเข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควรได้เรียนว่า

“ท่านอานนท พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทสนี้โดยย่อว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร

เชิงอรรถ :

^๑ **อุทเทส** ในที่นี้หมายถึง บทเทศนา-หัวข้อธรรม (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๑๕/๓๗๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๓. ตติยอรัมมสูตร

ผู้มีอายุ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปไม่นาน พวกกระผมได้ปรึกษากันว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทสนี้โดยย่อว่า 'ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์' ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจาก พุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร ใครหนอจะพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้

ผู้มีอายุ พวกกระผมได้มีความเห็นร่วมกันว่า 'ท่านอานนท์นี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ยกย่อง ท่านสามารถจะจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้ ทางที่ดี พวกเราควรจะเข้าไปหาท่านอานนท์ถึงที่อยู่แล้ว เรียนถามเนื้อความนี้กับท่าน และจักทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่ท่านตอบแก่พวกเรา' ขอท่านอานนท์จงจำแนกเถิด"

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อพระศาสดาประทับอยู่เฉพาะหน้าผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายละเลยพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเสีย สำคัญเนื้อความนี้ว่าควรถามข้าพเจ้า เปรียบเหมือนบุรุษผู้ต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เที่ยวแสวงหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นมีอยู่ ก็มองข้ามรากและลำต้นไปเสีย สำคัญกิ่งและใบว่าเป็นแก่นไม้ที่ตนพึงแสวงหา พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นผู้มิพระจักข^๑ มีพระญาณ มีพระธรรม^๒ เป็นผู้ประเสริฐ^๓ ดรสบอได้^๔ ทรงให้เป็นไปได้^๕

เชิงอรรถ :

- ^๑ มีพระจักข หมายถึงมีพระปัญญาจักขุโดยทรงเป็นผู้นำของชาวโลกในการเห็นธรรมด้วยพระสยัมภูญาณ
- ^๒ มีพระธรรม หมายถึงทรงแสดงธรรมให้ปริยัติธรรมเป็นไปได้ หรือทรงให้โภทิกขัยธรรม (ธรรมอันเป็นฝ่ายแห่งการตรัสรู้) ๓๗ ประการ ได้แก่ (๑) สติปิฎฐาน ๔ (๒) สัมมัปปธาน ๔ (๓) อิทธิบาท ๔ (๔) อินทรีย์ ๕ (๕) พละ ๕ (๖) โพชฌงค์ ๗ (๗) มรรคมองค์ ๘ (อง.ทสก.ฎีกา ๓/๑๓๓-๑๑๖/๔๓๘)
- ^๓ เป็นผู้ประเสริฐ หมายถึงทรงบรรลุพระสยัมภูญาณแล้วแสดงอริยมรรคแก่ชาวโลก (อง.ทสก.ฎีกา ๓/๑๓๓-๑๑๖/๔๓๙)
- ^๔ ดรสบอได้ ในที่นี้หมายถึงดรสบออริยสัจ ๔ ได้ (อง.ทสก.ฎีกา ๓/๑๑๓-๑๑๖/๔๓๙)
- ^๕ ทรงให้เป็นไปได้ หมายถึงดรสบอให้รู้แจ้งอริยสัจ ๔ (อง.ทสก.ฎีกา ๓/๑๑๓-๑๑๖/๔๓๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๓. ตติยอรัมมสูตร

ทรงแสดงประโยชน์^๑ ประทานอมตธรรม^๒ เป็นเจ้าของธรรม^๓ เป็นพระตถาคต ทรงรู้
ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ก็เวลานี้แล เป็นเวลาสมควรที่ท่าน
ทั้งหลายพึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความนี้ พึงทรงจำเนื้อความ
นั้นไว้ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงตอบแก่ท่านทั้งหลาย”

ภิกษุเหล่านั้นเรียนว่า “ท่านอานนท์ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงเป็นผู้มี
พระจักขุ มีพระญาณ มีพระธรรม เป็นผู้ประเสริฐ ตรีสบอกได้ ทรงให้เป็นไปได้ ทรง
แสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นพระตถาคต ทรงรู้ธรรมที่
ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ก็เวลานี้แล เป็นเวลาสมควรที่กระผมทั้งหลายพึง
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความนี้ และทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่
พระผู้มีพระภาคทรงตอบแก่พวกกระผมอย่างแน่นอน ท่านอานนท์เอง พระศาสดา
ทรงสรรเสริญ และเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ยกย่อง ย่อมสามารถจะจำแนก
เนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดย
พิสดารนี้ให้พิสดารได้ ถ้าท่านอานนท์ไม่มีความหนักใจแล้ว ขอจงจำแนกเถิด”

พระอานนท์กล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น ขอท่านทั้งหลายจงฟัง จง
ใส่ใจให้ดี ข้าพเจ้าจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระอานนท์จึงได้กล่าว
เรื่องนี้ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทสโดยย่อว่า
'ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้ง
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็น
ธรรมและเป็นประโยชน์' ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจาก
พุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร

เชิงอรรถ :

^๑ **ทรงแสดงประโยชน์** หมายถึงทรงให้สรรพสัตว์พ้นจากความทุกข์ ความบีบคั้นโดยให้บรรลุประนิพพาน
อันเป็นประโยชน์ยอดเยี่ยม (อง.ทสก.ฐีกา ๓/๑๑๓-๑๑๖/๔๓๙)

^๒ **ประทานอมตธรรม** หมายถึงทรงแสดงข้อปฏิบัติเพื่อบรรลु เพื่อรู้แจ้งอมตธรรมแก่สรรพสัตว์ (อง.ทสก.ฐีกา
๓/๑๑๓-๑๑๖/๔๓๙)

^๓ **เป็นเจ้าของธรรม** หมายถึงเป็นเจ้าของโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ (อง.ทสก.ฐีกา ๓/๑๑๓-๑๑๖/๔๓๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๓. ตติยอรัมมสูตร

สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฏฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาทิฏฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๒. มิจฉาสังกัปปะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสังกัปปะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๓. มิจฉาวาจาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาวาจาเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๔. มิจฉากัมมันตะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมากัมมันตะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๕. มิจฉาอาชีวะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาอาชีวะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๖. มิจฉาวายามะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาวายามะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๗. มิจฉาสติเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสติเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๘. มิจฉาสมาธิเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสมาธิเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๙. มิจฉาญาณะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาญาณะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...^๑
๑๐. มิจฉาวิมุตติเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาวิมุตติเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์

พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทสโดยย่อว่า 'ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและ เป็นประโยชน์' ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้าย่อมรู้เนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้ ก็ท่านทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๑๑๔ (ตติยอรัมมสูตร)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๓. ตติยอรัมมสูตร

เมื่อหวังอยู่ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความนี้เกิด ขอท่าน
ทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงตอบแก่ท่านทั้งหลายเกิด”

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับคำท่านพระอานนท์แล้ว ชื่นชมอนุโมทนาภาสิตของท่าน
พระอานนท์แล้ว ลุกขึ้นจากอาสนะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทเทสไว้โดยย่อว่า ‘ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่
ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม
และเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์
เข้าไปยังพระวิหาร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปไม่นาน ข้าพระองค์
ทั้งหลายได้ปรึกษากันว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทเทสไว้โดยย่อ
ว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบ
ทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่
เป็นธรรมและเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจาก
พุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร ใครหนอจะพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มี
พระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านั้นได้มีความเห็นร่วมกันว่า ‘ท่าน
อานนท์นี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ยกย่อง
ท่านสามารถจะจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่
ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้ ทางที่ดี พวกเราควรจะไปหาท่าน
อานนท์ถึงที่อยู่แล้วเรียนถามเนื้อความนี้กับท่าน และจักทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่
ท่านตอบแก่พวกเรา’ ครั้นแล้ว ข้าพระองค์ทั้งหลายจึงเข้าไปหาท่านอานนท์ถึง
ที่อยู่แล้วเรียนถามเนื้อความนี้ ท่านอานนท์ได้จำแนกเนื้อความอย่างชัดเจนแก่ข้า
พระองค์ทั้งหลายด้วยอาการเหล่านี้ ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะเหล่านี้”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๔. อชิตสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ดีละ ดีละ อานนทเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก แม้หากเธอทั้งหลายพึงเข้ามาหาเราแล้วถามเนื้อความนี้ ถึงเราเองก็พึงตอบเนื้อความนี้อย่างที่อานนทได้ตอบแล้วนั่นเอง นี่แลเป็นเนื้อความแห่งอุทเทสนั้น และเธอทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อความนั้นไว้อย่างนั้นเถิด”

ตติยอรรถมสูตรที่ ๓ จบ

๔. อชิตสูตร

ว่าด้วยปริพาชกชื่อว่าอชิตะ

[๑๑๖] ครั้งนั้น อชิตปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ท่านพระโคตม เพื่อนพรหมจารีของข้าพเจ้าทั้งหลาย ชื่อว่าเป็นบัณฑิต เพราะมีจิตตูปบาท ๕๐๐ ดวง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้อัญญเดียรถีย์ทั้งหลายผู้ถูกข่มขี่แล้ว รู้ตัวว่าถูกข่มขี่”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายยังทรงจำเหตุแห่งความเป็นบัณฑิตได้หรือไม่”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เวลานี้เป็นเวลาสมควร ข้าแต่พระสุคต เวลานี้เป็นเวลาสมควรที่พระผู้มีพระภาคจะทรงแสดง ภิกษุทั้งหลาย ได้ฟังพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี่ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๔. อชิตสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ยอมข่มขีบบัณฑิตวาตะ^๑ที่ไม่เป็นธรรมด้วยวาตะที่ไม่เป็นธรรม และยอมชักนำบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาตะที่ไม่เป็นธรรมนั้น เพราะวาตะที่ไม่เป็นธรรมนั้น บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น จึงสรรเสริญขึ้นพร้อมกันว่า ‘ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ’

บุคคลบางคนในโลกนี้ยอมข่มขีบบัณฑิตวาตะที่เป็นธรรมด้วยวาตะที่ไม่เป็นธรรม และยอมชักนำบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาตะที่ไม่เป็นธรรมนั้น เพราะวาตะที่ไม่เป็นธรรมนั้น บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น จึงสรรเสริญขึ้นพร้อมกันว่า ‘ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ’

บุคคลบางคนในโลกนี้ยอมข่มขีบบัณฑิตวาตะทั้งที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรมด้วยวาตะที่ไม่เป็นธรรม และยอมชักนำบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาตะที่ไม่เป็นธรรมนั้น เพราะวาตะที่ไม่เป็นธรรมนั้น บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น จึงสรรเสริญขึ้นพร้อมกันว่า ‘ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ’

บุคคลบางคนในโลกนี้ยอมข่มขีบบัณฑิตวาตะที่ไม่เป็นธรรม ด้วยวาตะที่เป็นธรรม และยอมชักนำบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาตะที่เป็นธรรมนั้น เพราะวาตะที่เป็นธรรมนั้น บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น จึงสรรเสริญขึ้นพร้อมกันว่า ‘ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ’

บุคคลบางคนในโลกนี้ยอมข่มขีบบัณฑิตวาตะที่เป็นธรรมด้วยวาตะที่เป็นธรรม และยอมชักนำบริษัทผู้ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาตะที่เป็นธรรมนั้น เพราะวาตะที่เป็นธรรมนั้น บริษัทผู้ประกอบด้วยธรรมนั้น จึงสรรเสริญขึ้นพร้อมกันว่า ‘ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ’

เชิงอรรถ :

^๑ วาตะ ในที่นี้หมายถึงลัทธิ(ความเชื่อถือ)หรือแนวคิดความเห็น (อง.ตัก.อ. ๒/๖๖/๒๐๒) เช่น อุจเจทวาตะ คือลัทธิที่ถือว่าตายแล้วไม่เกิดอีก เป็นแนวคิดเชิงวัตถุนิยม ลัทธินี้ทำให้มนุษย์หมกมุ่นในกามสุข (ที.ส.อ. ๘๔/๑๑๐) หรือ อมราวริกเขปวาตะ คือลัทธิที่มีความเห็นหลบเลี่ยงไม่แน่นอนว่าใช่หรือไม่ใช่ เป็นความเห็นที่สิ้นไหลจับได้ยากเหมือนปลาไหล (ที.ส.อ. ๖๑/๑๐๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๔. อชิตสูตร

บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม และเป็นประโยชน์

สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฏฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาทิฏฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๒. มิจฉาสังกัปปะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสังกัปปะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๓. มิจฉาวาจาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาวาจาเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๔. มิจฉากัมมันตะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมากัมมันตะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๕. มิจฉาอาชีวะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาอาชีวะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๖. มิจฉาวายามะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาอาชีวะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๗. มิจฉาสติเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสติเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๘. สัมมาสมาธิเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาสมาธิเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๙. มิจฉาญาณะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาญาณะเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ...
๑๐. มิจฉาวิมุตติเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาวิมุตติเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

อชิตสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณีวรรค ๕. สคารวสูตร

๕. สคารวสูตร

ว่าด้วยพราหมณ์ชื่อว่าสคารวะ

[๑๑๗] ครั้งนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าสคารวะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ท่านพระโคตม อะไรหนอเป็นฝั่งนี้^๑ อะไรเป็นฝั่งโน้น^๒”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า พราหมณ์

๑. มิจฉาทิฏฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาทิฏฐิเป็นฝั่งโน้น
๒. มิจฉาสังกัปปะเป็นฝั่งนี้ สัมมาสังกัปปะเป็นฝั่งโน้น
๓. มิจฉาวาจาเป็นฝั่งนี้ สัมมาวาจาเป็นฝั่งโน้น
๔. มิจฉากัมมันตะเป็นฝั่งนี้ สัมมากัมมันตะเป็นฝั่งโน้น
๕. มิจฉาอาชีวะเป็นฝั่งนี้ สัมมาอาชีวะเป็นฝั่งโน้น
๖. มิจฉาวายามะเป็นฝั่งนี้ สัมมาวายามะเป็นฝั่งโน้น
๗. มิจฉาสติเป็นฝั่งนี้ สัมมาสติเป็นฝั่งโน้น
๘. มิจฉาสมาธิเป็นฝั่งนี้ สัมมาสมาธิเป็นฝั่งโน้น
๙. มิจฉาญาณะเป็นฝั่งนี้ สัมมาญาณะเป็นฝั่งโน้น
๑๐. มิจฉาวิมุตติเป็นฝั่งนี้ สัมมาวิมุตติเป็นฝั่งโน้น

พราหมณ์ นี้แลเป็นฝั่งนี้ นี้แลเป็นฝั่งโน้น

ในหมู่มนุษย์ เหล่าชนผู้ไปถึงฝั่งโน้น^๓มีจำนวนน้อย
ส่วนหมู่อสัตว์นอกนี้เลาะไปตามฝั่งนี้^๔ทั้งนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ฝั่งนี้ ในที่นี้หมายถึงโลกียธรรม (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)

^๒ ฝั่งโน้น ในที่นี้หมายถึงโลกุตตรธรรม (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)

^๓ ฝั่งโน้น ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)

^๔ ฝั่งนี้ ในที่นี้หมายถึงสักกายทิฏฐิ (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๕. สคารวสูตร

ส่วนชนเหล่าใดประพฤติดามธรรม
 ในธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยชอบ^๑
 ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวิภูฏะ^๒
 อันเป็นบ่วงมารที่ข้ามได้แสนยาก จักถึงฝั่งโน้น
 บัณฑิตละธรรมดำ แล้วพึงเจริญธรรมขาว^๓
 ออกจากวิภูฏะมาสู่วิภูฏะ^๔
 ละกามทั้งหลายแล้วเป็นผู้หมดความกังวล
 พึงปรารถนาความยินดียิ่งในวิเวก^๕ ที่ยินดีได้ยากยิ่ง
 บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้ว
 จากเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตทั้งหลาย
 บัณฑิตเหล่าใดอบรมจิตโดยชอบ
 ในองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย
 ไม่ถือมั่น ยินดีในนิพพานเป็นที่สละความถือมั่น
 บัณฑิตเหล่านั้นสิ้นอาสวะแล้ว
 มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก^๖

สคารวสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยชอบ หมายถึงโลกุตตรธรรม ๙ ประการ คือ มรรค ๔ ผล ๕ นิพพาน ๑ (อง.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)
- ^๒ วิภูฏะ ในที่นี้หมายถึงวิภูฏะ ๓ คือ (๑) กิเลสวิภูฏะ วงจรกิเลสประกอบด้วยอวิชชา ตัณหา อุปาทาน (๒) กัมมวิภูฏะ วงจรกรรมประกอบด้วยสังขารและกรรมภพ (๓) วิปากวิภูฏะ วงจรวิปาก ประกอบด้วยวิญญาน นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ซึ่งแสดงออกในรูปอุปปัตติภพชาติ ชรา มรณะ เป็นต้น (อง.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)
- ^๓ ธรรมดำ หมายถึงอกุศลธรรม ได้แก่ กายทุจริต เป็นต้น ธรรมขาว หมายถึงกุศลธรรม ได้แก่ กายสุจริต เป็นต้น (ส.ม.อ. ๓/๓๑-๓๔/๑๙๖, ข.ธ.อ. ๔/๔๕-๔๗)
- ^๔ วิภูฏะ หมายถึงนิพพาน (ส.ม.อ. ๓/๓๑-๓๔/๑๙๖, อง.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)
- ^๕ วิเวก หมายถึงกายวิเวก(ความสงบกาย) จิตตวิเวก(ความสงบจิต) และอุปธิวิเวก(ความสงบจากกิเลส) (อง.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)
- ^๖ ดู ส.ม. ๑๙/๓๔/๑๙, ข.ธ. ๒๕/๘๕-๘๙/๓๒

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๗๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๖. โอริมตีรสุต

๖. โอริมตีรสุต

ว่าด้วยธรรมที่เป็นฝั่งนี้และธรรมที่เป็นฝั่งโน้น^๑

[๑๑๘] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงฝั่งนี้และฝั่งโน้นแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ฝั่งนี้และฝั่งโน้น อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาทิฏฐิเป็นฝั่งโน้น ฯลฯ^๒

๑๐. มิจฉาวิมุตติเป็นฝั่งนี้ สัมมาวิมุตติเป็นฝั่งโน้น

ภิกษุทั้งหลาย นี้แลเป็นฝั่งนี้ นี้แลเป็นฝั่งโน้น

ในหมู่มนุษย์ เหล่าชนผู้ไปถึงฝั่งโน้นมีจำนวนน้อย

ส่วนหมู่อสัตว์นอกนี้เลาะไปตามฝั่งนี้ทั้งนั้น

ส่วนชนเหล่าใดประพฤติดตามธรรม

ในธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยชอบ

ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวิภูฏะ

อันเป็นบ่วงมารที่ข้ามได้แสนยาก จักถึงฝั่งโน้น

บัณฑิตละธรรมดำแล้วพึงเจริญธรรมขาว

ออกจากวิภูฏะมาสู่วิภูฏะ

ละกามทั้งหลายแล้วเป็นผู้หมดความกังวล

พึงปรารถนาความยินดียิ่งในวิเวกที่ยินดีได้ยากยิ่ง

บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้ว

จากเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑,๒ (สคารวสูตร) หน้า ๒๖๙ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มในข้อ ๑๑๗ (สคารวสูตร)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๗. ปฐมปัจโจโรหณสูตร

บัณฑิตเหล่าใดอบรมจิตโดยชอบ
ในองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย
ไม่ถือมั่น ยินดีในนิพพานเป็นที่สละความถือมั่น
บัณฑิตเหล่านั้นสิ้นอาสวะแล้ว
มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก

โอรินตีสสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมปัจโจโรหณสูตร

ว่าด้วยพิธีลอยบาป สูตรที่ ๑

[๑๑๙] สมัยนั้น พราหมณ์ชื่อว่าชาณสฺโสณีสรงน้ำดำหัวในวันอุโบสถ นุ่งห่ม
ผ้าไหมคู่ใหม่ ยืนถือกำหญาคาสตอยู่ ณ ที่สมควร ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค
พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นแล้วได้ตรัสถามชาณสฺโสณิพราหมณ์ดังนี้ว่า
“พราหมณ์ เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสรงน้ำดำหัวในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหม
คู่ใหม่ ยืนถือกำหญาคาสตอยู่ ณ ที่สมควร วันนี้เป็นวันอะไรของตระกูลพราหมณ์”
ชาณสฺโสณิพราหมณ์กราบทูลว่า “ท่านพระโคตม วันนี้เป็นวันลอยบาปของ
ตระกูลพราหมณ์”
“พราหมณ์ พิธีลอยบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย เป็นอย่างไร”
“ท่านพระโคตม ในวันอุโบสถ พราหมณ์ทั้งหลายในโลกนี้ พากันสรงน้ำดำหัว
นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ทาแผ่นดินด้วยโคมัยสด ลาดด้วยหญาคาที่เขี้ยวสดแล้วนอนใน
ระหว่างกองทรายและเรือนไฟ ในราตรีนั้น พราหมณ์เหล่านั้นลุกขึ้นแล้วประคอง
อัญชลินอบน้อมไฟ ๓ ครั้งด้วยกล่าวว่า ‘ข้าพเจ้าทั้งหลายขอลอยบาปต่อท่านผู้
เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอลอยบาปต่อท่านผู้เจริญ’ และบำเรอไฟให้อิ่มหนาด้วย
เนยใส น้ำมัน และเนยชันจำนวนมาก พอล่วงราตรีนั้นไปจึงเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลาย
ให้อิ่มหนาด้วยของเคี้ยวของบริโภคอันประณีต ท่านพระโคตม พิธีลอยบาปของ
พราหมณ์ทั้งหลาย เป็นอย่างนี้แล”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๗. ปลุ่มปัจโจโรหณสูตร

“พราหมณ์ พิธีลอบบาปของพราหมณ์ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง พิธีลอบบาปใน
อริยวินัยเป็นอีกอย่างหนึ่ง”

“ท่านพระโคตม พิธีลอบบาปในอริยวินัยเป็นอย่างไร ขอประทานวโรกาส
ขอท่านพระโคตมโปรดแสดงธรรมที่เป็นพิธีลอบบาปในอริยวินัยแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

“พราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

ชาณฺสฺสโสนิพราหมณํทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี่ว่า

พราหมณ์ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาทิฏฐิมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาทิฏฐิ ลอยมิจฉาทิฏฐิ
๒. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาสังกัปปะมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาสังกัปปะ ลอยมิจฉาสังกัปปะ
๓. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาวาจามีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาวาจ ลอยมิจฉาวาจ
๔. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉากัมมันตะมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉากัมมันตะ ลอยมิจฉากัมมันตะ
๕. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาอาชีวะมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาอาชีวะ ลอยมิจฉาอาชีวะ
๖. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาวายามะมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาวายามะ ลอยมิจฉาวายามะ
๗. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาสติมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาสติ ลอยมิจฉาสติ
๘. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาสมาธิมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาสมาธิ ลอยมิจฉาสมาธิ
๙. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาญาณะมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น
พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาญาณะ ลอยมิจฉาญาณะ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๓. ตติยปิณณาสก]

๒. ปัจโจโรหณีวรรค ๘. ทุตติยปัจโจโรหณีสูตร

๑๐. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาวิมุตติมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น

พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละมิจฉาวิมุตติ ลอยมิจฉาวิมุตติ

พราหมณ์ พิธิลอยบาปในอริยวินัย เป็นอย่างนี้แล

ชาณสุโสณิพราหมณ์กราบทูลว่า "ท่านพระโคตม พิธิลอยบาปของพราหมณ์
ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง พิธิลอยบาปในอริยวินัยก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง พิธิลอยบาป
ของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งพิธิลอยบาปในอริยวินัยนี้ ท่าน
พระโคตม ภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตมจงทรงจำ
ข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต"

ปฐมปัจโจโรหณีสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุตติยปัจโจโรหณีสูตร

ว่าด้วยพิธิลอยบาป สูตรที่ ๒

[๑๒๐] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงพิธิลอยบาปอันเป็นของพระอริยะแก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง

พิธิลอยบาปอันเป็นของพระอริยะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาทิฏฐิมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น

พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละมิจฉาทิฏฐิ ลอยมิจฉาทิฏฐิ

๒. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาสังกัปปะมีผลชั่ว ...

๓. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาวาจามีผลชั่ว ...

๔. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉากัมมันตะมีผลชั่ว ...

๕. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาอาชีวะมีผลชั่ว ...

๖. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาวายามะมีผลชั่ว ...

๗. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาสติมีผลชั่ว ...

๘. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาสมาธิมีผลชั่ว ...

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค ๙. ปุพพังคมสูตร

๙. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาญาณะมีผลชั่ว ...^๑

๑๐. พิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า มิจฉาวิมุตติมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น

พิจารณาเห็นดั่งนี้แล้ว จึงละมิจฉาวิมุตติ ลอยมิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า พิธีลอยบาปอันเป็นของพระอริยะ

ตติยปัจโจโรหณสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปุพพังคมสูตร

ว่าด้วยสัมมาทิฐิเป็นเบื้องต้นแห่งกุศลธรรม

[๑๒๑] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉันทิ สัมมาทิฐิก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย ฉันทินั้น

ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมมีสัมมาสังกัปปะ

ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีสัมมาวาจา

ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมมีสัมமாகัมมันตะ

ผู้มีสัมமாகัมมันตะ ย่อมมีสัมมาอาชีวะ

ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมมีสัมมาวายามะ

ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมมีสัมมาสติ

ผู้มีสัมมาสติ ย่อมมีสัมมาสมาธิ

ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมมีสัมมาญาณะ

ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมมีสัมมาวิมุตติ^๒

ปุพพังคมสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๑๑๙ (ปฐมปัจโจโรหณสูตร)

^๒ เป็น ๑๐ ประการ โดยนับจำนวนองค์ธรรมตามข้อ ๑๒๒

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. ปัจโจโรหณวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. อาสวัภยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นไปเพื่อสิ้นอาสวะ

[๑๒๒] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ	๒. สัมมาสังกัปปะ
๓. สัมมาวาจา	๔. สัมมากัมมันตะ
๕. สัมมาอาชีวะ	๖. สัมมาวายามะ
๗. สัมมาสติ	๘. สัมมาสมาธิ
๙. สัมมาญาณะ	๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

อาสวัภยสูตรที่ ๑๐ จบ

ปัจโจโรหณวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมอรัหมสูตร	๒. ทุตติยอรัหมสูตร
๓. ตติยอรัหมสูตร	๔. อชิตสูตร
๕. สคารวสูตร	๖. โอริมตีรสูตร
๗. ปฐมปัจโจโรหณสูตร	๘. ทุตติยปัจโจโรหณสูตร
๙. ปุพพังคมสูตร	๑๐. อาสวัภยสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๓. ปริสุทวารรค ๑. ปฐมสูตร

๓. ปริสุทวารรค

หมวดว่าด้วยธรรมที่บริสุทธิ

๑. ปฐมสูตร

สูตรที่ ๑ ว่าด้วยธรรมที่บริสุทธิ

[๑๒๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็น
ธรรมที่บริสุทธิผุดผ่อง เว้นวินัยของพระสุคต^๑แล้วย่อมไม่มี

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)
๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)
๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)
๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)
๙. สัมมาญาณะ (รู้ชอบ)
๑๐. สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมที่บริสุทธิผุดผ่อง เว้นวินัย
ของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี

ปฐมสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ วินัยของพระสุคต หมายถึงธรรมที่พระสุคตแสดง ซึ่งมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง
และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ บริบูรณ์ ครบถ้วน คำว่า
สุคต เป็นพระนามของพระพุทธเจ้า มีความหมายหลายนัยดังนี้คือ (๑) เสด็จไปงาม คือบริสุทธิ ได้แก่
ดำเนินไปด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ (๒) เสด็จไปยังสถานที่ดี คืออมตนิพพาน (๓) เสด็จไปโดยธรรม คือไม่กลับ
มาหากิเลสที่ทรงละได้แล้ว (๔) ทรงตรัสไว้โดยธรรม คือตรัสพระวาจาที่ควรในฐานะที่ควรเท่านั้น (วิ.อ.
๑/๑/๑๐๘ และดู อภ.จตุกก. ๒๑/๑๖๐/๑๖๗-๑๖๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๒๗๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๓. ปริสฺทชวรรค ๓. ตติยสุตฺร

๒. ทุติยสุตฺร

สุตฺรที่ ๒ ว่าด้วยธรรมที่ให้เกิดธรรม

[๑๒๔] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ที่ยังไม่เกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้น เว้น
วินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่เกิดขึ้น

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ^๑

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ที่ยังไม่เกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้น เว้นวินัยของ
พระสุคตแล้วย่อมไม่เกิดขึ้น

ทุติยสุตฺรที่ ๒ จบ

๓. ตติยสุตฺร

สุตฺรที่ ๓ ว่าด้วยธรรมมีผลมาก

[๑๒๕] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์
มาก เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก
เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี

ตติยสุตฺรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ “ฯลฯ” ที่ปรากฏในข้อ ๑๒๔ ถึงข้อ ๑๓๑ นี้ หมายความว่าเต็มในข้อ ๑๒๓ (ปฐมสูตร)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๗๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๓. ปริสฺททวรรค ๕. ปัญฺจมสูตร

๔. จตฺตถสูตร

สูตรที่ ๔ ว่าด้วยธรรมที่กำจัดราคะ โทสะและโมหะ

[๑๒๖] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมมีการกำจัดราคะ โทสะ และโมหะเป็นที่สุด เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี

ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมมีการกำจัดราคะ โทสะ และโมหะเป็นที่สุด เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี

จตฺตถสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปัญฺจมสูตร

สูตรที่ ๕ ว่าด้วยธรรมเพื่อความเบื่อหน่าย

[๑๒๗] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย อย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้

ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้

ปัญฺจมสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๓. ปริสุทวารวรรค ๗. สัตตมสูตร

๖. จัณฑลสูตร

สูตรที่ ๖ ว่าด้วยธรรมที่ทำให้เกิดธรรม

[๑๒๘] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้น เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่เกิดขึ้น

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้น เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่เกิดขึ้น

จัณฑลสูตรที่ ๖ จบ

๗. สัตตมสูตร

สูตรที่ ๗ ว่าด้วยธรรมมีผลมาก

[๑๒๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี

สัตตมสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๓. ปริสทธรรม ๙. นวมสูตร

๘. อัญญมสูตร

สูตรที่ ๘ ว่าด้วยธรรมที่กำจัดราคะ โทสะ และโมหะ

[๑๓๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว เป็นธรรมมีการกำจัดราคะ โทสะ และโมหะเป็นที่สุด เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ ๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว เป็นธรรมมีการกำจัดราคะ โทสะ และโมหะเป็นที่สุด เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมไม่มี

อัญญมสูตรที่ ๘ จบ

๙. นวมสูตร

สูตรที่ ๙ ว่าด้วยธรรมเพื่อความเบื่อหน่าย

[๑๓๑] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้

ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ ๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นวินัยของพระสุคตแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้

นวมสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๓. ปริสุทวารค ๑๑. เอกาทสมสูตร

๑๐. ทสมสูตร

สูตรที่ ๑๐ ว่าด้วยมิจฉัตตธรรม

[๑๓๒] ภิกษุทั้งหลาย มิจฉัตตธรรม (ธรรมที่ผิด) ๑๐ ประการนี้
มิจฉัตตธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ	๒. มิจฉาสังกัปปะ
๓. มิจฉาวาจา	๔. มิจฉากัมมันตะ
๕. มิจฉาอาชีวะ	๖. มิจฉาวายามะ
๗. มิจฉาสติ	๘. มิจฉาสมาธิ
๙. มิจฉาญาณะ	๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย มิจฉัตตธรรม ๑๐ ประการนี้แล

ทสมสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. เอกาทสมสูตร

สูตรที่ ๑๑ ว่าด้วยสัมมัตตธรรม

[๑๓๓] ภิกษุทั้งหลาย สัมมัตตธรรม (ธรรมที่ถูก) ๑๐ ประการนี้
สัมมัตตธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ	๒. สัมมาสังกัปปะ
๓. สัมมาวาจา	๔. สัมมากัมมันตะ
๕. สัมมาอาชีวะ	๖. สัมมาวายามะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก์]

๓. ปริสฺททวารรค รวมพระสุตฺรที่มีในวรรค

๗. สัมมาสติ

๘. สัมมาสมาธิ

๙. สัมมาญาณะ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย สัมมัตตธรรม ๑๐ ประการนี้แล

เอกาทสมสุตฺรที่ ๑๑ จบ

ปริสฺททวารรคที่ ๓ จบ

รวมพระสุตฺรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมสุตฺร

๒. ทุติยสุตฺร

๓. ตติยสุตฺร

๔. จตตถสุตฺร

๕. ปัญจมสุตฺร

๖. ฉัฎฐสุตฺร

๗. สัตตมสุตฺร

๘. อัฏฐมสุตฺร

๙. นวมสุตฺร

๑๐. ทสมสุตฺร

๑๑. เอกาทสมสุตฺร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. สาธุวรรค ๑. สาธุสูตร

๔. สาธุวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมที่ดี และธรรมที่ไม่ดี

๑. สาธุสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ดี และธรรมที่ไม่ดี

[๑๓๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ดีและธรรมที่ไม่ดีแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่ดี อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด)	๒. มิจฉาสังกัปปะ (ตำริผิด)
๓. มิจฉาวาจา (เจรจาผิด)	๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด)
๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด)	๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด)
๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด)	๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นผิด)
๙. มิจฉาญาณะ (รู้ผิด)	๑๐. มิจฉาวิมุตติ (หลุดพ้นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ดี

ธรรมที่ดี อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)	๒. สัมมาสังกัปปะ (ตำริชอบ)
๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)	๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)	๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)	๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)
๙. สัมมาญาณะ (รู้ชอบ)	๑๐. สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ดี

สาธุสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปีณณาสก์]

๔. สาธุวรรค ๓. อกุศลสูตร

๒. อริยธัมมสูตร

ว่าด้วยอริยธรรม และอนริยธรรม

[๑๓๕] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอริยธรรมและอนริยธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อนริยธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ^๑

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อนริยธรรม

อริยธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อริยธรรม

อริยธัมมสูตรที่ ๒ จบ

๓. อกุศลสูตร

ว่าด้วยอกุศลธรรม และกุศลธรรม

[๑๓๖] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอกุศลธรรมและกุศลธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อกุศลธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อกุศลธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ “ ฯลฯ ” ที่ปรากฏในข้อ ๑๓๕ ถึงข้อ ๑๕๔ นี้ หมายความว่าเต็มในข้อ ๑๓๕ (สาธุสูตร)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๘๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. สาธุวรรค ๕. ธัมมสูตร

กุศลธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า กุศลธรรม

อกุศลสูตรที่ ๓ จบ

๔. อัตถสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นประโยชน์ และที่ไม่เป็นประโยชน์

[๑๓๗] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นประโยชน์และธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์

ธรรมที่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นประโยชน์

อัตถสูตรที่ ๔ จบ

๕. ธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรม และอธรรม

[๑๓๘] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมและอธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. สาธุวรรค ๗. สāvichasūtra

อธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธรรม

ธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรม

อัมมสูตรที่ ๕ จบ

๖. สาสาวิสูตร

ว่าด้วยธรรมที่มีอาสวะ และที่ไม่มีอาสวะ

[๑๓๙] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีอาสวะและธรรมที่ไม่มีอาสวะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่มีอาสวะ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีอาสวะ

ธรรมที่ไม่มีอาสวะ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่มีอาสวะ

สาสาวิสูตรที่ ๖ จบ

๗. สāvichasūtra

ว่าด้วยธรรมที่มีโทษ และที่ไม่มีโทษ

[๑๔๐] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีโทษและธรรมที่ไม่มีโทษแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. สาธุวรรค ๙. อาจยคามิสุต

ธรรมที่มีโทษ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีโทษ

ธรรมที่ไม่มีโทษ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่มีโทษ

สาวชชสูตรที่ ๗ จบ

๘. ตปนิยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุ และไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อน

[๑๔๑] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นเหตุให้เดือดร้อนและธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่เป็นเหตุให้เดือดร้อน อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้เดือดร้อน

ธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อน อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อน

ตปนิยสูตรที่ ๘ จบ

๙. อาจยคามิสุต

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงจติ ปฏิสนธิ และนิพพาน

[๑๔๒] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงจติและปฏิสนธิ และธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพานแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. สาธุวรรค ๑๑. ทุกขวิปากสูตร

ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงจติและปฏิสนธิ ะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ ๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงจติและปฏิสนธิ

ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน ะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ ๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน

อาจยคามิสสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุกขุทรยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่มีทุกข์ และที่มีสุขเป็นกำไร

[๑๔๓] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไร และธรรมที่มีสุขเป็นกำไรแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไร ะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ ๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไร

ธรรมที่มีสุขเป็นกำไร ะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ ๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีสุขเป็นกำไร

ทุกขุทรยสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. ทุกขวิปากสูตร

ว่าด้วยธรรมที่มีทุกข์ และที่มีสุขเป็นวิบาก

[๑๔๔] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีทุกข์เป็นวิบาก และธรรมที่มีสุขเป็นวิบากแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. สาธุวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ธรรมที่มีทุกข์เป็นวิบาก อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีทุกข์เป็นวิบาก

ธรรมที่มีสุขเป็นวิบาก อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีสุขเป็นวิบาก

ทุกขวิปากสูตรที่ ๑๑ จบ

สาธุวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สาธุสูตร

๒. อริยฉัมมสูตร

๓. อกุสลสูตร

๔. อัถถสูตร

๕. ฉัมมสูตร

๖. สาสวสูตร

๗. สāvāชชสูตร

๘. ตปณียสูตร

๙. อาจยคามิสูตร

๑๐. ทุกขุททยสูตร

๑๑. ทุกขวิปากสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. อริยมัคควารค ๒. กัณหมัคคสูตร

๕. อริยมัคควารค

หมวดว่าด้วยธรรมที่เป็นอริยมรรค

๑. อริยมัคคสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นอริยมรรค และที่ไม่ใช่อริยมรรค

[๑๔๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นอริยมรรคและธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรคแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่อง
นี้ว่า

ธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรค อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด) ฯลฯ ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (หลุดพ้นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรค

ธรรมที่เป็นอริยมรรค อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) ฯลฯ ๑๐. สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นอริยมรรค

อริยมัคคสูตรที่ ๑ จบ

๒. กัณหมัคคสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นฝ่ายดำ และที่เป็นฝ่ายขาว

[๑๔๖] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นฝ่ายดำและธรรมที่เป็นฝ่ายขาวแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่อง
นี้ว่า

ธรรมที่เป็นฝ่ายดำ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ ๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นฝ่ายดำ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. อริยมัคควรรค ๔. สปัปฺริสธัมมสูตร

ธรรมที่เป็นฝ่ายขาว อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นฝ่ายขาว

กัณหมัคคสูตรที่ ๒ จบ

๓. สัทธัมมสูตร

ว่าด้วยสัทธรรม และอสัทธรรม

[๑๔๗] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสัทธรรมและอสัทธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อสัทธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อสัทธรรม

สัทธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัทธรรม

สัทธัมมสูตรที่ ๓ จบ

๔. สปัปฺริสธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมของสัตตบุรุษ และธรรมของอสัตตบุรุษ

[๑๔๘] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมของสัตตบุรุษและธรรมของอสัตตบุรุษแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. อริยมัคควรรค ๕. อุปปาเทตัพพสูตร

ธรรมของอัสติบุรุษ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมของอัสติบุรุษ

ธรรมของสัสติบุรุษ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมของสัสติบุรุษ

สัปปริสธัมมสูตรที่ ๔ จบ

๕. อุปปาเทตัพพสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรให้เกิดขึ้น และที่ไม่ควรให้เกิดขึ้น

[๑๔๙] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรให้เกิดขึ้นและธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้น อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้น

ธรรมที่ควรให้เกิดขึ้น อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรให้เกิดขึ้น

อุปปาเทตัพพสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. อริยมัคควรรค ๗. ภาเวตัพพสูตร

๖. อาเสวิตัพพสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรเสพ^๑และที่ไม่ควรเสพ

[๑๕๐] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรเสพและธรรมที่ไม่ควรเสพแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่ควรเสพ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรเสพ

ธรรมที่ควรเสพ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรเสพ

อาเสวิตัพพสูตรที่ ๖ จบ

๗. ภาเวตัพพสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรเจริญ และที่ไม่ควรเจริญ

[๑๕๑] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรเจริญและธรรมที่ไม่ควรเจริญแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่ควรเจริญ อะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ **เสพ** ในที่นี้หมายถึงการฝึกหัด รู้ เห็น พิจารณา อธิษฐานจิต น้อมใจเชื่อ ปรองคองความเพียร ตั้งสติไว้ ตั้งจิตไว้ กำหนดรู้ด้วยปัญญา รุ้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ละธรรมที่ควรละ เจริญ ธรรมที่ควรเจริญ ทำให้แจ้งธรรมที่ควรทำให้แจ้ง (อง.เอกก.อ. ๑/๕๓/๖๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๒๙๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. อริยมัคควรรค ๘. พหุลีกาตัพพสูตร

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรเจริญ

ธรรมที่ควรเจริญ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรเจริญ

ภาเวตัพพสูตรที่ ๗ จบ

๘. พหุลีกาตัพพสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรทำให้มาก และที่ไม่ควรทำให้มาก

[๑๕๒] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้มากและธรรมที่ไม่ควรทำให้มากแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก

ธรรมที่ควรทำให้มาก อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรทำให้มาก

พหุลีกาตัพพสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. อริยมัคควรรค ๑๐. สัจฉิกาดัปปสูตร

๙. अनुसस्सित्तपपसुतर

ว่าด้วยธรรมที่ควรระลึก และที่ไม่ควรระลึก

[๑๕๓] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรระลึกและธรรมที่ไม่ควรระลึก แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ สสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่ควรระลึก อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรระลึก

ธรรมที่ควรระลึก อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรระลึก

อนุสสริตฺตพพสุตฺรที่ ๙ จบ

๑๐. สัจฉิกาดัปปสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรทำให้แจ้ง และที่ไม่ควรทำให้แจ้ง

[๑๕๔] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้แจ้งและธรรมที่ไม่ควร ทำให้แจ้งแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้ง อะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. มิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้ง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. อริยมัคควรรค ๑๐. สัจฉิกาตัพพสูตร

ธรรมที่ควรทำให้แจ้ง อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรทำให้แจ้ง

สัจฉิกาตัพพสูตรที่ ๑๐ จบ

อริยมัคควรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อริยมัคคสูตร

๒. กัณหมัคคสูตร

๓. สัทธัมมสูตร

๔. สปัปฺริสธัมมสูตร

๕. อุปปาเทตัพพสูตร

๖. อาเสวิตัพพสูตร

๗. ภาเวตัพพสูตร

๘. พหุลีกาตัพพสูตร

๙. อนุสสริตัพพสูตร

๑๐. สัจฉิกาตัพพสูตร

ตติยปิณฑาสก จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จตุตถปิณณาสก]

๑. ปุคคลวรรค ๑. เสวิตัพพสูตร

๔. จตุตถปิณณาสก

๑. ปุคคลวรรค

หมวดว่าด้วยบุคคล

๑. เสวิตัพพสูตร

ว่าด้วยบุคคลที่ควรเสพ^๑

[๑๕๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรเสพ

ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด)	๒. มิจฉาสังกัปปะ (ตำริผิด)
๓. มิจฉาวาจา (เจรจาผิด)	๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด)
๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด)	๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด)
๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด)	๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นผิด)
๙. มิจฉาญาณะ (รู้ผิด)	๑๐. มิจฉาวิมุตติ (หลุดพ้นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐. ประการนี้แล เป็นผู้ไม่ควรเสพ บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรเสพ

ธรรม ๑๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)	๒. สัมมาสังกัปปะ (ตำริชอบ)
๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)	๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)	๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)

เชิงอรรถ :

^๑ เสพ ในที่นี้หมายถึงเข้าไปหา (อง.ติก.อ. ๒/๒๖/๑๐๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๑. บุคคลวรรค ๒-๑๒. ภษิตัพพาทิสูต

๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)

๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

๙. สัมมาญาณะ (รู้ชอบ)

๑๐. สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ควรเสพ

เสวิตัพพสุตที่ ๑ จบ

๒-๑๒. ภษิตัพพาทิสูต

ว่าด้วยบุคคลที่ควรคบ^๑เป็นต้น

[๑๕๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรคบ ...
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรคบ ...

[๑๕๗] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรเข้าไปนั่งใกล้^๒ ...
บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรเข้าไปนั่งใกล้ ...

[๑๕๘] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรบูชา ... บุคคล
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรบูชา ...

[๑๕๙] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรสรรเสริญ ...
บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรสรรเสริญ ...

[๑๖๐] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรเคารพ ... บุคคล
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรเคารพ ...

[๑๖๑] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรยำเกรง ... บุคคล
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรยำเกรง ...

[๑๖๒] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรให้ยินดี ... บุคคล
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรให้ยินดี ...

[๑๖๓] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่บริสุทธี ... บุคคล
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมบริสุทธี ...

เชิงอรรถ :

^๑ คบ ในที่นี้หมายถึงให้ความสนทนสนม (อง.ติก.อ. ๒/๒๖/๑๐๔)

^๒ เข้าไปนั่งใกล้ หมายถึงเข้าไปนั่งใกล้แล้วสักการะ เคารพอยู่เสมอ ๆ (อง.ติก.อ. ๒/๒๖/๑๐๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๑. ปุคคลวรรค ๒-๑๒. ภขิตัพพาทีสูตฺร

[๑๖๔] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมครอบงำมานะไม่ได้ ...
บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมครอบงำมานะได้ ...

[๑๖๕] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่เจริญด้วยปัญญา ...
บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมเจริญด้วยปัญญา ...

[๑๖๖] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมประสพ^๑สิ่งไม่ใช่นุญเป็นอันมาก

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มิจจาทิฏฐิ	๒. มิจจาสังกัปปะ
๓. มิจจาวาจา	๔. มิจจากัมมันตะ
๕. มิจจอาชีวะ	๖. มิจจาวายามะ
๗. มิจจาสติ	๘. มิจจาสมาธิ
๙. มิจจาญาณะ	๑๐. มิจจาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมประสพสิ่งไม่ใช่นุญเป็นอันมาก

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมประสพนุญเป็นอันมาก

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ	๒. สัมมาสังกัปปะ
๓. สัมมาวาจา	๔. สัมมากัมมันตะ
๕. สัมมาอาชีวะ	๖. สัมมาวายามะ
๗. สัมมาสติ	๘. สัมมาสมาธิ
๙. สัมมาญาณะ	๑๐. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมประสพนุญเป็นอันมาก

ภขิตัพพาทีสูตฺรที่ ๒-๑๒ จบ

ปุคคลวรรคที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ประสพ (ปสวติ) หมายถึงได้รับผลตอบแทน (ปฏิลภติ) (อง.ตัก.อ. ๒/๔๖/๑๕๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๐๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๒. ชาณุสโสณิวรรค ๑. พราหมณปัจโจโรหณิสุตร

๒. ชาณุสโสณิวรรค

หมวดว่าด้วยพราหมณ์ชื่อว่าชาณุสโสณิ

๑. พราหมณปัจโจโรหณิสุตร

ว่าด้วยพิธีลอยบาปของพราหมณ์

[๑๖๗] สมัยนั้น พราหมณ์ชื่อว่าชาณุสโสณิสรงน้ำดำหัวในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ยืนถือกำหญาศาดอยู่ ณ ที่สมควร ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นแล้วได้ตรัสถามชาณุสโสณิพราหมณ์ดังนี้ว่า

“พราหมณ์ เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสรงน้ำดำหัวในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ยืนถือกำหญาศาดอยู่ ณ ที่สมควร วันนี้เป็นวันอะไรของตระกูลพราหมณ์”

ชาณุสโสณิพราหมณ์กราบทูลว่า “ท่านพระโคตม วันนี้เป็นวันลอยบาปของตระกูลพราหมณ์”

“พราหมณ์ พิธีลอยบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย เป็นอย่างไร”

“ท่านพระโคตม ในวันอุโบสถ พราหมณ์ทั้งหลายในโลกนี้ พากันสรงน้ำดำหัว นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ทาแผ่นดินด้วยโคมัยสด ลาดด้วยหญาศาดที่เขี้ยวสดแล้วนอนในระหว่างกองทรายและเรือนไฟ ในราตรีนั้น พราหมณ์เหล่านั้นลุกขึ้นแล้วประคองอัญชลินอบน้อมไฟ ๓ ครั้งด้วยกล่าวว่า ‘ข้าพเจ้าทั้งหลายขอลอยบาปต่อท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอลอยบาปต่อท่านผู้เจริญ’ และบำเรอไฟให้อิ่มหนาด้วยเนยใส น้ำมัน และเนยชั้นจำนวนมาก พอสว่างราตรีนั้นไปจึงเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อิ่มหนำด้วยของเคี้ยวของบริโภคนั้นประณีต ท่านพระโคตม พิธีลอยบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย เป็นอย่างนี้แล”

“พราหมณ์ พิธีลอยบาปของพราหมณ์ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง พิธีลอยบาปในอริยวินัยเป็นอีกอย่างหนึ่ง”

“ท่านพระโคตม พิธีลอยบาปในอริยวินัยเป็นอย่างไร ขอประทานวโรกาส ขอท่านพระโคตมโปรดแสดงธรรมที่เป็นพิธีลอยบาปในอริยวินัยแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณสโสนิวัรรค ๑. พราหมณ์ปัจโจโรหณิสุตร

“พราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

ชาณสโสนิพราหมณ์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี้เป็นว่า

พราหมณ์ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ปาณาติบาต(การฆ่าสัตว์)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละปาณาติบาต ลอยปาณาติบาต
๒. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า อทินนาทาน(การลักทรัพย์)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละอทินนาทาน ลอยอทินนาทาน
๓. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า กาเมสุมิฉฉาจาร(การประพฤติดีกาม)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละกาเมสุมิฉฉาจาร ลอยกาเมสุมิฉฉาจาร
๔. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มุสาวาท(พูดเท็จ)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละมุสาวาท ลอยมุสาวาท
๕. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ปิสฺนวาจา(คำส่อเสียด)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละปิสฺนวาจา ลอยปิสฺนวาจา
๖. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มรฺสวาจา(คำหยาบ)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละมรฺสวาจา ลอยมรฺสวาจา
๗. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า สัมผัสฺปปลาปะ(คำเพ้อเจ้อ)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละสัมผัสฺปปลาปะ ลอยสัมผัสฺปปลาปะ
๘. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า อภิขณา(ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละอภิขณา ลอยอภิขณา
๙. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า พยาบาท(ความคิดร้าย)มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละพยาบาท ลอยพยาบาท
๑๐. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาทิฏฐิ(เห็นผิด) มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละมิจฉาทิฏฐิ ลอยมิจฉาทิฏฐิ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณินวรรค ๒. อริยปัจโจโรหณิสุตร

พราหมณ์ พิธีลอยบาปในอริยวินัย เป็นอย่างนี้แล

ชาณุสโสณิพราหมณ์กราบทูลว่า “ท่านพระโคตม พิธีลอยบาปของพราหมณ์ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง พิธีลอยบาปในอริยวินัยก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง พิธีลอยบาปของพราหมณ์ทั้งหลายยอมไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งพิธีลอยบาปในอริยวินัยนี้ ท่านพระโคตม ภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพบเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

พราหมณปัจโจโรหณิสุตรที่ ๑ จบ

๒. อริยปัจโจโรหณิสุตร

ว่าด้วยพิธีลอยบาปของพระอริยะ

[๑๖๘] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงพิธีลอยบาปอันเป็นของพระอริยะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

พิธีลอยบาปอันเป็นของพระอริยะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ปาณาติบาตมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละปาณาติบาต ลอยปาณาติบาต
๒. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า อทินนาทานมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละอทินนาทาน ลอยอทินนาทาน
๓. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า กาเมสุมิจฉาจารมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละกาเมสุมิจฉาจาร ลอยกาเมสุมิจฉาจาร
๔. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มุสาวาทมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละมุสาวาท ลอยมุสาวาท
๕. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ปิสุณาวาจามีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละปิสุณาวาจ ลอยปิสุณาวาจ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณสโสณิวรรค ๓. สคารวสูตร

๖. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ผรุสวาจา มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละผรุสวาจา ลอยผรุสวาจา
๗. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า สัมผัสปลลาปะ มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละสัมผัสปลลาปะ ลอยสัมผัสปลลาปะ
๘. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า อภิขณามีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละอภิขณา ลอยอภิขณา
๙. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า พยาบาทมีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละพยาบาท ลอยพยาบาท
๑๐. พิจารณาเห็นดังนี้ว่า มิจฉาทิฏฐิ มีผลชั่วทั้งในภพนี้และภพหน้า ครั้น พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึงละมิจฉาทิฏฐิ ลอยมิจฉาทิฏฐิ
- ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า พิริลอยบาปอันเป็นของพระอริยะ

อริยปัจโจโรหณสูตรที่ ๒ จบ

๓. สคารวสูตร

ว่าด้วยพราหมณ์ชื่อว่าสคารวะ

[๑๖๙] ครั้งนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าสคารวะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง ที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร^๑ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ท่านพระโคตม อะไรหนอเป็นฝั่งนี้ อะไรเป็นฝั่งโน้น^๒”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า พราหมณ์

๑. ปาณาติบาตเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากปาณาติบาตเป็นฝั่งโน้น
๒. อทินนาทานเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากอทินนาทานเป็นฝั่งโน้น

เชิงอรรถ :

^๑ ที่สมควร (เอกมนต์) ในที่นี้หมายถึงที่อันเหมาะสมเว้นโทษ ๖ ประการ คือ (๑) ไกลเกินไป (๒) ใกล้เกินไป (๓) อยู่เหนือลม (๔) สูงเกินไป (๕) อยู่ตรงหน้าเกินไป (๖) อยู่ข้างหลังเกินไป (อง.ทุก.อ. ๒/๑๖/๑๕)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑, ๒ ข้อ ๑๑๗ (สคารวสูตร) หน้า ๒๖๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณสโสนีวรรค ๓. สคารวสูตร

๓. กาเมสมิจจาจารเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากกาเมสมิจจาจารเป็นฝั่งโน้น
๔. มุสาวาทเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากมุสาวาทเป็นฝั่งโน้น
๕. ปิสุณาวาจาเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากปิสุณาวาจาเป็นฝั่งโน้น
๖. ผรุสวาจาเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากผรุสวาจาเป็นฝั่งโน้น
๗. สัมผัสปลลาปะเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากสัมผัสปลลาปะเป็นฝั่งโน้น
๘. อภิขมาเป็นฝั่งนี้ อภิขมา(ความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา) เป็นฝั่งโน้น
๙. พยาบาทเป็นฝั่งนี้ อพยาบาท(ความไม่คิดร้าย) เป็นฝั่งโน้น
๑๐. มิจฉาทิฎฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาทิฎฐิ(เห็นชอบ) เป็นฝั่งโน้น

พราหมณ์ นี้แลเป็นฝั่งนี้ นี้แลเป็นฝั่งโน้น

ในหมู่มนุษย์ เหล่าชนผู้ไปถึงฝั่งโน้นมีจำนวนน้อย

ส่วนหมู่อื่นนอกนี้เลาะไปตามฝั่งนี้ทั้งนั้น

ส่วนชนเหล่าใดประพฤติตามธรรม

ในธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยชอบ

ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวิภูฏะ

อันเป็นบ่วงมารที่ข้ามได้แสนยาก จักถึงฝั่งโน้น

บัณฑิตละธรรมดำ แล้วพึงเจริญธรรมขาว

ออกจากวิภูฏะมาสู่วิภูฏะ

ละกามทั้งหลายแล้ว เป็นผู้หมดความกังวล

พึงปรารถนาความยินดียิ่งในวิเวกที่ยินดีได้ยากยิ่ง

บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้ว

จากเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตทั้งหลาย

บัณฑิตเหล่าใดอบรมจิตโดยชอบ

ในองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณวรรค ๔. โอริมสูตร

ไม่ถือมั่น ยินดีในนิพพานเป็นที่สละความถือมั่น
 บัณฑิตเหล่านั้นสิ้นอาสวะแล้ว
 มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก^๑

สคารวสูตรที่ ๓ จบ

๔. โอริมสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นฝั่งนี้และธรรมที่เป็นฝั่งโน้น

[๑๗๐] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงฝั่งนี้และฝั่งโน้นแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ฝั่งนี้และฝั่งโน้น อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาตเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากปาณาติบาตเป็นฝั่งโน้น
๒. อทินนาทานเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากอทินนาทานเป็นฝั่งโน้น
๓. กาเมสุมิจฉาจารเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจารเป็นฝั่งโน้น
๔. มุสาวาทเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากมุสาวาทเป็นฝั่งโน้น
๕. ปิสุณาวาจาเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากปิสุณาวาจาเป็นฝั่งโน้น
๖. ผรุสวาจาเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากผรุสวาจาเป็นฝั่งโน้น
๗. สัมผัสปปลาปะเป็นฝั่งนี้ เจตนางดเว้นจากสัมผัสปปลาปะเป็นฝั่งโน้น
๘. อภิชฌาเป็นฝั่งนี้ อนภิชฌาเป็นฝั่งโน้น
๙. พยาบาทเป็นฝั่งนี้ อพยาบาทเป็นฝั่งโน้น
๑๐. มิจฉาทิฏฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาทิฏฐิเป็นฝั่งโน้น

ภิกษุทั้งหลาย นี้แลเป็นฝั่งนี้ นี้แลเป็นฝั่งโน้น

เชิงอรรถ :

^๑ คาทถปิณณาสก์ ๑๖๙ และข้อ ๑๗๐ นี้ เทียบดูในข้อ ๑๑๗ พร้อมทั้งเชิงอรรถ หน้า ๒๖๙-๒๗๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณวรรค ๕. ปฐมอธัมมสูตร

ในหมู่มนุษย์ เหล่าชนผู้ไปถึงฝั่งโน้นมีจำนวนน้อย
 ส่วนหมู่อื่นนอกนี้เลาะไปตามฝั่งนี้ทั้งนั้น
 ส่วนชนเหล่าใดประพฤติตามธรรม
 ในธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยชอบ
 ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวิภูฏะ
 อันเป็นบ่วงมารที่ข้ามได้แสนยาก จักถึงฝั่งโน้น
 บัณฑิตละกรรมดำแล้วพึงเจริญกรรมขาว
 ออกจากวิภูฏะมาสู่วิภูฏะ
 ละกามทั้งหลายแล้วเป็นผู้หมดความกังวล
 พึงปรารถนาความยินดียิ่งในวิเวกที่ยินดีได้ยากยิ่ง
 บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้ว
 จากเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตทั้งหลาย
 บัณฑิตเหล่าใดอบรมจิตโดยชอบ
 ในองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย
 ไม่ถือมั่น ยินดีในนิพพานเป็นที่สละความถือมั่น
 บัณฑิตเหล่านั้นสิ้นอาสวะแล้ว
 มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก

โอรินสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมอธัมมสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สูตรที่ ๑

[๑๗๑] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประโยชน์
 ควรทราบทั้งสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็น
 ธรรมและเป็นประโยชน์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณวรรค ๖. ทุดิยอธัมมสูตร

สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต	๒. อทินนาทาน
๓. กาเมสุมิฉฉาจาร	๔. มุสาวาท
๕. ปิสุณาวาจา	๖. ผรุสวาจา
๗. สัมผัสปลลาปะ	๘. อภิขณา
๙. พยาบาท	๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประโยชน์

สิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

- คือ
๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต	๒. เจตนางดเว้นจากอทินนาทาน
๓. เจตนางดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร	๔. เจตนางดเว้นจากมุสาวาท
๕. เจตนางดเว้นจากปิสุณาวาจา	๖. เจตนางดเว้นจากผรุสวาจา
๗. เจตนางดเว้นจากสัมผัสปลลาปะ	๘. อนภิขณา
๙. อพยาบาท	๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประโยชน์ ควรทราบทั้งสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม และเป็นประโยชน์' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ปฐมอธัมมสูตร ที่ ๕ จบ

๖. ทุดิยอธัมมสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สูตรที่ ๒

[๑๗๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ พระผู้มีพระภาคผู้สุคตครันดรสัพพพุทธพจน์นี้ แล้วเสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๒. ชาณโสโสนิวรรค ๖. ทุตติยอธัมมสูตร

ลำดับนั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปไม่นาน ภิกษุเหล่านั้นจึงได้ปรึกษากันว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทส^๑โดยย่อว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร ใครหนอจะพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้”

ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นร่วมกันว่า “ท่านมหากัจจानะนี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ยกย่อง ท่านสามารถจะจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้ ทางที่ดี พวกเราควรจะเข้าไปหาท่านมหากัจจानะถึงที่อยู่ แล้วเรียนถามเนื้อความนี้กับท่าน และจักทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่ท่านตอบแก่พวกเรา”

ครั้นแล้ว ภิกษุเหล่านั้นจึงเข้าไปหาท่านพระมหากัจจानะถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้เรียนว่า

“ท่านมหากัจจानะ พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทสนี้โดยย่อว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร

ผู้มีอายุ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปไม่นาน พวกกระผมได้ปรึกษากันว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทสโดยย่อว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๑๕ หน้า ๒๖๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสถนิวรรค ๖. ทุตติยอรัมมสูตร

และเป็นประโยชน์' ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์
เข้าไปยังพระวิหาร ใครหนอจะฟังจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้

ผู้มีอายุ พวกกระผมได้มีความเห็นร่วมกันว่า 'ท่านมหากัจจានะนี้แล พระ
ศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ยกย่อง ท่านสามารถ
จะจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้
โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้ ทางที่ดี พวกเราควรจะไปหาท่านมหากัจจานะถึงที่อยู่
แล้วเรียนถามเนื้อความนี้กับท่าน และจักทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่ท่านตอบแก่
พวกเรา' ขอท่านมหากัจจานะจงจำแนกเถิด"

ท่านพระมหากัจจานะกล่าวว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อพระศาสดาประทับอยู่
เฉพาะหน้าผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายละเลยพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเสีย
สำคัญเนื้อความนี้ว่าควรถามข้าพเจ้า เปรียบเหมือนบุรุษผู้ต้องการแก่นไม้ แสวงหา
แก่นไม้ เทียวแสวงหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่นมีอยู่ ก็มองข้ามรากและลำต้น
ไปเสีย สำคัญกิ่งและใบว่าเป็นแก่นไม้ที่ตนพึงแสวงหา พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เป็นผู้มีพระจักขุ^๑ มีพระญาณ มีพระธรรม เป็นผู้ประเสริฐ ตรัสบอกได้ ทรงให้เป็นไปได้
ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นพระตถาคต ทรงรู้
ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ก็เวลานั้นแล เป็นเวลาสมควรที่ท่านทั้งหลาย
พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความนี้ ฟังทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่
พระผู้มีพระภาคทรงตอบแก่ท่านทั้งหลาย"

ภิกษุเหล่านั้นเรียนว่า "ท่านมหากัจจานะ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นผู้มี
พระจักขุ มีพระญาณ มีพระธรรม เป็นผู้ประเสริฐ ตรัสบอกได้ ทรงให้เป็นไปได้ ทรง
แสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นพระตถาคต ทรงรู้ธรรมที่
ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ก็เวลานั้นแล เป็นเวลาสมควรที่กระผมทั้งหลายพึง
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความนี้ และทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่
พระผู้มีพระภาคทรงตอบแก่พวกกระผมอย่างแน่นอน ท่านมหากัจจานะเอง พระ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑-๕ หน้า ๒๖๒ และเชิงอรรถที่ ๑-๓ หน้า ๒๖๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณโสโสนิวรรค ๖. ทุตติยอธัมมสูตร

ศาสดาทรงสรรเสริญ และเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ยกย่อง ย่อมสามารถจะ
จำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้
โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้ ถ้าท่านมหาจักจานะไม่มีความหนักใจแล้ว ขอจงจำแนกเถิด”

พระมหาจักจานะกล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น ขอท่านทั้งหลายจงฟัง
จงใส่ใจให้ดี ข้าพเจ้าจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระมหาจักจานะจึงได้
กล่าวเรื่องที่ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทสโดยย่อว่า
‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบ
ทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็น
เป็นธรรมและเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจาก
พุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร

**สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็น
ประโยชน์ อะไรบ้าง คือ**

๑. ปาณาติบาตเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากปาณาติบาตเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะปาณาติบาตเป็น
ปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความ
เจริญเต็มทีเพราะเจตนางดเว้นจากปาณาติบาตเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่
เป็นประโยชน์
๒. อทินนาทานเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากอทินนาทานเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะอทินนาทานเป็นปัจจัย
นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญ
เต็มทีเพราะเจตนางดเว้นจากอทินนาทานเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์
๓. กาเมสุมิจฉาจารเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร
เป็นสิ่งที่เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะกาเมสุ
มิจฉาจารเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอัน
มากที่ถึงความเจริญเต็มทีเพราะเจตนางดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจารเป็นปัจจัย
นี่เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณินวรรค ๖. ทุตติยอรัมมสูตร

๔. มุสาวาทเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากมุสาวาทเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม
 บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมุสาวาทเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่
 ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่
 เพราะเจตนางดเว้นจากมุสาวาทเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๕. ปิสุณาวาจาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากปิสุณาวาจาเป็นสิ่งที่
 เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะปิสุณาวาจาเป็นปัจจัย
 นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญ
 เต็มที่เพราะเจตนางดเว้นจากปิสุณาวาจาเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็น
 ประโยชน์
๖. ผรุสวาจาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากผรุสวาจาเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม
 บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะผรุสวาจาเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่
 ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่
 เพราะเจตนางดเว้นจากผรุสวาจาเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๗. สัมผัสปลลาปะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากสัมผัสปลลาปะเป็น
 สิ่งที่เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะสัมผัสปลลาปะ
 เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึง
 ความเจริญเต็มที่เพราะเจตนางดเว้นจากสัมผัสปลลาปะเป็นปัจจัย นี่เป็น
 สิ่งที่เป็นประโยชน์
๘. อภิขมาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม อนภิขมาเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศล-
 ธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะอภิขมาเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็น
 ประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะอนภิขมา
 เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๙. พยาบาทเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม อพยาบาทเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศล-
 ธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะพยาบาทเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็น
 ประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะอพยาบาท
 เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสนิวรรค ๖. ทุตติยอธัมมสูตร

๑๐. มิจฉาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศล ธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฏฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็น ประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มทีเพราะสัมมา ทิฏฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์

พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทสไว้โดยย่อว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็น ประโยชน์และสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่ เป็นธรรมและ เป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์ เข้าไปยังพระวิหาร ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้าย่อมรู้เนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มี พระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดารอย่างนี้ ก็ท่าน ทั้งหลาย เมื่อหวังอยู่ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความนี้เกิด ขอท่านทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงตอบแก่ท่าน ทั้งหลายเถิด”

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับคำท่านพระมหากัจจानะแล้ว ขึ้นชมอนุโมทนาภาษิต ของท่านพระมหากัจจानะแล้วลุกขึ้นจากอาสน์เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทเทสไว้โดยย่อว่า ‘ภิกษุ ทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่ เป็นธรรม และเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์ เข้าไปยังพระวิหาร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปไม่นาน ข้าพระองค์ ทั้งหลายได้ปรึกษากันว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุทเทสไว้โดย ย่อว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ เป็นธรรม ควร ทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตาม สิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์’ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความไว้โดยพิสดาร เสด็จลุกขึ้น จากพุทธอาสน์เข้าไปยังพระวิหาร ใครหนอจะพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระ ผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้’

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณิวัรรค ๗. ตติยอรัมมสูตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายได้มีความเห็นร่วมกันว่า 'ท่านมหากัจจានะนี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายก็ยกย่องท่านสามารถจะจำแนกเนื้อความแห่งอุทเทสที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อไม่ทรงจำแนกไว้โดยพิสดารนี้ให้พิสดารได้ ทางที่ดี พวกเราควรจะไปหาท่านมหากัจจานะถึงที่อยู่แล้วเรียนถามเนื้อความนี้กับท่าน และจักทรงจำเนื้อความนั้นไว้ตามที่ท่านตอบแก่พวกเรา'

ครั้งแล้วข้าพระองค์ทั้งหลายจึงเข้าไปหาท่านมหากัจจานะถึงที่อยู่แล้วเรียนถามเนื้อความนี้ ท่านมหากัจจานะได้จำแนกเนื้อความอย่างชัดเจนแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายด้วยอาการเหล่านี้ ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะเหล่านี้"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ดิละ ดิละ มหากัจจานะเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก แม้หากเธอทั้งหลายพึงเข้ามาหาเราแล้วถามเนื้อความนี้ ถึงเราเองก็พึงตอบเนื้อความนี้อย่างที่ท่านมหากัจจานะตอบแล้วนั่นเอง นี้แลเป็นเนื้อความแห่งอุทเทสนั้น และเธอทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อความนั้นไว้อย่างนั้นเถิด"

ทติยอรัมมสูตรที่ ๖ จบ

๗. ตติยอรัมมสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สูตรที่ ๓

[๑๗๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์

สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาตเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากปาณาติบาตเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะปาณาติบาตเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณินวรรค ๗. ตติยอธัมมสูตร

เจริญเต็มทีเพราะเจตนางดเว้นจากปาณาติบาตเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์

๒. อทินนาทานเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากอทินนาทานเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะอทินนาทานเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มทีเพราะเจตนางดเว้นจากอทินนาทานเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์
๓. กาเมสุมิจฉาจารเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ฯลฯ^๑
๔. มุสาวาทเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากมุสาวาทเป็นสิ่งที่ เป็น ธรรม ฯลฯ
๕. ปิสุณาวาจาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากปิสุณาวาจาเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ฯลฯ
๖. ผรุสวาจาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากผรุสวาจาเป็นสิ่งที่ เป็น ธรรม ฯลฯ
๗. สัมผัสปลลาปะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากสัมผัสปลลาปะเป็น สิ่งที่เป็นธรรม ฯลฯ
๘. อภิขมาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม อนภิขมาเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ฯลฯ
๙. พยาบาทเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม อพยาบาทเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ฯลฯ
๑๐. มิจฉาทิฎฐิเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สัมมาทิฎฐิเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฎฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มทีเพราะ สัมมาทิฎฐิเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า 'บุคคลควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็น ธรรมและสิ่งที่ เป็นธรรม ควรทราบทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ครั้นทราบแล้ว ควรปฏิบัติตามสิ่งที่ เป็นธรรมและเป็นประโยชน์' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ตติยอธัมมสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ " ฯลฯ " ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มในข้อ ๑๗๒ (ตติยอธัมมสูตร)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุดตฺรนิทาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๒. ชาณฺสโสณิวัรรค ๘. กัมมนิทานสูตร

๘. กัมมนิทานสูตร

ว่าด้วยต้นเหตุแห่งกรรม

[๑๗๔] ภิกษุทั้งหลาย ปาณาติบาต เรากล่าวว่า มี ๓ อย่างคือ

๑. ปาณาติบาตมีโลภะเป็นเหตุ
๒. ปาณาติบาตมีโทสะเป็นเหตุ
๓. ปาณาติบาตมีโมหะเป็นเหตุ

อทินนาทาน เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. อทินนาทานมีโลภะเป็นเหตุ
๒. อทินนาทานมีโทสะเป็นเหตุ
๓. อทินนาทานมีโมหะเป็นเหตุ

กาเมสุมิจฉาจาร เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. กาเมสุมิจฉาจารมีโลภะเป็นเหตุ
๒. กาเมสุมิจฉาจารมีโทสะเป็นเหตุ
๓. กาเมสุมิจฉาจารมีโมหะเป็นเหตุ

มุสาวาท เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. มุสาวาทมีโลภะเป็นเหตุ
๒. มุสาวาทมีโทสะเป็นเหตุ
๓. มุสาวาทมีโมหะเป็นเหตุ

ปีสุณาวาจา เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. ปีสุณาวาจามีโลภะเป็นเหตุ
๒. ปีสุณาวาจามีโทสะเป็นเหตุ
๓. ปีสุณาวาจามีโมหะเป็นเหตุ

ผรุสวาจา เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. ผรุสวาจามีโลภะเป็นเหตุ
๒. ผรุสวาจามีโทสะเป็นเหตุ
๓. ผรุสวาจามีโมหะเป็นเหตุ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณิวัรรค ๘. กัมมนิทานสูตร

สัมผัสปปลาปะ เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. สัมผัสปปลาปะมีโลภะเป็นเหตุ
๒. สัมผัสปปลาปะมีโทสะเป็นเหตุ
๓. สัมผัสปปลาปะมีโมหะเป็นเหตุ

อภิขฌา เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. อภิขฌามีโลภะเป็นเหตุ
๒. อภิขฌามีโทสะเป็นเหตุ
๓. อภิขฌามีโมหะเป็นเหตุ

พยาบาท เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. พยาบาทมีโลภะเป็นเหตุ
๒. พยาบาทมีโทสะเป็นเหตุ
๓. พยาบาทมีโมหะเป็นเหตุ

มิจฉาทิฏฐิ เรากล่าวว่า มี ๓ อย่าง คือ

๑. มิจฉาทิฏฐิมิโลภะเป็นเหตุ
๒. มิจฉาทิฏฐิมิโทสะเป็นเหตุ
๓. มิจฉาทิฏฐิมิโมหะเป็นเหตุ

ภิกษุทั้งหลาย โลภะเป็นเหตุเกิดแห่งกรรม โทสะเป็นเหตุเกิดแห่งกรรม โมหะเป็นเหตุเกิดแห่งกรรม เพราะโลภะสิ้นไป เหตุเกิดแห่งกรรมจึงสิ้นไป เพราะโทสะสิ้นไป เหตุเกิดแห่งกรรมจึงสิ้นไป เพราะโมหะสิ้นไป เหตุเกิดแห่งกรรมจึงสิ้นไป

กัมมนิทานสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณฺสโสณิวรรณค ๙. ปริกกมนสูตร

๙. ปริกกมนสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นทางหลีกเลี่ยง^๑

[๑๗๕] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้เป็นทางหลีกเลี่ยง มิใช่ธรรมไม่เป็นทางหลีกเลี่ยง

ธรรมนี้เป็นทางหลีกเลี่ยง มิใช่ธรรมไม่เป็นทางหลีกเลี่ยง อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาตเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้ฆ่าสัตว์
๒. เจตนางดเว้นจากอทินนาทานเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้ลักทรัพย์
๓. เจตนางดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจารเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้ประพฤตินิดในกาม
๔. เจตนางดเว้นจากมุสาวาทเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้พูดเท็จ
๕. เจตนางดเว้นจากปีสุณาวาจาเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้พูดส่อเสียด
๖. เจตนางดเว้นจากพรุสวาจาเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้พูดคำหยาบ
๗. เจตนางดเว้นจากสัมผัปปลาปะเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้พูดเพ้อเจ้อ
๘. อนภิขณาเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๙. อพยายามเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้มีจิตพยายาม
๑๐. สัมมาทิฏฐิเป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้เห็นผิด

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้เป็นทางหลีกเลี่ยง มิใช่ธรรมไม่เป็นทางหลีกเลี่ยง เป็น
อย่างนี้แล

ปริกกมนสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ทางหลีกเลี่ยง ในที่นี้หมายถึงทางเว้นจากความชั่ว (ดูเทียบ สลเลขสูตร ม.ม. ๑๒/๘๕/๕๘, อภ.ทสก.อ.
๓/๑๗๕/๓๗๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๓๑๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาลสโสถนวรรค ๑๐. จนทสูตร

๑๐. จนทสูตร

ว่าด้วยนายจันทกัมมารบุตร

[๑๗๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สวนมะม่วงของนายจันทกัมมารบุตร^๑ เขตกรุงปาวา ครั้นนั้น นายจันทกัมมารบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสถามว่า

“จันทะ เธอชอบใจความสะอาดของใคร”

นายจันทกัมมารบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกพราหมณ์ชาวปีจฉาภูมิ ผู้ถือน้ำเต้า สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร บัญญัติความสะอาดไว้ ข้าพระองค์ชอบใจความสะอาดของพราหมณ์เหล่านั้น”

“จันทะ พวกพราหมณ์ชาวปีจฉาภูมิ ผู้ถือน้ำเต้า สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร บัญญัติความสะอาดไว้อย่างไร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส พวกพราหมณ์ชาวปีจฉาภูมิ ผู้ถือ น้ำเต้า สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมชักชวนสาวกทั้งหลาย อย่างนี้ว่า ‘มาเถิดบุตรผู้เจริญ ท่านควรลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้า จับต้องแผ่นดิน ถ้า ไม่จับต้องแผ่นดิน ต้องจับต้องโคมัยสดี ถ้าไม่จับต้องโคมัยสดี ต้องจับต้องหญ้าเขียวสด ถ้าไม่จับต้องหญ้าเขียวสด ต้องบำเรอไฟ ถ้าไม่บำเรอไฟต้องประคองอัญชลินอบน้อม ดวงอาทิตย์ ถ้าไม่ประคองอัญชลินอบน้อมดวงอาทิตย์ ต้องลงน้ำวันละ ๓ ครั้ง’ ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ พวกพราหมณ์ชาวปีจฉาภูมิ ผู้ถือน้ำเต้า สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร บัญญัติความสะอาดไว้อย่างนี้ ข้าพระองค์ชอบใจความ สะอาดของพราหมณ์เหล่านั้น”

“จันทะ พวกพราหมณ์ชาวปีจฉาภูมิ ผู้ถือน้ำเต้า สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอ ไฟ ลงน้ำเป็นวัตร บัญญัติความสะอาดไว้เป็นอย่างหนึ่ง ส่วนความสะอาดใน อริยวินัยเป็นอีกอย่างหนึ่ง”

เชิงอรรถ :

^๑ กัมมารบุตร หมายถึงบุตรของช่างทอง (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗๖/๓๗๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๑๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๒. ชาณสโสนีวรรค ๑๐. จุนทสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความสะอาดในอริยวินัยเป็นอย่างไร ขอประทานวโรกาส
ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่เป็นความสะอาดในอริยวินัยแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด
พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “จุนทะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

นายจุนทกัมมารบุตรทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี่ว่า

จุนทะ ความไม่สะอาดทางกาย ๓ อย่าง ความไม่สะอาดทางวาจา ๔ อย่าง
ความไม่สะอาดทางใจ ๓ อย่าง

ความไม่สะอาดทางกาย ๓ อย่าง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า มีมือเปื้อนเลือด ปักใจอยู่ในการฆ่าและการทรมาน
ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์ คือ เป็นผู้ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจของ
ผู้อื่นซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่าที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย
๓. เป็นผู้ประพฤติดิฉิดในกาม คือ เป็นผู้ประพฤติล่วงในสตรีที่อยู่ในปกครอง
ของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย
ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่ประพฤติ
ธรรม มีสามี มีกฎหมายคุ้มครอง โดยที่สุด แม้แต่สตรีที่บุรุษสวมด้วย
พวงมาลัยหมายไว้

จุนทะ ความไม่สะอาดทางกาย ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

ความไม่สะอาดทางวาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้พูดเท็จ คือ อยู่ในสภา อยู่ในบริษัท อยู่ท่ามกลางหมู่ญาติ อยู่
ท่ามกลางหมู่ทหาร หรืออยู่ท่ามกลางราชสำนัก ถูกเขาอ้างเป็นพยาน
ซักถามว่า ‘ท่านรู้สิ่งใด จงกล่าวสิ่งนั้น’ บุคคลนั้นไม่รู้ก็กล่าวว่า ‘รู้’ หรือ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๒. ชาณสโสนิวัรรค ๑๐. จุนทสูตร

รู้ก็กล่าวว่า 'ไม่รู้' ไม่เห็นก็กล่าวว่า 'เห็น' หรือเห็นก็กล่าวว่า 'ไม่เห็น'
กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะตนเป็นเหตุบ้าง เพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุบ้าง
เพราะเหตุคือเห็นแก่อามิสเล็กน้อยบ้าง

๒. เป็นผู้พูดสอเสียด คือ ฟังความฝ่ายนี้แล้วไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้
หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วมาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ยุงคนทั้ง
สามัคคีกัน ส่งเสริมคนที่แตกแยกกัน ชื่นชมยินดีเพลิดเพลินต่อผู้ที่แตก
แยกกัน พูดแต่ถ้อยคำที่ก่อความแตกแยกกัน

๓. เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าวแต่คำที่หยาบคาย กล้าแข็ง เผ็ดร้อน
หยาบคายร้ายกาจแก่ผู้อื่น กระทบกระทั้งผู้อื่น ไกลต่อความโกรธ ไม่
เป็นไปเพื่อสมาธิ

๔. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ พูดไม่ถูกเวลา พูดคำไม่จริง พูดไม่อิงประโยชน์
พูดไม่อิงธรรม พูดไม่อิงวินัย พูดคำที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่
กำหนด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

จุนท ความไม่สะอาดทางวาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

ความไม่สะอาดทางใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์
เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า 'ทำอย่างไร ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้ม
ใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา'

๒. เป็นผู้มิจฉิตพยาบาท คือ มีจิตคิดร้ายว่า 'ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จงถูก
ทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศไป หรืออย่าได้มี'

๓. เป็นมิจฉชาติภูลี มีความเห็นวิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชา
แล้วไม่มีผล การเช่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วก็ไม่มี
โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โอบปาดิกสัตว์ไม่มี
สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วย
ปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลก'

จุนท ความไม่สะอาดทางใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณสโสนิวรรค ๑๐. จุนทสูตร

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้แลที่บุคคลประกอบแล้ว เมื่อลุกขึ้นจากที่นอน แต่เข้านั่ง แม้จะจับต้องแผ่นดินก็ตาม ไม่จับต้องแผ่นดินก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดไม่ได้เลย แม้จะจับต้องโคมัยสดก็ตาม ไม่จับต้องโคมัยสดก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดไม่ได้ แม้จะจับต้องหญ้าเขียวสดก็ตาม ไม่จับต้องหญ้าเขียวสดก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดไม่ได้ แม้จะบ่าเรอไฟก็ตาม ไม่บ่าเรอไฟก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดไม่ได้ แม้จะประคองอัญชลินอบน้อมดวงอาทิตย์ก็ตาม ไม่ประคองอัญชลินอบน้อมดวงอาทิตย์ก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดไม่ได้ แม้จะลงน้ำวันละ ๓ ครั้งก็ตาม ไม่ลงน้ำวันละ ๓ ครั้งก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดไม่ได้อยู่นั่นเอง ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้เป็นกรรมไม่สะอาด และเป็นเหตุก่อให้เกิดความไม่สะอาด

จุนทะ เพราะเหตุที่ประกอบด้วยอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ จึงปรากฏมีทั้งนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรต หรือทุกตัวอย่างใดอย่างหนึ่งแม้อื่น

จุนทะ ความสะอาดทางกาย ๓ อย่าง ความสะอาดทางวาจา ๔ อย่าง ความสะอาดทางใจ ๓ อย่าง

ความสะอาดทางกาย ๓ อย่าง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑฆาต และศีลตราฐ มีความสะอาด มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่
๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ ไม่ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจของผู้อื่นซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่าที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย
๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤตินอกใจในกาม คือ ไม่เป็นผู้ประพฤติกว้างในสตรีที่อยู่ในปกครองของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่ประพฤตินอกใจ มีสามี มีภรรยาคุมครอง โดยที่สอดแนมสตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลัยหมายไว้

ความสะอาดทางกาย ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณสโสนิวรรค ๑๐. จุนทสูตร

ความสะอาดทางวาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ อยู่ในสภา อยู่ในบริษัท อยู่ท่ามกลาง หมู่ญาติ อยู่ท่ามกลางหมู่ทหาร หรืออยู่ท่ามกลางราชสำนัก ถูกเขาอ้าง เป็นพยานซักถามว่า 'ท่านรู้สิ่งใดจงกล่าวสิ่งนั้น' บุคคลนั้นไม่รู้ก็กล่าวว่า 'ไม่รู้' หรือรู้ก็กล่าวว่า 'รู้' ไม่เห็นก็กล่าวว่า 'ไม่เห็น' หรือเห็นก็กล่าวว่า 'เห็น' ไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะตนเป็นเหตุบัง เพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุบัง เพราะเหตุคือเห็นแก่อามิสเล็กน้อยบ้าง
๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด คือ ฟังความฝ่ายนี้แล้วไม่ไปบอก ฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น สมานคนที่แตกแยกกัน ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน ชื่นชมยินดีเพิลิดเพิลินต่อผู้ที่สามัคคีกัน พูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์ ความสามัคคี
๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ คือ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ ไพเราะ น่ารัก จับใจ เป็นคำของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ
๔. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดถูกเวลา พูดคำจริง พูดอิงประโยชน์ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดคำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่ กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์

ความสะอาดทางวาจา ๔ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

ความสะอาดทางใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์อันเป็น อุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า 'ทำอย่างไร ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์ เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา'
๒. เป็นผู้มึนจิตไม่พยายาม คือ ไม่มีจิตคิดร้ายว่า 'ขอสัตว์เหล่านี้จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีจิตพยายาม ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด'

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๒. ชาณสโสนีวรรค ๑๐. จนทสูตร

๓. เป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นไม่วิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่บูชา
แล้วมีผล การเข่นสรวงมีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วมี โลกนี้มี
โลกหน้ามี มารดามีคุณ บิดามีคุณ โอบปาดิกสัตว์มี สมณพราหมณ์ผู้
ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งมีอยู่ในโลก'

จนทหะ ความสะอาดทางใจ ๓ อย่าง เป็นอย่างนี้แล

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ที่บุคคลประกอบแล้ว เมื่อลุกขึ้นจากที่นอนแต่
เข้าประตู แม้จะจับต้องแผ่นดินก็ตาม ไม่จับต้องแผ่นดินก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง
แม้จะจับต้องโคมัยสดก็ตาม ไม่จับต้องโคมัยสดก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง
แม้จะจับต้องหญ้าเขียวสดก็ตาม ไม่จับต้องหญ้าเขียวสดก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่
นั่นเอง แม้จะบ่าเรอไฟก็ตาม ไม่บ่าเรอไฟก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง แม้จะ
ประคองอัญชลินอบน้อมดวงอาทิตย์ก็ตาม ไม่ประคองอัญชลินอบน้อมดวงอาทิตย์
ก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง แม้จะลงน้ำวันละ ๓ ครั้งก็ตาม ไม่ลงน้ำวันละ ๓
ครั้งก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะกุศลกรรมบถ ๑๐
ประการนี้เป็นธรรมสะอาด และเป็นเหตุก่อให้เกิดความสะอาด

จนทหะ เพราะเหตุที่ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ จึงปรากฏมีทั้ง
เทวดาและมนุษย์ หรือสุคติอย่างใดอย่างหนึ่งแม้อื่น'

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนั้นแล้ว นายจนทกัมมารบุตรได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต"

จนทสูตรที่ ๑๐ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณวรรค ๑๑. ชาณุสโสณสูตร

๑๑. ชาณุสโสณสูตร

ว่าด้วยชาณุสโสณพราหมณ์ทูลถามเรื่องทาน

[๑๗๗] ครั้งนั้น พราหมณ์ชื่อว่าชาณุสโสณเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

“ท่านพระโคตม พวกข้าพเจ้าชื่อว่าเป็นพราหมณ์ ย่อมให้ทาน เชื่อว่าทานนี้ต้องสำเร็จแก่ญาติสาโลหิต^๑ผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วจงบริโภครทานนี้ ท่านพระโคตม ทานนั้นย่อมสำเร็จแก่ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วบ้าง หรือ ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วเหล่านั้นจะได้บริโภครทานนั้นบ้างหรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ทานนั้นย่อมสำเร็จในฐานะเท่านั้น ไม่สำเร็จในอัญฐานะ”^๒

เรื่องฐานะและอัญฐานะ

ชาณุสโสณพราหมณ์ทูลถามว่า “ท่านพระโคตม ฐานะเป็นอย่างไร อัญฐานะเป็นอย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตพยาบาท เป็นมิถิฆาติภูติ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในนรก เลี้ยงอัตภาพในนรคนั้น ดำรงอยู่ในนรคนั้นด้วยอาหารของสัตว์นรก^๓

พราหมณ์ ภูมิที่ท่านไม่สำเร็จแก่สัตว์ผู้ดำรงอยู่ นี้แลเป็นอัญฐานะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๗๑ (อากังขสูตร) หน้า ๑๕๗ ในเล่มนี้

^๒ ฐานะ ในที่นี้หมายถึงโอกาสที่เป็นไปได้หรือที่เหมาะสม อัญฐานะ หมายถึงโอกาสที่เป็นไปไม่ได้ หรือที่ไม่เหมาะสม (อง.ทสก.อ. ๓/๑๗๗/๓๗๗)

^๓ อาหารของสัตว์นรก คือ กรรมที่สัตว์เสวยในนรคนั้น (อง.ทสก.อ. ๓/๑๗๗/๓๗๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณิวรรค ๑๑. ชาณุสโสณิสุตต

บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นมิจฉาทิฏฐิ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เลี้ยงอัตภาพในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานนั้น ดำรงอยู่ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานนั้นด้วยอาหารของเหล่าสัตว์ผู้เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน^๑

พราหมณ์ ภูมิที่ท่านไม่สำเร็จแก่สัตว์ผู้ดำรงอยู่ นี้แลเป็นอัญฐานะ

บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติผิดในกาม การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตไม่พยาบาท เป็นสัมมาทิฏฐิ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกมนุษย์ เลี้ยงอัตภาพในมนุษย์โลกนั้น ดำรงอยู่ในมนุษย์โลกนั้นด้วยอาหารของพวกมนุษย์^๒

พราหมณ์ ภูมิที่ท่านไม่สำเร็จแก่สัตว์ผู้ดำรงอยู่ นี้แลเป็นอัญฐานะ

บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นสัมมาทิฏฐิ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดา เลี้ยงอัตภาพในเทวโลกนั้น ดำรงอยู่ในเทวโลกนั้นด้วยอาหารของหมู่เทวดา^๓

พราหมณ์ ภูมิที่ท่านไม่สำเร็จแก่สัตว์ผู้ดำรงอยู่ นี้แลเป็นอัญฐานะ

บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นมิจฉาทิฏฐิ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในภูมิแห่งเปรต เลี้ยงอัตภาพอยู่ในภูมิแห่งเปรตนั้น ดำรงอยู่ในภูมิแห่งเปรตนั้นด้วยอาหารของเหล่าสัตว์ผู้เกิดในภูมิแห่งเปรต หรือเลี้ยงอัตภาพอยู่ในภูมิแห่งเปรตนั้น ดำรงอยู่ในภูมิแห่งเปรตนั้นด้วยปิตติทานมัยกุศล^๔ จากมนุษย์โลกนี้ ที่มีมิตร อามาดย์ หรือญาติสาโลหิตของตนอุทิศให้

พราหมณ์ ภูมิที่ท่านสำเร็จแก่สัตว์ผู้ดำรงอยู่ นี้แลเป็นฐานะ”

“ท่านพระโคตม ก็ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นจะไม่เข้าถึงฐานะนั้น ใครเล่าจะบริโภคทานนั้น”

เชิงอรรถ :

^๑ อาหารของสัตว์ดิรัจฉาน คือ หญ้า ใบไม้เป็นต้น

^๒ อาหารของมนุษย์ คือ ข้าวสุก เป็นต้น

^๓ อาหารของหมู่เทวดา คือ สุทธาโภชนะ (ของกินอันเป็นทิพย์, อาหารทิพย์) เป็นต้น

^๔ อาหารของเปรต(จำพวกหนึ่ง) คือ น้ำลาย น้ำมูก เป็นต้น หรือเปรตอีกจำพวกหนึ่งเรียกว่าปรหัตตูปชีวีเปรต ที่ต้องอาศัยผู้อื่นให้ เรียกว่า ปิตติทานมัยกุศล หมายถึงบุญกุศลที่สำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ เป็นวิธีทำบุญ ด้วยการเจือยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น (ข้อ ๖ ในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐) (อง.ทสก.อ. ๓/๑๗๗/๓๗๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณฺสโสณฺนิวรรค ๑๑. ชาณฺสโสณฺนิสูตร

“พราหมณ์ ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วเหล่าอื่นของตน ผู้เข้าถึงฐานะนั้นมีอยู่ ญาติสาโลหิตเหล่านั้นย่อมบริโภคนานนั้น”

“ท่านพระโคตม ก็ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น และญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วแม้เหล่าอื่นของตนไม่เข้าถึงฐานะนั้น ใครเล่าจะบริโภคนานนั้น”

“พราหมณ์ เป็นไปไม่ได้เลยที่จะวางจากญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วโดยกาลช้านาน ถึงอย่างไร ทายกก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล”

“ท่านพระโคตม ย่อมตรัสข้อกำหนดแม้ในอัฐฐานะหรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ เรากล่าวข้อกำหนดแม้ในอัฐฐานะ คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ เฟื่องเลี้ยงอยากได้ของเขา มีจิตพยาบาท เป็นมิจฉาทิฎฐิบุคคลนั้นให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในกำเนิดแห่งข้างทั้งหลาย ได้อาหาร น้ำ ดอกไม้ และเครื่องประดับต่าง ๆ ในกำเนิดแห่งข้างนั้น

เพราะกรรมที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ เฟื่องเลี้ยงอยากได้ของเขา มีจิตพยาบาท เป็นมิจฉาทิฎฐิ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในกำเนิดแห่งข้างทั้งหลาย และเพราะกรรมที่บุคคลนั้นให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาจึงได้อาหาร น้ำ ดอกไม้ และเครื่องประดับต่าง ๆ ในกำเนิดแห่งข้างนั้น

พราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ เฟื่องเลี้ยงอยากได้ของเขา มีจิตพยาบาท เป็นมิจฉาทิฎฐิ บุคคลนั้นให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในกำเนิดแห่งมา ... หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในกำเนิดแห่งโค ... หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในกำเนิดแห่งสุนัข ... ได้อาหาร น้ำ ดอกไม้ และเครื่องประดับต่าง ๆ ในกำเนิดแห่งสุนัขนั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๒. ชาณฺสโสณิวรรค ๑๑. ชาณฺสโสณิสุตฺร

เพราะกรรมที่บุคคลในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ เฟงเล็งอยากได้ของเขา มีจิตพยายาม เป็นมิจฉาทิฏฐิ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในกำเนิดแห่งสุนัข และเพราะกรรม ที่บุคคลนั้นเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาจึงได้อาหาร น้ำ ดอกไม้ และเครื่อง ประดับต่าง ๆ ในกำเนิดแห่งสุนัขนั้น

บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการพุดเท็จ เว้นขาดจากการพุด ส่อเสียด เว้นขาดจากการพุดคำหยาบ เว้นขาดจากการพุดเพ้อเจ้อ ไม่เฟงเล็งอยาก ได้ของเขา มีจิตไม่พยายาม เป็นสัมมาทิฏฐิ บุคคลนั้นให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับหมู่มนุษย์ และได้กามคุณ ๕ ที่เป็นของมนุษย์

เพราะกรรมที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจาก การลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการพุดเท็จ เว้นขาด จากการพุดส่อเสียด เว้นขาดจากการพุดคำหยาบ เว้นขาดจากการพุดเพ้อเจ้อ ไม่ เฟงเล็งอยากได้ของเขา มีจิตไม่พยายาม เป็นสัมมาทิฏฐิ หลังจากตายแล้ว เขาย่อม เข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับหมู่มนุษย์ และเพราะกรรมที่บุคคลนั้นให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาจึงเป็นผู้ได้กามคุณ ๕ ที่เป็นของมนุษย์

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นสัมมาทิฏฐิ บุคคลนั้นให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และ เครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้ อยู่ร่วมกับเทวดา และได้กามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ในเทวโลกนั้น

เพราะกรรมที่บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็น สัมมาทิฏฐิ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดา และเพราะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๒. ชาณุสโสณิวัรรค รวมพระสูตรที่มีในวัรรค

กรรมที่บุคคลนั้นให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาจึงได้กามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ใน เทวโลกนั้น พราหมณ์ ถึงอย่างไร ทายกก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล”

“ท่านพระโคตม นาอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ข้อที่ทายกเป็นผู้ไม่ไร้ผลนี้ ควรที่จะให้ทาน ควรที่จะศรัทธาโดยแท้”

“พราหมณ์ ข้อนี้เป็นอย่างนี้ ข้อนี้เป็นอย่างนี้ ถึงอย่างไร ทายกก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล”

“ท่านพระโคตม ภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตม จงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

ชาณุสโสณิสสูตรที่ ๑๑ จบ

ชาณุสโสณิวัรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวัรรคนี้ คือ

๑. พราหมณปัจโจโรหณิสสูตร

๒. อริยปัจโจโรหณิสสูตร

๓. สคารวสูตร

๔. โอรัมสูตร

๕. ปฐมอัมมสูตร

๖. ทุตติยอัมมสูตร

๗. ตุตติยอัมมสูตร

๘. กัมมนิทานสูตร

๙. ปริกกมนสูตร

๑๐. จุนทสูตร

๑๑. ชาณุสโสณิสสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๓. สาธุวรรค ๑. สาธุสูตร

๓. สาธุวรรค

ว่าด้วยธรรมที่ดี และธรรมที่ไม่ดี

๑. สาธุสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ดี และธรรมที่ไม่ดี

[๑๗๘] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ดีและธรรมที่ไม่ดีแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่ดี อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์)
๒. อทินนาทาน (การลักทรัพย์)
๓. กามเมสุมิจฉาจาร (การประพฤติดีในกาม)
๔. มุสาวาท (การพูดเท็จ)
๕. ปิสุณาวาจา (การพูดส่อเสียด)
๖. ผรุสวาจา (การพูดคำหยาบ)
๗. สัมผัสปลापะ (การพูดเพ้อเจ้อ)
๘. อภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา)
๙. พยาบาท (ความคิดร้าย)
๑๐. มิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ดี

ธรรมที่ดี อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต
๒. เจตนางดเว้นจากอทินนาทาน
๓. เจตนางดเว้นจากกามเมสุมิจฉาจาร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๓. สาธุวรรค ๒. อริยธัมมสูตร

๔. เจตนางตเว้นจากมธุสาธา

๕. เจตนางตเว้นจากปีสุณาวาจา

๖. เจตนางตเว้นจากผรุสวาจา

๗. เจตนางตเว้นจากสัมผัปปลาปะ

๘. อนภิขณา (ความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา)

๙. อพยาบาท (ความไม่คิดร้าย)

๑๐. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ดี

สาธุสูตรที่ ๑ จบ

๒. อริยธัมมสูตร

ว่าด้วยอริยธรรม และอนริยธรรม

[๑๗๙] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอริยธรรมและอนริยธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อนริยธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อนริยธรรม

อริยธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางตเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อริยธรรม

อริยธัมมสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จัตถปิณฑนาสร์]

๓. สาธุวรรค ๔. อัถถสูตร

๓. กุศลสูตร

ว่าด้วยกุศลธรรม และอกุศลธรรม

[๑๘๐] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงกุศลธรรมและอกุศลธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อกุศลธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อกุศลธรรม

กุศลธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า กุศลธรรม

กุศลสูตรที่ ๓ จบ

๔. อัถถสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นประโยชน์ และที่ไม่เป็นประโยชน์

[๑๘๑] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นประโยชน์และธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์

ธรรมที่เป็นประโยชน์ อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นประโยชน์

อัถถสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๓. สาธุวรรค ๖. สาสวสูตร

๕. ธรรมสูตร

ว่าด้วยธรรม และอธรรม

[๑๘๒] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมและอธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อธรรม ๖๐ ไร่บ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธรรม

ธรรม ๖๐ ไร่บ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรม

ธรรมสูตรที่ ๕ จบ

๖. สาสวสูตร

ว่าด้วยธรรมที่มีอาสวะ และที่ไม่มีอาสวะ

[๑๘๓] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีอาสวะและธรรมที่ไม่มีอาสวะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่มีอาสวะ ๖๐ ไร่บ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีอาสวะ

ธรรมที่ไม่มีอาสวะ ๖๐ ไร่บ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่มีอาสวะ

สาสวสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๓. สาธุวรรค ๘. ดบนิยสูตร

๗. วัชชสูตร

ว่าด้วยธรรมที่มีโทษ และที่ไม่มีโทษ

[๑๘๔] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีโทษและธรรมที่ไม่มีโทษแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่มีโทษ อะไรว่าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีโทษ

ธรรมที่ไม่มีโทษ อะไรว่าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่มีโทษ

วัชชสูตรที่ ๗ จบ

๘. ดบนิยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุ และไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อน

[๑๘๕] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นเหตุให้เดือดร้อนและธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่เป็นเหตุให้เดือดร้อน อะไรว่าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้เดือดร้อน

ธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อน อะไรว่าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เดือดร้อน

ดบนิยสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๓. สาธุวรรค ๑๐. ทุกขุททยสูตร

๙. อาจยคามิสสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงจติ ปฏิสนธิ และนิพพาน

[๑๘๖] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงจติและปฏิสนธิ และธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพานแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงจติและปฏิสนธิ ะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงจติและปฏิสนธิ

ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน ะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน

อาจยคามิสสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุกขุททยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่มีทุกข์ และมีสุขเป็นกำไร

[๑๘๗] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไรและธรรมที่มีสุขเป็นกำไรแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไร ะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไร

ธรรมที่มีสุขเป็นกำไร ะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีสุขเป็นกำไร

ทุกขุททยสูตรที่ ๑๐ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๓. สาธุวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๑. วิปากสูตร

ว่าด้วยธรรมที่มีทุกข์ และที่มีสุขเป็นวิปาก

[๑๘๘] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีทุกข์เป็นวิปากและธรรมที่มีสุขเป็นวิปากแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมที่มีทุกข์เป็นวิปาก ะไรว่าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีทุกข์เป็นวิปาก

ธรรมที่มีสุขเป็นวิปาก ะไรว่าง คือ

๑. เจตนาถเวณจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่มีสุขเป็นวิปาก

วิปากสูตรที่ ๑๑ จบ

สาธุวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สาธุสูตร

๒. อริยฉัมมสูตร

๓. กุสลสูตร

๔. อัถตสูตร

๕. ฉัมมสูตร

๖. สาสวสูตร

๗. วัชชสูตร

๘. ตปนียสูตร

๙. อาจยคามิสูตร

๑๐. ทุกขทรมสูตร

๑๑. วิปากสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๔. อริยมัคควรรค ๒. กัณหมัคคสูตร

๔. อริยมัคควรรค

หมวดว่าด้วยธรรมที่เป็นอริยมรรค

๑. อริยมัคคสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นอริยมรรค และที่ไม่ใช่อริยมรรค

[๑๘๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นอริยมรรคและธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรคแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ^๑

ธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรค อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรค

ธรรมที่เป็นอริยมรรค อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นอริยมรรค

อริยมัคคสูตรที่ ๑ จบ

๒. กัณหมัคคสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นฝ่ายดำ และที่เป็นฝ่ายขาว

[๑๙๐] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นฝ่ายดำและธรรมที่เป็นฝ่ายขาวแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ธรรมที่เป็นฝ่ายดำ อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นฝ่ายดำ

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อ ๑๘๙-๑๙๘ ดูความเต็มในข้อ ๑๘๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๔. อริยมัคควรรค ๔. สัมปรัสมมสูตร

ธรรมที่เป็นฝ่ายขาว อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. สัมมาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่เป็นฝ่ายขาว

กัณหมัคคสูตรที่ ๒ จบ

๓. สัทธัมมสูตร

ว่าด้วยสัทธรรม และอสังัทธรรม

[๑๙๑] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสัทธรรมและอสังัทธรรมแก่เธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

อสังัทธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. มิจฉาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า อสังัทธรรม

สัทธรรม อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. สัมมาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัทธรรม

สัทธัมมสูตรที่ ๓ จบ

๔. สัมปรัสมมสูตร

ว่าด้วยธรรมของอสังัตบุรุษ และธรรมของอสังัตบุรุษ

[๑๙๒] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมของอสังัตบุรุษและธรรมของอสังัตบุรุษ
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ธรรมของอสังัตบุรุษ อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. มิจฉาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมของอสังัตบุรุษ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๔. อริยมัคควรรค ๖. อาเสวิตัพพธัมมสูตร

ธรรมของสัตบุรุษ อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมของสัตบุรุษ

สัปปริสธัมมสูตรที่ ๔ จบ

๕. อุปปาเทตัพพธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรให้เกิดขึ้น และที่ไม่ควรให้เกิดขึ้น

[๑๙๓] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรให้เกิดขึ้นและธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้น อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้น

ธรรมที่ควรให้เกิดขึ้น อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนางดเว้นขาดจากปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรให้เกิดขึ้น

อุปปาเทตัพพธัมมสูตร ที่ ๕ จบ

๖. อาเสวิตัพพธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรเสพ และที่ไม่ควรเสพ^๑

[๑๙๔] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรเสพและธรรมที่ไม่ควรเสพแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ควรเสพ อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. มิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรเสพ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๕๐ (อาเสวิตัพพสูตร) หน้า ๒๙๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๓๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๔. อริยมัคควรรค ๘. พหุลีกาตัพพสูตร

ธรรมที่ควรเสพ ะไรบ้าง คือ

๑. เจตนาถเวณจากปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. สัมมาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรเสพ

อาเสวิตัพพัมมสูตรที่ ๖ จบ

๗. ภาเวตัพพัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรเจริญ และที่ไม่ควรเจริญ

[๑๙๕] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรเจริญและธรรมที่ไม่ควรเจริญ
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ควรเจริญ ะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. มิจฉาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรเจริญ

ธรรมที่ควรเจริญ ะไรบ้าง คือ

๑. เจตนาถเวณจากปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. สัมมาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรเจริญ

ภาเวตัพพัมมสูตรที่ ๗ จบ

๘. พหุลีกาตัพพสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรทำให้มาก และที่ไม่ควรทำให้มาก

[๑๙๖] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้มากและธรรมที่ไม่ควร
ทำให้มากแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก ะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. มิจฉาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๔. อริยมัคควรรค ๑๐. สัจฉิกาตัพพสูตร

ธรรมที่ควรทำให้มาก อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนาถเวณจากปาณาติบาต ฯลฯ	๑๐. สัมมาทิฏฐิ
- ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรทำให้มาก

พหุลีกาตัพพสูตรที่ ๘ จบ

๙. अनुसस्सริตัพพสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรระลึก และไม่ควรระลึก

[๑๙๗] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรระลึกและธรรมที่ไม่ควรระลึก
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ควรระลึก อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ	๑๐. มิจฉาทิฏฐิ
- ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรระลึก

ธรรมที่ควรระลึก อะไรบ้าง คือ

๑. เจตนาถเวณจากปาณาติบาต ฯลฯ	๑๐. สัมมาทิฏฐิ
- ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรระลึก

อนุสสริตัพพสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. สัจฉิกาตัพพสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ควรทำให้แจ้ง และไม่ควรถ้าให้แจ้ง

[๑๙๘] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้แจ้งและธรรมที่ไม่ควร
ทำให้แจ้งแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ควรถ้าให้แจ้ง อะไรบ้าง คือ

๑. ปาณาติบาต ฯลฯ	๑๐. มิจฉาทิฏฐิ
- ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ไม่ควรถ้าให้แจ้ง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๔. อริยมัคคชารรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ะไรบ้าง คือ

๑. เจตนาจวันจากปาณาติบาต ฯลฯ ๑๐. สัมมาทิฏฐิ
ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมที่ควรทำให้แจ้ง

สังฆิกาทัพพสูตรที่ ๑๐ จบ

อริยมัคคชารรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อริยมัคคสูตร	๒. กัณหมัคคสูตร
๓. สัทธัมมสูตร	๔. สัปปริสธัมมสูตร
๕. อุปปาเทตัพพธัมมสูตร	๖. อาเสวิตัพพธัมมสูตร
๗. ภาเวตัพพธัมมสูตร	๘. พหุสีกาทัพพสูตร
๙. อนุสสิริตัพพสูตร	๑๐. สังฆิกาทัพพสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. จดตถปิณณาสก์]

๕. อปรปุคควรรค ๑. นเสวิตัพพาทีสุต

๕. อปรปุคควรรค

หมวดว่าด้วยบุคคล อีกหมวดหนึ่ง

๑. นเสวิตัพพาทีสุต

ว่าด้วยบุคคลที่ไม่ควรเสพ^๑เป็นต้น

[๑๙๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม
๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรเสพ

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ บุคคล

๑. เป็นผู้ข่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤติดิฉิดในกาม
๔. เป็นผู้พูดเท็จ
๕. เป็นผู้พูดส่อเสียด
๖. เป็นผู้พูดคำหยาบ
๗. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ
๘. เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๙. เป็นผู้มึนจิตพยาบาท
๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่ควรเสพ

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรเสพ

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ บุคคล

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการข่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดิฉิดในกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
๖. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๕๕ (เสวิตัพพสุต) หน้า ๒๙๘ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๔๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก์]

๕. อปรปุคควรรค ๑. นเสวิตัพพาทีสูตร

๗. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้า

๘. เป็นผู้ไม่เฟื่องเลี้ยงอยากได้ของเขา

๙. เป็นผู้มึนจิตไม่พยายาม

๑๐. เป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นผู้ควรเสพ (๑)

(ในที่นี้ ควรนับสูตรที่ ๒๐๐ เป็นต้นไปตามที่ ฯลฯ ไว้)

[๒๐๐] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรคบ ... ภิกษุทั้งหลาย
บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรคบ ...

[๒๐๑] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรนั่งใกล้ ... ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรเข้าไปนั่งใกล้ ...

[๒๐๒] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรบูชา ... ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรบูชา ...

[๒๐๓] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรสรรเสริญ ... ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรสรรเสริญ ...

[๒๐๔] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรเคารพ ... ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรเคารพ ...

[๒๐๕] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรยำเกรง ... ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรยำเกรง ...

[๒๐๖] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรให้ยินดี ... ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรให้ยินดี ...

[๒๐๗] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่บริสุทธ์ ... ภิกษุทั้งหลาย
บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมบริสุทธ์ ...

[๒๐๘] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมครอบงำมานะไม่ได้ ... ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมครอบงำมานะได้ ...

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๔. จตุตถปิณณาสก์]

๕. อปรปุกควรโรค ๑. นเสวิตัพพาทิสฺตร

[๒๐๙] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่เจริญด้วยปัญญา ...
 ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมเจริญด้วยปัญญา ...
 (๒-๑๑)

[๒๑๐] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมประสพสิ่งที่ไม่ใช่บุญเป็น
 อันมาก ... ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมประสพบุญ
 เป็นอันมาก

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ บุคคล

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิดในกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
๖. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
๗. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ
๘. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๙. เป็นผู้มึนเมาไม่พยามาต
๑๐. เป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมประสพบุญ
 เป็นอันมาก (๑๒)

นเสวิตัพพาทิสฺตร จบ
อปรปุกควรโรคที่ ๕ จบ
จตุตถปิณณาสก์ จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมนปณาสก]

๑. กรชกายวรรค ๑. ปฐมนिरยสัคคสูตร

๕. ปัญจมนปณาสก

๑. กรชกายวรรค

หมวดว่าด้วยกรชกาย^๑

๑. ปฐมนिरยสัคคสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดในนรกและสวรรค์ สูตรที่ ๑

[๒๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้

- เป็นผู้ขาสัตว์ หยาบขำ มีมือเปื้อนเลือด ปักใจอยู่ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง
- เป็นผู้ลักทรัพย์ คือ เป็นผู้ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจของผู้อื่น ซึ่งอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในป่าที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย
- เป็นผู้ประพฤตินอกใจ คือ เป็นผู้ประพฤติล่วงในสตรีที่อยู่ในปกครองของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของบิดามารดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่อยู่ในปกครองของโคตร ที่ประพฤติธรรม มีสามี มีกฎหมายคุ้มครอง โดยที่สุด แม้สตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลัย หมายถึง
- เป็นผู้พูดเท็จ คือ อยู่ในสภา อยู่ในบริษัท อยู่ท่ามกลางหมู่ญาติ อยู่ท่ามกลางหมู่ทหาร หรืออยู่ท่ามกลางราชสำนัก ถูกเขาอ้างเป็นพยาน ชักถามว่า 'ท่านรู้สิ่งใดจงกล่าวสิ่งนั้น' บุคคลนั้นไม่รู้ก็กล่าวว่า 'รู้' หรือ

เชิงอรรถ :

^๑ กรชกาย หมายถึงร่างกายที่เกิดจากอสุจิคืออโรคะ (เทียบ ข.ม. ๒๙/๒๐๙/๔๓๑, ข.จ. ๓๐/๗๔/๑๖๒, ที.สิ.ฐีกา (อภิวิน) ๔๔/๕๑๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๔๖ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๑. ปฐมนिरยสัคคสูตร

รู้ก็กล่าวว่า 'ไม่รู้' 'ไม่เห็น' ก็กล่าวว่า 'เห็น' หรือเห็นก็กล่าวว่า 'ไม่เห็น' กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะตนเป็นเหตุบ้าง เพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุบ้าง เพราะเหตุคือเห็นแก่อามิสเล็กน้อยบ้าง

๕. เป็นผู้พูดสอเสียด คือ ฟังความฝ่ายนี้แล้วไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วมาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ยุยงคนที่สามัคคีกัน ส่งเสริมคนที่แตกแยกกัน ชื่นชมยินดีเพลิดเพลินต่อผู้ที่แตกแยกกัน พูดแต่ถ้อยคำที่ก่อความแตกแยกกัน
๖. เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าวแต่คำที่หยาบคาย กล่าวแข็ง เผ็ดร้อน หยาบคายร้ายกาจแก่ผู้อื่น กระทบกระทั่งผู้อื่น ใกล้เคียงความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิ
๗. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ พูดไม่ถูกเวลา พูดคำไม่จริง พูดไม่อิงประโยชน์ พูดไม่อิงธรรม พูดไม่อิงวินัย พูดคำที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่กำหนด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
๘. เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า 'ทำอย่างไร ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา'
๙. เป็นผู้มีจิตพยาบาท คือ มีจิตคิดร้ายว่า 'ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศไป หรืออย่าได้มี'
๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ มีความเห็นวิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล การเข่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วก็ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โอบปาดิกสัตว์ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้า ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลก'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๑. ปฐมนिरยสัคคสูตร

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ บุคคล

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑฆาต และศีลตราฐ มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่
๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ 'ไม่ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่าที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย
๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติดิฉิดในกาม คือ 'ไม่เป็นผู้ประพฤดิล่วงในสตรีที่อยู่ในปกครองของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของบิดามารดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่อยู่ในปกครองของโคตร ที่ประพฤดิธรรม มีสามี มีกฎหมายคุ้มครอง โดยที่สุตแม้แต่สตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลัยหมายไว้
๔. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ อยู่ในสภา อยู่ในบริษัท อยู่ท่ามกลางหมู่ญาติ อยู่ท่ามกลางหมู่ทหาร หรืออยู่ท่ามกลางราชสำนัก ถูกเขาอ้างเป็นพยานซักถามว่า 'ท่านรู้สิ่งใดจงกล่าวสิ่งนั้น' บุคคลนั้นไม่รู้ก็กล่าวว่า 'ไม่รู้' หรือรู้ก็กล่าวว่า 'รู้' 'ไม่เห็น' ก็กล่าวว่า 'ไม่เห็น' หรือเห็นก็กล่าวว่า 'เห็น' 'ไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะตนเป็นเหตุบ้าง เพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุบ้าง เพราะเหตุคือเห็นแก่อามิสเล็กน้อยบ้าง
๕. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด คือ ฟังความฝ่ายนี้แล้วไม่ไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น สมานคนที่แตกแยกกัน ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน ชื่นชมยินดีเพลิดเพลินต่อผู้ที่สามัคคีกัน พูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์ความสามัคคี
๖. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ คือ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ ไพเราะน่ารัก จับใจ เป็นคำของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค ๒. ทุตินิรยสัคคสูตร

๗. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดถูกเวลา พูดคำจริง พูดถึงประโยชน์ พูดถึงธรรม พูดถึงวินัย พูดคำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์
๘. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจของผู้อื่นว่า 'ทำอย่างไร ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา'
๙. เป็นผู้มึนจิตไม่พยายาบาท คือ 'ไม่มีจิตคิดร้ายว่า 'ขอสัตว์เหล่านี้จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีจิตพยายาบาท ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด'
๑๐. เป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นไม่วิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่บูชาแล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วมี โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามีคุณ บิดามีคุณ โอปปาติกสัตว์มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งมืออยู่ในโลก'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ปฐมนิรยสัคคสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุตินิรยสัคคสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุให้เกิดในนรกและสวรรค์ สูตรที่ ๒

[๒๑๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า มีมือเปื้อนเลือด ปกใจอยู่ในการฆ่าและการทุบตี
ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณณาสก]

๑. กรชกายวรรค ๒. ทุตินิรยสัคคสูตร

๒. เป็นผู้ลักทรัพย์ ...

๓. เป็นผู้ประพฤติดิฉิดในกาม ...

๔. เป็นผู้พูดเท็จ ...

๕. เป็นผู้พูดส่อเสียด ...

๖. เป็นผู้พูดคำหยาบ ...

๗. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ ...

๘. เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ...

๙. เป็นผู้มึนจิตพยายาม ...

๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ มีความเห็นวิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ฯลฯ ทำให้
 แจงโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจงก็ไม่มี
 ในโลก'

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูก
 นำไปฝังไว้

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับ
 อัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑฆาต และศีลศรราวุ มีความ
 ละอาย มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่

๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ ...

๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติดิฉิดในกาม ...

๔. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ ...

๕. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด ...

๖. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ ...

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค ๓. มาตุคามสูตร

๗. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ...

๘. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ...

๙. เป็นผู้มีจิตไม่พยายาบท ...

๑๐. เป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นไม่วิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วมีผล ฯลฯ ทำให้
แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งมีอยู่ใน
โลก'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

หุตยนิรยสังคคสูตรที่ ๒ จบ

๓. มาตุคามสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุให้มาตุคามเกิดในนรกและสวรรค์

[๒๑๓] ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรง
อยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นมิจฉาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
นรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับ
อัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มาตุคามสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๕. วิวารทสูตร

๔. อุปาสิกาสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุให้อุปาสิกาเกิดในนรกและสวรรค์

[๒๑๔] ภิกษุทั้งหลาย อุปาสิกาประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรง
อยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

กรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสิกาประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
นรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสิกาประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

กรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นสัมมาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสิกาประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

อุปาสิกาสูตรที่ ๔ จบ

๕. วิสารทสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุให้อุปาสิกาเป็นผู้ไม่แก่ล้าวก้าและผู้แก่ล้าวก้า

[๒๑๕] ภิกษุทั้งหลาย อุปาสิกาประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
แก่ล้าวก้าอยู่ครองเรือน

กรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสิกาประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่แก่ล้าวก้า
อยู่ครองเรือน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๖. สังสัปติปริยายสูตร

อุบาสิกาประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้แก้แล้วกล่าวอยู่ครองเรือน

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๑๐. เป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้แก้แล้วกล่าวอยู่ครองเรือน

วิสารสูตรที่ ๕ จบ

๖. สังสัปติปริยายสูตร

ว่าด้วยเหตุแห่งความกระเสือกกระสน

[๒๑๖] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมบรรยาย^๑ที่แสดงเหตุแห่งความกระเสือกกระสนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมบรรยายที่แสดงเหตุแห่งความกระเสือกกระสน เป็นอย่างไร

คือ สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า มีมือเปื้อนเลือด ปักใจอยู่

ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง บุคคลนั้นย่อม

กระเสือกกระสนด้วยกาย วาจา และใจ กายกรรม วาจากรรม และมน-

กรรมของเขาครัดเคี้ยว คติของเขาครัดเคี้ยว การอุบัติของเขาครัดเคี้ยว

สำหรับผู้มีคติครัดเคี้ยว มีอุบัติครัดเคี้ยว เรากล่าวว่ามีคติอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง

คือ นรกมีทุกข์โดยส่วนเดียว หรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานที่มีปกติกระเสือกกระสน

กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานที่มีปกติกระเสือกกระสน เป็นอย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมบรรยาย หมายถึงพระธรรมเทศนา (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑๖/๓๗๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๕๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๖. สังสัปติปริยายสูตร

คือ ฐ แมงป่อง ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้าแมว หรือสัตว์ผู้เข้าถึง
กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่งแม้อื่น ๆ เห็นมนุษย์แล้ว ย่อมกระเสือกกระสน
การอุบัติของสัตว์ทั้งหลายย่อมมีได้เพราะกรรมที่มีแล้วอย่างนี้ คือ สัตว์นั้นย่อมอุบัติ
ด้วยกรรมที่ตนทำไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากทั้งหลายย่อมถูกต้องสัตว์นี้ผู้อุบัติแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรมอย่างนี้

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ลักทรัพย์ ...

๓. เป็นผู้ประพฤติดิฉิดในกาม ...

๔. เป็นผู้พูดเท็จ ...

๕. เป็นผู้พูดส่อเสียด ...

๖. เป็นผู้พูดคำหยาบ ...

๗. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ ...

๘. เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ...

๙. เป็นผู้มึนจิตพยายาม ...

๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ มีความเห็นปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชา
แล้วไม่มีผล การเชนสรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วก็ไม่มี
โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โอปปาติกสัตว์
ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้า
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลก' บุคคลนั้น ย่อม
กระเสือกกระสนด้วยกาย วาจา และใจ กายกรรม วจีกรรม และมนโ-
กรรมของเขาคิดเคี้ยว คติของเขา ก็คิดเคี้ยว การอุบัติของเขาก็คิดเคี้ยว

สำหรับบุคคลผู้มีคติคิดเคี้ยว มีอุบัติคิดเคี้ยว เรากล่าวว่ามีคติอย่าง ๑ ใน ๒
อย่าง คือ นรกมีทุกข์โดยส่วนเดียว หรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานที่มีปกติกระเสือก
กระสน

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๖. สังสัปติปริยายสูตร

กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานที่มีปกติกระเลื่อกระสน เป็นอย่างไร

คือ งู แมงป่อง ตะขาบ ฟังพอน แมว หนู นกเค้าแมว หรือสัตว์ผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่งแม้อื่น ๆ เห็นมนุษย์แล้ว ย่อมกระเลื่อกระสน การอุปบัติของสัตว์ทั้งหลายย่อมมีได้เพราะกรรมที่มีแล้วอย่างนี้ คือ สัตว์นั้นย่อมอุปบัติด้วยกรรมที่ตนทำไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากทั้งหลายย่อมถูกต้องสัตว์นี้ผู้อุปบัติแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรมอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑฆาตและศีลตราฐ มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ บุคคลนั้นย่อมไม่กระเลื่อกระสนด้วยกาย วาจา และใจ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมของเขาตรง คติของเขา ก็ตรง การอุปบัติของเขาก็ตรง

สำหรับบุคคลผู้มีคติดตรง มีอุปบัติตรง เรากล่าวว่ามีคติดอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ เป็นคนมีสุขโดยส่วนเดียว หรือเป็นคนมีตระกูลสูง เช่น ตระกูลกษัตริย์มหาศาล ตระกูลพราหมณ์มหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาลที่มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีเงินทองมาก มีทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก การอุปบัติของสัตว์ทั้งหลายย่อมมีได้เพราะกรรมที่มีแล้วอย่างนี้ คือ สัตว์นั้นย่อมอุปบัติด้วยกรรมที่ตนทำไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากย่อมถูกต้องสัตว์นี้ผู้อุปบัติแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรมอย่างนี้

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ ...
๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม ...
๔. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ ...
๕. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด ...

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๖. สังสัปติปริยายสูตร

๖. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ ...
๗. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้อ ...
๘. เป็นผู้ไม่เฟงเล็งเียงอยากได้ของเขา ...
๙. เป็นผู้มึจิตไม่พยาบาท ...
๑๐. เป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นไม่วิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่บูชาแล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทําดีและชั่วมี โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามีคุณ บิดามีคุณ โอปปาติกสัตว์มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบทําให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งมืออยู่ในโลก' บุคคลนั้นยอมไม่กระเสือกกระสน ด้วยกาย วาจา และใจ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมของเขาตรง คติของเขาก็ตรง การอุปบัติของเขาก็ตรง

สำหรับบุคคลผู้มีคติดตรง มีอุปบัติตรง เรากล่าวว่ามีคติดอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ เป็นคนมีสุขโดยส่วนเดียว หรือเป็นคนมีตระกูลสูง เช่น ตระกูลกษัตริย์มหาศาล ตระกูลพราหมณ์มหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาลที่มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีเงินทองมาก มีทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก การอุปบัติของสัตว์ทั้งหลายยอมมิได้เพราะกรรมที่มีแล้วอย่างนี้ คือ สัตว์นั้นยอมอุปบัติด้วยกรรมที่ตนทําไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากยอมถูกต้องสัตว์นี้ผู้อุปบัติแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรมอย่างนี้

สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทํากรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

ภิกษุทั้งหลาย นี้แล เป็นธรรมบรรยายที่แสดงเหตุแห่งความกระเสือกกระสน

สังสัปติปริยายสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๗. ปฐมสังญเจตนิกสูตร

๗. ปฐมสังญเจตนิกสูตร

ว่าด้วยกรรมที่สัตว์เจตนาสั่งสม สูตรที่ ๑

[๒๑๗] ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สั่งสมขึ้น ก็วิบากนั่นเองที่สัตว์พึงเสวยในปัจจุบันก็มี ในอดีตภพถัดไปก็มี หรือในอภัพต่อ ๆ ไปก็มี ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงการทำให้สุดแห่งทุกข์ของกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สั่งสมขึ้น ในข้อนั้นแล วิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ วิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๔ ประการ วิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ

วิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า มีมือเปื้อนเลือด ปักใจอยู่ในการฆ่าและการทุบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์ คือ เป็นผู้ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจของผู้อื่นซึ่งอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในป่าที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย
๓. เป็นผู้ประพฤติดีในกาม คือ เป็นผู้ประพฤดิล่วงในสตรีที่อยู่ในปกครองของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่ประพฤดิธรรม มีสามี มีกฎหมายคุ้มครอง โดยที่สุด แม้สตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลัยหมายไว้

วิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค ๗. ปฐมสังญเจตนิกสูตร

**วิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็น
วิบาก ๔ ประการ เป็นอย่างไร**
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้พูดเท็จ คือ อยู่ในสภา อยู่ในบริษัท อยู่ท่ามกลางหมู่ญาติ อยู่
ท่ามกลางหมู่ทหาร หรืออยู่ท่ามกลางราชสำนัก ถูกเขาอ้างเป็นพยาน
ซักถามว่า 'ท่านรู้สิ่งใดจงกล่าวสิ่งนั้น' บุคคลนั้นไม่รู้ก็กล่าวว่า 'รู้' หรือรู้
ก็กล่าวว่า 'ไม่รู้' ไม่เห็นก็กล่าวว่า 'เห็น' หรือเห็นก็กล่าวว่า 'ไม่เห็น'
กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะตนเป็นเหตุบ้าง เพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุบ้าง เพราะ
เหตุคือเห็นแก่อามิสเล็กน้อยบ้าง
๒. เป็นผู้พูดส่อเสียด คือ ฟังความฝ่ายนี้แล้วไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้
หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วมาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ยุงคนทั้ง
สามัคคีกัน ส่งเสริมคนที่แตกแยกกัน ชื่นชมยินดีเพิลิดเพิลินต่อผู้ที่แตก
แยกกัน พูดแต่ถ้อยคำที่ก่อความแตกแยกกัน
๓. เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าวแต่คำที่หยาบคาย กล้าแข็ง เผ็ดร้อน
หยาบคายร้ายกาจแก่ผู้อื่น กระทบกระหังผู้อื่น ใกล้เคียงความโกรธ ไม่
เป็นไปเพื่อสมาน
๔. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ พูดไม่ถูกเวลา พูดคำไม่จริง พูดไม่อิงประโยชน์
พูดไม่อิงธรรม พูดไม่อิงวินัย พูดคำที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่
กำหนด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

วิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก
๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล

**วิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์
เป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างไร**
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์
เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า 'ทำอย่างไร ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้ม
ใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา'

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค ๗. ปฐมสังญเจตนิกสูตร

๒. เป็นผู้มีจิตพยาบาท คือ มีจิตคิดร้ายว่า 'ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศไป หรืออย่าได้มี'

๓. เป็นมิจฉาทิฎฐิ มีความเห็นวิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล การเช่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วก็ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โอปปาติกสัตว์ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลก'

วิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างนี้แล

เพราะวิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๓ ประการ เพราะวิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๔ ประการ หรือเพราะวิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๓ ประการ สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย เพราะวิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๓ ประการ เพราะวิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๔ ประการ หรือเพราะวิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๓ ประการ สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เปรียบเหมือนแก้วมณีหกเหลี่ยมถูกโยนขึ้นสูงก็กลับลงมาตั้งอยู่ด้วยดีตามปกติ ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สังสมขึ้น ก็วิบากนั่นเองที่สัตว์พึงเสวยในปัจจุบันก็มี ในอดีตภาพถัดไปก็มี หรือในอัตรภาพต่อ ๆ ไปก็มี ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงการทำที่สุดแห่งทุกข์ของกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สังสมขึ้น ในข้อนี้แล สมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ สมบัติแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๔ ประการ สมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค ๗. ปฐมสังญเจตนิกสูตร

สมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑฆาตและศีสดราวุธ มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่
๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ ไม่ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่าที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย
๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติดินในกาม คือ ไม่เป็นผู้ประพฤติล่วงในสตรีทั้งหลายที่อยู่ในปกครองของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่ประพฤดิธรรม มีสามี มีกฎหมายคุ้มครอง โดยที่สดแม้แต่สตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลัยหมายไว้

สมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓

ประการ เป็นอย่างนี้แล

สมบัติแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๔ ประการ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลก

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คืออยู่ในสภา อยู่ในบริษัท อยู่ท่ามกลางหมู่ญาติ อยู่ท่ามกลางหมู่ทหาร หรืออยู่ท่ามกลางราชสำนัก ถูกเขาอ้างเป็นพยานซักถามว่า 'ท่านรู้สิ่งใดจงกล่าวสิ่งนั้น' บุคคลนั้นไม่รู้จักกล่าวว่า 'ไม่รู้' หรือรู้จักกล่าวว่า 'รู้' ไม่เห็นกล่าวว่า 'ไม่เห็น' หรือเห็นก็กล่าวว่า 'เห็น' ไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะตนเป็นเหตุบ้าง เพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุบ้าง เพราะเหตุคือเห็นแก่อำมิสเล็กน้อยบ้าง
๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด คือ ฟังความฝ่ายนี้แล้วไม่ไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค ๗. ปฐมสังญเจตนิกสูตร

เพื่อทำลายฝ่ายโน้น สมานคนที่แตกแยกกัน ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน
ชื่นชมยินดีเพิลิดเพิลินต่อผู้ที่สามัคคีกัน พุดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์
ความสามัคคี

๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ คือกล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ ไร้เพราะ
นารัก จับใจ เป็นคำของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ

๔. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พุดถูกเวลา พุดคำจริง พุด
อิงประโยชน์ พุดอิงธรรม พุดอิงวินัย พุดคำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่
กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์

สมบัติแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๔ ประการ
เป็นอย่างไรแล

สมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓
ประการ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ 'ไม่เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์อันเป็น
อุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า 'ทำอย่างไร ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์
เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา'
๒. เป็นผู้มิจิตไม่พยาบาท คือ 'ไม่มีจิตคิดร้ายว่า 'ขอสัตว์เหล่านี้จงเป็นผู้ไม่
มีเวร 'ไม่มีจิตพยาบาท 'ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด'
๓. เป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นไม่วิปริตว่า 'ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่บูชาแล้ว
มีผล การเช่นสรวงมีผล ฯลฯ สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ
ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง
มีอยู่ในโลก'

สมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ
เป็นอย่างไรแล

เพราะสมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล ๓ ประการ เพราะสมบัติแห่ง
วจีกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล ๔ ประการ หรือเพราะสมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนา
เป็นกุศล ๓ ประการ สัตว์ทั้งหลาย หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๘. ทุตติยสังญเจตนิกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เพราะสมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล ๓ ประการ เพราะสมบัติแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล ๔ ประการ หรือเพราะสมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นกุศล ๓ ประการ สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เปรียบเหมือนแก้วมณี ๔ เหลี่ยมที่บุคคลโยนขึ้นข้างบน ตกลงมาทางเหลี่ยมใด ๆ ก็ตั้งอยู่ได้ตามเหลี่ยมที่ตกลงนั้น ๆ

ปฐมสังญเจตนิกสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุตติยสังญเจตนิกสูตร

ว่าด้วยกรรมที่สัตว์เจตนาสังสม สูตรที่ ๒

[๒๑๘] ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สังสมขึ้น ก็วิบากนั้นที่สัตว์พึงเสวยในปัจจุบันก็มี ในอดีตภพถัดไปก็มี หรือในอดีตภพต่อ ๆ ไปก็มี ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงการทำให้สุดแห่งทุกข์ของกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สังสมขึ้น ในข้อนี้แล วิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ วิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๔ ประการ วิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ

วิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างไร ฯลฯ^๑ วิบัติคือโทษแห่งกายกรรม ที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างไรนี้แล

วิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๔ ประการ เป็นอย่างไร ฯลฯ วิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๔ ประการ เป็นอย่างไรนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ “ ฯลฯ ” ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มในข้อ ๒๑๗ (ปฐมสังญเจตนิกสูตร)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๘. ทุติยสัญเจตนิกสูตร

วิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างไร ฯลฯ วิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล

เพราะวิบัติคือโทษแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๓ ประการ เพราะวิบัติคือโทษแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๔ ประการ หรือเพราะวิบัติคือโทษแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๓ ประการ สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สังสมขึ้น ก็วิบากนั่นเองที่สัตว์พึงเสวยในปัจจุบันก็มี ในอดีตภาพถัดไปก็มี หรือในอรรถภาพต่อ ๆ ไปก็มี ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงการทำให้สุดแห่งทุกข์ของกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สังสมขึ้น ในช้อนั้นแล สมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ สมบัติแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๔ ประการ สมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ สมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างไร ฯลฯ สมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างนี้แล

สมบัติแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๔ ประการ เป็นอย่างไร ฯลฯ สมบัติแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล

สมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างไร ฯลฯ สมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ๓ ประการ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เพราะสมบัติแห่งกายกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๓ ประการ เพราะสมบัติแห่งวจีกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๔ ประการ หรือเพราะสมบัติแห่งมโนกรรมที่มีเจตนาเป็นอกุศล ๓ ประการ สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ทุติยสัญเจตนิกสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค ๙. กรชกายสูตร

๙. กรชกายสูตร

ว่าด้วยบาปกรรมที่กรชกายเคยทำ

[๒๑๙] ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สิ่งสมขึ้น ก็วิบากนั่นเองที่สัตว์พึงเสวยในปัจจุบันก็มี ในอดีตภพถัดไปก็มี หรือในอภัพต่อ ๆ ไปก็มี เรายังไม่รู้วิบากกรรม จะไม่กล่าวถึงการกระทำที่สุดแห่งทุกข์ของกรรมที่สัตว์เจตนาทำขึ้น สิ่งสมขึ้น อริยสาวกนั้นนั้นแล ปราศจากอภิขมา ปราศจากพยาบาท ไม่ลุ่มหลง มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคง มีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศเบื้องบน^๑ ทิศเบื้องล่าง^๒ ทิศเฉียง^๓ แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยเมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อริยสาวกนั้นย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า 'เมื่อก่อน จิตของเรานี้เป็นปริตตจิต^๔ ยังไม่ได้อบรม แต่บัดนี้ เป็นอัปปมาณจิต^๕ ได้อบรมดีแล้ว กามาวจรกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ย่อมไม่เหลืออยู่ 'ไม่ตั้งอยู่ในจิตของเรา' ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ หากเด็กนี้พึงเจริญเมตตาเจโตวิมุตติตั้งแต่เวลายังเป็นเด็กอยู่ เขาจะพึงทำบาปกรรมได้ หรือ"

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ไม่ใช่เช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

"ทุกข์พึงถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมเลยหรือ"

"เป็นไปได้เลยที่ทุกข์จักถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรม พระพุทธเจ้าข้า"

เชิงอรรถ :

^๑ เบื้องบน หมายถึงเทวโลก (วิสุทธิ.มหาฐีกา. ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๒ เบื้องล่าง หมายถึงนรกและนาคภพ (วิสุทธิ.มหาฐีกา. ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๓ ทิศเฉียง หมายถึงทิศย่อยของทิศใหญ่หรือทิศรอบ ๆ (วิสุทธิ.มหาฐีกา. ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๔ ปริตตจิต ในที่นี้หมายถึงจิตที่มีพลังน้อย เป็นจิตที่ยังไม่ได้รับการฝึกฝนจนชำนาญ

^๕ อัปปมาณจิต ในที่นี้หมายถึงจิตที่มีพลังมากโดยมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา แผ่ไปในสัตว์ทั้งหลาย ไม่จำกัด และเป็นจิตที่ถูกฝึกจนชำนาญ (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑๙/๓๘๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค ๙. กรชกายสูตร

“ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตตินี้ สตรีหรือบุรุษควรเจริญแท้ สตรีหรือบุรุษจะพาเอากายนี้ไปไม่ได้ สัตว์ผู้จะต้องตายนี้เป็นผู้มีจิตเป็นเหตุ สัตว์นั้นย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า ‘บาปกรรมอะไร ๆ ของเรานี้ที่กรชกายนี้เคยทำมาแล้ว บาปกรรมนั้นทั้งหมดเราพึงเสวยในอัตภาพนี้ จักไม่ติดตามไป’ ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติที่ภิกษุผู้มีปัญญาในธรรมวินัยนี้ยังไม่แทงตลอดวิมุตติอันยิ่ง อบรมแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นอนาคามี อริยสาวกมีกรุณาจิต ... มุทิตาจิต ... อุเบกขาจิต แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยอุเบกขาจิตอันไพศาลเป็นนหคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อริยสาวกนั้นย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า ‘เมื่อก่อน จิตของเรานี้เป็นปริตตจิต ยังไม่ได้อบรม แต่บัดนี้ จิตของเรานี้เป็นอัปปมาณจิตได้อบรมดีแล้ว กามาวจรกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นย่อมไม่เหลืออยู่ ‘ไม่ตั้งอยู่ในจิตของเรา’ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ หากเด็กนี้จะพึงเจริญอุเบกขาเจโตวิมุตติตั้งแต่เวลายังเป็นเด็ก เขาพึงทำบาปกรรมได้หรือ”

“ไม่ใช่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“ทุกข์พึงถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมเลยหรือ”

“เป็นไปไม่ได้เลยที่ทุกข์จักถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรม พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย อุเบกขาเจโตวิมุตตินี้ สตรีหรือบุรุษควรเจริญแท้ สตรีหรือบุรุษจะพาเอากายนี้ไปไม่ได้ สัตว์ผู้จะต้องตายนี้เป็นผู้มีจิตเป็นเหตุ สัตว์นั้นย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า ‘บาปกรรมอะไร ๆ ของเรานี้ ที่กรชกายนี้เคยทำมาแล้ว บาปกรรมนั้นทั้งหมดเราพึงเสวยในอัตภาพนี้ จักไม่ติดตามไป’ ภิกษุทั้งหลาย อุเบกขาเจโตวิมุตติที่ภิกษุผู้มีปัญญาในธรรมวินัยนี้ยังไม่แทงตลอดวิมุตติอันยิ่ง อบรมแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นอนาคามี”

กรชกายสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กรขกายวรรค ๑๐. อธิมมจริยาสูตร

๑๐. อธิมมจริยาสูตร

ว่าด้วยความประพฤดิธรรม

[๒๒๐] ครั้งนั้น พรหมคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ท่านพระโคตม อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายแล้วไปเกิดในอบาย ทูคติ วินิบาต นรก”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พรหมณ์ เพราะความประพฤดิธรรมและความประพฤดิไม่สม่าเสมอเป็นเหตุ สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในอบาย ทูคติ วินิบาต นรก”

“ท่านพระโคตม อะไรเล่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”

“พรหมณ์ เพราะความประพฤดิธรรมและความประพฤดิสม่าเสมอเป็นเหตุ สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายแล้ว จึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”

“ข้าพเจ้ายังไม่รู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่ท่านพระโคตมตรัสไว้โดยย่อ นี้โดยพิสดาร ขอประทานวโรกาส ขอท่านพระโคตมโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพเจ้า อย่างที่ข้าพเจ้าจะพึงรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่ท่านพระโคตมตรัสไว้โดยย่อ นี้โดยพิสดารเถิด”

“พรหมณ์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

พรหมณ์นั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“พรหมณ์ ความประพฤดิธรรมและความประพฤดิไม่สม่าเสมอทางกาย ๓ ประการ ความประพฤดิธรรมและความประพฤดิไม่สม่าเสมอทางวาจา ๔ ประการ ความประพฤดิธรรมและความประพฤดิไม่สม่าเสมอทางใจ ๓ ประการ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปญจมปิณฑนาสก]

๑. กรขกายวรรค ๑๐. อรัณยจริยาสูตร

ความประพฤดิธรรม และความประพฤดิไม่สม่าเสมอทางกาย ๓ ประการ
เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๑ ความประพฤดิธรรมและความ
ประพฤดิไม่สม่าเสมอทางกาย ๓ ประการ เป็นอย่างนี้แล

ความประพฤดิธรรมและความประพฤดิไม่สม่าเสมอทางวาจา ๔ ประการ
เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พูดเท็จ ฯลฯ ความประพฤดิธรรมและความ
ประพฤดิไม่สม่าเสมอทางวาจา ๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล

ความประพฤดิธรรมและความประพฤดิไม่สม่าเสมอทางใจ ๓ ประการ
เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ฯลฯ ความประพฤดิ
ธรรมและความประพฤดิไม่สม่าเสมอทางใจ ๓ ประการ เป็นอย่างนี้แล

เพราะความประพฤดิธรรมและความประพฤดิไม่สม่าเสมอเป็นเหตุอย่างนี้แล
สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก

พราหมณ์ ความประพฤดิธรรม และความประพฤดิสม่าเสมอทางกาย ๓
ประการ ความประพฤดิธรรมและความประพฤดิสม่าเสมอทางวาจา ๔ ประการ
ความประพฤดิธรรม และความประพฤดิสม่าเสมอทางใจ ๓ ประการ

ความประพฤดิธรรมและความประพฤดิสม่าเสมอทางกาย ๓ ประการ
เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความ
ประพฤดิธรรมและความประพฤดิสม่าเสมอทางกาย ๓ ประการ เป็นอย่างนี้แล

ความประพฤดิธรรมและความประพฤดิสม่าเสมอทางวาจา ๔ ประการ
เป็นอย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ ฯลฯ ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มในข้อ ๒๑๗ (ปฐมสังยุเจตนิกสูตร) หน้า ๓๕๗ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๓๖๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปญจมปิณฑาสก]

๑. กรชกายวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ ฯลฯ ความ
ประพฤติธรรมและความประพฤติสมาเสมอทางวาจา ๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล
ความประพฤติธรรมและความประพฤติสมาเสมอทางใจ ๓ ประการ
เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ฯลฯ ความ
ประพฤติธรรมและความประพฤติสมาเสมอทางใจ ๓ ประการ เป็นอย่างนี้แล

พราหมณ์ เพราะความประพฤติธรรมและความประพฤติสมาเสมอเป็นเหตุ
อย่างนี้แล สัตว์บางพวกในโลกนี้ หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”

พราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาษิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะ
ยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วินาทีนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

อรัम्मจริยาสูตรที่ ๑๐ จบ

กรชกายวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมนिरยสัคคสูตร

๓. มาตุคามสูตร

๕. วิสารทสูตร

๗. ปฐมสังญเจตนิกสูตร

๙. กรชกายสูตร

๒. ทุตินิรยสัคคสูตร

๔. อุปาสิกาสูตร

๖. สังสัปติปริยายสูตร

๘. ทุตินิรยเจตนิกสูตร

๑๐. อรัम्मจริยาสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

๒. สามัญญวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมทั่วไป

ธรรมที่ให้สัตว์เกิดในนรก ๑๐ ประการ

[๒๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤติดิฉินในกาม
๔. เป็นผู้พูดเท็จ
๕. เป็นผู้พูดส่อเสียด
๖. เป็นผู้พูดคำหยาบ
๗. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ
๘. เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๙. เป็นผู้มึนจิตพยาบาท
๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรมที่ให้สัตว์เกิดในสวรรค์ ๑๐ ประการ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดิฉินในกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

๖. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
๗. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้า
๘. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๙. เป็นผู้มึนจิตไม่พยายาม
๑๐. เป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ (๑)

ธรรมที่ให้สัตว์เกิดในนรก ๒๐ ประการ

[๒๒๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่
ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๒๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. ชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์
๓. ตนเองเป็นผู้ลักทรัพย์
๔. ชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์
๕. ตนเองเป็นผู้ประพฤติดีในกาม
๖. ชักชวนผู้อื่นให้ประพฤติดีในกาม
๗. ตนเองเป็นผู้พูดเท็จ
๘. ชักชวนผู้อื่นให้พูดเท็จ
๙. ตนเองเป็นผู้พูดส่อเสียด
๑๐. ชักชวนผู้อื่นให้พูดส่อเสียด
๑๑. ตนเองเป็นผู้พูดคำหยาบ
๑๒. ชักชวนผู้อื่นให้พูดคำหยาบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑนาสก]

๒. สามัญญวรรค

๑๓. ตนเองเป็นผู้พูดเพื่อเจ้า
๑๔. ชักชวนผู้อื่นให้พูดเพื่อเจ้า
๑๕. ตนเองเป็นผู้ฟังเลื่องอยากได้ของเขา
๑๖. ชักชวนผู้อื่นให้ฟังเลื่องอยากได้ของเขา
๑๗. ตนเองเป็นผู้มีจิตพยาบาท
๑๘. ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตพยาบาท
๑๙. ตนเองเป็นมิจฉาทิฏฐิ
๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนนกนำไปฝังไว้

ธรรมที่ให้สัตว์เกิดในสวรรค์ ๒๐ ประการ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๒๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๓. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๔. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการลักทรัพย์
๕. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดีในกาม
๖. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤติดีในกาม
๗. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๘. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเท็จ
๙. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
๑๐. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดส่อเสียด

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

๑๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
๑๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดคำหยาบ
๑๓. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้อ
๑๔. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ
๑๕. ตนเองเป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๑๖. ชักชวนผู้อื่นให้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๑๗. ตนเองเป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท
๑๘. ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตไม่พยาบาท
๑๙. ตนเองเป็นสัมมาทิฐิ
๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ (๒)

ธรรมที่ให้สัตว์เกิดในนรก ๓๐ ประการ

[๒๒๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่
ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๓๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. ชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์
๓. เป็นผู้พอใจการฆ่าสัตว์
๔. ตนเองเป็นผู้ลักทรัพย์
๕. ชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์
๖. เป็นผู้พอใจการลักทรัพย์

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ทสกนินาต [๕. ปัญจมปิณณาสก]

๒. สามัญญวรรค

๗. ตนเองเป็นผู้ประพตติผิดในกาม
๘. ชักชวนผู้อื่นให้ประพตติผิดในกาม
๙. เป็นผู้พอใจการประพตติผิดในกาม
๑๐. ตนเองเป็นผู้พูดเท็จ
๑๑. ชักชวนผู้อื่นให้พูดเท็จ
๑๒. เป็นผู้พอใจการพูดเท็จ
๑๓. ตนเองเป็นผู้พูดส่อเสียด
๑๔. ชักชวนผู้อื่นให้พูดส่อเสียด
๑๕. เป็นผู้พอใจการพูดส่อเสียด
๑๖. ตนเองเป็นผู้พูดคำหยาบ
๑๗. ชักชวนผู้อื่นให้พูดคำหยาบ
๑๘. เป็นผู้พอใจการพูดคำหยาบ
๑๙. ตนเองเป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ
๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้พูดเพ้อเจ้อ
๒๑. เป็นผู้พอใจการพูดเพ้อเจ้อ
๒๒. ตนเองเป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๒๓. ชักชวนผู้อื่นให้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๒๔. เป็นผู้พอใจความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๒๕. ตนเองเป็นผู้มีจิตพยาบาท
๒๖. ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตพยาบาท
๒๗. เป็นผู้พอใจความมีจิตพยาบาท
๒๘. ตนเองเป็นมิจฉาทิฎฐิ
๒๙. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฎฐิ
๓๐. เป็นผู้พอใจความเป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

ธรรมที่ให้สัตว์เกิดในสวรรค์ ๓๐ ประการ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๓๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๔. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๕. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการลักทรัพย์
๖. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการลักทรัพย์
๗. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิन्दในกาม
๘. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤตินิन्दในกาม
๙. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการประพฤตินิन्दในกาม
๑๐. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๑๑. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเท็จ
๑๒. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเท็จ
๑๓. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
๑๔. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดส่อเสียด
๑๕. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดส่อเสียด
๑๖. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
๑๗. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดคำหยาบ
๑๘. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ
๑๙. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ
๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
๒๑. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
๒๒. ตนเองเป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

๒๓. ชักชวนผู้อื่นให้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๒๔. เป็นผู้พอใจความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๒๕. ตนเองเป็นผู้มีจิตไม่พยายาบท
๒๖. ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตไม่พยายาบท
๒๗. เป็นผู้พอใจความมีจิตไม่พยายาบท
๒๘. ตนเองเป็นสัมมาทิฐิ
๒๙. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฐิ
๓๐. เป็นผู้พอใจความเป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ (๓)

ธรรมที่ให้สัตว์เกิดในนรก ๔๐ ประการ

[๒๒๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ใน
นรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้ ธรรม ๔๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. ชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์
๓. เป็นผู้พอใจการฆ่าสัตว์
๔. สรรเสริญการฆ่าสัตว์
๕. ตนเองเป็นผู้ลักทรัพย์
๖. ชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์
๗. เป็นผู้พอใจการลักทรัพย์
๘. สรรเสริญการลักทรัพย์
๙. ตนเองเป็นผู้ประพฤตินิเฝือกาม
๑๐. ชักชวนผู้อื่นให้ประพฤตินิเฝือกาม

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคุดตริกกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑนาสก]

๒. สามัญญวรรค

๑๑. เป็นผู้พอใจการประพตติผิตในกาม
๑๒. สรรเสริญการประพตติผิตในกาม
๑๓. ตนเองเป็นผู้พูดเท็จ
๑๔. ชักชวนผู้อื่นให้พูดเท็จ
๑๕. เป็นผู้พอใจการพูดเท็จ
๑๖. สรรเสริญการพูดเท็จ
๑๗. ตนเองเป็นผู้พูดส่อเสียด
๑๘. ชักชวนผู้อื่นให้พูดส่อเสียด
๑๙. เป็นผู้พอใจการพูดส่อเสียด
๒๐. สรรเสริญการพูดส่อเสียด
๒๑. ตนเองเป็นผู้พูดคำหยาบ
๒๒. ชักชวนผู้อื่นให้พูดคำหยาบ
๒๓. เป็นผู้พอใจการพูดคำหยาบ
๒๔. สรรเสริญการพูดคำหยาบ
๒๕. ตนเองเป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ
๒๖. ชักชวนผู้อื่นให้พูดเพ้อเจ้อ
๒๗. เป็นผู้พอใจการพูดเพ้อเจ้อ
๒๘. สรรเสริญการพูดเพ้อเจ้อ
๒๙. ตนเองเป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๓๐. ชักชวนผู้อื่นให้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๓๑. เป็นผู้พอใจความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๓๒. สรรเสริญความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๓๓. ตนเองเป็นผู้มีจิตพยาบาท
๓๔. ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตพยาบาท

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก์]

๒. สามัญญวรรค

๓๕. เป็นผู้พอใจความมีจิตพยายาม

๓๖. สรรเสริญความมีจิตพยายาม

๓๗. ตนเองเป็นมิจฉาทิฏฐิ

๓๘. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฏฐิ

๓๙. เป็นผู้พอใจความเป็นมิจฉาทิฏฐิ

๔๐. สรรเสริญความเป็นมิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรมที่ให้สัตว์เกิดในสวรรค์ ๔๐ ประการ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔๐ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์

๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์

๔. สรรเสริญการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์

๕. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์

๖. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการลักทรัพย์

๗. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการลักทรัพย์

๘. สรรเสริญการงดเว้นจากการลักทรัพย์

๙. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม

๑๐. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๑๑. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๑๒. สรรเสริญการงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๑๓. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

๑๔. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเท็จ
 ๑๕. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเท็จ
 ๑๖. สรรเสริญการงดเว้นจากการพูดเท็จ
 ๑๗. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
 ๑๘. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดส่อเสียด
 ๑๙. เป็นผู้พอใจในการงดเว้นจากการพูดส่อเสียด
 ๒๐. สรรเสริญการงดเว้นจากการพูดส่อเสียด
 ๒๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
 ๒๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดคำหยาบ
 ๒๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ
 ๒๔. สรรเสริญการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ
 ๒๕. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ
 ๒๖. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
 ๒๗. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
 ๒๘. สรรเสริญการงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
 ๒๙. ตนเองเป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
 ๓๐. ชักชวนผู้อื่นให้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
 ๓๑. เป็นผู้พอใจความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
 ๓๒. สรรเสริญความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
 ๓๓. ตนเองเป็นผู้มีจิตไม่พยายาบาท
 ๓๔. ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตไม่พยายาบาท
 ๓๕. เป็นผู้พอใจความมีจิตไม่พยายาบาท
 ๓๖. สรรเสริญความมีจิตไม่พยายาบาท
 ๓๗. ตนเองเป็นสัมมาทิฐิ
 ๓๘. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฐิ
 ๓๙. เป็นผู้พอใจความเป็นสัมมาทิฐิ
 ๔๐. สรรเสริญความเป็นสัมมาทิฐิ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวารค

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ (๔)

ธรรมที่ให้ถูกกำจัด และที่ไม่ให้ถูกกำจัด

[๒๒๕-๒๒๘] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมบริหารตนให้ถูก
กำจัด ถูกทำลาย

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้
ถูกกำจัด ถูกทำลาย

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูก
ทำลาย

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นสัมมาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่
ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย

ธรรม ๒๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้
ถูกกำจัด ถูกทำลาย

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้
ถูกทำลาย

ธรรม ๒๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมา-

ทิฎฐิ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย
 ธรรม ๓๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๓๐. เป็นผู้พอใจความเป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้
 ถูกกำจัด ถูกทำลาย

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้
 ถูกทำลาย

ธรรม ๓๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๓๐. เป็นผู้พอใจความเป็น
 สัมมาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่
 ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย
 ธรรม ๔๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๔๐. สรรเสริญความเป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้
 ถูกกำจัด ถูกทำลาย

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูก
 ทำลาย

ธรรม ๔๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๔๐. สรรเสริญความเป็น
 สัมมาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่
 ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย (๕-๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณณาสก์]

๒. สามัญญวรรค

ธรรมที่ทำให้เกิดในอบาย และที่ทำให้เกิดในสวรรค์

[๒๒๙-๒๓๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการ หลังจากตายแล้ว เขาจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

กรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว เขาจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการ หลังจากตายแล้ว เขาจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

กรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๑๐. เป็นสัมมาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว เขาจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกรรม ๒๐ ประการ หลังจากตายแล้ว เขาจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

กรรม ๒๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ

๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๒๐ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว เขาจะไปบังเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกรรม ๒๐ ประการ หลังจากตายแล้ว เขาจะไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

กรรม ๒๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมา-

ทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๒๐ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว เขาจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก์]

๒. สามัญญวรรค

บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกรรม ๓๐ ประการ หลังจากตายแล้ว
เขาจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

กรรม ๓๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๓๐. เป็นผู้พอใจความเป็นมิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๓๐ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว
เขาจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกรรม ๓๐ ประการ หลังจากตายแล้ว
เขาจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

กรรม ๓๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๓๐. เป็นผู้พอใจความเป็น
สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๓๐ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว
เขาจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกรรม ๔๐ ประการ หลังจากตายแล้ว
เขาจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

กรรม ๔๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๔๐. สรรเสริญความเป็นมิจฉาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๔๐ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว
เขาจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วยกรรม ๔๐ ประการ หลังจากตายแล้ว
เขาจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

กรรม ๔๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๔๐. สรรเสริญความเป็น
สัมมาทิฏฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๔๐ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว
เขาจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (๙-๑๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

ธรรมที่ให้ทราบว่าเป็นพาล และที่ให้ทราบว่าเป็นบัณฑิต

[๒๓๓-๒๓๖] บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ฟังทราบว่าเป็นพาล

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๑๐. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ฟังทราบว่าเป็นพาล

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ฟังทราบว่าเป็นบัณฑิต

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๑๐. เป็นสัมมาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ฟังทราบว่าเป็นบัณฑิต

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ ฟังทราบว่าเป็นพาล

ธรรม ๒๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล ฟังทราบว่าเป็นพาล

เป็นพาล

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ ฟังทราบว่าเป็นบัณฑิต

ธรรม ๒๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๒๐. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล ฟังทราบว่าเป็น

บัณฑิต

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ ฟังทราบว่าเป็นพาล

ธรรม ๓๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๓๐. เป็นผู้พอใจความเป็นมิจฉาทิฎฐิ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. สามัญญวรรค

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นพาล

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต

ธรรม ๓๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๓๐. เป็นผู้พอใจความเป็น
สัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็น
บัณฑิต

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นพาล

ธรรม ๔๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๔๐. สรรเสริญความเป็นมิจฉาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นพาล

บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต

ธรรม ๔๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ๔๐. สรรเสริญความเป็น
สัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็น
บัณฑิต (๑๓-๑๖)

สามัญญวรรคที่ ๒ จบ

(พึงทราบการนับสูตรในวรรคที่ ๔ และที่ ๕ นี้ ตามที่ ฯลฯ ไว้)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

ราคเปยยาล

ราคเปยยาล

[๒๓๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการ เพื่อรู้อย่างราคา(ความกำหนด)

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสุภสัญญา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย)
 ๒. มรณสัญญา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา)
 ๓. อาหาเร ปฏิกุศลสัญญา (กำหนดหมายความปฏิกุศลในอาหาร)
 ๔. สัพพโลเก อนภิวตสัญญา (กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง)
 ๕. อนิจจสัญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
 ๖. อนิจเจ ทุกขสัญญา (กำหนดหมายความทุกข์ในความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
 ๗. ทุกเข อนัตตสัญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์)
 ๘. ปหานสัญญา (กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปกรรมทั้งหลาย)
 ๙. วิราคสัญญา (กำหนดหมายวิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)
 ๑๐. นิโรธสัญญา (กำหนดหมายนิโรธว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)
- ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการนี้ เพื่อรู้อย่างราคา (๑)

[๒๓๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการ เพื่อรู้อย่างราคา ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา
๒. อนัตตสัญญา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

ราคเปยยาล

๓. อาหารเร ปฏิกุลสัญญา

๔. สัพพโลเก อนภิริตสัญญา

๕. อัฏฐิกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่ยังเหลืออยู่แต่ร่างกระดูกหรือกระดูกท่อน)

๖. ปุพฺพิกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่มีหนอนคลาคล้ำเต็มไปหมด)

๗. วินิลกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่มีสีเขียวคล้ำคละด้วยสีต่าง ๆ)

๘. วิปฺพกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่มีน้ำเหลืองไหลเยิ้มอยู่ตามที่แตกปรือออก)

๙. วิจฉิททกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่ขาดจากกันเป็น ๒ ท่อน)

๑๐. อุทฺธมาตกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่เน่าพองขึ้นอืด)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการนี้ เพื่อรู้อย่างไรคะ (๒)

[๒๓๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการ เพื่อรู้อย่างไรคะ

ธรรม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) ๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)

๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) ๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)

๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) ๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)

๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ) ๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

๙. สัมมาญาณะ (รู้ชอบ) ๑๐. สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการนี้ เพื่อรู้อย่างไรคะ (๓)

[๒๔๐-๒๖๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการ เพื่อกำหนด

รู้อย่างไรคะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก์]

ราคเปยยาล

- ... เพื่อความสิ้นราคะ
- ... เพื่อละราคะ
- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความคลายไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความดับไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความสละราคะ
- ... เพื่อความสละคืนราคะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการนี้ เพื่อความสละคืนราคะ
(๔-๓๐)

[๒๖๗-๒๘๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการ เพื่อรู้ยิ่ง
โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)

- ... เพื่อกำหนดรู้โทสะ
- ... เพื่อความสิ้นโทสะ
- ... เพื่อละโทสะ
- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความคลายไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความดับไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความสละโทสะ
- ... เพื่อความสละคืนโทสะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก์]

ราคเปยยาล

... โมหะ(ความหลง) ... โภคะ(ความโกรธ) ... อุปนาหะ(ความผูกโกรธ) ... มักขะ
(ความลบหลู่คุณท่าน) ... ปฬัสสะ(ความดีเสมอ) ... อีสสา(ความริษยา) ... มัจฉริยะ
(ความตระหนี่) ... มายา(มารยา) ... สาเรยยะ(ความโอ้อวด) ... ถัมภะ(ความหัวดี) ...
สารัมภะ(ความแข่งดี) ... มานะ (ความถือตัว) ... อติมานะ(ความดูหมิ่นเขา) ... มทะ
(ความมัวเมา) ... ปมาทะ (ความประมาท)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๐ ประการนี้ เพื่อความสละคืนปมาทะ ...
(๓๑-๕๑๐)

ราคเปยยาล จบ

ปัญจมปิณฑาสก์ จบ

ทสกนิบาต จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสัยวรรค ๑. กิมัดถียสูตร

พระสุตตันตปิฎก

อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. นิสสัยวรรค

หมวดว่าด้วยนิสัย

๑. กิมัดถียสูตร^๑

ว่าด้วยคำถามเกี่ยวกับผลแห่งศีล

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ศีลที่เป็นกุศลมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ ศีลที่เป็นกุศลมีวิปปฏิสาร(ความไม่รอนใจ)
เป็นผล มีวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์”

“วิปปฏิสารมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

“อานนท์ วิปปฏิสารมีปราโมทย์(ความบันเทิงใจ)เป็นผล มีปราโมทย์เป็น
อานิสงส์”

“ปราโมทย์มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”

เชิงอรรถ :

^๑ สูตรที่ ๑-๕ ในวรรคนี้เหมือนกับสูตรที่ ๑-๕ ในวรรคแรกของทสกนิบาต ต่างแต่ในทสกนิบาต นิพพิทา
และวิราคะรวมเป็นข้อธรรมเดียวกันในหมวดธรรม ๑๐ ประการ ส่วนในเอกาทสกนิบาต นิพพิทาและวิราคะ
แยกเป็นข้อธรรมคนละข้อกันในหมวดธรรม ๑๑ ประการ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า :๓๘๙ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๑. กัมมัตถยสูตร

“อานนท ปราโมทย์มีปีติ(ความอึดใจ)เป็นผล มีปีติเป็นอานิสงส์”
 “ปีติมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”
 “อานนท ปีติมีปีสัสทธิ(ความสงบกายสงบใจ)เป็นผล มีปีสัสทธิเป็นอานิสงส์”
 “ปีสัสทธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”
 “อานนท ปีสัสทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์”
 “สุขมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”
 “อานนท สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์”
 “สมาธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”
 “อานนท สมาธิมียถาภูตญาณทัสสนะ(ความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง)
 เป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์”
 “ยถาภูตญาณทัสสนะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”
 “อานนท ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทา(ความเบื่อหน่าย)เป็นผล มีนิพพิทา
 เป็นอานิสงส์”
 “นิพพิทามีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”
 “อานนท นิพพิทามีวิราคะ(ความคลายกำหนัด)เป็นผล มีวิราคะเป็นอานิสงส์”
 “วิราคะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระพุทธเจ้าข้า”
 “อานนท วิราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะ(ความรู้ความเห็นในวิมุตติ)เป็นผล มี
 วิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์”
 อานนท ศิลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นผล มีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์
 อวิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ปราโมทย์มีปีติเป็นผล
 มีปีติเป็นอานิสงส์ ปีติมีปีสัสทธิเป็นผล มีปีสัสทธิเป็นอานิสงส์ ปีสัสทธิมีสุขเป็นผล
 มีสุขเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ สมาธิมียถาภูตญาณ-
 ทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทา
 เป็นผล มีนิพพิทาเป็นอานิสงส์ นิพพิทามีวิราคะเป็นผล มีวิราคะเป็นอานิสงส์
 วิราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ อานนท ศิลที่
 เป็นกุศล ย่อมทำอรรถัตผลให้บริบูรณ์โดยลำดับ อย่างนี้แล”

กัมมัตถยสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสัยวรรค ๒. เจตนากรณียสูตร

๒. เจตนากรณียสูตร

ว่าด้วยกรรมที่ไม่ต้องทำด้วยความตั้งใจ

[๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอวิปปฏิสารจงเกิดขึ้นแก่เรา' การที่วิปปฏิสารเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลนี้ เป็นธรรมดา^๑

บุคคลผู้มีวิปปฏิสารไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอปราโมทย์จงเกิดขึ้นแก่เรา' การที่ปราโมทย์เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีวิปปฏิสารนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีปราโมทย์ไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอปีติจงเกิดขึ้นแก่เรา' การที่ปีติเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีปราโมทย์นี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีใจประกอบด้วยปีติไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอกายของเราจงสงบ' การที่บุคคลผู้มีใจประกอบด้วยปีติมีกายสงบนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีกายสงบไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจงเสวยสุข' การที่บุคคลผู้มีกายสงบเสวยสุขนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีสุขไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอจิตของเราจงเป็นสมาธิ' การที่บุคคลผู้มีสุขมีจิตเป็นสมาธินี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจรรู้เห็นตามความเป็นจริง' การที่บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิรู้เห็นตามความเป็นจริงนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้รู้เห็นตามความเป็นจริงไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจงเบื่อหน่าย' การที่บุคคลผู้รู้เห็นตามความเป็นจริงเบื่อหน่ายนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้เบื่อหน่ายไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจงคลายกำหนด' การที่บุคคลผู้เบื่อหน่ายคลายกำหนดนี้ เป็นธรรมดา

บุคคลผู้คลายกำหนดไม่ต้องตั้งใจว่า 'ขอเราจงทำให้แจ้งวิมุตติญาณทัสสนะ' การที่บุคคลผู้คลายกำหนดแล้วทำให้แจ้งวิมุตติญาณทัสสนะนี้ เป็นธรรมดา

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๒ (เจตนากรณียสูตร) ทสกนิบาต หน้า ๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๓. ปฐมอุปนินาสสูตร

วิราคะมิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ นิพพิทา
มีวิราคะเป็นผล มีวิราคะเป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทาเป็นผล มี
นิพพิทาเป็นอานิสงส์ สมามิมียถาภูตญาณทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะ
เป็นอานิสงส์ สุขมีสมามิเป็นผล มีสมามิเป็นอานิสงส์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็น
อานิสงส์ ปิติมิปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ปราโมทย์มีปิตีเป็นผล มีปิตี
เป็นอานิสงส์ อวิปปฏิสสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ศิลที่เป็น
กุศลมีอวิปปฏิสสารเป็นผล มีอวิปปฏิสสารเป็นอานิสงส์

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายย่อมหลั่งไหลไปสู่ธรรมทั้งหลาย ธรรมทั้งหลาย
ย่อมให้ธรรมทั้งหลายบริบูรณ์เพื่อออกจากฝั่งนี้สู่ฝั่งโน้น^๑ อย่างนี้แล

เจตนากรณียสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปฐมอุปนินาสสูตร

ว่าด้วยธรรมมีเหตุให้ถูกขจัด สูตรที่ ๑

[๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อวิปปฏิสสารของบุคคลผู้ทศิล
มีศีลวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มี
อวิปปฏิสสารวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปิตีของบุคคลผู้มี
ปราโมทย์วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปิตีไม่มี ปัสสัทธิของบุคคลผู้มีปิตีวิบัติ
ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปัสสัทธิไม่มี สุขของบุคคลผู้มีปัสสัทธิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูก
ขจัดแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมามิของบุคคลผู้มีสุขวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อ
สัมมาสมามิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมามิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูก
ขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะ
วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาไม่มี วิราคะของบุคคลผู้มีนิพพิทาวิบัติ
ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีวิราคะวิบัติ
ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๒ (เจตนากรณียสูตร) หน้า ๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๓๙๒ }

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๓. ปฐมอุปนินาสสูตร

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติเชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสาร
ไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติเชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ เมื่อวิราคะ
ไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีวิราคะวิบัติเชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เปรียบ
เหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระพี้ แม่แก่นของต้นไม้
นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อ
อวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์
เมื่อปราโมทย์มี ปีติของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์เชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อปีติมี
ปีสัสทธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปีติเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อปีสัสทธิมี สุขของบุคคล
ผู้สมบูรณ์ด้วยปีสัสทธิเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อสุขมี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้
สมบูรณ์ด้วยสุขเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของ
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี
นิพพิทาของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อ
นิพพิทามี วิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อวิราคะมี
วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์

ภิกษุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล เชื่อว่ามีเหตุ
สมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารเชื่อว่า
มิเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ เมื่อวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วย
อวิปปฏิสารเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด
เปลือก กระพี้ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

ปฐมอุปนินาสสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๔. ทุติยอุปนินสาสูตร

๔. ทุติยอุปนินสาสูตร

ว่าด้วยธรรมมีเหตุให้ถูกขจัด สูตรที่ ๒

[๔] ณ ที่นั่นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปีติของบุคคลผู้มีปราโมทย์วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปีติไม่มี ปัสสัทธิของบุคคลผู้มีปีติวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อปัสสัทธิไม่มี สุขของบุคคลผู้มีปัสสัทธิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีสุขวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาไม่มี วิจารณ์ของบุคคลผู้มีนิพพิทาวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อวิจารณ์ไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีวิจารณ์วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ เมื่อวิจารณ์ไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีวิจารณ์วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระพี้ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปราโมทย์มี ปีติของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปีติมี ปัสสัทธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปีติชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปัสสัทธิมี สุขของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสุขมีสัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุขชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาของ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๕. ตติยอุปนิสาสูตร

บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทามี
 วิจารณ์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อวิจารณ์ วิมุตติ-
 ญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิจารณ์ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์

ผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลชื่อว่ามีเหตุ
 สมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารชื่อว่ามี
 เหตุสมบูรณ์ ฯลฯ เมื่อวิจารณ์ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิจารณ์
 ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระพี้
 แม้แก่นของต้นไม้ นั้นย่อมถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

ทติยอุปนิสาสูตรที่ ๔ จบ

๕. ตติยอุปนิสาสูตร

ว่าด้วยธรรมมีเหตุให้ถูกขจัด สูตรที่ ๓

[๕] ณ ที่นั่นแล ท่านพระอานนท์ เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ฯลฯ ท่าน
 พระอานนท์จึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุกศีล มีศีลวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูก
 ขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติชื่อว่ามีเหตุ
 ถูกขจัดแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปิตติของบุคคลผู้มีปราโมทย์วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูก
 ขจัดแล้ว เมื่อปิตติไม่มี ปัสสัทธิของบุคคลผู้มีปิตติวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อ
 ปัสสัทธิไม่มี สุขของบุคคลผู้มีปัสสัทธิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสุขไม่มี
 สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีสุขวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี
 ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อ
 ยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติชื่อว่ามีเหตุ
 ถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาไม่มี วิจารณ์ของบุคคลผู้มีนิพพิทาวินิจฉัยชื่อว่ามีเหตุถูก
 ขจัดแล้ว เมื่อวิจารณ์ไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีวิจารณ์ชื่อว่ามีเหตุถูก
 ขจัดแล้ว

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๕. ตติยอุปนิสาสูตร

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติเชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ของบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติเชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีวิราคะวิบัติเชื่อว่ามิเหตุถูกขจัดแล้ว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระจัง แม้แก่นของต้นไม้ นั้นย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อปราโมทย์มี ปีติของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์เชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อปีติมี ปัสสัทธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปีติเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อปัสสัทธิมี สุขของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อสุขมี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุขเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทามี วิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่อวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์

ผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปปฏิสารมี ปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสารเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ เมื่อวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะเชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระจัง แม้แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

ตติยอุปนิสาสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสัยวรรค ๖. พยสนสูตร

๖. พยสนสูตร

ว่าด้วยความพินาศ

[๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดก็ตามดำบริภาษ^๑เพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ว่า ร้ายพระอริยะ เป็นไปได้^๒ที่ภิกษุนั้นจะถึงความพินาศอย่าง ๑ ใน ๑๑ อย่าง

ความพินาศ ๑๑ อย่าง ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
๒. เสื่อมจากธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
๓. สัทธรรมของภิกษุนั้นยอมไม่ฟังแล้ว
๔. เป็นผู้เข้าใจผิดว่าได้บรรลุสัทธรรม
๕. เป็นผู้ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์
๖. ต้องอาบัติที่เศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง
๗. บอกคึนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์
๘. เป็นโรคร้ายแรง
๙. ถึงความวิกลจริต หรือจิตฟุ้งซ่าน
๑๐. หลงลืมสติมรณภาพ
๑๑. หลังจากมรณภาพแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดก็ตามดำบริภาษเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ว่า ร้ายพระอริยะ เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นจะถึงความพินาศอย่าง ๑ ใน ๑๑ อย่าง

ภิกษุใดก็ตามดำบริภาษเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ว่า ร้ายพระอริยะ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจะไม่ถึงความพินาศอย่าง ๑ ใน ๑๑ อย่าง

ความพินาศ ๑๑ อย่าง ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
๒. เสื่อมจากธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
๓. สัทธรรมของภิกษุนั้นยอมไม่ฟังแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ **บริภาษ** ในที่นี้หมายถึงกล่าวโทษว่า “ท่านเป็นโจร ท่านเป็นคนพาล ท่านเป็นคนหลง ท่านเป็นขโมย”
(วิ.มหา. ๑/๙๒/๖๒)

^๒ **เป็นไปได้** ในที่นี้หมายถึงยอมรับฐานะ(เหตุ)ที่ทำให้เป็นไปได้ (อง.เอกก.อ. ๑/๒๖๘/๔๐๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๗. ปฐมสัญญาสูตร

๔. เป็นผู้เข้าใจผิดว่าได้บรรลุสีทธธรรม
 ๕. เป็นผู้ไม่ยินดีประพาศพรหมจรรย์
 ๖. ต้องอาบัติที่เศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง
 ๗. บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์
 ๘. เป็นโรคร้ายแรง
 ๙. ถึงความวิกลจริต หรือจิตฟุ้งซ่าน
 ๑๐. หลงลืมสติมรณภาพ
 ๑๑. หลังจากมรณภาพแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก
- ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดก็ตามตาบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ว่าร้าย พระอริยะ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจะไม่ถึงความพินาศอย่าง ๑ ใน ๑๑ อย่าง

พยสนสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมสัญญาสูตร

ว่าด้วยสัญญา สูตรที่ ๑

[๗] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมี สัญญา(ความจำได้หมายรู้)ในธาตุดินว่าเป็นธาตุดิน^๑ ในธาตุน้ำว่าเป็นธาตุน้ำ ใน ธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม ในอากาศสำนัญจายตนฌานว่าเป็น อากาศสำนัญจายตนฌาน ในวิญญาณัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสัญญานาสัญญายตน- ฌานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็น โลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ^๒ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑,๒,๓,๔ ข้อ ๖ (สมาธิสูตร) หน้า ๙ ในเล่มนี้

^๒ อารมณ์ที่ได้ทราบ ในที่นี้หมายถึงอารมณ์ ๓ คือ คันถารมณ์(กลิ่น) รสอารมณ์(รส) โผฏฐัพพารมณ์ (การสัมผัส) (อภิ.สง.อ. ๙๖๖/๓๙๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๗. ปฐมสังญาสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ มิได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสังญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในชาติไฟว่าเป็นชาติไฟ ในชาติลมว่าเป็นชาติลม ในอากาศนัญจายตนฌานว่าเป็นอากาศนัญจายตน-ฌาน ในวิญญาณัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฌาน ในอากิญจัญญายตน-ฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสังญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสังญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสังญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสังญา”

ท่านพระอานนท์ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มิได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสังญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในชาติไฟว่าเป็นชาติไฟ ในชาติลมว่าเป็นชาติลม ในอากาศนัญจายตนฌานว่าเป็นอากาศนัญจายตนฌาน ในวิญญาณัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสังญานาสัญญายตน-ฌานว่าเป็นเนวสังญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสังญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสังญา”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสังญาอย่างนี้ว่า ภาวะที่สงบ ประณีต คือความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลส ทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนด ความดับ นิพพาน^๑ อานนท์ มิได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสังญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในชาติไฟว่าเป็นชาติไฟ ในชาติลมว่าเป็นชาติลม ในอากาศนัญจายตนฌานว่าเป็นอากาศนัญจายตนฌาน ในวิญญาณัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตน-ฌาน ในเนวสังญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสังญานาสัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสังญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียง

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๖ (สมาธิสูตร) หน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๗. ปฐมสัญญาสูตร

ที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ขึ้นชมอนุโมทนาภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากอาสนะ ถวายอภิवाทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วเข้าไปหาท่าน พระสารีบุตรถึงที่อยู่ สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติติน ว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ท่านอานนท์ มีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

“ท่านสารีบุตร มีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติติน ว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

“ท่านอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสัญญาอย่างนี้ว่า ภาวะที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสลະคินอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับ นิพพาน ท่านอานนท์ มีได้ อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาแม้ในชาติตินว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

“ผู้มีอายุ นาคัสจรรยจฺริง ไม่เคยปรากฏ การที่อรรคกับอรรค พญฺญชนะกับ พญฺญชนะของพระศาสดาและพระสาวก เปรียบเทียบกันได้ เสมอกัน ไม่ผิดกัน ใน บทอันเลิศ^๑ ท่านผู้มีอายุ เมื่อสักครู่นี้ ผมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้ทูลถามเนื้อ

เชิงอรรถ :

^๑ บทอันเลิศ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๗-๘/๓๘๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสัยวรรค ๘. มนสิการสูตร

ความนี้แล้ว แม้พระผู้มีพระภาคก็ทรงตอบเนื้อความนี้แก่ผม ด้วยบทเหล่านี้ ด้วย
 พยัญชนะเหล่านี้ เหมือนที่ท่านสาริปตรตอบ ผู้มีอายุ น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ
 การที่อรรถกับอรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะของพระศาสดาและพระสาวก เปรียบ
 เทียบกันได้ เสมอกัน ไม่ผิดกัน ในบทอันเลิศนี้”

ปฐมสังญาสูตรที่ ๗ จบ

๘. มนสิการสูตร

ว่าด้วยมนสิการ

[๘] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
 อภิวัตน์แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมนสิการ
 ตา รูป หู เสียง จมูก กลิ่น ลิ้น รส กาย โภจวิฬพะ(การสัมผัสทางกาย) ชาติดิน
 ชาติน้ำ ชาติไฟ ชาติลม อากาสนัญญาตนฌาน วิญญาณัญญาตนฌาน
 อากิญจัญญาตนฌาน เนวสัญญานาสัญญาตนฌาน โลกนี้ โลกหน้า ไม่ต้อง
 มนสิการแม้รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง
 ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมนสิการ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ มีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้อง
 มนสิการตา รูป หู เสียง จมูก กลิ่น ลิ้น รส กาย โภจวิฬพะ ชาติดิน ชาติน้ำ ชาติไฟ
 ชาติลม อากาสนัญญาตนฌาน วิญญาณัญญาตนฌาน อากิญจัญญาตนฌาน
 เนวสัญญานาสัญญาตนฌาน โลกนี้ โลกหน้า ไม่ต้องมนสิการแม้รูปที่ได้เห็น เสียง
 ที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ
 แต่ต้องมนสิการ”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๙. สันธสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมนสิการ
ตา ฯลฯ ไม่ต้องมนสิการแม้รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์
ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรองตามด้วยใจ แต่ต้องมนสิการ”

“อานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมมนสิการอย่างนี้ว่า ภาวะที่สงบ ประณีต คือ
ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา
ความคลายกำหนัด ความดับ นิพพาน อานนท์ มีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยไม่ต้องมนสิการ ตา รูป หู เสียง จมูก กลิ่น ลิ้น รส กาย โผฏฐัพพะ
ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม อากาศานัญญาจายตนฌาน วิญญาณัญญาจายตนฌาน
อากิญจัญญาจายตนฌาน เนวสัญญานาสัญญาจายตนฌาน โลกนี้ โลกหน้า ไม่ต้อง
มนสิการแม้รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง
ที่แสวงหา ที่ตรองตามด้วยใจ แต่ต้องมนสิการ”

มนสิการสูตรที่ ๘ จบ

๙. สันธสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่ทรงแสดงแก่พระสันธะ

[๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คิณชกาฬสภาราม ในนาทิกคาม
ครั้งนั้นแล ท่านพระสันธะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว
นั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกับท่านดังนี้ว่า

สันธะ เธอจงฟัง^๑ อย่างการฟังของม้าอาชาไนย^๒ เท่านั้น อย่าฟังอย่างการ
ฟังของม้ากระจอก

การฟังของม้ากระจอก เป็นอย่างไร

คือ ธรรมดาม้ากระจอกถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียว ย่อมฟังว่า ‘ข้าว
เหนียว ข้าวเหนียว’ ซ่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะม้ากระจอกที่ถูกเขาผูกไว้ใกล้ราง

เชิงอรรถ :

^๑ ฟัง ในที่นี้หมายถึงคิด (อภ.เอกาทสก.อ. ๓/๙/๓๘๒)

^๒ ม้าอาชาไนย หมายถึงม้าที่รู้เหตุที่ควรและไม่ควร (อภ.ติก.อ. ๒/๑๔๓/๒๗๓) อีกนัยหนึ่ง หมายถึงม้าที่
สามารถรู้สิ่งที่คนฝึกม้าฝึกให้ทำได้เร็ว (ข.ธ.อ. ๗/๑๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๙. สันธุสูตร

ข้าวเหนียวไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า 'วันนี้ สารถิผู้ฝึกม้าจะให้เราทำอะไรหนอ เราจะทำอะไรตอบแทนเขา' ม้ากระจอกนั้นถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียวจึงเพ่งว่า 'ข้าวเหนียว ข้าวเหนียว' ฉันทใด

บุรุษกระจอกบางคนในธรรมวินัยนี้ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนวางก็ดี มีจิตถูกกามราคะ(ความกำหนัดในกาม)กัณฑ์รุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ ไม่รู้วิธีสลัดกามราคะที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เขาจึงทำกามราคะเท่านั้นไว้ภายในแล้วเพ่ง เพ่งทั่วถึง เพ่งเป็นนิตย์^๑ เพ่งลงต่ำ มีจิตถูกพยาบาท(ความคิดร้าย)กัณฑ์รุม ถูกพยาบาทครอบงำอยู่ ... มีจิตถูกถีนมิทระ(ความหดหู่และเชื่องซึม)กัณฑ์รุม ... มีจิตถูกอุทธัจจกุกุจะ(ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ)กัณฑ์รุม ... มีจิตถูกวิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)กัณฑ์รุม ถูกวิจิกิจฉาครอบงำอยู่ และไม่รู้วิธีสลัดวิจิกิจฉาที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เขาจึงทำวิจิกิจฉาเท่านั้นไว้ภายในแล้วเพ่ง เพ่งอย่างทั่วถึง เพ่งเป็นนิตย์ เพ่งลงต่ำ เขาอาศัยธาตุดินเพ่งบ้าง อาศัยธาตุน้ำเพ่งบ้าง อาศัยธาตุไฟเพ่งบ้าง อาศัยธาตุลมเพ่งบ้าง อาศัยอากาศสำนัญจายตนฌานเพ่งบ้าง อาศัยวิญญานัญจายตนฌานเพ่งบ้าง อาศัยอากิญจัญญายตนฌานเพ่งบ้าง อาศัยเนวสัญญานาสัญญายตนฌานเพ่งบ้าง อาศัยโลกนี้เพ่งบ้าง อาศัยโลกหน้าเพ่งบ้าง อาศัยแม้รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึงที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจบ้าง

สันตะ การเพ่งของบุรุษผู้กระจอกยอมเป็นไปได้ออย่างนี้แล

การเพ่งของม้าอาชาไนย เป็นอย่างไร

คือ ธรรมดาว่าม้าอาชาไนยที่ดีที่ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียวยอมไม่เพ่งว่า 'ข้าวเหนียว ข้าวเหนียว' ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะม้าอาชาไนยที่ดีที่ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียวมีความคิดอย่างนี้ว่า 'วันนี้ สารถิผู้ฝึกม้าจะให้เราทำอะไรหนอ เราจะทำอะไรตอบแทนเขา' ม้าอาชาไนยนั้นถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียวไม่เพ่งว่า

เชิงอรรถ :

^๑ เพ่งทั่วถึง เพ่งเป็นนิตย์ หมายถึงเพ่งฌานต่าง ๆ อย่างทั่วถึง หรือเพ่งต่อเนื่องไม่ขาดตอน (อง.เอกาทสก. อ. ๓/๙/๓๘๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๙. สันธสูตร

‘ข้าวเหนียว ข้าวเหนียว’ เพราะมาอาชาไนยที่ติดย่อมพิจารณาเห็นการถูกประตักแทง เหมือนคนเป็นหนี้คิดถึงหนี้ เหมือนคนถูกจองจำมองเห็นการจองจำ เหมือนคนเสื่อมทรัพย์นึกถึงความเสื่อมทรัพย์ เหมือนคนมีความผิดเล็งเห็นความผิด ฉันทใด

บุรุษอาชาไนยผู้เจริญก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ไปสู่ปากก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี ไม่มีจิตถูกกามราคะกัสมุขม ไม่ถูกกามราคะครอบงำอยู่ รู้วิธีที่จะสลัดกามราคะที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง ไม่มีจิตถูกพยาบาทกัสมุขม ... ไม่มีจิตถูกถีนมิทระกัสมุขม ... ไม่มีจิตถูกอุทธีจกุกุกจะกัสมุขม ... ไม่มีจิตถูกวิจิกจฉากัสมุขม ถูกวิจิกจฉาครอบงำอยู่ และรู้วิธีที่จะสลัดวิจิกจฉาที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง บุรุษอาชาไนยนั้นยอมไม่อาศัยธาตุดินเพ่ง ไม่อาศัยธาตุน้ำเพ่ง ไม่อาศัยธาตุไฟเพ่ง ไม่อาศัยธาตุลมเพ่ง ไม่อาศัยอากาศสาณัญญาตณมานเพ่ง ไม่อาศัยวิญญาณัญญาตณมานเพ่ง ไม่อาศัยอากิญจัญญาตณมานเพ่ง ไม่อาศัยเนวสัญญานาสัญญาตณมานเพ่ง ไม่อาศัยโลกนี้เพ่ง ไม่อาศัยโลกหน้าเพ่ง ไม่อาศัยแม้รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจเพ่ง แต่ยอมเพ่ง^๑

สันธะ หนึ่ง เทวดาทั้งหลายพร้อมทั้งพระอินทร์ พรหม มนุษย์ยอมมอบน้อมบุรุษอาชาไนยผู้เจริญซึ่งมีปกติเพ่งอย่างนี้แต่ที่ไกลทีเดียวว่า

ข้าแต่ท่านบุรุษอาชาไนย

ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่าน

ข้าแต่ท่านบุรุษผู้สูงสุด

ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่าน

ข้าพเจ้าทั้งหลายรู้ชัดเหตุฉนั้น ๆ ได้

เพราะอาศัยการเพ่งของท่าน”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสันธะได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษอาชาไนยผู้เจริญซึ่งมีปกติเพ่งยอมเพ่งอย่างไร คือ บุรุษอาชาไนยนั้น ไม่อาศัยธาตุดินเพ่ง ไม่อาศัยธาตุน้ำเพ่ง ไม่อาศัยธาตุไฟเพ่ง ไม่

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงเพ่งด้วยผลสมาบัติ มีนิพพานเป็นอารมณ์ (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๙/๓๘๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๙. สันธุสูตร

อาศัยธาตุลมเพ่ง ไม่อาศัยอากาศสำนัญจายตนฉานเพ่ง ไม่อาศัยวิญญาณัญจายตน-
ฉานเพ่ง ไม่อาศัยอากิญจัญญายตนฉานเพ่ง ไม่อาศัยเนวสัญญานาสัญญายตนฉาน
เพ่ง ไม่อาศัยโลกนี้เพ่ง ไม่อาศัยโลกหน้าเพ่ง ไม่อาศัยรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง
อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจเพ่ง แต่
ยอมเพ่ง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนึ่ง เทวดาททั้งหลายพร้อมทั้งพระอินทร์ พรหม มนุษย์
ยอมมอบน้อมนุชราชาในยผู้เจริญซึ่งมีปกติเพ่งอย่างนี้แต่ที่ไกลทีเดียวว่า

ข้าแต่ท่านนุชราชาในย

ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่าน

ข้าแต่ท่านนุชผู้สูงสุด

ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่าน

ข้าพเจ้าทั้งหลายรู้ชัดเหตุนั้น ๆ ได้

เพราะอาศัยการเพ่งของท่าน”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สันธะ นุชราชาในยผู้เจริญมีสัญญาในธาตุดินว่า
เป็นธาตุดินแจ่มแจ้งแล้ว มีสัญญาในธาตุน้ำว่าเป็นธาตุน้ำแจ่มแจ้งแล้ว มีสัญญาใน
ธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟแจ่มแจ้งแล้ว มีสัญญาในธาตุลมว่าเป็นธาตุลมแจ่มแจ้งแล้ว มี
สัญญาในอากาศสำนัญจายตนฉานว่าเป็นอากาศสำนัญจายตนฉานแจ่มแจ้งแล้ว มี
สัญญาในวิญญาณัญจายตนฉานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฉานแจ่มแจ้งแล้ว มี
สัญญาในอากิญจัญญายตนฉานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฉานแจ่มแจ้งแล้ว มี
สัญญาในเนวสัญญานาสัญญายตนฉานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฉาน
แจ่มแจ้งแล้ว มีสัญญาในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้แจ่มแจ้งแล้ว มีสัญญาในโลกหน้าว่าเป็น
โลกหน้าแจ่มแจ้งแล้ว มีสัญญาในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ
ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจแจ่มแจ้งแล้ว

สันธะ นุชราชาในยผู้เจริญมีปกติเพ่งอย่างนี้แล ไม่อาศัยธาตุดินเพ่ง ไม่อาศัย
ธาตุน้ำเพ่ง ไม่อาศัยธาตุไฟเพ่ง ไม่อาศัยธาตุลมเพ่ง ไม่อาศัยอากาศสำนัญจายตนฉาน
เพ่ง ไม่อาศัยวิญญาณัญจายตนฉานเพ่ง ไม่อาศัยอากิญจัญญายตนฉานเพ่ง ไม่
อาศัยเนวสัญญานาสัญญายตนฉานเพ่ง ไม่อาศัยโลกนี้เพ่ง ไม่อาศัยโลกหน้าเพ่ง

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๑๐. โมรนิวาปสูตร

ไม่อาศัยแม้รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่
แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจเพ่ง แต่ยอมเพ่ง

สันธะ อนึ่ง เทวดาทังหลายพร้อมทั้งพระอินทร์ พรหม มนุษย์ยอมมอบน้อม
บุรุษอาชาไนยผู้เจริญซึ่งมีปกติเพ่งอย่างนี้แต่ที่ไกลทีเดียวว่า

ข้าแต่ท่านบุรุษอาชาไนย

ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่าน

ข้าแต่ท่านบุรุษผู้สูงสุด

ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่าน

ข้าพเจ้าทังหลายรู้ชัดเหตุ นั้น ๆ ได้

เพราะอาศัยการเพ่งของท่าน”

สันธสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. โมรนิวาปสูตร

ว่าด้วยปริพพาชการามชื่อโมรนิวาปะ

[๑๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปริพพาชการามอันเป็นที่ให้
เหยื่อแก่นกยูง เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุ
ทังหลายมาตรัสว่า ภิกษุทังหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มี
พระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทังหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ เป็นผู้มีความสำเร็จสูงสุด๑
มีความเกษมสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐ
กว่าเทวดาและมนุษย์ทังหลาย

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ มีความสำเร็จสูงสุด(อััจฉันตนิฏฐะ) หมายถึงนิพพาน (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๑๐/๓๘๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๔ หน้า : ๔๐๖ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๑๐. โมรนิวาปสูตร

๑. สीलขันธ(กองศีล)ที่เป็นอเสขะ^๑
๒. สมาธิขันธ(กองสมาธิ)ที่เป็นอเสขะ
๓. ปัญญาขันธ(กองปัญญา)ที่เป็นอเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการแม้อื่นอีก เป็นผู้มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อิทธิปาฏิหาริย์^๒ (ปาฏิหาริย์คือฤทธิ์)
๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์^๓ (ปาฏิหาริย์คือการท่ายใจ)
๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์^๔ (ปาฏิหาริย์คืออนุสาสนี)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้ เป็นผู้มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการแม้อื่นอีก เป็นผู้มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ อเสขะ ในที่นี้หมายถึงธรรมระดับโลกุตระของพระอเสขะ (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๒/๓๒๐)

^๒ อิทธิปาฏิหาริย์ หมายถึงการแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ คือ คนเดียวแสดงเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ ปรากฏตัวได้ หายตัวได้ เดินทะลุฝา กำแพง ภูเขาได้ ดำดินได้ เดินบนน้ำได้ นั่งขัดสมาธิในอากาศได้ เป็นต้น ดูอังคุตตรนิกายแปลเล่มที่ ๒๐ ข้อ ๖๑ ดิกนิบาต หน้า ๒๓๔

^๓ อาเทศนาปาฏิหาริย์ หมายถึงการกล่าวดำกใจบุคคลได้ว่า ใจของบุคคลแต่ละคนเป็นอย่างไร มีสุข มีทุกข์ หรือมีวิตกเรื่องอะไร กำลังคิดอะไรอยู่ เป็นต้น และคำกล่าวดำกใจนั้นก็เป็นอย่างนั้น ไม่ผิดเพี้ยนกลับกลายเป็นอย่างอื่นไปได้ ดูอังคุตตรนิกายแปล เล่มที่ ๒๐ ข้อ ๖๑ ดิกนิบาต หน้า ๒๓๔

^๔ อนุสาสนีปาฏิหาริย์ หมายถึงการพร่ำสอนว่า "จงตรึกอย่างนี้ อย่าได้ตรึกอย่างนี้ จงมนสิการอย่างนี้ อย่าได้มนสิการอย่างนี้ จงละธรรมนี้ จงบรรลุธรรมนี้" ดูอังคุตตรนิกายแปล เล่มที่ ๒๐ ข้อ ๖๑ ดิกนิบาต หน้า ๒๓๔

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค ๑๐. โฆรนิวาปสูตร

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ
๒. สัมมาญาณะ
๓. สัมมาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ เป็นผู้มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ธรรม ๒ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. วิชชา (ความรู้แจ้ง)
๒. จรณะ (ความประพฤติ)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย แม้สังฆกุมารพรหมก็ได้กล่าวคาถานี้ไว้ว่า

ในหมูชนที่ถือตระกูลเป็นใหญ่^๑

กษัตริย์จัดว่าประเสริฐที่สุด

ส่วนท่านผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ

จัดว่าเป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงหมูชนผู้ชอบคิดว่าตนมีตระกูลสูง ตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์สินสมบัติมากกว่าผู้อื่น เช่น คิดว่า “เราเป็นโคตมโคตร เราเป็นกัสสปโคตร” เป็นต้น (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๑๐/๓๘๓) และดูพระสูตรตันตปิฎก ที่ชนิกาย สิลขันธวรรค แปล เล่มที่ ๙ ข้อ ๒๗๗ หน้า ๙๙

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๑. นิสสยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ภิกษุทั้งหลาย ก็คากานีสันนังกุมารพรหมได้กล่าวร้อยกรองไว้ถูกต้องดีแล้ว ไม่ใช่ร้อยกรองไว้ผิด ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ใช่ประกอบด้วยสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ เรายอมรับ ภิกษุทั้งหลาย ถึงเราเองก็กล่าวไว้อย่างนี้ว่า

ในหมูชนที่ถือตระกูลเป็นใหญ่
กษัตริย์จัดว่าประเสริฐที่สุด
ส่วนท่านผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
จัดว่าเป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

โมรนิวาปสูตรที่ ๑๐ จบ

นิสสยวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กิมัดถียสูตร	๒. เจตนากรณียสูตร
๓. ปฐมอุปนีสสูตร	๔. ทุตติยอุปนีสสูตร
๕. ตติยอุปนีสสูตร	๖. พยสนสูตร
๗. ปฐมสังญาสสูตร	๘. มนสิการสูตร
๙. สันธสูตร	๑๐. โมรนิวาปสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๑. ปฐมมahanามสูตร

๒. อนุสสตีวรรค

หมวดว่าด้วยอนุสสติ

๑. ปฐมมahanามสูตร^๑

ว่าด้วยเจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ สูตรที่ ๑

[๑๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ สมัยนั้น ภิกษุจำนวนมากทำจิตรกรรมเพื่อถวายพระผู้มีพระภาคด้วยหวังว่า “พระผู้มีพระภาคมีจิตรสำเร็จแล้ว ล่วงไป ๓ เดือนก็จักเสด็จจาริกไป”

เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะได้ทรงทราบข่าวอย่างนั้นเหมือนกัน ลำดับนั้น พระองค์เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันได้ทราบข่าวอย่างนี้ว่า “ได้ทราบว่า ภิกษุจำนวนมากทำจิตรกรรมเพื่อถวายพระผู้มีพระภาคด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคมีจิตรสำเร็จแล้ว ล่วงไป ๓ เดือนก็จักเสด็จจาริกไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเมื่อจะอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่ต่าง ๆ จะต้องอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่อะไร พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ มหานามะ การที่พระองค์เสด็จมาหา ตถาคตแล้วตรัสถามว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเมื่อจะอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่ต่าง ๆ จะต้องอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่อะไร’ นี้เป็นการสมควรแก่พระองค์ผู้เป็นกุลบุตร มหานามะ กุลบุตรผู้มีศรัทธาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้ไม่มีศรัทธาไม่ประสบความสำเร็จ^๒ ๑ ผู้ปรารถนาความเพียรเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้เกียจคร้านไม่ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีสติตั้งมั่นเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้หลงลืมสติไม่ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีจิตตั้งมั่นเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้มีจิตไม่ตั้ง

เชิงอรรถ :

^๑ ดุ มหานามสูตรที่ ๑๐ (อภ.จก. ๒๒/๑๐/๒๗๕)

^๒ ไม่ประสบความสำเร็จ(อาราธกะ) หมายถึงไม่ให้ถึงพร้อม ไม่ให้บริบูรณ์ (อภ.เอกาทสก. ๓/๑๑-๑๒/ ๓๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๑. ปฐมมahanามสูตร

มันไม่ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีปัญญาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้มีปัญญาทรา

ไม่ประสบความสำเร็จ ๑

มหานามะ พระองค์พึงตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้ แล้วเจริญธรรม ๖ ประการ
ให้ยิ่งขึ้นไปเกิด

ธรรม ๖ ประการนี้ คือ

๑. พระองค์พึงระลึกถึงตถาคตว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อม
ด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้
อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทเจ้า
เป็นพระผู้มีพระภาค” มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงตถาคตแล้ว
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัลมมรัม ไม่ถูกโทสะกัลมมรัม
ไม่ถูกโมหะกัลมมรัม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาตถาคต
ดำเนินไปตรงทีเดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว
ย่อมได้ความปลาบปลื้มอภิลิขิต^๑ ย่อมได้ความปลาบปลื้มอภิลิขิตธรรม^๒ ย่อม
ได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจ
มีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น
มหานามะ อริยสาวกนี้ ตถาคตกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์
ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มีพยาบาท เป็นผู้
ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญพุทธานุสสติอยู่
๒. พระองค์พึงระลึกถึงธรรมว่า “พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัส
ไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล^๓ ควรเรียก

เชิงอรรถ :

^๑ ความปลาบปลื้มอภิลิขิต(อดถเวท) ในที่นี้หมายถึงปีติและปราโมทย์ที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยอภิลิขิต

(อง.จก.อ. ๓/๑๐/๓๖)

^๒ ความปลาบปลื้มอภิลิขิตธรรม (ธมมเวท) ในที่นี้หมายถึงปีติและปราโมทย์ที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยพระบาลี

(อง.จก.อ. ๓/๑๐/๓๖)

^๓ ไม่ประกอบด้วยกาล หมายถึงให้ผลไม่จำกัดกาล คือไม่ขึ้นกับกาลเวลา ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติทุกเวลา ทุก

โอกาส บรรลุเมื่อใดก็ได้รับผลเมื่อนั้น (อง.ติก.อ. ๒/๕๔/๑๕๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๑. ปฐมมahanamasutra

ให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน^๑ อันวิญญูชน^๒ ฟังรู้เฉพาะตน” มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงธรรม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม ไม่ถูกโทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาธรรม ดำเนินไปตรงที่เดียว มหานามะ ก็ อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ อริยสาวกนี้ ตถาคตกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญธัมมานุสสติอยู่

๓. พระองค์พึงระลึกถึงสงฆ์ว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร” ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก” มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม ไม่ถูกโทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมปรารถนาพระสงฆ์ดำเนินไปตรงที่เดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ อริยสาวกนี้ ตถาคตกล่าวว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ควรน้อมเข้ามาในตน หมายถึงควรน้อมเข้ามาสู่จิตของตน หรือควรน้อมเข้ามาเพื่อการปฏิบัติ (อง.ติก.อ. ๒/๕๔/๑๕๘)

^๒ วิญญูชน หมายถึงบัณฑิต (อง.ติก.อ. ๒/๕๔/๑๕๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๑. ปฐมมหานามสูตร

เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาท
อยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญ
สังฆานุสสติอยู่

๔. พระองค์พึงระลึกถึงศีลของพระองค์ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย
เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทฤษฎีครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ
มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศีล สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น
ย่อมไม่ถูกราคะกัณฑ์รุม ไม่ถูกโทสะกัณฑ์รุม ไม่ถูกโมหะกัณฑ์รุม สมัยนั้น
จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาศีลดำเนินไปตรงทีเดียว มหานามะ ก็
อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความปลาบปล้ำอิงอรรถ
ย่อมได้ความปลาบปล้ำอิงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม
เมื่อมีปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เหนือกายสงบ
ย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ อริยสาวกนี้ ตถาคต
กล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มี
พยาบาทอยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม
เจริญสีลานุสสติอยู่

๕. พระองค์พึงระลึกถึงจาคะของพระองค์ว่า “เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดี
แล้วหนอ ที่เรามีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว
มีฝ่ามือชุ่ม^๑ ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทาน อยู่
ครองเรือน” มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงจาคะ สมัยนั้น จิต
ของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัณฑ์รุม ไม่ถูกโทสะกัณฑ์รุม ไม่ถูกโมหะ
กัณฑ์รุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาคณะดำเนินไปตรง
ทีเดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความ
ปลาบปล้ำอิงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปล้ำอิงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่

เชิงอรรถ :

^๑ มีฝ่ามือชุ่ม อรรถกถาอธิบายว่า คนที่ไม่มีศรัทธา แม้จะล้างมือถึง ๗ ครั้ง ก็เชื่อว่ามือยังไม่ล้าง มีมือสกปรก
อยู่นั่นเอง แต่คนที่มีศรัทธา แม้จะมีมือสกปรก ก็เชื่อว่ามือที่ได้ล้างสะอาดแล้ว (อภ.ติก.อ. ๒/๔๒/๑๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๑. ปฐมมหานามสูตร

ประกอบด้วยกรรม เมื่อมีปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ อริยสาวกนี้ ตถาคตกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มีพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญจาคานุสสติอยู่

๖. พระองค์พึงระลึกถึงเทวดาทั้งหลายว่า “มีเทวดาชั้นจาตุมหาราช เทวดาชั้นดาวดึงส์ เทวดาชั้นยามา เทวดาชั้นดุสิต เทวดาชั้นนิมมานรดี เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี เทวดาชั้นพรหมกาย เทวดาชั้นสูงขึ้นไปกว่านั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีศรัทธาเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีศีลเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีสุตะเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยจาคะเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีจาคะเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยปัญญาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีปัญญาเช่นนั้น” มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาของตนและของเทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกัลมรุม ไม่ถูกโทสะกัลมรุม ไม่ถูกโมหะกัลมรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารภเทวดาทั้งหลายดำเนินไปตรงทีเดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความปลาบปลื้มถึงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้มถึงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยกรรม เมื่อมีปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เธอผู้มีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ อริยสาวกนี้ ตถาคตกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มีพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญเทวดานุสสติอยู่

ปฐมมหานามสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๒. ทุติยมหานามสูตร

๒. ทุติยมหานามสูตร

ว่าด้วยเจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ สูตรที่ ๒

[๑๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุง กบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ สมัยนั้น เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะทรงหายจาก พระประชวรได้ไม่นาน สมัยนั้นแล ภิกษุจำนวนมากทำจิวรกรรมเพื่อถวายพระผู้มี พระภาคด้วยหวังว่า “พระผู้มีพระภาคผู้มีจิวรสำเร็จแล้ว ล่วงไป ๓ เดือนก็จักเสด็จ จาริกไป”

เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะได้ทรงทราบข่าวอย่างนั้นเหมือนกัน ลำดับนั้น เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัต แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันได้ทราบข่าวอย่างนี้ว่า “ได้ทราบว่า ภิกษุ จำนวนมากทำจิวรกรรมเพื่อถวายพระผู้มีพระภาคด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคมี จิวรสำเร็จแล้ว ล่วงไป ๓ เดือนก็จักเสด็จจาริกไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน เมื่อจะอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่ต่าง ๆ จะต้องอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่อะไร พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ มหานามะ การที่พระองค์เสด็จมาหา ตถาคตแล้วตรัสถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเมื่อจะอยู่ด้วยธรรมเป็น เครื่องอยู่ต่าง ๆ จะต้องอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่อะไร” นี่เป็นการสมควรแก่พระองค์ ผู้เป็นกัลบุตร มหานามะ กัลบุตรผู้มีศรัทธาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้ไม่มีศรัทธา ไม่ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้ปรารถนาความเพียรเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้เกียจคร้าน ไม่ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีสติตั้งมั่นเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้หลงลืมสติไม่ ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีจิตตั้งมั่นเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นไม่ ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีปัญญาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้มีปัญญาทรมานไม่ ประสบความสำเร็จ ๑

มหานามะ พระองค์พึงตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้ แล้วเจริญธรรม ๖ ประการ ให้อย่างขึ้นไปได้

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังกฤษคตฺตริณิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๒. ทุติยมหานามสูตร

ธรรม ๖ ประการนี้ คือ

๑. พระองค์พึงระลึกถึงตถาคตว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ^๑ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงตถาคตแล้ว สมัยนั้น จิตของพระอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกลุ่มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ่มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ่มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมปรารถนตถาคตดำเนินไปตรงที่เดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงอรรถ^๒ ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เธอผู้มีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ พุทธธานุสสนี้นี้แล พระองค์แม้กำลังเสด็จดำเนินก็เจริญได้ กำลังประทับยืนก็เจริญได้ กำลังประทับนั่งก็เจริญได้ กำลังบรรทมก็เจริญได้ กำลังประกอบภารงานก็เจริญได้ กำลังประทับบนที่บรรทมซึ่งเบียดเสียดด้วยพระโอรสและพระธิดาก็เจริญได้
๒. พระองค์พึงระลึกถึงพระธรรม ...
๓. พระองค์พึงระลึกถึงพระสงฆ์ ...
๔. พระองค์พึงระลึกถึงศีลของพระองค์ ...
๕. พระองค์พึงระลึกถึงจาคะของพระองค์ ...
๖. พระองค์พึงระลึกถึงเทวดาทั้งหลายว่า “มีเทวดาชั้นจาตุมหาราช ... เทวดาชั้นสูงขึ้นไปกว่านั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตติจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีศรัทธาเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีล ... สุตตะ ... จาคะ ... ปัญญาเช่นใด จุตติจากโลกนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๑๑ (ปฐมมหานามสูตร) ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑,๒ ข้อ ๑๑ หน้า ๔๑๐ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๓. นันทียสูตร

แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีปัญญาเช่นนั้น” มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะและปัญญาของตนและของ เทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม ไม่ถูกโทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมปรารถนาเทวดาทั้งหลายดำเนินไปตรงทีเดียว มหานามะ ก็อริยสาวก ผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงอรรถ ย่อมได้ความ ปลาบปลื้มอิงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมี ปราโมทย์ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เรอมีกายสงบแล้วย่อม ได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ เทวดานุสสตินี้แล พระองค์ แม้กำลังเสด็จดำเนินก็เจริญได้ กำลังประทับยืนก็เจริญได้ กำลังประทับ นั่งก็เจริญได้ กำลังบรรทมก็เจริญได้ กำลังประกอบกิจการงานก็เจริญได้ กำลังประทับบนที่บรรทมซึ่งเบียดเสียดด้วยพระโอรสและพระธิดาก็เจริญได้

หุติยมหานามสูตรที่ ๒ จบ

๓. นันทียสูตร

ว่าด้วยเจ้าศากยะพระนามว่านันทียะ

[๑๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุง กบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์จะเสด็จไปจำพรรษา ณ กรุงสาวัตถี เจ้าศากยะพระนามว่านันทียะได้ทราบข่าวอย่างนี้ว่า ได้ทราบว่า พระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์จะเสด็จไปจำพรรษา ณ กรุงสาวัตถี ครั้งนั้น เจ้า ศากยะพระนามว่านันทียะได้ทรงมีพระดำริตั้งนี้ว่า “ทางที่ดี แม้เราก็ควรจะพักอยู่ ตลอดพรรษาในกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น เราจักประกอบกิจการงานและจักเข้าเฝ้าพระผู้มี พระภาคตามเวลาอันสมควร”

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๓. นันทียสูตร

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงเข้าจำพรรษา ณ กรุงสาวัตถี แม่เจ้าศากยะ พระนามว่านันทียะก็ได้พักอยู่ตลอดพรรษา ณ กรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระองค์ได้ทรง ประกอบการงาน และได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคตามกาลอันสมควร สมัยนั้น ภิกษุ จำนวนมากทำจิวัรกรรมเพื่อถวายพระผู้มีพระภาคด้วยหวังว่า “พระผู้มีพระภาคผู้มี จิวัรสำเร็จแล้ว ล่วงไป ๓ เดือนก็จักเสด็จจาริกไป”

เจ้าศากยะพระนามว่านันทียะได้ทรงทราบข่าวอย่างนี้ว่า ได้ทราบว่า ภิกษุ จำนวนมากทำจิวัรกรรมเพื่อถวายพระผู้มีพระภาคด้วยหวังว่า “พระผู้มีพระภาคผู้มี จิวัรสำเร็จแล้ว ล่วงไป ๓ เดือนก็จักเสด็จจาริกไป” ครั้งนั้น เจ้าศากยะพระนามว่า นันทียะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วประทับ ณ ที่ สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันได้ทราบ ข่าวว่า ภิกษุจำนวนมากทำจิวัรกรรมเพื่อถวายพระผู้มีพระภาคด้วยหวังว่า ‘พระ ผู้มีพระภาคผู้มีจิวัรสำเร็จแล้ว ล่วงไป ๓ เดือนก็จักเสด็จจาริกไป’ หม่อมฉันเมื่อ จะอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่ต่าง ๆ จะต้องอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่อะไร พระพุทธ- เจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ นันทียะ การที่พระองค์เสด็จมาหาตถาคต แล้วตรัสถามว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเมื่อจะอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่ ต่าง ๆ จะต้องอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่อะไร’ นี้เป็นการสมควรแก่พระองค์ผู้เป็น กุลบุตร นันทียะ กุลบุตรผู้มีศรัทธาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้ไม่มีศรัทธาไม่ ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีศีลเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้ทุศีลไม่ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้ปรารถนาความเพียรเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้เกียจคร้านไม่ประสบ ความสำเร็จ ๑ ผู้มีสติตั้งมั่นเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้หลงลืมสติไม่ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีจิตตั้งมั่นเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นไม่ประสบความสำเร็จ ๑ ผู้มีปัญญาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ผู้มีปัญญาทรมานไม่ประสบความสำเร็จ ๑

นันทียะ พระองค์พึงตั้งอยู่ในธรรม ๖ ประการนี้ แล้วตั้งสติมั่นไว้ภายในตนใน ธรรม ๕ ประการเถิด

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๓. นันทียสูตร

ธรรม ๕ ประการนี้ คือ

๑. พระองค์พึงระลึกถึงตถาคตว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้ รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้ อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค นันทียะ พระองค์พึงตั้งสติมั่นไว้ภายในตนปรารภตถาคตอย่างนี้เกิด
๒. พระองค์พึงระลึกถึงพระธรรมว่า “พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อหิงสาอันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน” นันทียะ พระองค์พึงตั้งสติมั่นไว้ภายในตนปรารภธรรมอย่างนี้เกิด
๓. พระองค์พึงระลึกถึงเหล่ากัลยาณมิตรว่า “เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่เรามีกัลยาณมิตรผู้เอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์ กล่าวแนะนำพร่ำสอน” นันทียะ พระองค์พึงตั้งสติมั่นไว้ภายในตนปรารภเหล่ากัลยาณมิตรอย่างนี้เกิด
๔. พระองค์พึงระลึกถึงจาคะของพระองค์ว่า “เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่เรามีจิตปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทาน อยู่ครองเรือนในหมู่มสัตว์ผู้ถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินกลุ่มม” นันทียะ พระองค์พึงตั้งสติมั่นไว้ภายในตนปรารภจาคะอย่างนี้เกิด
๕. พระองค์พึงระลึกถึงเทวดาทั้งหลายว่า “เทวดาเหล่าใดล่วงความเป็นสหายแห่งเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นรักษา^๑แล้ว เข้าถึงกายมโนมัย^๒อย่างใดอย่างหนึ่ง เทวดาเหล่านั้นย่อมไม่พิจารณาเห็นกิจที่ควรทำของตน หรือการสั่งสมกิจที่ตนทำแล้ว” นันทียะ เทวดาเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ล่วง

เชิงอรรถ :

^๑ เหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นรักษา หมายถึงเทวดาชั้นกามาวจร (อภ.เอกาทสก.อ. ๓/๑๓/๓๘๔)

^๒ กายมโนมัย ในที่นี้หมายถึงเทพกายหรือพรหมกายของผู้บำเพ็ญสมาบัติแล้วบังเกิดขึ้นในพรหมโลกชั้นสุทธาวาสด้วยอำนาจฌาน (อภ.ปญจก.อ. ๓/๔๔/๒๖,๑๖๖/๖๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสดีวรรค ๔. สกุติสูตร

ความเป็นสหายแห่งเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นรักษาแล้วจึงเข้าถึง
กายมโนมัยอย่างใดอย่างหนึ่ง เทวดาเหล่านั้นย่อมไม่พิจารณาเห็นกิจที่
ควรทำของตน หรือการสั่งสมกิจที่ตนทำแล้ว เปรียบเหมือนภิกษุผู้เป็น
อสมยวิมุต^๑ไม่พิจารณาเห็นกิจที่ควรทำของตนหรือการสั่งสมกิจที่ตน
ทำแล้ว นั่นทียะ พระองค์พึงตั้งสติมั่นภายในปรารภเทวดาอย่างนี้เกิด

นั่นทียะ อริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล ย่อมละ ไม่ยึดมั่น
บาปอกุศลธรรมทั้งหลาย

อริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้ ย่อมละ ไม่ยึดมั่นบาปอกุศล-
ธรรมทั้งหลาย เปรียบเหมือนหม้อที่คว่ำ ย่อมไม่กลับมาบรรจุของที่หกแล้ว และ
เปรียบเหมือนไฟที่ลามพ้นไปจากหญ้าแล้ว ย่อมไหม้ของที่ควรไหม้เท่านั้น ย่อมไม่
กลับมาไหม้ของที่ไหม้แล้ว

นั่นทียะสูตรที่ ๓ จบ

๔. สกุติสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่ทรงแสดงแก่พระสกุติ

[๑๔] ครั้นนั้น ท่านพระสกุติกับภิกษุผู้มีศรัทธาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระสกุติ
ดังนี้ว่า “สกุติ ภิกษุนี้^๒ ชื่อไร”

เชิงอรรถ :

^๑ **ภิกษุผู้เป็นอสมยวิมุต** หมายถึงพระชินาสพผู้หลุดพ้นด้วยอสมยวิมุตติ (ความหลุดพ้นที่ไม่ขึ้นต่อสมัย
หรือชั่วคราวยังยืนเรื่อยไป) หมายถึงอริยผลโดยเฉพาะอรหัตตผลเป็นโลกุตตรวิมุตติ บางแห่งใช้คำว่า
อสมยวิโมกข์ ตรงกันข้ามกับสมยวิมุตติ หรือสมยวิโมกข์ ซึ่งหมายถึงสมาบัติ ๘ เป็นโลกียวิมุตติ (อง.
เอกาทสก.อ. ๓/๑๓/๓๘๔) และดู ม.ม. ๑๒/๓๑๑/๒๗๘-๒๘๐

^๒ หมายถึงภิกษุผู้เป็นบุตรของอนาถบิณฑิกคหบดี ซึ่งมีศรัทธาออกบวชในสำนักของท่านพระสกุติเถระผู้เป็นอาว
ต่อมาพระเถระนำเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค แม้พระองค์จะทรงทราบดีว่า ภิกษุนี้เป็นใคร ชื่ออะไร แต่ก็ทรง
ตรัสถามเพื่อปรารภเหตุที่จะแสดงพระธรรมเทศนา (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๑๔/๓๘๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๔. สกุติสูตร

ท่านพระสกุติกราบทูลว่า “ภิกษุนี้มีศรัทธา เป็นบุตรของอุบาสกผู้มีศรัทธา
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา พระพุทธเจ้าข้า”

“สกุติ ภิกษุนี้มีศรัทธา เป็นบุตรของอุบาสกผู้มีศรัทธา ออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิตด้วยศรัทธา เห็นลักษณะของผู้มีศรัทธาทั้งหลายหรือ”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค บัดนี้ เป็นกาลสมควรแสดงลักษณะของผู้มีศรัทธานั้น
ข้าแต่พระสุคต บัดนี้ เป็นกาลสมควรแสดงลักษณะของผู้มีศรัทธานั้น ขอพระผู้มีพระ
ภาคโปรดตรัสลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธาเถิด ข้าพระองค์ก็จักทราบ ณ บัดนี้
ว่า ภิกษุนี้จะเห็นลักษณะของผู้มีศรัทธาหรือไม่”

“สกุติ ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

ท่านพระสกุติทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า
สกุติ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบ
พร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย แม้การที่ภิกษุเป็นผู้นิยมศีล ฯลฯ สมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายนี้ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา
๒. ภิกษุเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย
ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด
ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบ
ถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แหว่งตลอดดีด้วยทิวลิป แม้การที่ภิกษุ
เป็นพหูสูต ฯลฯ แหว่งตลอดดีด้วยทิวลิปนี้ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้
มีศรัทธา
๓. ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มี
สหายดี มีเพื่อนดีนี้ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา
๔. ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อวดทน
รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วย
ธรรมเป็นเครื่องที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อวดทน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ
นี้ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๔. สกุติสูตร

๕. ศึกษเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจการงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูง และงานต่ำ^๑ของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็น เครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถ ทำได้ สามารถจัดได้ แม้การที่ศึกษเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจที่จะ ต้องช่วยกันทำทั้งงานสูงและงานต่ำของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ฯลฯ สามารถทำได้ สามารถจัดได้นี้ก็ เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา
๖. ศึกษเป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟังและผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มี ปราโมทย์(ความบันเทิงใจ)อย่างยิ่งในอภิธรรม ในอภิวินัย แม้การที่ศึกษ เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟังและผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์ อย่างยิ่งในอภิธรรม ในอภิวินัยนี้ก็ เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา
๗. ศึกษเป็นผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย แม้การที่ศึกษเป็นผู้ปรารถนาความเพียร ฯลฯ นี้ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธา ของผู้มีศรัทธา
๘. ศึกษเป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก แม้การที่ศึกษเป็นผู้ ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความ ปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบากนี้ก็ เป็นลักษณะแห่งศรัทธา ของผู้มีศรัทธา
๙. ศึกษระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมาก บ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า 'ในภพโน้น เรามี ชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๕ ข้อ ๑๗ (ปฐมนาถสูตร) หน้า ๓๒ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๔. สกุติสูตร

- อย่างนั้น ๆ จุตติจากภพนั้นก็ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็มีชื่อ
อย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์และมีอายุอย่างนั้น ๆ
จุตติจากภพนั้นแล้วจึงมาเกิดในภพนี้' เธอระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ
พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ แม้การที่ภิกษุระลึกชาติ
ก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ พร้อมทั้งลักษณะ
ทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ นี่ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา
๑๐. ภิกษุเห็นหมู่นักผู้กำลังจติ(เคลื่อน) กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งาม
และไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยดาตทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัด
ถึงหมู่นักผู้เป็นไปตามกรรมว่า 'หมู่นักที่ประกอบกายทุจริต วิจิทุจริต
และมโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้
ทำตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุคติ
วินิบาต นรก แต่หมู่นักที่ประกอบกายสุจริต วิจิสุจริต และมโนสุจริต
ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ และชักชวนผู้อื่นให้ทำตามความ
เห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์' เธอเห็น
หมู่นักผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดี
และเกิดไม่ดีด้วยดาตทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่นักผู้เป็นไป
ตามกรรมอย่างนี้แล แม้การที่ภิกษุเห็นหมู่นัก ฯลฯ ด้วยดาตทิพย์อัน
บริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่นักผู้เป็นไปตามกรรมนี้ก็ เป็นลักษณะ
แห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา
๑๑. ภิกษุทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน แม้การที่ภิกษุทำให้แจ่ม
เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ฯลฯ เข้าถึง
อยู่ในปัจจุบันนี้ก็ เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสกุติได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธาที่พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสแล้วนี้ มีอยู่พร้อมแก่ภิกษุนี้ และภิกษุนี้ก็เห็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มี
ศรัทธาเหล่านี้ คือ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๔. สกุติสูตร

๑. ภิกษุนี้เป็นผู้มีศีล สारรวมด้วยการสังวรในพระปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วย
อาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย
๒. ภิกษุนี้เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย
ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด
ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์ครบถ้วน
ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิติ
๓. ภิกษุนี้เป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี
๔. ภิกษุนี้เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็น
ผู้อดทน รับฟังคำพราสอนโดยเคารพ
๕. ภิกษุนี้เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูง
และงานต่ำของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่อง
พิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้
สามารถจัดได้
๖. ภิกษุนี้เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟังและผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มี
ปราโมทย์อย่างยิ่งในอิทธิธรรม ในอภิวินัยอยู่
๗. ภิกษุนี้เป็นผู้ปรารถนาความเพียร ฯลฯ มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่น
มั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย
๘. ภิกษุนี้เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก
๙. ภิกษุนี้ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ
พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้
๑๐. ภิกษุนี้เห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่
งาม เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ ฯลฯ รู้ชัด
ถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๕. เมตตาสสูตร

๑๑. ภิกษุนี้ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไป ฯลฯ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธาที่
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้เหล่านี้ มีอยู่พร้อมแก่ภิกษุนี้และภิกษุนี้ก็เห็น
ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธาเหล่านี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ๆ สุกฺติ ถ้าเช่นนั้น เธอพึงอยู่กับภิกษุชื่อว่า
มีศรัทธาเกิด สุกฺติ แต่เมื่อใด เธอหวังจะมาเยี่ยมเยียนตถาคต เมื่อนั้น เธอกับภิกษุ
ชื่อว่า มีศรัทธาพึงมาเยี่ยมเยียนตถาคตเกิด”

สุกฺติสูตรที่ ๔ จบ

๕. เมตตาสสูตร

ว่าด้วยอานิสงส์ของเมตตา

[๑๕] ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มาก
แล้ว ทำให้เป็นคฺยยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สัมสมแล้ว ปรารถดีแล้ว
พึงหวังได้อานิสงส์ ๑๑ ประการ

อานิสงส์ ๑๑ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กลับเป็นสุข
๒. ตื่นเป็นสุข
๓. ไม่ฝันร้าย
๔. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
๕. เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย
๖. เทวดาทั้งหลายรักษา
๗. ไฟ ยาพิษ หรือศัสตรา กล้ากรายไม่ได้
๘. จิตตั้งมั่นได้เร็ว
๙. สีสหน้าสดใส

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๖. อัฏฐกนาครสุต

๑๐. ไม่หลงลืมสติตาย

๑๑. เมื่อยังไม่แทงตลอดคุณวิเศษอันยอดเยี่ยม^๑ ย่อมเข้าถึงพรหมโลก
ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ทำให้เป็นฉะยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สัมสมแล้ว ปรารภดีแล้ว
พึงหวังได้อานิสงส์ ๑๑ ประการนี้

เมตตาสุตที่ ๕ จบ

๖. อัฏฐกนาครสุต ว่าด้วยคหบดีชาวอัฏฐกนคร

[๑๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์อยู่ ณ เวฬุคาม เขตกรุงเวสาลี สมัยนั้นแล
คหบดีชาวอัฏฐกนครชื่อว่าทสมะ^๒ ได้เดินทางไปถึงเมืองปาตลีบุตร ด้วยกิจที่ต้องทำ
บางอย่าง

ครั้งนั้นแล ทสมคหบดีชาวอัฏฐกนคร ได้เข้าไปพบภิกษุรูปหนึ่งที่กุกกุฎาราม
จึงถามภิกษุนั้นว่า

“ท่านขอรับ เดียวนี้ ท่านพระอานนท์อยู่ที่ไหน ข้าพเจ้าต้องการจะพบท่าน”

ภิกษุตอบว่า “คหบดี ท่านพระอานนท์นี้อยู่ที่เวฬุคาม เขตกรุงเวสาลี”

ครั้งนั้น ทสมคหบดีชาวอัฏฐกนคร ทำกิจที่ควรทำในเมืองปาตลีบุตรเสร็จแล้ว
ได้เข้าไปพบท่านพระอานนท์ที่เวฬุคาม เขตกรุงเวสาลี อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร
ได้ถามท่านพระอานนท์ว่า

“ท่านอานนท์ผู้เจริญ ธรรมอันเป็นเอกซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น
เป็นที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุธรรมเป็นแดน

เชิงอรรถ :

^๑ คุณวิเศษอันยอดเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล (อภ.เอกาทสก.อ. ๓/๑๕/๓๘๕)

^๒ คหบดีที่มีชื่อว่า ทสมะ (ที่ ๑๐) เพราะถูกจัดลำดับให้อยู่ในตำแหน่งที่ ๑๐ โดยกำหนดชาติ โคตร และตระกูล
ที่มั่งคั่งเป็นเกณฑ์ (อภ.เอกาทสก.อ. ๓/๑๖/๓๘๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๖. อัญญกนาครสูตร

เกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว มีอยู่หรือไม่หนอ”

ท่านพระอานนทตอบว่า “คหบดี ธรรมอันเป็นเอกซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว มีอยู่”

ทสมคหบดีถามว่า “ท่านอานนทผู้เจริญ ธรรมอันเป็นเอกซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมโดยลำดับของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว เป็นอย่างไร”

ท่านพระอานนทตอบว่า คหบดี

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม และอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ ย่อมรู้ชัดว่า ‘แม้แต่ปฐมฌานนี้แล ก็ถูกปรุงแต่งแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกปรุงแต่งแล้ว สิ่งนั้นไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา’ ภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรมคือสมถะและวิปัสสนานั้นแล้ว ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นโอบปาติกะ^๑ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการ^๒ สิ้นไป ด้วย

เชิงอรรถ :

^๑ โอบปาติกะ คือสัตว์ที่เกิดและเติบโตเต็มที่ทันที และเมื่อจุด(ตาย)ก็หายวับไปไม่ทิ้งซากศพไว้ เช่นเทวดา และสัตว์นรกเป็นต้น (ที.สี.อ. ๑/๑๗๑/๑๔๙) แต่ในที่นี้หมายถึงโอบปาติกะที่ละสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการได้ เป็นพระอริยบุคคลชั้นอนาคามีไปเกิดในสุทธาวาส ๕ ชั้นมีชั้นอวิหาเป็นต้น แล้วดำรงภาวะอยู่ในชั้นนั้น ๆ ปรีติพพานสิ้นกิเลสในสุทธาวาสนั่นเอง ไม่กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก (อจ.เอกาทสก.อ. ๓/๑๖/๓๘๖)

^๒ สังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการ คือ สักกายทิฎฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามฉันทะ หรือกามราคะ และพยาบาท หรือปฏิฆะ (อจ.นวก.๒๓/๖๗/๓๗๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๖. อัญญกนาครสูตร

ความยินดีเพลิดเพลินในธรรม^๑นั้น ๆ จักปรินิพพานในภพนั้น^๒ ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

คหบดี ธรรมอันเป็นเอกแม่นี้แล ซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ ของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียรอุทิศกายและใจอยู่ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว

๒. เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป ภิกษุบรรลุนุทิตยฌานที่มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น^๓ ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ ...

๓. เพราะปีติจางคลายไป ภิกษุมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุนุทิตยฌาน ...

๔. เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว ภิกษุบรรลุดูดตถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ย่อมรู้ชัดว่า ‘แม้แต่จุดตถฌานนี้แลก็ถูกปรุงแต่งแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกปรุงแต่งแล้ว สิ่งนั้นไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา’ ภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรมคือสมณะและวิปัสสนานั้นแล้ว ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นโอปปาติกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้น ๆ จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

คหบดี ธรรมอันเป็นเอกแม่นี้แล ซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุธรรมเป็นแดน

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงสมณะและวิปัสสนา (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๑๖/๓๘๖)

^๒ ภพนั้น ในที่นี้หมายถึงพรหมชั้นสุทธาวาส (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๑๖/๓๘๖)

^๓ ภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น แปลจากบาลีว่า “เจตโส เอโกทิกาว” คำว่า เอโกทิ เป็นชื่อของสมาธิ ทุติยฌานชื่อว่า เอโกทิกาว เพราะทำสมาธิที่ชื่อว่าเอโกทินี้ให้เจริญขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น” เพราะสมาธิชื่อเอโกทินี้มีแก่จิตเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์ ไม่มีแก่ชิวะ (วิ.อ. ๑/๑๑/๑๔๓-๑๔๔)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๖. อัญญกนาครสูตร

เกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันต- สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว

๕. ภิกษุมีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศ

เบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุก สถานด้วยเมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่ มีความเบียดเบียนอยู่ ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ย่อมรู้ชัดว่า 'แม่เมตตา เจโตวิมุตตินี้แลก็ถูกปรุแต่งแล้ว ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกปรุแต่งแล้ว สิ่งนั้น ไม่เพียง มีความดับไปเป็นธรรมดา' ภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรมคือสมณะและ วิปัสसनานั้นแล้ว ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่ บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นโอปปาติกะ เพราะสังโยชน์ อันเป็นส่วนเบื้องต้น ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินใน ธรรมนั้น ๆ จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

คหบดี ธรรมอันเป็นเอกแม่นี้แล ซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็น ที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุธรรมเป็นแดน เกשמจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความ เพียร อุทิศกายและใจอยู่ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระ อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว

๖. ภิกษุมีกรุณาจิต ...

๗. ภิกษุมีมุทิตาจิต ...

๘. ภิกษุมีอุเบกขาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศ

เบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ ทุกสถานด้วยอุเบกขาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ย่อมรู้ชัดว่า 'แม่ อุเบกขาเจโตวิมุตตินี้ ก็ถูกปรุแต่งแล้ว ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกปรุแต่งแล้ว สิ่งนั้นไม่เพียง มีความดับไปเป็นธรรมดา' ภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรมคือสมณะ และวิปัสसनานั้นแล้ว ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่ บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นโอปปาติกะเพราะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๖. อัญญากรสูต

สังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเปลิดเพลินในธรรม
นั้น ๆ จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

คหบดี ธรรมอันเป็นเอกแม่นี้แล ซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็น
ที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุธรรมเป็นแดน
เกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความ
เพียร อุทิศกายและใจอยู่ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระ
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว

๙. ภิกษุบรรลุอากาศาสนัญญาจนโดยกำหนดว่า “อากาศหาที่สดมิได้”
อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนานัตตสัญญา
โดยประการทั้งปวง ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นดั่งนี้ย่อมรู้ชัดว่า ‘แม้อากาศา-
นัญญาจนนี้แลก็ถูกปรุงแต่งแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกปรุงแต่งแล้ว
สิ่งนั้นไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา’ ภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรมนั้นแล้ว
ยอมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นโอปปาติกะ เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ ๕
ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเปลิดเพลินในธรรมนั้น ๆ จักปรินิพพาน
ในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

คหบดี ธรรมอันเป็นเอกแม่นี้แล ซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็น
ที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุธรรมเป็นแดน
เกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
อุทิศกายและใจอยู่ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว

๑๐. ภิกษุล่วงอากาศาสนัญญาจนโดยประการทั้งปวง บรรลุ

วิญญาณัญญาจนโดยกำหนดว่า “วิญญาณหาที่สดมิได้” อยู่ ฯลฯ

๑๑. ภิกษุล่วงวิญญาณัญญาจนโดยประการทั้งปวงบรรลุอากิญจัญญา
จนโดยกำหนดว่า “ไม่มีอะไร” อยู่ ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นดั่งนี้ย่อมรู้
ชัดว่า ‘แม้อากิญจัญญาจนนี้แลก็ถูกปรุงแต่งแล้ว ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่ง
ที่ถูกปรุงแต่งแล้ว สิ่งนั้นไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา’ ภิกษุนั้นตั้งอยู่

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๖. อัญญากรสูต

ในธรรมนั้นแล้ว ย่อมบรรลุลความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุลความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นโอปปาติกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต้น ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเพิลิดเพลินในธรรมนั้น ๆ จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

คหบดี ธรรมอันเป็นเอกมณีแล ซึ่งเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุลธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุลโดยลำดับของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียรอุทิศกายและใจอยู่ ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว

เมื่อท่านพระอานนทกล่าวอย่างนี้แล้ว ทสมคหบดีชาวอัญญากรจึงกล่าวว่า
“ท่านอานนทผู้เจริญ ข้าพเจ้า เมื่อแสวงหาประตอมตธรรมประตุมเดียว ได้รับประตอมตธรรม ๑๑ ประตุมคราวเดียวกัน เปรียบเหมือนบุรุษแสวงหาแหล่งขุมทรัพย์ขุมเดียว พังพบขุมทรัพย์ ๑๑ ขุมคราวเดียวกัน

ข้าพเจ้า จักสามารถทำตนให้ปลอดภัยได้โดยประตอมตธรรม ๑๑ ประตุมนี้ ประตุมใดประตุมหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษมีเรือน ๑๑ ประตุม เมื่อเรือนนั้นถูกไฟไหม้ บุรุษนั้นสามารถทำตนให้ปลอดภัยได้โดยประตุมใดประตุมหนึ่ง

ท่านผู้เจริญ ธรรมดาอัฏฐเตียรถีย์เหล่านี้ จักแสวงหาทรัพย์บุชาอาจารย์เพื่ออาจารย์ ส่วนข้าพเจ้าจักไม่ทำการบูชาท่านอานนทได้อย่างไร”

ครั้งนั้นแล ทสมคหบดีชาวอัญญากรนิมนต์ภิกษุสงฆ์ชาวกรุงเวสาลีและกรุงปาตลีบุตรให้ประชุมกันแล้ว อังคาส^๑ภิกษุสงฆ์นั้นให้อิมหนาสารายด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยมือตนเอง นิมนต์ภิกษุให้ครองผ้ารูปละคู่ ให้ท่านพระอานนทครองไตรจีวร และได้สร้างวิหาร ๕๐๐ หลังถวายท่านพระอานนท

อัญญากรสูตที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อังคาส เป็นคำภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำกริยาในภาษาไทย หมายถึง ถวายอาหารพระ, เลี้ยงพระ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสดีวรรค ๗. โคपालสูตร

๗. โคपालสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของผู้เลี้ยงโค

[๑๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้ไม่สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้

องค์ ๑๑ ประการ ะไรบ้าง คือ

นายโคบาลในโลกนี้

๑. ไม่รู้รูปโค	๒. ไม่ฉลาดในลักษณะโค
๓. ไม่กำจัดไขขาง	๔. ไม่ปกปิดแผล
๕. ไม่สูมไฟ	๖. ไม่รู้ทำน้ำ
๗. ไม่รู้ว่าโคดื่มมาแล้ว	๘. ไม่รู้ทาง
๙. ไม่ฉลาดในที่หากิน	๑๐. ริดนมไม่ให้เหลือ

๑๑. ไม่บูชาโคผู้^๑ทั้งหลายที่เป็นพ่อโค เป็นจำฝูง ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง
ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้ ฉันทใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ไม่สามารถถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยได้

ธรรม ๑๑ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่รู้รูป	๒. ไม่ฉลาดในลักษณะ
๓. ไม่กำจัดไขขาง	๔. ไม่ปกปิดแผล
๕. ไม่สูมไฟ	๖. ไม่รู้ทำน้ำ
๗. ไม่รู้ธรรมที่ดื่มแล้ว	๘. ไม่รู้ทาง

เชิงอรรถ :

^๑ **ไม่บูชาโคผู้** หมายถึงไม่ให้อาหารอย่างดี ไม่ประดับด้วยของหอม ไม่คล้องพวงมาลัย ไม่สวมปลอกเงิน ปลอกทองที่เขาของโคจำฝูง และในเวลากลางคืน ก็ไม่ติดไฟแล้วให้นอนใต้เพดานผ้า โคจำฝูงเมื่อไม่ได้รับการเอาใจใส่เช่นนั้น จึงไม่รักษา ไม่ป้องกันอันตรายให้แก่ฝูงโค (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๑๗/๓๙๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสดีวรรค ๗. โคपालสูตร

๙. ไม่ฉลาดในโคจร ๑๐. รีดนมไม่ให้เหลือ

๑๑. ไม่นูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตต์ญญู เป็นผู้บวชนาน เป็น
สังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการนุชอย่างยิ่ง

ภิกษุไม่รู้รูป เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่รู้ชัดรูปอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเป็นจริงว่า 'มหา-
ภูตรูป ๔ และอุปาทนายรูป ๔' ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้รูป เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่ฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'คนพาลมีกรรมเป็น
ลักษณะ บัณฑิตมีกรรมเป็นลักษณะ' ภิกษุไม่ฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่กำจัดไขขวาง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รับกามวิตกที่เกิดขึ้น ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้สิ้นสุด
ไม่ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป รับพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ... รับวิหิงสาวิตกที่
เกิดขึ้น ... รับบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้
สิ้นสุด ไม่ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ภิกษุไม่กำจัดไขขวาง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่ปกปิดแผล เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปทางตาแล้วรวบถือ แยกถือ^๑ ไม่ปฏิบัติเพื่อ
สำรวมในจักขุนทรีย์ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิชฌา
และโทมนัสครอบงำได้ ไม่รักษาจักขุนทรีย์ ไม่ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียง
ทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้แจ้ง
ธรรมารมณ์ทางใจแล้วรวบถือ แยกถือ ไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมในมโนนทรีย์ซึ่งเมื่อไม่
สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ไม่
รักษามโนนทรีย์ ไม่ถึงความสำรวมในมโนนทรีย์ ภิกษุไม่ปกปิดแผล เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่สมไฟ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่แสดงธรรมตามที่ฟังมาแล้ว ตามที่เล่าเรียนมาแล้ว
แก่คนอื่น ๆ โดยพิสดาร ภิกษุไม่สมไฟ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑, ๒ ข้อ ๙๙ (อุปาลิสสูตร) หน้า ๒๓๖ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๗. โคपालสูตร

ภิกษุไม่รู้ทำน้า เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปหาภิกษุผู้เป็นพหูสูต ผู้เรียนจบคัมภีร์^๑ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกาตามเวลาสมควร ไม่สอบสวนไต่ถามว่า “พุทฺธพจน์นี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทฺธพจน์นี้เป็นอย่างไร” ท่านผู้คงแก่เรียนเหล่านั้นไม่เปิดเผยธรรมที่ยังไม่ได้เปิดเผย ไม่ทำให้ง่ายซึ่งธรรมที่ยังไม่ทำให้ง่าย และไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่างแก่ภิกษุนั้น ภิกษุไม่รู้ทำน้า เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้ว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่ได้ความปลาบปลื้มอิงอรรด ไม่ได้ความปลาบปลื้มอิงธรรม ไม่ได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรมในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วซึ่งผู้อื่นแสดงอยู่ ภิกษุไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้ว เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่รู้ทาง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่รู้อริยมรรคมีองค์ ๘ ตามความเป็นจริง ภิกษุไม่รู้ทาง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่ฉลาดในโคจร เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่รู้สติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง^๒ ภิกษุไม่ฉลาดในโคจร เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุริदनมไม่ให้เหลือ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่รู้จักประมาณเพื่อจะรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจฉัยเภสัชชบรិขารที่พวกคหบดีผู้มีศรัทธาปวารณานำไปถวายเฉพาะ ภิกษุริदनมไม่ให้เหลือ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่บูชาเหล่าภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยั้ง เป็นอย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๔ ข้อ ๑๑ (เสนาสนสูตร) ทสกนิบาต หน้า ๑๘ ในเล่มนี้

^๒ **ไม่รู้สติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง** ในที่นี้หมายถึงไม่รู้ว่ ‘สติปัญญาอย่างไรหนเป็นโลกิยะ อย่างไรหนเป็นโลกุตตระ’ เมื่อไม่รู้ก็จะน้อมญาณของตนเข้าไปในฐานะที่ละเอียด แล้วปักใจอยู่ในสติปัญญาที่เป็นโลกิยะเท่านั้น จึงไม่สามารถให้สติปัญญาส่วนที่เป็นโลกุตตระเกิดขึ้นได้ (อจ.เอกาทสก.อ. ๓/๑๗/๓๙๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสดีวรรค ๗. โคपालสูตร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตานิกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลังในเหล่าภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ภิกษุไม่บูชาเหล่าภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยได้

นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญให้เพิ่มขึ้นได้

องค์ ๑๑ ประการ อะไรบ้าง คือ

นายโคบาลในโลกนี้

๑. รู้รูปโค	๒. ฉลาดในลักษณะโค
๓. กำจัดไขขา	๔. ปกปิดแผล
๕. สุมไฟ	๖. รู้ทำน้ำ
๗. รู้ว่าโคดื่มแล้ว	๘. รู้ทาง
๙. ฉลาดในที่หากิน	๑๐. ริดนมให้เหลือ

๑๑. บูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อโค เป็นจำฝูง ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง
ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล จึงเป็นผู้สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญให้เพิ่มขึ้นได้ ฉันท

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เป็นผู้สามารถถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ได้

ธรรม ๑๑ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. รู้รูป	๒. ฉลาดในลักษณะ
๓. กำจัดไขขา	๔. ปกปิดแผล
๕. สุมไฟ	๖. รู้ทำน้ำ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสดีวรรค ๗. โคपालสูตร

๗. วัชรธรรมที่ตีมาแล้ว

๘. รู้ทาง

๙. ฉลาดในโคจร

๑๐. รีดนมให้เหลือ

๑๑. บุกาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็น
สังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบุกาอย่างยั้ง

ภิกษุรูป เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดรูปอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเป็นจริงว่า 'มหา-
ภูตรูป ๔ และอุปาทนายรูป ๔' ภิกษุรูปเป็นอย่างนี้แล

ภิกษุฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'คนพาลมีกรรมเป็นลักษณะ
บัณฑิตมีกรรมเป็นลักษณะ' ภิกษุฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุกำจัดไข้ชาง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่รับกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด
ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ไม่รับพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ... ไม่รับวิหิงสาวิตก
ที่เกิดขึ้น ... ไม่รับบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด
ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ภิกษุกำจัดไข้ชาง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุปกปิดแผล เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อ
สำรวมในจักขุนทรีย์ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคือ
อกิษณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์
ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ...
รู้แจ้งธรรมารมณ์ทางใจแล้วไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อสำรวมในมโนนทรีย์ซึ่ง
เมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรมคืออกิษณาและโทมนัสครอบงำได้
จึงรักษามโนนทรีย์ ถึงความสำรวมในมโนนทรีย์ ภิกษุปกปิดแผล เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุสุมไฟ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้แสดงธรรมตามที่ฟังมาแล้ว ตามที่เล่าเรียนมาแล้วแก่
คนอื่น ๆ โดยพิสดาร ภิกษุสุมไฟ เป็นอย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสดีวรรค ๗. โคपालสูตร

ภิกษุรู้ทำน้า เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปหาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพหูสูต ผู้เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกาตามเวลาสมควร สอบสวนได้ถามว่า “พุทฺธพจนฺนี เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทฺธพจนฺนีเป็นอย่างไร” ท่านผู้คงแก่เรียนเหล่านั้นย่อมเปิดเผยธรรมที่ยังไม่ได้เปิดเผย ทำให้ง่ายซึ่งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย และบรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่างแก่ภิกษุนั้น ภิกษุรู้ทำน้า เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุรู้ธรรมที่ติ่มแล้ว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้ความปลาบปลื้มอิงอรรถ ได้ความปลาบปลื้มอิงธรรม ได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรมในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วซึ่งผู้อื่นแสดงอยู่ ภิกษุรู้ธรรมที่ติ่มแล้ว เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุรู้ทาง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้อรियมรรคมืองค์ ๘ ตามความเป็นจริง ภิกษุรู้ทาง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุฉลาดในโคจร เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้สติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง ภิกษุฉลาดในโคจร เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุรีดนมให้เหลือ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักประมาณเพื่อจะรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจฉัยเภสัชชบรិขารที่พวกคหบดีผู้มีศรัทธาปวารณานำไปถวายเฉพาะ ภิกษุรีดนมให้เหลือ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลังในเหล่าภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๘. ปฐมสมาธิสูตร

เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ภิกษุบุขาภิกษุทั้งหลายเป็นผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เป็น
อย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

โคपालสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปฐมสมาธิสูตร

ว่าด้วยการได้สมาธิของภิกษุ สูตรที่ ๑

[๑๘] ครั้นนั้นแล ภิกษุหลายรูปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วหนึ่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญา
ในชาติดินว่าเป็นชาติดิน ในธาตุน้ำว่าเป็นธาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลม
ว่าเป็นธาตุลม ในอากาศาณัญจายตนฌานว่าเป็นอากาศาณัญจายตนฌาน ใน
วิญญาณัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฌาน ในอากิญจัญญายตนฌานว่า
เป็นอากิญจัญญายตนฌาน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสัญญานา-
สัญญายตนฌาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญา
แม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา
ที่ตรองตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุทั้งหลาย มีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้อง
ต้องมีสัญญาในชาติดินว่าเป็นชาติดิน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญา แม้ในรูปที่ได้เห็น เสียง
ที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรองตามด้วยใจ
แต่ต้องมีสัญญา”

ภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้
สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติดินว่าเป็นชาติดิน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูป
ที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา
ที่ตรองตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๙. ทุติยสมาธิสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘ภาวะที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับนิพพาน ภิกษุทั้งหลาย มีได้แบบนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญา ในธาตุดินว่าเป็นธาตุดิน ในธาตุน้ำว่าเป็นธาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม ในอากาसानัญญาตณณมานว่าเป็นอากาसानัญญาตณณมาน ในวิญญาณัญญาตณณมานว่าเป็นวิญญาณัญญาตณณมาน ในอากิญจัญญาตณณมานว่าเป็นอากิญจัญญาตณณมาน ในเนวสัญญานาสัญญาตณณมานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญาตณณมาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญา แม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ปฐมสมาธิสูตรที่ ๘ จบ

๙. ทุติยสมาธิสูตร

ว่าด้วยการได้สมาธิของภิกษุ สูตรที่ ๒

[๑๙] ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญา ในธาตุดินว่าเป็นธาตุดิน ในธาตุน้ำว่าเป็นธาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม ในอากาसानัญญาตณณมานว่าเป็นอากาसानัญญาตณณมาน ในวิญญาณัญญาตณณมานว่าเป็นวิญญาณัญญาตณณมาน ในอากิญจัญญาตณณมานว่าเป็นอากิญจัญญาตณณมาน ในเนวสัญญานาสัญญาตณณมานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญาตณณมาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญา แม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของข้าพระองค์ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก เป็นผู้นำ เป็นที่พึ่ง ขอประทานวโรกาส

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๙. ทุติยสมาธิสูตร

เฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้นที่จะทรงอธิบายเนื้อความแห่งภาษิตนี้ให้แจ่มแจ้งได้
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุทั้งหลายได้ฟังจากพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจ
ให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้
ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย มีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็น
ชาติติน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ
ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้
สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่
ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรง
ตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มี
สัญญาอย่างนี้ว่า ภาวะที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืน
อุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนด ความดับ นิพพาน
ภิกษุทั้งหลาย มีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่า
เป็นชาติติน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม
ในอากาศอันัญจายตนฉานว่าเป็นอากาศอันัญจายตนฉาน ในวิญญาณัญจายตน-
ฉานว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฉาน ในอากิญจัญญายตนฉานว่าเป็นอากิญจัญญายตน-
ฉาน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฉานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฉาน ในโลก
นี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญา แม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่
ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ
แต่ต้องมีสัญญา”

ทุติยสมาธิสูตรที่ ๙ จบ

พระสูตรต้นปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๑๐. ตติยสมาธิสูตร

๑๐. ตติยสมาธิสูตร

ว่าด้วยการได้สมาธิของภิกษุ สูตรที่ ๓

[๒๐] ครั้งนั้น ภิกษุหลายรูปเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้เรียนถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม ในอากาศอันญายตนฉานว่าเป็นอากาศอันญายตนฉาน ในวิญญาณัญญายตนฉานว่าเป็นวิญญาณัญญายตนฉาน ในอากิญจัญญายตนฉานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฉาน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฉานว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฉาน ในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย มีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ภิกษุทั้งหลายเรียนถามว่า “ท่านสารีบุตร มีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญา แม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสัญญาอย่างนี้ว่า ภาวะที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสลละคืนอุปกิเลส

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสดีวรรค ๑๑. จตุตถสมาธิสูตร

ทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับ นิพพาน ผู้มีอายุ
 ทั้งหลาย มีได้โดยนี่ยี่แล้ว การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็น
 ชาติติน ในน้ำชาติว่าเป็นธาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม
 ในอากาศสัญญาจายตนฉนฉนว่าเป็นอากาศสัญญาจายตนฉนฉน ในวิญญาณัญจายตนฉนฉน
 ว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฉนฉน ในอากิญจัญญายตนฉนฉนว่าเป็นอากิญจัญญายตน-
 ฉนฉน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฉนฉนว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฉนฉน ในโลก
 นี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ให้เห็น เสียงที่
 ได้ฟัง อารมณที่ไต้ทราบ ธรรมารมณที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ
 แต่ต้องมีสัญญา”

ตติยสมาธิสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. จตุตถสมาธิสูตร

ว่าด้วยการได้สมาธิของภิกษุ สูตรที่ ๔

[๒๑] ณ ที่นั้นแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า “ผู้มีอายุ
 ทั้งหลาย มีได้หรือหนอ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติ
 ติน ในธาตุน้ำว่าเป็นธาตุน้ำ ในธาตุไฟว่าเป็นธาตุไฟ ในธาตุลมว่าเป็นธาตุลม ใน
 อากาศสัญญาจายตนฉนฉนว่าเป็นอากาศสัญญาจายตนฉนฉน ในวิญญาณัญจายตนฉนฉน
 ว่าเป็นวิญญาณัญจายตนฉนฉน ในอากิญจัญญายตนฉนฉนว่าเป็นอากิญจัญญายตน-
 ฉนฉน ในเนวสัญญานาสัญญายตนฉนฉนว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนฉนฉน ในโลก
 นี้ว่าเป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ให้เห็น เสียงที่
 ได้ฟัง อารมณที่ไต้ทราบ ธรรมารมณที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ
 แต่ต้องมีสัญญา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค ๑๑. จตุตถสมาธิสูตร

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุ กระผมทั้งหลายมาแต่ที่ไกลเพื่อจะรู้เนื้อความแห่งภาสิตนี้ในสำนักของท่านสารีบุตร เฉพาะท่านสารีบุตรเท่านั้นที่จะอธิบายเนื้อความแห่งภาสิตนี้ให้แจ่มแจ้งได้ ภิกษุทั้งหลายได้ฟังจากท่านสารีบุตรแล้วจักทรงจำไว้”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น ขอท่านทั้งหลายจงฟังจงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว”

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับค่าแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย มิได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรองตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ภิกษุทั้งหลายเรียนถามว่า “ท่านสารีบุตร มิได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ฯลฯ ไม่ต้องมีสัญญา แม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรองตามด้วยใจ แต่ต้องมีสัญญา”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสัญญาอย่างนี้ว่า ภาวะที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสลະคีน อุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนด ความดับ นิพพาน ผู้มีอายุทั้งหลาย มิได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยไม่ต้องมีสัญญาในชาติตินว่าเป็นชาติติน ในชาตุน้ำว่าเป็นชาตุน้ำ ในชาติไฟว่าเป็นชาติไฟ ในชาติลมว่าเป็นชาติลม ในอากาศอันญายตนฉานว่าเป็นอากาศอันญายตนฉาน ในวิญญูณัญญายตนฉานว่าเป็นวิญญูณัญญายตนฉาน ในอากิญจัญญายตนฉานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฉาน

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตตนิคาย เอกาทสกนิบาต ๒. อนุสสตีวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ในแนวสัญญาณาสัญญาตณมานว่าเป็นแนวสัญญาณาสัญญาตณมาน ในโลกนี้ว่า
เป็นโลกนี้ ในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้า ไม่ต้องมีสัญญาแม้ในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง
อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ถึง ที่แสวงหา ที่ตรงตามด้วยใจ แต่ต้องมี
สัญญา”

จตุตถสมาธิสูตรที่ ๑๑ จบ

อนุสสตีวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมมหานามสูตร	๒. ทุตติยมหานามสูตร
๓. นันทียสูตร	๔. สฤตติสูตร
๕. เมตตาสสูตร	๖. อัญญกนาครสูตร
๗. โคपालสูตร	๘. ปฐมสมาธิสูตร
๙. ทุตติยสมาธิสูตร	๑๐. ตุตติยสมาธิสูตร
๑๑. จตุตถสมาธิสูตร	

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๓. สามัญญวรรค

๓. สามัญญวรรค

หมวดว่าด้วยสามัญญลักษณะ

[๒๒-๒๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วย
องค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้ไม่สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้

องค์ ๑๑ ประการ อะไรบ้าง คือ

นายโคบาลในโลกนี้

๑. ไม่รู้รูปโค	๒. ไม่ฉลาดในลักษณะโค
๓. ไม่กำจัดไขขวาง	๔. ไม่ปกปิดแผล
๕. ไม่สูมไฟ	๖. ไม่รู้ทำน้ำ
๗. ไม่รู้ว่าโคดื่มมาแล้ว	๘. ไม่รู้ทาง
๙. ไม่ฉลาดในที่หากิน	๑๐. ริดนมไม่ให้เหลือ
๑๑. ไม่บูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อโค เป็นจำฝูง ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง	

ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่
สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้ ฉนฺใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการก็ฉนฺนั้นเหมือนกัน เป็นผู้
ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในจักขุ

ธรรม ๑๑ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่รู้รูป	๒. ไม่ฉลาดในลักษณะ
๓. ไม่กำจัดไขขวาง	๔. ไม่ปกปิดแผล
๕. ไม่สูมไฟ	๖. ไม่รู้ทำน้ำ
๗. ไม่รู้ธรรมที่ดื่มแล้ว	๘. ไม่รู้ทาง
๙. ไม่ฉลาดในโคจร	๑๐. ริดนมไม่ให้เหลือ
๑๑. ไม่บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็น
สังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง	

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๔. รากเปยยาล

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความเป็นทุกข์ในจักขุ
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความเป็นอนัตตาในจักขุ
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความสิ้นไปในจักขุ
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความเสื่อมไปในจักขุ
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความคลายไปในจักขุ
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความดับไปในจักขุ
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความสลະคินในจักขุ (๑-๘)

[๓๐ - ๖๙] ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในโสตตะ

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในฆานะ
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในชีวหา
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในกาย
 ... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในใจ ... (๙-๔๘)

[๗๐-๑๑๗] ... ในรูป ... ในเสียง ... ในกลิ่น ... ในรส ... ในโผฏฐัพพะ ...
 ในธรรมารมณ ... (๔๙-๙๖)

[๑๑๘-๑๖๕] ... ในจักขุวิญญาณ ... ในโสตวิญญาณ ... ในฆานวิญญาณ ...
 ในชีวหาวิญญาณ ... ในกายวิญญาณ ... ในมโนวิญญาณ ... (๙๗-๑๔๔)

[๑๖๖-๒๑๓] ... ในจักขุสัมผัส ... ในโสตสัมผัส ... ในฆานสัมผัส ... ในชีวหา-
 สัมผัส ... ในกายสัมผัส ... ในมโนสัมผัส ... (๑๔๕-๑๙๒)

[๒๑๔-๒๖๑] ... ในเวทนาที่เกิดแต่จักขุสัมผัส ... ในเวทนาที่เกิดแต่โสต-
 สัมผัส ... ในเวทนาที่เกิดแต่ฆานสัมผัส ... ในเวทนาที่เกิดแต่ชีวหาสัมผัส ... ในเวทนา
 ที่เกิดแต่กายสัมผัส ... ในเวทนาที่เกิดแต่มโนสัมผัส ... (๑๙๓-๒๔๐)

[๒๖๒-๓๐๙] ... ในรูปสัญญา ... ในสัททสัญญา ... ในคันธสัญญา ... ใน
 รสสัญญา ... ในโผฏฐัพพสัญญา ... ในธัมมสัญญา ... (๒๔๑-๒๘๘)

[๓๑๐-๓๕๗] ... ในรูปสัญญาเจตนา ... ในสัททสัญญาเจตนา ... ในคันธสัญญาเจตนา ...
 ในรสสัญญาเจตนา ... ในโผฏฐัพพสัญญาเจตนา ... ในธัมมสัญญาเจตนา ... (๒๘๙-๓๓๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๔. รากเปี้ยยาล

[๓๕๘-๔๐๕] ... ในรูปตัณหา ... ในสัททตัณหา ... ในคันธตัณหา ... ในรสตัณหา ... ในโผฏฐัพพตัณหา ... ในธัมมตัณหา ... (๓๓๗-๓๘๔)

[๔๐๖-๔๕๓] ... ในรูปวิตก ... ในสัททวิตก ... ในคันธวิตก ... ในรสวิตก ... ในโผฏฐัพพวิตก ... ในธัมมวิตก ... (๓๘๕-๔๓๒)

[๔๕๔-๕๐๑] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการก็ฉันทันนั้น เหมือนกัน เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในรูปวิจาร์

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความเป็นทุกข์ในรูปวิจาร์

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความเป็นอนัตตาในรูปวิจาร์

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความสิ้นไปในรูปวิจาร์

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความเสื่อมไปในรูปวิจาร์

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความคลายไปในรูปวิจาร์

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความดับไปในรูปวิจาร์

... ไม่สามารถพิจารณาเห็นความสละคืนในรูปวิจาร์

... ในสัททวิจาร์ ... ในคันธวิจาร์ ... ในรสวิจาร์ ... ในโผฏฐัพพวิจาร์ ... ในธัมมวิจาร์ ... (๔๓๓-๔๘๐)

สามัญญวรรค จบ

๔. รากเปี้ยยาล

[๕๐๒] ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้

องค์ ๑๑ ประการ อะไรบ้าง คือ

นายโคบาลในโลกนี้

๑. รูปร่าง ฯลฯ ฉันทใจ

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในจักขุ ฯลฯ พิจารณาเห็นความสละคืนในจักขุ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต ๔. รากเปยยาล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๑ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ(ความกำหนัด)
ธรรม ๑๑ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ปลุมนาม	๒. ทุตติยมนาม
๓. ตตติยมนาม	๔. จตตถมนาม
๕. เมตตาคาเจโตวิมุตติ	๖. กรุณาคาเจโตวิมุตติ
๗. มุทิตาคาเจโตวิมุตติ	๘. อุเบกขาคาเจโตวิมุตติ
๙. อากาสาณัญญาจตนมนาม	๑๐. วิญญาณัญญาจตนมนาม
๑๑. อากิญจัญญาจตนมนาม	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๑ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๑)
[๕๐๓-๕๑๑] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๑ ประการ เพื่อกำหนด
รู้ราคะ

- ... เพื่อความสิ้นราคะ
- ... เพื่อละราคะ
- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความคลายไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความดับไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความสละราคะ
- ... เพื่อความสละคืนราคะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๑ ประการนี้ เพื่อความสละคืนราคะ
(๒-๑๐)

[๕๑๒-๖๘๑] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๑ ประการ เพื่อรู้ยิ่ง
โทสะ(ความคิดประทุษร้าย)

- ... เพื่อกำหนดรู้โทสะ
- ... เพื่อความสิ้นโทสะ
- ... เพื่อละโทสะ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคุดตริกกาย เอกาทสกนิบาต ๔. รากเปยยาล

... เพื่อความสิ้นไปแห่งโทสะ

... เพื่อความเสื่อมไปแห่งโทสะ

... เพื่อความคลายไปแห่งโทสะ

... เพื่อความดับไปแห่งโทสะ

... เพื่อความสละโทสะ

... เพื่อความสละคืนโทสะ ... โมหะ(ความหลง) ... โภคะ(ความโกรธ) ... อุปนาหะ
(ความผูกโกรธ) ... มกฺขะ(ความลบหลู่คุณท่าน) ... ปฬาสะ(ความดีเสมอ) ... อีสสา
(ความริษยา) ... มัจฉริยะ(ความตระหนี่) ... มายา(มารยา) ... สาถยยะ(ความโง่เขลา)
... ถัมภะ(ความหัวดี) ... สารัมภะ(ความแข่งดี) ... มานะ(ความถือตัว) ... อติมานะ
(ความดูหมิ่น) ... มหะ(ความมัวเมา) ... ปมาหะ(ความประมาท)...

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๑๑ ประการนี้ เพื่อความสละคืนปมาหะ
(๑๑-๑๗๐)

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมภษิตของ
พระผู้มีพระภาค

รากเปยยาล จบ

อังคุดตริกกายประกอบด้วยพระสูตร ๙,๕๕๗ สูตร

เอกาทสกนิบาต จบ

อังคุดตริกกาย จบบริบูรณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุดตริกกาย ทสก เอกาทสกนิบาต จบ

คำอนุโมทนาและคำอธิบายท้ายเล่ม

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 - พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับ มจร. เล่ม 24

ที่แสดงอยู่นี้ ได้ถูกคัดลอกข้อความมาจาก

- โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. - MCUTRAI Version 1.0

และ

- ข้อมูลพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. (ออนไลน์) จากเว็บไซต์ธรรมโชติ

<http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/index.htm>

ขออนุโมทนาสาธุกับ “คุณ ศิริยะ นาราศิริ”

ผู้จัดทำเรียงเรียงไฟล์ PDF ฉบับนี้

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 เล่ม 24 นี้ ได้ถูกเริ่มอัปโหลดสู่สาธารณะเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2562

หากพบข้อผิดพลาดใดๆ ในส่วนของไฟล์ PDF

โปรดแจ้งมาที่อีเมล thepathofpurity@outlook.com